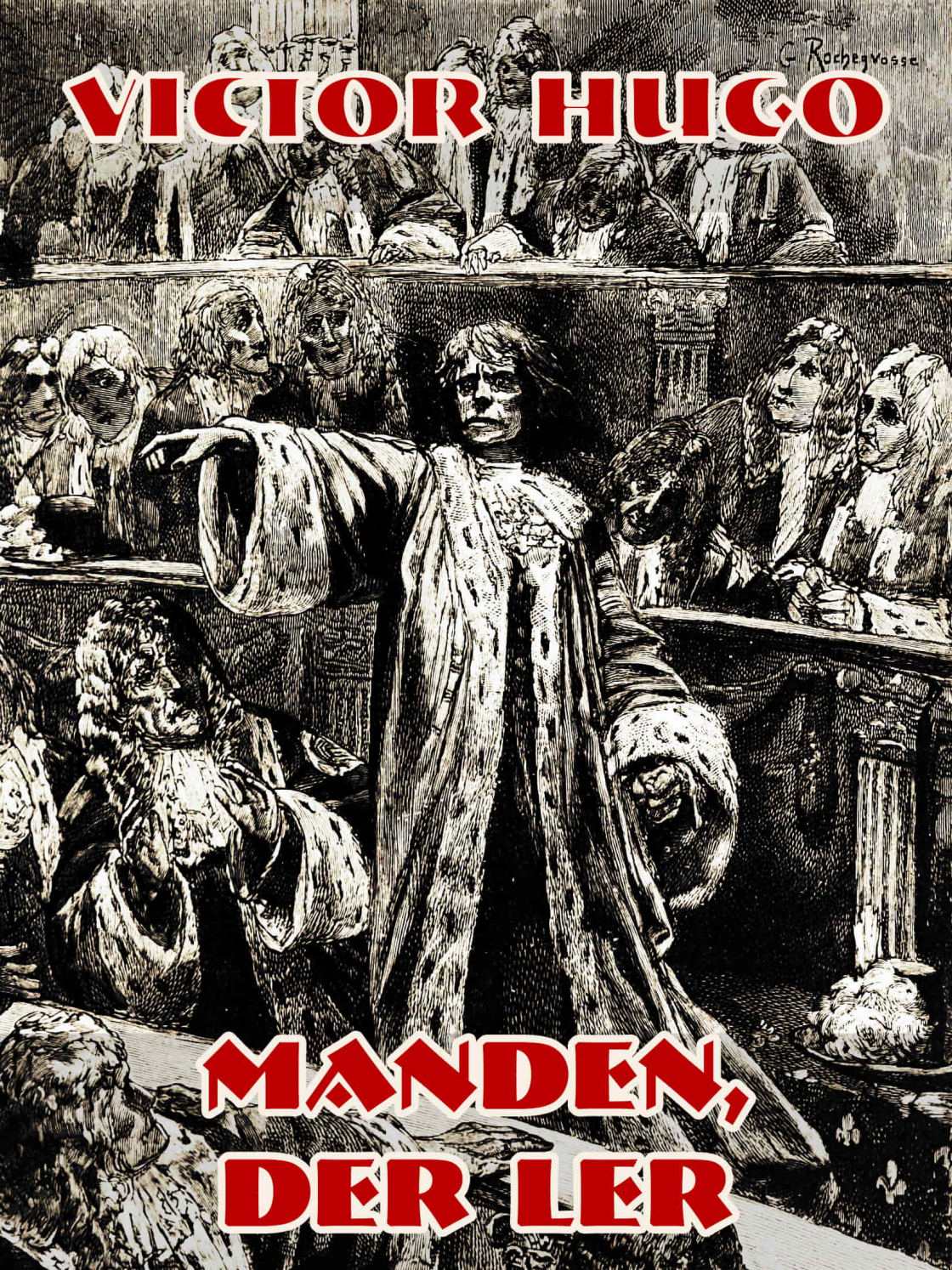

VICTOR HUGO

MANDEN, DER LER

Victor Hugo

Manden, der ler

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Victor Hugo: *Manden, der ler* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Victor Hugo: *Manden, der ler* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

CC BY NC SA

1. del

Havet og natten

To indledende kapitler

1. Ursus

Ursus og Homo var rigtig gode venner. Ursus var et menneske, Homo en ulv. Den enes sindsretning passede godt til den andens. Det var manden, der havde døbt ulven, og formodentlig havde han også valgt sit eget navn; mens han havde fundet *Ursus* passende til sig selv, havde han fundet *Homo* passende til dyret. Dette menneskes og denne ulvs kompagniskab kom til nytte på markeder, ved landsbyfester, på besøgte gadehjørner; det tjente til at tilfredsstille hobens sædvanlige trang til at høre dumheder og give penge ud til markskrigere. Ulven med dens lærevillighed og graciøse ærbødighed faldt rigtig i mængdens smag. Øvelser i at tæmme og afrette – det er noget, man kan lide at se. Derfor er det, at så mange mennesker samles, hvor en kongelig procession brager forbi.

Ursus og Homo vandrede fra korsvej til korsvej, fra de offentlige pladser i Aberystwyth til dem i Yeddburg, fra provins til provins, fra det ene grevskab til det andet, fra by til by. Var det ene marked udtømt, drog de til et andet. Ursus boede i en hytte på hjul, som den tilbørligt civiliserede Homo trak om dagen og bevogtede om natten. Blev vejen besværlig, gik det op ad bakke, blev sporet for dybt, eller lå der for meget snavs, så spændte manden remmen om halsen og trak broderligt sin del af læsset side om side med ulven. Således havde de tilbragt årene med hinanden. Nætterne tilbragte de, hvor det bedst passede, på en brakmark, på en åben plet eller ved udkanten af en skov, hvor et par landeveje stødte sammen, uden for en landsby, ved porten til en lille by, i en markedshal, på en

kirkegård. Når hjulboden holdt stille på en eller anden markedsplads og samlede en kreds om sig af sladdersøstre og nysgerrige med gabende munde, så holdt Ursus en tale, og Homo gav sit bifald til kende. Med en skål i flaben gik Homo så høfligt omkring i kredsen og samlede ind. Således tjente de deres brød. Dannede var de begge. Ulven var dresseret af Ursus eller havde måske selv lært sig forskellige ulvekunster, som bidrog deres til at skaffe indtægter. – "Når du blot ikke vanslægter og bliver til menneske!" sagde ulvens ven gerne til den.

Ulven bed aldrig, men det gjorde manden undertiden; i det mindste ville han have lov til det. Ursus var nemlig misantrop, og for at komme til at udtrykke sin stemning mod menneskene havde han givet sig til at være gøgler. Men naturligvis også for at leve, for maven gør sin ret gældende. Desuden gav han sig af med at være læge, hvad enten det nu var for at være alsidig eller for at være mere fuldkommen. Læge forslog imidlertid ikke. Ursus var også bugtaler; man kunne høre ham tale, uden at han bevægede munden. På en skuffende måde efterlignede han den første den bedstes stemme og udtale. Ganske alene kunne han frembringe en lyd som af en summende mængde, hvorfor han antog titel af Engastrimyth. Lærkens, droslens og vibens stemme var det ham lige let at gengive, og snart kunne han fremkalde forestillingen om larm af mennesker i en offentlig forsamling, snart om dyrenes kor på engen, så vakte han en storm som fra en støjende masse, så lød der toner, milde som morgenrøden. Den slags talenter er sjældne, men man finder dem dog. I forrige århundrede havde således naturforskeren Buffon en vis Touzel om sig, som han brugte som menageri, for

han kunne efterligne ethvert dyrs skrig. Ursus var skarpsindig, men han var samtidig en løjerlig særling. Han forklarede tingene på sin måde og var ikke bange for at give til bedste, hvad vi kalder en fabel, som han gav sig mine af selv at tro på. Denne dristighed hørte med til hans ondskab. Han så én i hånden eller slog en bog op på må og få og forudsagde så folk deres skæbne; han fortalte, at det var farligt at møde en sort hoppe og endnu farligere at høre nogen kalde på sig i det øjeblik, man skulle tiltræde en rejse, uden at vedkommende vidste, hvor rejsen gik hen. Han erklærede da også uforbeholdent, at han "handlede med overtro". "Jeg er oprigtig," sagde han, "det er forskellen imellem ærkebiskoppen af Canterbury og mig." Bemeldte ærkebiskop tog ham med rette denne udtalelse ilde op og lod ham derfor en dag kalde til sig, men Ursus afvæbnede snildt Hans Nåde ved at foredrage en prædiken, som han, Ursus, havde forfattet. Prædikenen, der handlede om julefesten, behagede ærkebiskoppen i den grad, at han lærte den udenad, foredrog den fra prædikestolen og udgav den som sit eget værk. Og så tilgav han Ursus.

Ursus helbredte, fordi eller selv om han var læge. Han anvendte aromatiske urter og medicinske planter, ja forsmåede ikke de simpleste og ubetydeligste. Med solsikken kurerede han for svindsot; ulvemælkens blade blev til et afføringsmiddel ved at blive afskåret ved roden, til et brækmiddel ved at blive afskåret ved kronen. Han kendte siv, som helbredte en okse, en mynte, der helbredte en hest; den tvekønnede alrune havde han afluret alle dens smukke og gode egenskaber. Ursus ejede både en retorte og en kolbe; han forvandlede metaller og handlede med universalmidler. Man påstod, at han engang havde været

indespærret i Bedlam, da man havde gjort ham den ære at anse ham for vanvittig, men at man havde givet ham hans frihed, da man opdagede, at han kun var digter, og det var rimeligvis en sandfærdig historie, for sådanne eventyr er vi alle udsat for.

Sagen er, at Ursus var, hvad man kalder en halvstuderet røver og samtidig en skønånd. Hans lærdom gik i to retninger. Han havde dyrket både Hippokrates og Pindar, så at han ikke blot kunne gøre vidunderkure, men også skrive svulstige tragedier, hvis det skulle være. Hans kendskab til de gamles rytmer og metre havde givet ham et forråd af billeder og klassiske udtryk. Så han en moder med to døtre foran sig, sagde han: Det er en daktyl; kom en fader med to sønner efter sig, talte han om en anapest, og gik et lille barn mellem sin bedstefader og bedstemoder, talte han om en amfimaser. Så meget lærdom kunne kun føre til at sulte. Filosofferne i Salerno sagde: "Spis lidt og tit!" Men Ursus spiste lidt og sjældent og fulgte således kun den ene del af reglen, men tilsidesatte den anden. Det var imidlertid publikums skyld, det ville ikke altid komme og købe. Så trøstede han sig med en sentens: Ulven, sagde han, trøster sig med sit hyl, fåret med sin uld, skoven med sin gøg, kvinden med sin kærlighed, filosoffen trøster sig med sin tanke og dens udtryk. Når det kneb, lavede han en komedie og spillede den selv så godt han kunne; på den måde kommer man bedre af med sine varer. Blandt andet havde han forfattet et hyrde- og heltespil til ære for ridder Hugh Middleton, der i året 1608 førte en flod til London. Den flød dengang roligt i grevskabet Hartford, tres mil fra London, men så kom ridder Middleton og førte den med sig. Han førte en hel brigade med på seks hundrede mand, bevæbnede med skovle og spader, gav sig til at

rode op i jorden, gravede hist til en dybde af tredive fod og højnede her til en højde af tyve fod, dannede vandledninger af træ, svævende i luften, og flere hundrede broer af naturlige og brændte sten og af egeplanker, og en smuk morgen var floden inde i London, der trængte til vand. Denne begivenhed fremstillede Ursus i en poetisk indklædning, idet han lod Themsen indbyde den lille flod Serpentine og opfordre den til at dele dens leje. Jeg er for gammel til at behage kvinderne, lod han Themsen sige, men jeg er rig nok til at betale dem. På denne måbe ville han udtrykke, at sir Hugh Middleton havde ladet arbejderne udføre på sin egen bekostning.

Ursus havde den vane at tale med sig selv. Han var nemlig menneskesky, men havde på den anden side en snakkesalig natur, og så var det jo en måde at hjælpe sig på. Enhver, der har levet i ensomhed, ved, hvorledes monologen arbejder sig frem. Ordet inde i os kildrer; at tale ud i rummet virker som en fontanelle. At tale højt, når man er alene, gør indtryk som en samtale med den guddom, der bor i os. Således plejede jo Sokrates at gøre, han holdt taler for sig selv. Og Luther ligeledes. Ursus havde noget af disse store mænd; han havde denne evne til at være sin egen tilhørerkreds. Han stillede sig selv spørgsmål og besvarede dem. Han roste og fornærmede sig selv. Fra gaden kunne man høre hans monologer i hytten, og forbigående, der have deres egen måde at dømme åndrige folk på, sagde da gerne: Det er en idiot! Som bemærket var han undertiden grov mod sig selv, men der var også øjeblikke, da han ydede sig retfærdighed. En dag hørte man ham således udbryde: "Jeg har studeret planten i hele dens mystiske væsen, jeg har studeret stængel, knop, bægerblad, kronblad, støvtråd,

støvknap, frugtknude, griffel og ar; jeg har fordybet mig i kromatien, osmosien og chymosien, det vil sige i kilderne til farve, lugt og smag." Uden tvivl var der i den attest, som Ursus således udstedte for Ursus, en del praleri, men lad dem, der ikke har studeret chromatien, osmosien og chymosien, kaste den første sten!

Heldigvis havde Ursus aldrig været i Nederlandene, hvor man ganske sikkert ville have ladet ham veje for at erfare, om han havde den vægt, ud over hvilken eller under hvilken en mand bliver troldmand. Denne vægt var i Holland viseligt bestemt ved lov. Intet kunne være mere simpelt eller sindrigt. Man blev stillet på en vægtskål, og blev ligevægten brudt, var sagen klar: Var man for tung, blev man hængt, og var man for let, blev man brændt. Endnu den dag i dag kan man i Oudewater se den vægt, hvor troldmændene blev vejet, men nu bruges den til at veje oste, i den grad er det gået tilbage med religionen. Ursus holdt sig som sagt borte fra Holland, og det gjorde han vel i; han havde nok i det hele taget ikke været udenfor Storbritannien.

Men fattig og frastødende som han var, havde han dog fået smag for et omflakkende liv, især efter at han i en skov havde gjort bekendtskab med Homo. Denne ulv havde han taget i selskab, og med den trak han omkring på landevejene og levede under åben himmel, som hændelsen førte det med sig, virksom og optaget af sin kunst. Han blev anset for en god kvaksalver og en god læge og gjaldt naturligvis også for troldmand, dog kun til en vis grad, for det var usundt på den tid at gælde for Djævelens ven. Imidlertid udsatte han sig tit for fare, drevet af sin lidenskab for lægekunsten og sin kærlighed til planter; man kunne således se ham samle urter i det skumle krat, hvor

Lucifers salat vokser, og hvor man, som statsråd de l'Ancre vidner, i nattetågen møder den enøjede mand, der stiger op af jorden, barfodet, uden kappe og med kårde ved siden. Trods sine særheder var Ursus forresten alt for fin en mand, til at han skulle givet sig af med at fremkalde eller fordrive hagl, mane levende væsner frem, lade folk danse sig ihjel, vække behagelige eller rædselsfulde drømme eller frembringe haner med fire vinger; sådanne skændigheder befattede han sig ikke med. Heller ikke indlod han sig på vederstyggeligheder af den natur som at tale tysk, hebraisk eller græsk uden at have lært det. Når Ursus talte latin, så forstod han det.

I det hele taget var han ikke af de folk, der generes af politiet. Hans hytte var lang og bred nok til, at han kunne rede sit leje på en kiste, der gemte hans lidet kostbare ejendele. Foruden denne kistes indhold ejede han også en lygte, et par parykker og nogle redskaber, der hang på søm, hvoriblandt også nogle musikalske instrumenter. Desuden havde han et bjørneskind, som han kastede om sig på de store forestillingsdage, hvad han kaldte at kostumere sig. "Jeg har to skind," sagde han så, "her er det rigtige!" tilføjede han, idet han pegede på bjørneskindet. Hjulboden tilhørte ham og ulven. Bortset fra boden, retorten og ulven var en fløjte og en bratsch, som han ganske smukt kunne spille på, hans største rigdom. Sine eliksirer lavede han selv. Hans talenter indbragte ham så meget, at han undertiden kunne få sig en varm aftensmad. I loftet på hans bod var der et hul, og der igennem gik røret til en metalovn, der stod nær nok ved kisten til at give træet farve. Denne ovn havde to afdelinger; i den ene kogte Ursus sine hemmelige midler, i den anden kogte han kartofler. Dette affald, som man på den tid brugte til føde

for svin og forbrydere, spiste han med en blanding af forbitrelse og hengivelse i menneskets skæbne. Om natten lå ulven lænket i boden og sov. Homo havde sorte hår, Ursus grå. Ursus var halvtreds år gammel, om ikke tres. Han var ikke fyldig, men høj. Hans ryg var bøjet af alderen, men hans sind var sørgmodigt af naturen. Det faldt ham vanskeligt at smile, og det havde altid været ham umuligt at græde. Både tårernes trøst og glædens lindring var ham nægtet. En gammel mand er en tænkende ruin, og sådan var Ursus. Snaksom som en charlatan, mager som en profet, irritabel som en fyldt mine; der har man ham! I sin ungdom havde han været filosof hos en lord.

Vor historie ligger hundrede og firs år tilbage. På den tid var menneskene lidt mere ulve end nu om stunder, dog ikke så meget mere.

Homo var ingen ulv, som ulve er flest. Lagde man mærke til dens appetit efter mispler og æbler, skulle man have antaget den for en prærieulv, efter dens mørke farve at dømme måtte man holde den for en lycaon, og dens svage hyl, der tog sig ud som en gøen, kunne lede tanken på en chilensk hund, men det er ikke sikkert, om ikke sidstnævnte i grunden er en ræv, og Homo var en virkelig ulv. Den var fem fod lang, hvad der er en køn længde for en ulv, endog i Litauen; meget stærk var den; at den skelede var ikke dens fejl; dens tunge var så blød, at Ursus slet ikke havde noget imod at lade sig slikke af den; på ryggen havde den en smal børste af korte hår, og mager var den, som man bliver ved at leve i skoven. Før den gjorde bekendtskab med Ursus og fik en rullende bod at trække, løb den mageligt sine fyrre mil på en nat. Ursus havde truffet den i et buskads i

nærheden af en bæk og havde straks fået agtelse for den ved at se, med hvilken klogskab og snildhed den forstod at fiske krebs. Han hilste den som en ægte koupara-ulv af krabbehundenes slægt.

Som lastdyr foretrak Ursus Homo for et æsel. At lade sin bod trække af et æsel ville have været ham imod; dertil satte han for stor pris på æslet. Han havde også bemærket at denne firfodede tænker, der så dårligt forstås af menneskene, undertiden gør en foruroligende bevægelse med ørene, når en filosof siger en dumhed. Æslet er her i livet en tredjemand, der stiller sig imellem vor tanke og os selv, og det er generende. Som ven foretrak Ursus Homo for en hund, for han lagde vægt på, at ulven kommer mere langvejs fra.

Således var Homo Ursus nok; den var ham mere end en ledsager og kammerat, den var hans sidestykke. Han sagde selv undertiden, når han klappede den på dens magre krop: "Her har jeg fundet min anden del". Til andre tider varierede han tanken således: "Når jeg er død, behøver man blot at studere Homo, hvis man vil kende mig. I Homo efterlader jeg min ægte kopi."

Homo kunne let være kommet i konflikt med den engelske lov, der ikke er særlig venlig imod skovens dyr, men heldigvis var der under Edvard IV udkommet en parlamentsakt, der tilstedede "enhver tjener, som følger sin herre", at gå ind og ud overalt med denne, og dette tjenernes privilegium skaffede Homo straffrihed, når den tog sig den dristighed uden videre at marchere ind i byerne. Desuden gjorde der sig en vis overbærenhed gældende med hensyn til ulvene, for hofdamerne havde under de sidste Stuarter fået for skik i stedet for hunde at

holde små corsac-ulve, de såkaldte adivas, der ikke var større end katte, og som de med stor bekostning lod hente fra Asien.

Ursus havde meddelt Homo en del af sine talenter, at stå oprejst, at udbløde sin vrede til slet lune, at brumme i stedet for at hyle, og ulven havde på sin side lært mennesket, hvad *den* forstod: at undvære tag over hovedet, brød og ild, at foretrække sult i skoven for slaveri i paladset.

Boden, en blanding af hytte og vogn, der gjorde de forskelligste rejser, dog aldrig udenfor England og Skotland, havde fire hjul, stænger til at spænde ulven for og en håndsvingel til Ursus. Denne håndsvingel var en reserve til de dårlige veje. Boden var solid, skønt bygget af lette brædder som et stakitværk. Fortil havde den en glasdør og en lille balkon, hvorfra der kunne holdes taler, halvt tribune, halvt prædikestol, og bagtil var der en dør med trækrude. Når man skulle ind i boden, der om natten var forsvarligt lukket og låst, blev en vogntrappe med tre trin, der var anbragt bag døren med trækruden, slået ned. Der var faldet adskillig regn og sne på den. Engang havde den været malet, men nu var farven forsvundet og glemt, thi for sådan en indretning har forandring af årstid og vejrlig samme virkning som regeringsforandringer for hofmænd. Uden for på forsiden havde man engang på en slags bræddegavl kunnet læse følgende, næsten udviskede indskrift med sorte bogstaver på hvid grund:

"Guldet taber årligt en fjortenhundrededel af sit omfang; det er det, man kalder slid. Deraf følger, at af de fjorten hundrede millioner i guld, der er i omløb over hele jorden, går hvert år en million tabt. Denne million i guld bliver til støv, forflygtiger sig, flyder og flagrer, bliver atomer, lader sig indånde, fæstnes igen,

letter og tynger samvittighederne og blander sig med den riges sjæl, som den gør stolt og hovmodig, og med den fattiges sjæl, som den gør vild og sky."

Denne indskrift var, takket være regnen og Forsynets godhed, udslettet, og det var en lykke, for denne på engang gådefulde og gennemsigtige teori om guldets indånding ville næppe have været efter sheriffernes, overdommernes, marskallernes og lovens andre parykbærende vogteres smag. Den engelske lovgivning var ikke at spøge med på den tid; man blev let til højforræder. Øvrighedspersonerne var grusomme af tradition og vane, og det vrimlede af inkvisitionsdommere.

Inde i boden var der to andre indskrifter. Oven over kisten, på den kalkmalede bræddevæg, læste man følgende, der var skrevet med blæk:

"De eneste ting, man behøver at vide:

En baron, der er pair af England, bærer en snor med seks perler.

Kronen begynder hos viscounten.

Viscounten har en krone med talløse perler, greven en krone med perler på kniplinger, afvekslende med jordbærblade, der er lavere; marquien perler og blade, af samme højde; hertugen af kongeligt blod et diadem af kors og liljer; prinsen af Wales en krone som kongens, men ikke lukket.

Hertugen tituleres meget høje og meget mægtige prins, marquien og greven meget ædle og mægtige herre,

viscounten ædle og mægtige herre, baronen virkelige herre.

Hertugen kaldes Hans Nåde, de andre pairer Herligheder.

Lorderne er ukrænkelige.

Most honourable er mere end *right honourable*.

Lorder, der er pairer, hedder lorder ifølge ret; de, der ikke er pairer, lorder af courtoisi (af høflighed). Virkelige lorder er kun de, der er pairer.

Lorden sværger aldrig, hverken for kongen eller for retten. Hans ord er nok. Han siger: Ved min ære.

Når medlemmerne af Underhuset, der hører til folket, kaldes for lordernes skranke, fremtræder de i ydmyghed, med blottede hoveder, mens pairernes hoveder er dækkede.

Underhuset sender lovene til lorderne ved fyrretyve medlemmer, der overrækker loven med tre dybe buk.

Lorderne sender lovene til Underhuset blot ved en sekretær.

I tilfælde af uenighed konfererer begge huse i den malede sal, pairerne siddende og med dækkede hoveder, Underhusets medlemmer stående og med blottede hoveder.

I følge en lov fra Edvard VI.s tid har lorderne privilegium på simpelt drab. En lord, der berøver et menneske livet ved simpelt drab, forfølges ikke.

Baronerne har samme rang som biskopperne.

For at være baron og pair må man tage et helt baroni til len af kongen, *baronia integra*.

Et helt baroni består af tretten og et kvart adelige len. Hvert adeligt len er tyve pund sterling værd, hvilket giver fire hundrede mark.

Baroniets hovedgård, *caput baroniæ,* er et slot, der regeres arveligt ligesom selve England. Det kan ikke gå over til døtrene uden i mangel af mandlige efterkommere, og i så fald går det over til den ældste datter, *ceteris filiabus aliunde satisfactis,* dvs.: idet de andre døtre tilfredsstilles andet steds fra, hvad Ursus i en randnote forklarede således: De andre døtre sørger man for, som man kan.

Baronerne har karakter af lord, på sachsisk *laford*, på gammelt latin *dominus*, på middelalderens latin *lordus*.

De ældre og yngre sønner af viscounts og baroner er rigets første esquires.

De ældste sønner af pairs har ret til at gå foran ridderne af hosebåndsordenen, de yngre ikke.

Den ældste søn af en viscount går bagefter alle baronerne og foran alle baronetterne.

Enhver datter af en lord er lady. Døtre af andre englændere kaldes miss.

Alle dommere står under pairerne. Sergenten har en krave af lammeskind, dommeren en krave *de minuto vario,* det vil sige den er sammensat af små stykker hvidt pelsværk af alle slags med undtagelse af

hermelin. Hermelinen er forbeholdt pairerne og kongen.

En lord kan ikke arresteres uden i Tower.

En lord, der er indbudt hos kongen, har ret til at dræbe et eller to dådyr i den kongelige park.

Pairerne begiver sig til Parlamentet i vogne, der kører i række, Underhusets medlemmer ikke. Nogle pairer begiver sig til Westminster i firhjulede åbne chaiser. Formen af disse vogne og chaiser, der er forsynet med våben og krone og vogne er det kun tilladt lorderne at anvende, da den udgør en del af deres værdighed.

En lord kan ikke idømmes nogen pengebøde uden af lorder, og aldrig til en bøde over fem shilling, med undtagelse af hertugen, der kan idømmes ti shillings bøde.

En lord kan have otte tønder vin uden at betale afgift.

Lorden kan ikke beskattes til fordel for militsen.

Når en lord finder det for godt, udskriver han et regiment og forærer kongen det.

I civilprocesser kan lorden fordre sin sag afvist, hvis der ikke er mindst én ridder iblandt dommerne.

Lorden udnævner sine kapellaner.

Lorden kan ikke bringes under inkvisition, selv om han er anklaget for højforræderi.

Lorden kan ikke brændemærkes.

Lorden er lærd, selv om han ikke kan læse; han har kundskaber i kraft af loven.

En hertug kan føre tronhimmel med sig overalt, hvor kongen ikke er til stede; en viscount har tronhimmel i sit hus.

Seks og firs lorder eller ældste sønner af lorder fører forsædet ved de seks og firs borde, hvert på fem hundrede kuverter, der hver dag serveres for Hs. Majestæt i hans slot på det den kongelige residens omgivende lands bekostning.

En borger, der slår en lord, får hånden hugget af.

Lorden er næsten konge.

Kongen er næsten Gud.

Jorden er et lordskab.

Englænderne siger Mylord til Gud."

Lige over for denne indskrift læste man en anden, der var skrevet på samme måde og af følgende indhold:

Trøst for dem, der intet ejer:

"Henrik Auverquerque, greve af Grantham, der har sæde i lordernes hus mellem greven af Jersey og greven af Greenwich, har hundrede tusind pund sterling i rente. Hans Herlighed ejer paladset Grantham-Terrace, der er bygget alene af marmor, og som er berømt for sin såkaldte korridorlabyrint. Her er den kødfarvede korridor af marmor fra Sarancolin, den brune korridor af konkyliemarmor fra Astrakan, den hvide korridor af marmor fra Lani, den sorte korridor af marmor fra Alabanda, den grå korridor af marmor fra Staremma, den gule korridor af hessisk marmor, den

grønne korridor af marmor fra Tyrol, den røde korridor af spraglet marmor fra Bøhmen og konkyliemarmor fra Cordova, den blå korridor af turlino fra Genua, den violette af granit fra Catalonien, sørgekorridoren med hvidt- og sortstribet marmor fra Murviedro, rosakorridoren af italiensk cipolin, perlemoderkorridoren og den spraglede korridor, der fører navn af hofmandskorridoren."

Derpå fulgte en meget udførlig fortegnelse over Englands fornemste og rigeste mænd med en lignende fortegnelse over deres ejendomme og alle deres herligheder, undertiden med tilføjning af en sarkastisk bemærkning, og til sidst hed det:

"De hundrede og to halvfjerds lorder under James II have til sammen en årlig indkomst af tolv hundrede to og halvfjerds tusinde pund sterling, hvilket udgør en ellevtedel af Englands samlede indtægt."

Ved det sidste navn i fortegnelsen, lord Linnæus Clancharlie, baron Clancharlie og Hunkerville, marquis af Corleone i Sicilien, læstes følgende bemærkning, der hidrørte fra Ursus selv:

"Rebel, forvist; gods, slotte og domæner beslaglagte. Ham sker hans ret."

Ursus beundrede Homo. Man beundrer gerne det beslægtede; det er en naturlov.

Han var skabelsens misfornøjede, naturens opponent; indvendig rasede han, udad brummede han. Tilfreds var han

ikke med nogen eller noget som helst. At bien laver honning forhindrer jo ikke, at den stikker; om også solen varmer og lader rosen blomstre, undlader den dog ikke at brænde og fremkalde gul feber. Det er sandsynligt, at Ursus i sit forhold til Gud havde meget at udsætte på ham.

"Djævelen," sagde han, "har åbenbart siddet på spring, og det er Guds fejl, at han har trykket på fjedren."

Fyrsterne var omtrent de eneste, der høstede hans bifald, og det var endda af en egen art. Engang havde James II foræret den hellige jomfru i et katolsk kapel i Irland en massiv guldlampe. Ursus kom netop forbi med sin ulv. Mens Homo var mere ligegyldig, udtalte Ursus derimod begejstret sin beundring for folket og udbrød:

"Naturligvis trænger den hellige jomfru mere til en guldlampe, end de små børn dér med deres bare ben trænger til sko."

Den slags beviser på loyalitet og hans øjensynlige respekt for magthaverne bidrog vist nok ikke lidet til, at øvrigheden fandt sig i hans omflakkende liv og hans mesalliance med en ulv. Om aftenen tillod han undertiden ifølge en svaghed, der tilhører venskabet, sin Homo at strække lemmerne lidt og frit at spadsere rundt om hytten. Ulven var ikke den, der skulle misbruge en sådan tillid, og optrådte med en puddels anstand, når den var i selskab, det vil sige sammen med almindelige mennesker, men fik man at gøre med ildesindede politimennesker, kunne det have sine mindre behagelige følger, hvorfor Ursus da også så vidt muligt holdt sin skikkelige ulv i lænker. Fra et politisk synspunkt betragtedes hans nu ulæselige og for øvrigt næsten uforståelige plakat om pengene kun som et

uskyldigt smøreri, der ikke kunne pådrage ham mistanke. Endog efter James II.s tid, under Williams og Marys hæderlige regeringer, kunne småbyerne i engelske grevskaber se hjulboden komme og drage bort i fred. Uhindret rejste han fra den ene ende af Storbritannien til den anden, afsatte sine flasker og sine miksturer og udførte tildels i forening med Homo sine kvaksalverløjer, og med lethed slap han gennem maskerne af det politinet, der på den tid var udspændt over hele England for at udrense de nomadiserende bander og navnlig for at tage de såkaldte "comprachicos" ved vingebenet.

Det var for øvrigt simpel retfærdighed, for Ursus hørte ikke til nogen bande, Ursus levede med Ursus, og i denne *tête-a-tête* stak kun en ulv sin næse, og det i al høflighed. Havde Ursus nogen ærgerrighed, skulle det være den at være vild; da han ikke kunne blive det, ville han være alene. Eneboeren er den vildes af civilisationen anerkendte diminutiv. Jo mere man flakker om, desto mere er man alene; deraf kom hans stadige skiften ophold. Når han skulle blive på et sted, forekom det ham, at han lod sig tæmme. Hans liv gik, idet han gik sine veje. Synet af en by fordoblede hans længsel efter krat og skov, efter torne og klippehuler. Skoven var hans hjem. Dog følte han sig nogenlunde i sit es på en offentlig plads, hvor tummelen havde nogen lighed med bladenes raslen. Mængden tilfredsstiller i en vis grad tilbøjeligheden til ensomhed. Det eneste, han havde imod sin bod, var, at den var forsynet med dør og vinduer, og at den lignede et hus. Havde han kunnet sætte en hule på fire hjul og rejse omkring i en grotte, så havde han nået sit ideal.

Som bemærket smilede han aldrig, men le kunne han undertiden, ja ofte. Det var en bitter latter. I smilet ligger der et

samtykke, men latteren betyder ofte et afslag.

Hans hovedopgave var at hade menneskeslægten. I dette had var han uforsonlig. I den overbevisning, at menneskelivet er noget skrækkeligt, støttet på den iagttagelse, at den ene plage overgår den anden, at kongerne plager folkene, krigen kongerne, at krigen endda ikke er så slem som pesten, at denne igen står tilbage for hungersnøden, og at dumheden er værre end alt det andet, i den erkendelse, at blot det at skulle være til indeholder en vis grad af straf, og at døden er en befrielse, gjorde han sig en fornøjelse af at helbrede de syge, man førte til ham. Derfor havde han lægende og styrkende drikke til at forlænge oldingens liv. Krøblinger bragte han på benene og sendte dem bort med følgende afskedshilsen: "Nu kan du bruge dine poter. Gid du må vandre længe i denne tåredal!" Så han en stakkel, der var i færd med at dø af sult, gav han ham hver hvid, han havde hos sig, og brummede: "Lev, elendige! Spis og hold længe ud! Jeg skal ikke være den, der forkorter din fængselstid." Og så gned han sig i hænderne og sagde: "Jeg gør menneskene alt det onde, jeg kan!"

Gennem ruden bagtil kunne forbigående læse et skilt, der var anbragt inde i boden, idet der med store bogstaver var skrevet med kul i loftet:

***URSUS*, FILOSOF.**

2. Comprachicos

Hvem kender nu om stunder ordet *comprachicos* eller betydningen af det?

Comprachicos eller comprapequennos var et forunderligt, afskyeligt, omvandrende samfund, der var navnkundigt i det syttende århundrede, glemt i det attende, ukendt i det nittende. De danner et karakteristisk træk i et tidligere samfundsliv. De hører med til menneskeslægtens vrangside. For historikerens blik, der ser på helheden i dens sammenhæng, står comprachicos i forbindelse med den vidt omfattende kendsgerning: Slaveriet. Joseph, solgt af sine brødre, er et kapitel i deres historie. Comprachicos har efterladt sig spor i Spaniens og Englands straffelove; man træffer der i mørke forvirringens mærker af dette uhyre, som man støder på fodspor af en vild i skoven.

Comprachicos er ligesom comprapequennos et sammensat spansk ord, der betyder børnesælgere. De handlede med børn, købte og solgte dem.

De stjal dem ikke. Børnerov er en anden industri.

Og hvad gjorde de med disse børn?

De gjorde dem til uhyrer.

Hvorfor uhyrer?

For at give stof til latter.

Folket trænger til at le, kongerne ligeså. På vejene må man have en bajads, i Louvre en nar. Den ene hedder Turlupin, den anden Triboulet.

Menneskenes bestræbelser for at skaffe sig glæde fortjener undertiden filosoffens opmærksomhed.

Hvad vi skriver ned på disse indledende sider er imidlertid et kapitel i den skrækkeligste af alle bøger, den, som man kunne give titlen: De ulykkelige, udnyttet af de lykkelige.

Et barn, bestemt til at være legetøj for voksne mennesker – sligt har eksisteret. Og det eksisterer da i grunden endnu. I tider, der står på et vildt naturstandpunkt, opstår der endog herved en særegen industri. Det syttende århundrede, der er blevet kaldet det store, var en sådan tidsalder. Det var en meget byzantinsk tid, hvor den fordærvede naturlighed og den forfinede vildhed, en besynderlig afart af civilisation, havde herredømmet. Det var som en tiger, der har lært at gøre komplimenter. Denne tidsalder udnyttede i høj grad børn. Historieskriverne, der smigrer århundredet, skjuler såret, men lægemidlet påviser de i Vincent de Paul.

Skal et menneske gøres til legetøj, må der tages tidligt fat. For at blive dværg må man begynde som lille. Et lige, velvoksent barn er ikke morsomt, en pukkel vækker snarere latter.

Således opstod der en kunst. Man havde afrettere, der gjorde mennesket til krøbling, forvandlede ansigtet til en grimasse, standsede væksten, forstenede trækkene. Og denne kunst var bygget på regler. Det var en hel videnskab. Man må tænke sig ortopædien udviklet i modsat retning. Hvor Gud havde givet et lige blik, frembragte kunsten skelen; hvor Gud havde skabt harmoni, higede man efter det vanskabte, Guds fuldendte værk førte man tilbage til udkastet, og i kendernes øjne var det udkastet, der var det fuldendte. Også dyrene blev taget under behandling. Man opfandt således den spættede hest; en sådan red Turenne. Ser man ikke i vore dage blå og grønne hunde?

Naturen er vort lærred. Mennesket har altid villet føje noget til Guds værk; det retoucherer det skabte, undertiden med held, snart med afgjort uheld. Hofnarren var ikke andet end et forsøg på at gøre mennesket til abe, og samtidig prøvede man på at gøre aben til menneske. Barba, hertuginde af Cleveland, havde en abe, en ægte sapajou, til page. Hos Francisca Sutton, baronesse Dudley, blev der serveret te af en i guldbrokade klædt bavian, som baronessen kaldte "min neger". Når Catharine Sidley, grevinde af Dorchester, kørte til Parlamentet, stod tre bavianer i gallalivré med snuderne højt i vejret bag på den våbenbesatte karet. En hertuginde af Medina-Coeli havde en orangutang, der hjalp hende strømperne på. Disse ophøjede aber dannede en modvægt til de mennesker, som man havde søgt at omdanne til dyr. Det var en blanding af det dyriske og menneskelige, som datidens store fandt behag i. Den trådte især stærkt frem ved dværgen og hunden. Dværgen blev altid fulgt af en hund, der altid var større end dværgen. Hunden gjaldt som dværgens tvilling, de var som sammenkoblede. Man ser det på en mængde familiemalerier, blandt andre på et, der forestiller Jeffrey Hudson, som var dværg hos Henriette af Frankrig, Henri IV.s datter, Charles den Førstes dronning.

At nedværdige mennesket fører til at gøre ham til vanskabning. Det lykkedes i høj grad visse vivisektorer på den tid at udslette Guds billede af det menneskelige åsyn. Doktor Conquest, medlem af kollegiet i Amen Street og edsvoren kontrollør ved kemikalieforretningerne i London, har skrevet en latinsk bog om denne bagvendte kirurgi, hvis fremgangsmåde han beskriver. Kan man tro Justus Carrick-

Fergus, er denne kirurgi opfundet af en munk ved navn Aven-More, et irsk udtryk, der betyder "den store flod".

Kurfyrsten af Pfalz' dværg Perkeo, der i kælderen i Heidelberg springer op af en kunstig æske som en dukke eller rettere som et spøgelse, var en mærkelig prøve på denne kunst, der har fået de forskelligste anvendelser.

Den frembragte væsener, hvis tilværelses lov var simpel i al sin frygtelighed: de havde tilladelse til at lide, befaling til at more.

Denne fabrikation af uhyrer foregik efter en stor målestok og omfattede forskellige arter.

Både sultanen og paven havde brug for dem, den ene til bevogtning af hans kvinder, den anden til udførelse af hans bønner. Det var en art for sig, der ikke selv kunne forplante sig. Disse halvmennesker stod på engang i vellystens og religionens tjeneste. Seraillet og Det Sixtinske Kapel brugte den samme slags uhyrer, men hist var de frastødende, her tillokkende.

Man forstod i hine tider at frembringe ting, som man nu ikke mere frembringer. Man havde talenter, som vi er blottede for, så at det er ikke uden grund, når man klager over tilbagegang. Man forstår ikke længere at lade mejslen hugge det skære menneskekød ud, kunsten at straffe taber sig. Dengang var man virtuos i denne retning, hvad man ikke længere er. Man har i den grad simplificeret denne kunst, at den måske snart ganske vil forsvinde. Ved at skære lemmerne af levende mennesker, ved at sprætte maven op på dem, ved at rive indvoldene ud af dem, tog man fænomenerne på fersk gerning og gjorde opdagelser. Nu må man give afkald på den slags, og vi

er derved berøvet de fremskridt, bødlen berigede kirurgien med.

Denne fortidens vivisektion indskrænkede sig ikke til at frembringe fænomener til de offentlige pladser, narre, en slags forøgelse af hofmændene, til brug for paladset, eunukker til sultanen og paven; den var uudtømmelig på afveksling. En af dens triumfer var således at lave en hane til kongen af England.

Det var skik, at der i kongen af Englands palads skulle være en slags natmand, der kunne gale som en hane. Denne vægter, der var på benene, mens andre sov, travede omkring i paladset og udstødte timevis det kendte skrig fra hønsegården, gentagende det så ofte, som det var nødvendigt for at erstatte en klokke. For at blive udnævnt til således at være hane måtte den pågældende i sin barndom underkaste sig en operation i struben, som doktor Conquest nærmere beskriver. Da hertuginden af Portsmouth under Charles II følte modbydelighed for en spyttekur, som hørte med til operationen, blev denne afskaffet, men for ikke at forringe kronens glans beholdt man embedet, idet man nu lod hanegalet besørge af et menneske, der ikke var lemlæstet. I almindelighed var det en afskediget officer, der blev udset til denne hæderspost. Under James II hed denne embedsmand William Sampson Coq, og hans galen blev årligt betalt med ni pund, to shilling og seks pence (*se doktor Chamberlaynes "Englands nuværende tilstand", 1688, 1. del, kap. 13*).

Når for næppe hundrede år siden den russiske zar eller zarina var misfornøjede med en prins – det fortælles i Katharina II.s memoirer – så lod man ham ligge krum i paladsets store forsal, og i denne stilling måtte han blive i et vist

antal dage og efter ordre snart miave som en kat, snart kagle som en høne, der skal lægge æg, og snappe sin føde op fra jorden.

Disse moder er nu forsvundet, skønt mindre, end man tror. Når hofmændene nu om stunder kagler eller klukker for at behage, sker det blot i en lidt forskellig tonart. Mere end én iblandt dem snapper de smuler, han spiser, op fra jorden for ikke at sige fra snavset.

Det er en stor lykke, at kongerne ikke kunne fejle. På den måde sætter deres modsigelser aldrig én i forlegenhed. Når man blot stadigt giver sit bifald til kende, er man sikker på altid at have ret, og det er en stor behagelighed. Louis XIV ville ikke have fundet behag i at se en officer spille hane i Versailles eller en prins agere kalkun. Hvad der forhøjede den kongelige værdighed i England ville have forekommet Louis den Store uforeneligt med den krone, der var båret af den hellige Louis. Man ved, hvor vred han blev, da madame Henriette en nat forglemte sig i den grad, at hun drømte om en hane, hvad der var meget upassende for en dame ved hoffet.

Børnehandlen i det syttende århundrede stod, som vi nu har vist, i forbindelse med en industri. Comprachicos drev denne handel og udøvede denne industri. De købte børn, bearbejdede dette råmateriale noget og solgte det så igen.

Sælgerne hørte til de forskelligste klasser, lige fra den fattige fader, der ville befri sig fra en trykkende familiebyrde, til herren, der gjorde sig en indtægt af sit slavestutteri. At sælge mennesker var noget, der dengang fandtes ganske i sin orden. I vore dage har man ført krig for at hævde denne ret. Man

erindrer vel, at det er ikke et århundrede siden, at kurfyrsten af Hessen solgte sine undersåtter til kongen af England, der trængte til mennesker, som han kunne lade dræbe i Amerika. Man henvendte sig til kurfyrsten af Hessen som til en slagter for at købe kød. Kurfyrsten af Hessen solgte kød til kanonføde. I England blev under Jefferies efter Monmouths tragiske eventyr en mængde adelsmand af højere og lavere rang halshugget og parteret. Disse henrettede efterlod sig enker og døtre, som James II forærede sin dronning, der igen solgte disse damer til William Penn. Formodentlig havde kongen sin provision og sine procenter. Det forbavsende ved sagen er ikke så meget, at James II solgte disse kvinder, som at William Penn købte dem.

Penns indkøb lader sig imidlertid undskylde eller dog forklare ved, at han havde en ørken at befolke og derfor havde brug for kvinder. Disse ladies afgav en god forretning for Hendes nådige Majestæt. De unge blev betalt højt, men gamle hertuginder – man kan ikke tænke derpå uden en blanding af ærgrelse og skadefryd – fik Penn rimeligvis for meget godt køb.

Comprachicos hed også "cheylas", et indisk ord, der betyder "opsøgere af børnereder".

I lang tid holdt comprachicos sig kun halvt skjulte. Undertiden afføder jo samfundsordenen et halvmørke, der begunstiger forbryderiske virksomheder. I vore dage har vi således i Spanien set en af trabucheroen Ramon Selles ledet bande i to og tredive år, fra 1834 til 1866, holde hele tre provinser, Valencia, Alicante og Murcia under et rædselsherredømme.

Under Stuarterne stod comprachicos sig ikke dårligt med hoffet; i nødsfald forsmåede statskløgten ikke at benytte dem.

For James II.s regeringskunst var de næsten et stadigt redskab. Det var på den tid, at man lemlæstede familier, der var genstridige eller blot stod hindrende i vejen, mens man udryddede afkommet og undertrykte arvingerne med vold. Undertiden gjorde man det af med én gren til fordel for en anden. Comprachicos havde et talent til at fordreje ansigtet, der gjorde dem anvendelige for politikken. Man havde jo vel jernmasken, men det var et groft middel. Man kan ikke befolke Europa med jernmasker, hvorimod der ikke er noget påfaldende i, at vanskabte gøglere løber omkring på gader og veje. En jernmaske kan man desuden rive af, men det kan man ikke gøre ved en maske af kød. At maskere sig for bestandig med sit eget ansigt, det er så sindrigt som vel muligt. Comprachicos bearbejdede mennesket, som kineserne bearbejder træet. De havde deres hemmeligheder, de kendte visse kunstgreb, der er gået tabt. Det var noget vist løjerligt vantrevent, der fremgik af deres behandling, noget på engang latterligt og åndfuldt. De tog på et lille væsen med så meget snildhed, at ikke dets egen fader kunne genkende det. Undertiden lod de rygraden være lige, men bearbejdede ansigtet. De mærkede et barn, som man mærker et lommetørklæde.

De produkter, der var bestemt til gøglere, fik lemmer, der var forvredet på kunstfærdig måde. Man skulle have troet, at de var benløse. Det gav gymnastikere.

Det var ikke blot ansigtet, som comprachicos berøvede barnet, men også dets hukommelse, i det mindste så meget af det, de formåede. Barnet havde ingen bevidsthed om den lemlæstelse, det var blevet underkastet. Denne rædselsfulde

kirurgi efterlod spor i dets ansigt, men ikke i dets ånd. I det højeste kunne det erindre, at en dag havde nogle mennesker taget det, så var det faldet i søvn, og så var det blevet kureret. Kureret for hvad? Det vidste det ikke. Om det havde brændt sig med svovl eller var blevet skåret med en kniv, kunne det ikke erindre. Under operationen dyssede comprachicos den lille patient i søvn med et bedøvende pulver, der gjaldt for et tryllemiddel, og som undertrykte smerten. Dette pulver har altid været kendt i Kina og bruges der endnu i dette øjeblik. Kina har i det hele kendt alle vore opfindelser, før vi selv, bogtrykkerkunsten, artilleriet, luftsejladsen, kloroformen. Men der er den forskel, at en opdagelse, som i Europa straks får liv og vækst og bliver til en mærkværdighed, holder sig i Kina som et dødfødt foster. Kina er en flaske med fostre.

Siden vi er i Kina, så lad os et øjeblik blive der for at omtale en enkelt genstand. Man har der altid lagt sig efter den kunst at forme mennesket. Man tager et barn på to eller tre år og lægger det i et porcelænskar af mere eller mindre besynderlig form, uden låg og uden bund, for at hoved og fødder kunne komme igennem. Om dagen holder man dette kar oprejst, om natten lægger man det ned, for at barnet kan sove. På denne måde vokser barnet uden at blive større, fylder karrets rumfang med sit sammenpressede kød og sine forvredne ben. Denne voksen i flaske varer i flere år. I et givet øjeblik er der ikke længere noget at gøre. Når man tror, at det er kommet dertil, og at vanskabningen er færdig, slår man karret i stykker, barnet kommer ud, og man har et menneske i form af en potte.

Det er bekvemt. Man kan forud bestille sig sin dværg i den form, man ønsker.

Af James II blev comprachicos tålt, og det af den gode grund, at han benyttede dem. Det hændte ham i det mindste mere end en gang, men forsmår ikke altid, hvad man foragter. Denne lave industri, der undertiden var et fortræffeligt hjælpemiddel for den høje industri, der kaldes politik, blev forsætligt holdt i nød, men ikke forfulgt. Der blev skænket dem en vis opmærksomhed, hvad der kunne have sin fordel. Loven lukkede det ene øje, og kongen åbnede det andet.

Undertiden gik kongen så vidt, at han tilstod sin medskyld. Det hører med til den monarkiske terrorismes dristighed. Den vansirede blev brændemærket med liljens våbenmærke; man berøvede ham gudsmærket og gav ham kongens mærke. Jacob Astley, ridder og baroner, herre af Melton, konstabel i grevskabet Norfolk, havde i sin familie et solgt barn, på hvis pande den vedkommende sælger med et glødende jern havde indbrændt en lilje. I visse tilfælde, hvor man af en eller anden grund ønskede at godtgøre, at den nye stilling, hvori barnet var kommet, havde et kongeligt udspring, anvendte man dette middel. England har altid gjort Frankrig den ære at benytte liljen til sine personlige øjemed.

Bortset fra, at en industri er forskellig fra fanatisme, havde comprachicos en del lighed med kvælerne i Indien. De levede mellem hinanden i bander og gav sig lidt af med gøgleri, men kun for et syns skyld. Derved blev det dem lettere at strejfe om. De slog lejr, snart hist, snart her, men var alvorlige, religiøse folk, og havde ingen lighed med andre nomader. At stjæle var noget, de umuligt kunne indlade sig på. Almuen har længe forvekslet dem med moriscos i Spanien og i Kina, men

moriscos i Spanien var falskmøntnere, i Kina var de simple gavtyve. Comprachicos derimod var retskafne folk; ja, hvor besynderligt det end kan lyde, de var undertiden endog virkelig samvittighedsfulde. De åbnede en dør, trådte ind, handlede om et barn, betalte det og tog det med. Det gik alt sammen fuldkommen korrekt til.

De var fra de forskelligste lande. Under navnet comprachicos hilste englændere, franskmænd, castilianere, tyskere og italienere hinanden som brødre. En fælles tanke, en fælles overtro, fælles udøvelse af den samme håndtering bevirker en sådan sammensmeltning. Både Orienten og Occidenten var repræsenteret i dette broderskab af banditter. Baskerne iblandt dem talte med irlænderne iblandt dem, og de forstod godt hinanden, for både baskerne og irlænderne taler den gamle, puniske jargon; dertil kommer, at det katolske Irland har nære forbindelser med det katolske Spanien.

Comprachicos var snarere en forening end en folkestamme, og snarere et bundfald end en forening. Det var alverdens tiggerpak, samlet om en forbrydelse som industri. Det var en slags harlekinsfolk, sammensat af lutter pjalter. At optage et menneske i deres midte var for dem det samme som at sy en lap til.

At flakke om var deres tilværelses lov. De kom og forsvandt. Den, der kun bliver tålt, fæster ikke rod. Selv i kongeriger, hvor deres industri forsynede hofferne og i påkommende tilfælde kunne være en støtte for den kongelige magt, blev de undertiden pludselig underkastet en barsk behandling. Kongerne benyttede deres kunst og sendte kunstnerne på galejerne; så inkonsekvent er det kongelige lune.

En rullende sten og en vandrende industri sætter ingen mos. Comprachicos var derfor fattige. De kunne sige som den pjaltede heks, da hun så faklen blive tændt til det bål, hvor hun skulle brændes: "De løjer er ikke præsen værd". Dog er det meget muligt, og vel endog sandsynligt, at de ukendte chefer, de entreprenører, der i det store gav sig af med børnehandlen, var rige; det er et punkt, som det er vanskeligt at skaffe oplysning om efter to århundreders forløb.

De udgjorde som sagt et broderskab og havde som sådant deres love, deres ed og deres formularer; ja, de havde så godt som en egen kabbalistisk lære. Hvem der vil vide nøje besked om dem behøver blot at rejse til Biscaya eller Galicien, for i bjergene der har sagnet om dem holdt sig, da der var mange baskere iblandt dem. Endnu i vore dage taler man om comprachicos i Oyarzun, Urbistondo, Leso og Aftigarraga. *Aguarda te, niño, que voy a hamar al comprachicos!* – tag dig i agt, dreng, eller jeg kalder på comprachicos! – er den trussel, mødrene dér skræmmer deres børn med.

Ligesom sigøjnerne havde comprachicos deres sammenkomster, og af og til forhandlede deres førere med hinanden. I det syttende århundrede havde de fire hovedsamlingssteder: ét i Spanien, passet ved Pankorbo; ét i Tyskland, en åben plet i skoven ved Diekirsch, den såkaldte "onde kvinde", hvor der er to gådefulde basrelieffer, som forestiller en kvinde med hoved og en mand uden hoved; ét i Frankrig, højen med den kolossale statue Massue-la-Promesse i den gamle hellige lund Borvo Tomona i nærheden af Bourbonne-les-Bains, og ét i England, bag muren til esquire

William Chaloners have i Cleveland i York, imellem det firkantede tårn og den store gavl med den gotiske port.

Lovene imod vagabonder har altid været meget strenge i England, hvis gotiske lovgivning syntes at være bygget på grundsætningen: *Homo errans fera errante pejor* – et omflakkende menneske er værre end det omflakkende dyr. En af dels specialstatutter betegner det husvilde menneske som "farligere end slangen, dragen, lossen og basilisken" *(atrocior aspide, dracone, lynce et basilico)*. England har længe haft ikke mindre bryderi med sigøjnerne, som det ville skille sig af med, end med ulvene, som det havde udryddet.

Deri adskiller englænderen sig fra irlænderen, som beder til sine helgener for ulven og kalder den "min fadder".

Ligesom imidlertid den engelske lov, som vi har set, tålte den tæmmede ulv, der var blevet til et husdyr, til en slags hund, således tålte den også vagabonden af profession, der var blevet undersåt. Markskrigeren, den omvandrende barber, naturforskeren, kolportøren, den lærde, der går for lud og koldt vand, lod man i fred, for de har en profession at leve af. Med disse undtagelser havde loven en vis skræk for det frihedsvæsen, der bor i det omflakkende menneske. En forbidragende kunne muligvis være en fjende af staten. Det moderne begreb at drive kendte man ikke. Man kendte kun det antikke begreb at vandre. Et mistænkeligt udseende, dette ubestemmelige noget, som dog alle forstår, var nok til at samfundet tog et menneske ved vingebenet. Hvor bor du? Hvad er du? Det var de uundgåelige spørgsmål, og kunne man ikke

besvare dem, ventede hårde straffe. Lovbogen truede med ild og stål; loven ville udbrænde vagabondvæsnet.

Derfor rådede på hele det engelske territorium en gennemgående "Lov mod de mistænkte", der anvendtes mod omvandrende, som jo gerne bliver forbrydere, og navnlig imod sigøjnerne, hvis fordrivelse med urette er blevet sammenlignet med jødernes og maurernes fordrivelse fra Spanien og protestanternes fra Frankrig. Vi for vort vedkommende forveksler ikke en klapjagt med en forfølgelse.

Comprachicos havde, vi gentager det, intet til fælles med sigøjnerne. Sigøjnerne var en nation, comprachicos et miskmask af alle nationer, et bundfald, som vi har bemærket, et skyllekar, fuldt af al slags urent vand. Comprachicos havde heller ikke som sigøjnerne deres eget sprog; deres jargon var en blanding af alle mulige sprog; det var et kaotisk kaudervælsk, de talte. De var til sidst ligesom sigøjnerne blevet til et af de folk, der snor sig gennem folkene, men deres fælles bånd var broderskabet, ikke racefællesskabet. Til alle tider i historien kan man i denne mægtige flydende masse, som udgør menneskeheden, påvise sådanne forgiftede menneskestrømme, der har et særligt løb og altid udbreder nogen gift omkring sig. Sigøjnerne var en familie, comprachicos var et frimureri, det vil sige et frimureri uden ophøjet formål, men med et afskyeligt erhverv. Endelig fremkommer der også en forskel ved religionen. Sigøjnerne var hedninge, comprachicos derimod kristne, og det gode kristne, som det sig hør og bør for et broderskab, der, om end sammenblandet af alle folk, dog var opstået i Spanien, det fromme land.

De var mere end kristne, de var katolikker; de var mere end katolikker, de var romersk-katolske, og så nærtagende var de i deres tro og så rene, at de nægtede at forene sig med de ungarske nomader i komitatet Pesth, der adlød og blev ført af en olding, hvis scepter var en stol med et guldæble under den tvehovedede østrigske ørn. Men det forstår sig, disse ungarere var også frafaldne i den grad, at de fejrede Mariæ Himmelfart den 27. august, og det var dog for galt.

Så længe Stuarterne regerede i England, var comprachicos næsten begunstigede af grunde, som vi har antydet. James II, der af brændende trosiver forfulgte jøder og drev jagt på sigøjnerne, var dog en god fyrste imod comprachicos. Vi har set, hvorfor: Comprachicos købte jo den menneskevare, som kongen handlede med. De var mestre i den kunst at lade forsvinde, og statens vel fordrer af og til forsvinden. En generende mindreårig arving, som de tog under behandling, mistede sin form, og det lettede konfiskationer. Overdragelsen af len og herresæder til yndlinge blev derved simplere. Comprachicos var desuden meget hensynsfulde og meget tavse. De forpligtede sig til at tie og holdt ord, hvad der er nødvendigt i statssager. Der er næsten intet eksempel på, at de har forrådt kongens hemmeligheder. Dette lå jo rigtig nok i deres egen interesse, for havde kongen tabt tilliden til dem, ville de have været udsat for stor fare. Altså, de var brugbare i politisk henseende. Desuden forsynede disse kunstnere den hellige fader med sangere; comprachicos var til nytte for Allegris *Miserere*, og navnlig var de Mariadyrkelsen hengivne. Alt dette behagede de papistiske Stuarter. James II kunne ikke være

fjendtligsindet imod religiøse folk, der drev deres ærefrygt for den hellige jomfru så vidt, at de fabrikerede eunukker.

I 1688 skete der en forandring i Englands dynasti. Huset Oranien fortrængte huset Stuart, William III afløste James II. William, der ikke havde de samme ideer eller sædvaner som James, viste strenghed imod comprachicos og gjorde sig megen umage for at udrydde dette utøj.

En lovbestemmelse fra Williams og Marias første regeringsår tilføjede børnekøbernes broderskab et hårdt slag; det var et kølleslag, som knuste comprachicos i støvet. Efter denne lov skulle de, der hørte til dette broderskab, når de blev pågrebet og tilbørligt overbeviste, brændemærkes med et glødende jern på skuldrene med bogstavet R, hvilket betyder *rogue* eller tigger, på den venstre hånd med et T, hvilket betyder *thief*: tyv, og på den højre hånd med et M, hvilket betyder *manslayer* eller morder. Anførerne, "der anses for rige, selv om de ser ud som tiggere", skulle dømmes til *collistrigium*, dvs. gabestokken, og brændemærkes på panden med et P, og deres gods skulle konfiskeres og træerne i deres skove rykkes op med rode. De, der ikke ville angive comprachicos, skulle straffes med konfiskation og evigt fængsel. Kvinder, der fandtes blandt disse mænd, skulle sættes på den såkaldte *cucking-stool*, en straf, der ifølge de engelske loves sejlivethed endnu kan anvendes mod "stridbare kvinder". Straffen består i, at man holder en stol ud over en flod eller en dam, sætter det pågældende fruentimmer derpå og lader så stolen gå ned i vandet for atter at trække den op. Denne dukkert får hun tre gange, "for at hun kan afkøle sin vrede", siger fortolkeren Chamberlayne.

1. bog

Natten er ikke så sort som mennesket

1. Portlands sydlige odde

En hårdnakket nordenvind hærgede uafbrudt det europæiske fastland og endnu barskere det engelske øland i hele december måned 1689 og hele januar 1690. Deraf den ulyksalige kulde, som den gamle bibel i det presbyterianske kapel, der tilhørte de såkaldte Non-Jurors i London, giver vidnesbyrd om, idet vinteren et sted i dens margen betegnes som "mindeværdig for de fattige". Det gamle monarkiske pergament, der anvendtes til officielle aktstykker, var så solid, at man endnu kan læse de lange lister i sogneprotokollerne over fattige, der var omkommet af sult og kulde. Themsen frøs til, hvad der ikke sker en gang i et århundrede, fordi isdannelsen hindres af strømmen. Man kørte med vogne på den tilfrosne flod; der holdtes marked på Themsen med telte og bjørnekampe og tyrefægtninger; man stegte en hel okse på isen. Så tyk holdt isen sig i to måneder. Det sørgelige år 1690 var endog strengere end de navnkundige vintre i begyndelsen af det syttende århundrede, der blev nøje iagttaget af doktor Gedeon Delaun, som staden London har hædret med en buste på piedestal i hans egenskab af James I.s hofapoteker.

En aften, mod slutningen af en af de koldeste dage i denne januar måned 1690, foregik der i en af de talrige ugæstmilde vige af Portlandsbugten noget usædvanligt, der fik mågerne og vildgæssene til skrigende at svinge sig i kredse ved indløbet af vigen, som de ikke vovede sig ind i.

I denne vig, der ved visse vinde er den farligste i hele bugten og derfor den ensomste, så at den just på grund af sin farefulde karakter er gunstig for skibe, som vil skjule sig, lå et lille fartøj

bundet til et klippestykke tæt op til kysten, da vandet var dybt nok til det. Det er egentlig ikke rigtigt at sige, at mørket breder sig over jorden, for det er fra jorden, at det kommer. Det var allerede mørkt nede ved kysten, men foroven var det endnu dag. Når man nærmede sig det omtalte fartøj, ville man deri genkende en urka fra Biscaya.

Solen, der hele dagen havde været skjult af tåge, var nylig gået ned. Man begyndte at føle denne dybe, mørke angst, som kunne kaldes angsten over, at solen skal være borte.

Da det ikke blæste fra søsiden, var vandet i vigen roligt, hvad der måtte kaldes en lykkelig undtagelse, især om vinteren. Disse vige ved Portland danner nemlig næsten alle flodhavne; ved ebbe udtørres de. I hårdt vejr er vandet i stærk bevægelse, og der fordres megen snildhed og øvelse, når man skal fare sikkert der. Det er kun i overført betydning, at der kan tales om havne her, og de gør ikke megen nytte, for det er farligt at løbe ind og ud. At der denne aften ikke var nogen fare, var et mærkeligt tilfælde.

En biscayisk urka er et gammelt fartøj, der nu er gået af brug, men som har gjort god tjeneste endog til krigsbrug. Af form var den som en æggeskal, af udstrækning som en båd, af styrke som et skib. I armadaen kunne man træffe en urka, der målte sine 650 tons og førte 40 kanoner. Det var admiralskibet *Den Store Grib*, hvor Lope de Medina kommanderede. En købmands- eller smuglerurka derimod var kun spinkel, og dog havde folk respekt for det sølle fartøj. Takkelagen bestod af hampestrenge, til dels med jerntråd i, hvad der formodentlig var beregnet på magnetiske undersøgelser, men der var dog også tykke tove. Rorstangen var meget lang, hvad der gav samme fordel som en

stor løftestang, men medførte samme ulempe, som når armen på løftestangen er for lille. To hjul ved enden af rorstangen bødede på denne mangel og erstattede noget tabet af kraft. Kompasset befandt sig i et fuldkommen firkantet kompashus og var således omsluttet af to kobberrammer, af hvilke den ene var anbragt i den anden, at det altid blev holdt i en horisontal stilling ligesom en kardansk lampe. Der åbenbarede sig både kunst og forstand i urkaens bygningsmåde, men det var kunst uden oplysning og forstand uden dannelse. Den havde på engang noget af prammens ubevægelighed og af piroguens eller kanoens hurtighed, og som alle fartøjer, der er blevet til ved sørøverens og fiskerens instinkt, udmærkede den sig ved stor sødygtighed. Den passede både til lukkede vande og til åben sø. Den ejendommelige måde, hvorpå sejlene kunne skilles ved hjælp af stage og tove, satte den i stand til at bevæge sig langsomt på Asturiens lukkede bugter, der næsten er som bassiner, og at skyde en rask fart i rum sø. Den kunne sejle rundt på en indsø eller en dam i stille vejr og sejle verden rundt og tåle ondt vejr. Urkaen var i forhold til andre skibe, hvad den lille dristige vipstjert er i sammenligning med andre fugle; sætter vipstjerten sig ned, kan den næppe få et siv til at bøje sig, og dog har den kræfter til at flyve over oceanet.

Om en biscayisk urka var nok så ringe, var den dog altid forgyldt og malet, for tatovering er noget, der er uadskilleligt fra disse interessante halvvilde folkeslag. Det brogede farvespil på deres bjerge med deres omgivelser af sne og enge lærer dem det blændende trylleri, der ligger i pynten. Med al deres fattigdom elsker de derfor pragt; på deres stråhytter hænger de våbenskjolde, deres æsler majer de ud med bjælder og deres

store okser med fjer; deres vogne, hvis hjul man hører hvine i to mils afstand, er malet med skrigende farver, udstafferede med pirater og behængte med bånd. En skoflikker har et basrelief over sin dør; det forestiller vel kun den hellige Crispinus og en gammel sko, men det er udhugget i sten. Deres skindtrøje galonerer de, og deres pjalter broderer de, skønt de næppe syr dem sammen. Stolt livlighed er deres natur. Baskerne er som grækerne solens børn. Mens valencianeren sørgmodig omslutter det nøgne legeme med sit røde uldtæppe, med hullet foroven, der skal give plads til hovedet, glæder Galiciens og Biscayas børn sig ved smukke skjorter af lærred, der har ligget til blegning i duggen. På dørtærsklen som i vinduerne strutter det af friske og smilende blonde skikkelser under majsguirlanderne. Den samme glade og stolte friskhed lyser frem af deres naive kunst, af deres industri og sædvaner, af pigernes toilette og deres viser og sange. Selv bjerget, denne murkolos, lyser i Biscaya; solstrålerne strømmer ind og ud gennem enhver åbning. Biscaya er Pyrenæernes gratie, som Savoyen er Alpernes. Selv de farlige bugter, der omgiver San Sebastian, Leso og Fuentarabia med deres storme og skyer, med de vildt larmende bølger og skummet, der sprøjter højt op over klipperne, oplives dog ved rosenbekransede kvinder, der selv styrer deres båd. Hvem der én gang har set det baskiske land, længes efter at gense det; det er et velsignet land: Høst to gange om året, livlige og lystige landsbyer, en stolt fattigdom, hele søndagen viet til guitar og dans, til kastagnetter og kærlighed, renlige og lyse huse og hytter, storke på kirketårnene.

Men vi må tilbage til Portland, havets mørke klippe.

Halvøen Portland tager sig ud som hovedet af en fugl, der vender næbet mod oceanet og baghovedet mod Weymouth; landtangen bliver da dens hals.

Nu er Portland viet til industrien til skade for dens vilde natur. Hen imod midten af det attende århundrede opdagedes nemlig dets kyster af stenbrydere og gipsbrændere, og fra den tid laver man såkaldet romersk cement af Portlands klippegrund til berigelse for landet, men til skade for bugtens skønhed. For et par århundreder siden var disse kyster kløftede som en klippevæg, nu er de kløftede som et stenbrud; hakken gnaver småt, mens bølgen arbejder i det store, oceanets mægtige ødselhed og ødelæggelse er blevet fulgt af menneskets regelmæssige plyndring. Ved denne er den vig, hvor den biscayiske urka lå bundet til klippen, nu ganske forsvundet. For at finde spor af denne lille ankerplads måtte man søge på østkysten af halvøen imellem Churchhop og Southwell.

Mørket bredte sig over vigen, som på alle sider var omgivet af stejle klippevægge, der i højde overgik vigens bredde, tusmørkets ejendommelige tåge trak sig sammen, mørket tog til som på bunden af en brønd. Det snævre udløb af vigen tegnede en hvid stribe over den næsten bælgmørke strækning. Man måtte være lige i nærheden for at få øje på urkaen, der lå som skjult i klippernes store skyggekåbe. Et bræt, der var lagt fra borde ud på et fremspringende lavt punkt af klippevæggen, det eneste sted, hvor man kunne få fodfæste, satte fartøjet i forbindelse med land, sorte skikkelser bevægede sig og krydsede hinanden på den vaklende bro, og folk gik ombord midt i mørket.

Det var mindre koldt i vigen end ude på havet, for klippen nord for bassinet dannede en skærm, men tænderne klaprede dog i munden på disse mennesker. De havde hastværk.

Skumringen fremhævede deres klæders takkede former; det var tydeligt, at disse mennesker hørte til den klasse, der i England kaldes *the ragged*, det vil sige de pjaltede.

På klippevæggens omrids kunne man utydeligt skelne en sti, der bedre egnede sig for en ged end for et menneske; med mange krumninger og bugter snoede den sig næsten lodret ned til det sted, hvor brættet lå. Uden tvivl var det en forgrening af en vej på sletten; man kunne blive svimmel ved at følge den med øjet, så lodret var den. Ad denne sti havde de passagerer måttet vandre, som fartøjet nede i vigen ventede på.

Bortset fra den bevægelse, hvormed indskibningen foregik under øjensynlig uro og forvirring, var alt tomt og øde. Man hørte ikke et skridt, ikke en lyd, ikke et pust. Man bemærkede næppe en lille flåde af hajfangere, der lå på den anden side af reden, ved indløbet til bugten ved Kingstead, og som var bestemt til Ishavet, men ved havets lune var blevet kastet fra de danske farvande til de engelske, et puds, som de nordiske farvande undertiden spiller fiskerne. Disse fiskere havde taget deres tilflugt til Portlands ankergrund, hvad der tydede på, at der måtte være ondt vejr og fare på færde udenfor. De var just i færd med at kaste anker. Hovedskibet, der efter norsk skik var lagt ud som vagtskib, hævede sig med hele sin takkelage som en sort masse på den hvide havflade, og i forenden så man alle slags hager, kroge og harpuner. Med undtagelse af disse fartøjer, der alle var drevet ind i en afkrog, opdagede øjet i hele den vide synskreds fra Portland ikke et levende væsen, ikke et

hus, ikke et skib. Kysten var på den tid ikke beboet, og rheden var på denne årstid ikke tilgængelig.

Hvor ilde det end så ud med vejret, var man dog ivrig med at få urkaen afsted. Nede ved kysten bevægede sig en gruppe i stor travlhed og forvirring; man kunne ikke skelne den ene fra den anden, og endnu mindre se, om de var unge eller gamle, en skygge lå som en maske over deres ansigter, det var silhuetter på natlig baggrund. De var otte i tallet, og formodentlig var der et par kvinder iblandt dem, men de var vanskelige at kende under de løjerlige pjalter og klude, de var hyllet i som i en maskeradedragt; det var hverken fruentimmer- eller mandfolkeklæder; pjalter har intet køn.

En mindre skygge, der bevægede sig frem og tilbage blandt de store, måtte tilhøre enten en dværg eller et barn.

Det var et barn.

2. Forladt

Hvad man i nærheden havde kunnet iagttage var følgende:

Alle bar lange kapper, hullede og lappede, men lagt i de rette folder og i stand til om fornødent at skjule dem lige op til øjnene. Under disse kapper, der lige godt beskyttede mod vind og nysgerrighed, bevægede de sig smidigt og let. De fleste havde et lommetørklæde bundet om hovedet; det var den spanske begyndelse til turbanen. Denne hovedbeklædning havde intet usædvanligt ved sig i England. Syden var dengang på mode i norden, hvilket måske hidrørte fra, at norden havde slået syden. Det besejrede og beundrede det. Efter armadaens nederlag blev Castiliens sprog et elegant kaudervælsk ved Elisabeths hof; at tale engelsk ansås næsten for stødende hos dronningen af England. At underkaste sig det folks sæder, som man foreskriver love, har nemlig altid været den barbariske sejrherres skik overfor den mere civiliserede overvundne. Tataren iagttager og efteraber kineseren. Derfor var det, at Castiliens sæder fik indpas i England, men til gengæld gjorde de engelske interesser sig gældende i Spanien.

En af mændene i den gruppe, der gik ombord, så ud som en anfører. Han havde sivsko på benene og var majet ud med pjalter, med guldbroderi og guldborter. Under hans kappe lyste en vest med pailletter som skællene på bugen af en fisk.

En anden havde trukket en vældig spansk filthat ned over ansigtet, og da der ikke var noget hul i hatten til piben, måtte man slutte, at det var en mand af opdragelse.

Barnet var indhyllet i en matrostrøje, som gik det lige ned til knæene, for en mandstrøje kan også være en barnekåbe. Efter

figuren at dømme var det en dreng på en ti-elleve år. Han var barfodet.

Urkaens besætning bestod af skipperen og to matroser.

Rimeligvis kom urkaen fra Spanien og skulle rejse tilbage dertil, og der kunne næppe være tvivl om, at det var en forbuden forretning, den drev mellem de to lande.

Folkene, som den skulle tage ombord, snakkede med hinanden, og snart hørtes et castiliansk ord, snart et tysk, snart et fransk, snart lød det som walisisk, snart som baskisk. De syntes at høre til alle mulige nationer, men til én og samme bande, besætningen vist nok ligeså. Det var en broget skare, men den syntes at bestå af lutter kammerater, eller måske kunne den rettere betegnes som en bande af medskyldige.

Havde det været lidt lysere, og havde man set nøje til, ville man under disse folks pjalter have opdaget rosenkranse. Ligeledes ville man i forstavnen have bemærket en jomfru Maria med Jesusbarnet udstyret med forsiringer og forgyldning, og under denne figur var der anbragt en lanterne. Den var ikke tændt i dette øjeblik, en forsigtighed, der viste, hvor magtpåliggende det var at holde sig skjult. Åbenbart havde den ellers et dobbelt øjemed; den skulle brænde for den hellige jomfru og lyse på havet, det var en skibslanterne, der samtidig fungerede som kirkelys.

Det lange, krumme, tilspidsede skæg på bovsprydet havde form som en halvmåne. Ved dets begyndelse, for fødderne af den hellige jomfru, knælede en engel med ryggen vendt mod forstavnen, med udfoldede vinger og stirrende ud i horisonten med en kikkert; englen var forgyldt ligesom Mariabilledet.

I galionen var der åbninger for at give plads til bølgerne, hvad der gav lejlighed til at anbringe ny forgyldning og arabesker.

Under Mariabilledet stod skrevet med store forgyldte bogstaver: *Matutina*, skibets navn; mørket tillod imidlertid ikke i øjeblikket at læse det.

Ved foden af klippevæggen lå i forvirret uorden ladning og bagage, som de rejsende førte med sig, og som man ved hjælp af den skrøbelige bro i en fart fik over i fartøjet. Sække med biscuits, en fjerding klipfisk, tre tønder, en med fersk vand, en med malt og en med tjære, en fire-fem flasker ale, en gammel vadsæk, indsnøret i læderremme, kufferter, kister, en balle blår til fakler og signaler, det var ladningens indhold. Disse pjaltede væsener havde vadsække, hvad der syntes at tyde på en omflakkende eksistens. Vandrende tiggere må nemlig besidde noget. De kunne vel undertiden have lyst til at flyve deres vej som fugle, men det er de ikke i stand til uden at opgive deres erhverv. De må nødvendigvis have kasser med værktøj eller redskaber, hvilken profession de end rejser på. Også disse måtte altså slæbe deres bagage med sig, som ved mere end en lejlighed var dem til hindring. Det havde ikke kunnet være nogen let sag at få den ned fra klippen, og det var altså åbenbart, at det var deres faste hensigt at rejse.

Man spildte ingen tid, der var en idelig vandring frem og tilbage mellem kysten og fartøjet; hver havde sit at bære og passe, de, der så ud som fruentimmer, så godt som de andre. Barnet blev formelig overlæsset.

Om dette barn havde fader og moder i selskabet, var tvivlsomt. Der blev ikke vist det den ringeste interesse. Man lod det arbejde, det var det hele. Det blev ikke behandlet som et

barn i en familie, men som en slave blandt vilde. Det måtte gøre hoveri for alle, men der var ingen, der talte et ord til det.

Forresten skyndte barnet sig og syntes ligesom hele den mørke skare, det hørte til, kun at have en tanke, nemlig at komme hurtigt afsted. Formodentlig vidste det dog ikke selv hvorfor. Det skyndte sig mekanisk, fordi det så, at de andre skyndte sig.

Urkaen var forsynet med dæk. At stuve ladningen i lasten var snart besørget, øjeblikket til at stikke i søen nærmede sig. Den sidste kasse var kasket på dækket, der stod kun tilbage, at folkene kom ombord. De to, der så ud som fruentimmer, var dog allerede ombord, men seks, hvor iblandt barnet, stod på land. Skipperen greb roret, en matros en økse for at hugge tovet over, som skibet var surret fast med. At hugge over røber hastværk; har man tid, så løser man knuden. *Andamos!* (Afsted!) hviskede den af de seks, der syntes at være anfører, han med flitteren på sine laser. Barnet styrtede frem mod brættet for at komme først over, men to mand trængte sig frem i det samme uden at bekymre sig om, at de kunne støde ham i vandet. En tredje puffede til ham med albuen og løb forbi, en fjerde med næven og fulgte den, og den femte, anføreren, snarere sprang end gik over på skibet og sparkede i det samme til brættet, så det plumpede i vandet, mens et øksehug kløvede tovet. Roret drejede sig og skibet stødte fra land og lod barnet blive alene tilbage.

3. Alene

Barnet blev stående ubevægelig på klippen med stirrende blik. Han kaldte ikke og gjorde ingen indvendinger. Hvad der var sket kom uventet, men han mælede ikke et ord. På skibet iagttoges den samme tavshed. Ikke et kny fra barnet til de voksne, ikke et farvel fra disse til barnet. I stum overensstemmelse syntes begge parter at finde det i sin orden, at rummet imellem dem voksede. Det var, som når de afdødes ånder drager bort ved bredden af Styx. Som fastnaglet til klippen, der begyndte at overskylles af den stigende flod, så barnet skibet fjerne sig. Det var, som om det forstod – forstod hvilket? Skyggen.

Et øjeblik efter nåede urkaen det smalle udløb af vigen. Man så spidsen af masten på himmelhvælvingen over de kløvede klippeblokke, mellem hvilke udløbet snoede sig som mellem to mure. Denne spids bevægede sig oppe på klipperne og syntes at bore sig ind i dem. Nu så man den ikke mere – det var forbi, skibet var i rum sø.

Barnet fulgte denne forsvinden. Det var forbavset, men i en drømmende tilstand, under hvilken det dog syntes at have en uklar bevidsthed om, at det levede endnu.

Dømte det måske allerede? Klage gjorde det i alt fald ikke, for det følte sig uskyldigt. Den ulastelige gør ingen bebrejdelser.

Denne pludselige forstøden fik ikke barnet til at fortrække en mine. Dette hårde slag af skæbnen, der syntes at ville afslutte dets tilværelse næsten før den var begyndt, bøjede det ikke. Ramt af et lyn blev det stående oprejst.

Hvem der havde set denne forbavselse, der ikke var ledsaget af noget dybere indtryk, ville straks have sagt sig selv, at i denne bortdragende skare var der ingen, han brød sig om, ligesom der ikke var nogen, der brød sig om ham.

I sin grublen glemte han kulden. Pludselig blev hans fødder våde, floden steg. Et vindpust for ham gennem hårene, han gyste. Denne faren sammen over hele legemet var en opvågning.

Han så sig om.

Han var alene.

Indtil denne dag havde der ikke for ham været andre mennesker til på Jorden end de, der i dette øjeblik var ombord på urkaen, og de var nu borte.

Hvor forunderligt det end lyder, var disse mennesker ham ganske ukendte, skønt det var de eneste, han skulle kende.

Han kunne ikke have sagt, hvem de var.

Sin barndom havde han tilbragt iblandt dem, men havde dog ikke nogen bevidsthed af at høre til dem. Han var blevet sat ind imellem dem, det var det hele. Og nu, nu havde de – glemt ham.

Penge havde han ikke hos sig, barfodet var han, ja, det var næppe nok, at han havde klæder på kroppen, og ikke så meget som et stykke brød havde han i lommen.

Vinter var det og sent på aftenen.

For at nå en menneskelig bolig måtte han gå flere mil.

Hvor han nu befandt sig, vidste han ikke. Det eneste, han overhovedet vidste, var, at de, der var gået med ham ned til denne kyst, var sejlet bort uden at tage ham med.

Han havde en fornemmelse, som om han var blevet stillet udenfor livet.

Hele drengen var ti år gammel.

Og her stod han i en ørken, omsluttet af dybder, hvor han så natten hæve sig og hørte bølgerne larme.

Han strakte sine spinkle små arme og gabte.

Pludselig, som om han på én gang har fattet en dristig beslutning og taget sig sammen, vender han vigen ryggen, og med et egerns eller måske rettere en klovns behændighed giver han sig til at stige op ad klippevæggen. Han klatrer op på stien, forlader den og vender tilbage, flink og uden at tage sig i agt for faren. Han iler mod land. Man skulle have troet, at han fulgte en bestemt rejserute, men han gik uden mål som én, der flygter for skæbnen.

Da Portlands klipper vender mod syd, lå der næsten ingen sne på stien, men den stærke kulde havde givet sneen en skikkelse, der gjorde den meget besværlig for vandreren. Drengen hjalp sig så godt han kunne. Den alt for vide mandstrøje var også en generende hindring. Af og til gled han ud på isen på de skrå og stejle steder. Så klamrede han sig fast til en tør gren eller en fremspringende sten efter i nogle øjeblikke at have svævet over afgrunden. Engang trådte han på et løst lag, der så pludseligt sank under ham og rev ham med sig i faldet. I et par sekunder gled han som en tagsten på taget. Han rutsjede ned til den yderste grænse af skråningen, men frelste sig ved i rette tid at få tag i en dusk græs. Han skreg for øvrigt lige så lidt foran afgrunden, som han havde skreget overfor menneskene; han rejste sig og steg igen tavs opad. Men klippevæggen var høj, og der var derfor flere farer at bestå. Til

stejlheden kom endnu mørket. Den lodrette væg syntes aldrig at skulle få ende; efterhånden som han kom i vejret, syntes også toppen at hæve sig. Alt mens han klatrede, så han op til denne sorte gesims, der lå som en bom mellem himlen og ham.

Endelig havde han nået målet. Han sprang op på plateauet; man kunne næsten sige, han sprang i land, for han forlod dybet.

Næppe havde han forladt klippevæggen, så begyndte han at ryste. Han mærkede, hvorledes nattevinden bed i ansigtet. Der blæste en skarp nordvestvind, men han havde en beskytter i sin matrostrøje, som han svøbte sammen om brystet.

Da han var kommet op på plateauet, blev han stående, stemte begge sine nøgne fødder mod den frosne jord og så sig om.

Bag ham lå havet, foran ham land, over hovedet himlen, men en himmel uden stjerner, indhyllet i en uigennemsigtig tåge.

Skuende fremad mødte hans blik land, en uoverskuelig flade, dækket af is og sne. Nogle lyngbuske bævede af kulde. Nogen vej var der ikke at se, så lidt som nogen hytte. Hist og her så man nogle blege flyvende striber. Det var hvirvler af fin sne, som vinden havde revet løs fra jorden. I horisonten skimtedes en bølgeformig dannelse af terrænet, indhyllet i tåge. Dyb tavshed overalt. Det var en udstrækning så vid som uendeligheden, en stilhed som i graven.

Barnet vendte sig om mod havet.

Hav som land var hvidt, dette af sneen, hint af skum. Man kan næppe tænke sig noget mere tungsindigt end den belysning, der fødtes af denne dobbelte hvidhed. En natlig belysning kan undertiden give hårde og skarpe omrids; søen var

som stål, klippevæggen som ibenholt. Fra det højdepunkt, hvor barnet befandt sig, tog Portlandsbugten sig næsten ud som et blegt geografisk kort, omgivet af en halvkreds af høje; der var noget drømmende i dette natlige landskab. Måneskin kan undertiden fremkalde et sådant syn. På hele kysten var der ikke et lysende punkt at opdage, der kunne lyde på et arnested, et oplyst vindue, et beboet hus. Intet lys på jorden så lidt som på himlen, ikke en lygte dernede, ikke en stjerne deroppe. De brede bølgemasser i bugten hævede sig hist og her pludseligt, indtil vinden sønderrev vandfladen. Den flygtende urka kunne endnu ses derude. Den sejlede hurtigt og blev med hvert minut mindre og mindre.

Pludselig tændtes lanternen på forstavnen, og dette lysende punkt, der kunne ses i stor afstand, fremhævede skibets lange og høje mørke skrog. Det var som om man så et ligklæde vandre midt over havet, men under klædet måtte der da ligge én, som holdt en stjerne i hånden.

I luften trak det op til storm. Barnet gjorde sig ikke rede for det, men en sømand ville ikke have taget sig sagen så let. Det var et af disse ængstelige øjeblikke, hvor elementerne synes at skulle blive levende væsner, hvor man skal være vidne til vindens hemmelighedsfulde forvandling til orkan, havets til ocean. Kræfterne åbenbarer sig som vilje, hvad man anser for ting bliver besjælet. Menneskesjælen frygter dette møde med naturens sjæl, deraf rædslen.

Et kaos nærmede sig. Farende gennem tågen tårnende vinden skyerne op bag sig og opstillede dekorationerne til det frygtelige skuespil, hvor bølgerne og vinteren har hovedrollerne, og som man kalder en snestorm.

Et af symptomerne var, at skibene styrede mod land. Rheden var ikke længere tom, hvert øjeblik dukkede der fartøjer op bag pyntene og ilede urolige til ankerpladsen. Så langt man kunne øjne, sås sejlere på flugt. Mod syd fortættede mørket sig, og de sorte skyer nærmede sig havet. Trykket af det overhængende uvejr gav bølgerne en uhyggelig ro. Det var ikke noget øjeblik, der indbød til afrejse. Urkaen var imidlertid undervejs. Den styrede mod syd.

Pludselig kommer der et vindstød fra nord. *Matutina*, som man endnu tydeligt kan se, sætter alle sejl til, som om den havde besluttet at drage fordel af orkanen. Vinden har taget alvorligt fat i den. Urkaen bøjer sig helt ned til den ene side, men den fortsætter sin fart. Det så snarere ud som en flugt end som en rejse. Den syntes at nære mindre angst for havet end for land og at være mere bange for menneskenes end for stormens forfølgelse.

Efter at være blevet mindre og mindre, skjuler den sig i horisonten, den lille stjerne, som den slæber med sig i mørket, blegner, mere og mere smeltet sammen med natten, forsvinder den.

Denne gang er det for stedse.

Således syntes i det mindste barnet at opfatte det. Han ser ikke længere ud over havet, men over de øde flader og højene ud mod det rum, hvor det dog måske ikke var umuligt at træffe på et levende væsen. Mod dette ukendte begiver han sig på vej.

4. Spørgsmål

Hvad var det for en flygtende bande, der lod dette barn blive alene tilbage? Var det comprachicos?

Vi har ovenfor hørt om de forholdsregler, der blev taget af William III efter at være voteret af Parlamentet, imod de misdædere af begge køn, der kaldtes comprachicos, comprapequennos eller cheylas. Denne lov fremkaldte en almindelig flugt ikke blot iblandt comprachicos, men blandt vagabonder af enhver art. De fleste af disse vendte tilbage til Spanien, og mange iblandt dem var som anført baskere.

Den første besynderlige virkning af denne lov, der blev givet til beskyttelse for børn, var, at der pludselig blev en mængde forladte børn, og det er let at forstå. Enhver omvandrende trup, der havde et barn hos sig, blev mistænkelig. Straks tænkte politiet, at det måtte være comprachicos, og så skred det til anholdelser og forhør. Når folk blot var fattige og nødt til at flakke om og tigge, blev de overfaldet af angst for at blive anset for comprachicos, selv om de ikke var det. De svage er ikke sikret mod retfærdighedens fejltagelser, og omstrejfende familier har gerne en ængstelig natur. Hvad man bebrejdede comprachicos var jo, at de søgte at skaffe sig fordel af andres børn. Men det samliv, der føres under nød og trang, er af den beskaffenhed, at det undertiden kan være vanskeligt for forældre at godtgøre, at deres barn virkelig er deres barn. Hvor har I det barn fra? Ja, hvorledes bevise, at man har det fra Gud? Barnet blev en fare, og man skilte sig ved det. At flygte alene var mindre besværligt. Forældrene bestemte sig til at gemme deres

barn i en skov, ved en kyst, i en brønd. Man fandt ikke sjældent druknede børn i cisterner.

Dertil kom, at efter Englands eksempel forfulgte hele Europa comprachicos. Det første skridt blev signalet til en almindelig jagt, og der opstod et formeligt kapløb mellem alle staters politi om at gribe dem; alguazilen stod ligeså ivrigt på lur som konstablen. For ikke så mange år siden kunne man på en sten udenfor Oteros port læse en uoversættelig indskrift, der udtalte straffen, som i øvrigt var forskellig for børnesælgeren og børnetyven. Intet under da, at flugt var blevet vagabondernes løsen. Forfærdede drog de bort for skælvende at ankomme til en ny egn. At gå ombord med et barn var umuligt for en bande, for at gå fra borde med et barn var forbundet med fare. At forlade et barn lod sig derimod lettere gøre.

Alt tydede på, at det var comprachicos, der havde forstødt dette barn på Portlands ensomme kyst.

5. Det af mennesker opfundne træ

Klokken kunne omtrent være syv aften. Blæsten sagtnede, et tegn på, at den snart igen ville tage dygtigt fat. Barnet befandt sig nu på det yderske plateau på Portlands sydlige odde.

Portland er en halvø, men hvad en halvø er, vidste barnet ikke, det kendte ikke engang navnet Portland. Det vidste derimod, at man kan blive ved at gå, til man falder om. Et begreb er en vejviser, men det havde intet begreb. Man havde ført det derhen og forladt det der. *Man* og *der* – det var de to gåder, der gav et billede af hele dets skæbne. *Man* var menneskeslægten, *der* var verdensaltet. Han havde ikke noget andet støttepunkt hernede end den smule jord, hvor han satte sin fod, og det var en hård og kold jord for hans nøgne fødder. Hvad ejede dette barn i hele denne store mørke verden, der åbnede sig til alle sider? Intet.

Dette intet var målet for barnets vandring.

Han gik tværs over et første plateau, så over et andet, så over et tredje. Ved enden af hvert stødte han på en sænkning. Skråningen var undertiden stejl, men altid kort.

De nøgne sletter ved Portlands odde ligner store stenfliser, der er skudt ind under hinanden. Der fremkommer da fremspringende punkter ved overgangene, men dem kom drengen behændigt over. Af og til standsede han og syntes at holde råd med sig selv. Det blev mere og mere mørkt, så at han kun kunne se få skridt foran sig.

Pludselig blev han stående, lyttede et øjeblik, nikkede tilfreds, vendte sig rask om og styrede imod et højdepunkt, som han utydeligt kunne øjne til højre på det punkt af sletten, der lå

nærmest kysten. På dette højdepunkt var der en skikkelse, der i tågen lignede et træ. Barnet havde nylig fra den kant hørt en støjende lyd, der hverken kunne stamme fra vinden eller fra havet; heller ikke var det skriget af noget dyr. Han tænkte da, at der måtte være nogen deroppe. I få skridt havde han nået højens fod, og nu kunne han se, hvad det var.

Det var ligesom en stor arm, der ragede lige op af jorden. I enden af denne arm var der en slags pegefinger, der støttet forneden af tommelfingeren strakte sig ud i horisontal retning. Denne arm, tommelfinger og pegefinger tog sig ud som en vinkelmåler. På det punkt, hvor tommel- og pegefinger forenedes, var der en snor, i hvilken der hang noget sort og uformeligt noget, og når denne snor bevægedes af vinden, lød det som raslen af en kæde. Det var den lyd, barnet havde hørt. Snoren var også virkelig en kæde, når man så den nær på.

Den mystiske lov, som i kraft af en sammensmeltning sætter skin over virkelighed i hele naturen, gjorde sig også her gældende, idet stedet, tiden, tågen, det tragiske hav og den fjerne spøgelsesagtige kamp i horisonten forenede sig om at give dette skyggebillede udseende af noget uhyre stort. Den masse, der var bundet til kæden, lignede et futteral. Den var svøbt som et barn og lang som en mand. Foroven var der noget rundt, som det yderste af kæden var rullet om; forneden var der et indsnit i futteralet, og gennem rifterne sås kødløse ben.

En let kuling satte kæden i gang, og hvad der hang i den vaklede frem og tilbage. Denne passive masse, der adlød rummets bevægelser, havde noget skrækindjagende over sig; rædslen, der fremkalder skuffelse med hensyn til genstandenes forhold, berøvede den næsten dens dimensioner og lod den kun

beholde omridsene; det var en fortætning af mørke, det havde antaget skikkelse. Der var nat udbredt over den udvendig og indvendig, den voksede som det, der stiger op fra graven. Skumringen, Månens opgang, stjernernes gåen ned bag klipperne, æterens svingninger, skyerne, hele vindrosen havde arbejdet med på dette synlige intet, som svajende for vinden havde del i det upersonlige, der bredte sig over hav og himmel, og mørket havde fuldendt dette noget, der havde været et menneske.

Det var af det, der ikke er mere. At tale om en rest er i grunden en modsigelse. Ikke at eksistere mere og dog være til, at være i afgrunden og udenfor den, at hæve sig over døden som noget, der ikke kan gå til grunde, deri ligger der en god portion umulighed, blandet med virkelighed. Hvad skal man kalde det? Dette væsen – ja, var det et væsen? – dette sorte vidne var en rest, og det en skrækkelig rest. En rest af hvad? Først af naturen, så af samfundet, på engang et nul og en sum.

Det ubønhørlige havde bemægtiget sig den, ensomhedens dybe glemsel omgav den, den var hjemfalden til det ukendtes hændelser. Værgeløs måtte den lade mørket gøre med den, hvad det ville, lidende måtte den lade stormene kaste sig over den.

Dette spøgelse hang der for at blive plyndret, for at rådne op i fri luft, uden lagen, uden kiste. Døden må have et slør, graven må have sin blufærdighed, men her var hverken slør eller blusel. Der er noget frækt i, at døden åbent viser sin gerning. Den spotter al skyggens venlighed, når den således arbejder uden for sit værksted, graven.

Dette udannede væsen var allerede plyndret, der var ingen marv i dets ben, ingen tarme i dets mave, ingen stemme i dets

strube, og dog fortsattes plyndringen. Et lig er en lomme, som døden vender og tømmer. Hvis det havde haft et Jeg, hvor var da dette Jeg? At det skulle være der endnu var en gyselig tanke. Et noget, svævende omkring noget lænket, kan man forestille sig et sørgeligere billede i mørket?

Barnet stod foran dette noget, stum, forbavset, med stirrende øjne. Hvad en voksen ville have anset for en galge, var for barnet et syn; hvad den voksne ville have kaldt et lig, var for ham et spøgelse.

Dybet øver ofte en vis tiltrækningskraft; her var det en høj, der havde denne magt. Barnet gjorde et skridt fremad, derpå to. Han steg op, skønt han havde tilbøjelighed at stige ned, og nærmede sig, skønt han helst ville have fjernet sig. Dristig, men skælvende, gik han ganske nær for at betragte spøgelset.

Efter at være nået ind under galgen løftede barnet hovedet op og begyndte at undersøge.

Spøgelset var tjæret. Det lyste hist og her. Barnet kunne kende ansigtet. Det var indsmurt med jordbeg, og denne klæbrige, slimede maske antog form i den natlige belysning. Barnet så en mund, det vil sige et hul, en næse, som også var et hul, og øjne, der ligeledes var huller. Kroppen var indhyllet og ligesom indsnøret i groft lærred, dyppet i nafta, men lærredet var skimlet og sprukket. Et knæ var synligt, og gennem en revne kunne man se nogle ribben. Det var dels et lig, dels et skelet. Ansigtet havde jordfarve; snegle, der var krøbet over det, havde efterladt sig store sølvstriber, lærredet om benene gav disse relief som gevandtet om en statue. Den brustne og kløvede hjerneskal gabede som en rådden frugt. Tænderne havde derimod bevaret noget menneskeligt, de gav endnu

forestillingen om et grin, og i den åbne mund syntes der endnu at stikke resterne af en latter. Det sænkede hoved syntes at røbe opmærksomhed.

Der var nylig foretaget en reparation. Ansigtet var frisktjæret, ligeledes knæet og ribbenene. Forneden stak fødderne frem. I græsset så man lige nedenunder to sko, der var blevet uformelige af sne og regn. De var formodentlig faldet fra den døde.

Barnet, der var barfodet, betragtede disse sko.

Blæsten var blevet heftigere, men blev undertiden afbrudt af vindstille, som det ofte sker før en storm. I et sådant øjeblik rørte liget sig ikke af pletten, og kæden hang lige ned som et blylod. Som hos alle, der træder ind i livet, viste sig også uden tvivl hos dette barn, hvis skæbne desuden måtte udøve særegne virkninger, den opvågnen af forestillinger og ideer, der er ejendommelig for de unge år, og som kan sammenlignes med fuglenæbbets pikken i ægget, men alt, hvad der i dette øjeblik foregik i dets unge bevidsthed, opløste sig i bedøvelse. Et overmål af indtryk virker som for meget olie på lampen: Tanken kvæles. En mand ville have gjort sig en række af spørgsmål, men det gjorde barnet ikke, han stirrede blot.

Tjæren gav ansigtet et fugtigt udseende. Nogle dråber, der var størknet i det, der engang havde været øjne, lignede tårer. For øvrigt blev dødens ødelæggelse øjensynligt standset i sin fart ved denne tjære. Hvad barnet så for sig måtte være noget, man bar omsorg for. Det var vist et væsen af værd. Man havde ikke bekymret sig om at holde det i live, derimod gjorde man sig umage for at bevare den døde.

Galgen var gammel og ormstukken, men den var solidt tømret og havde gjort lang tjeneste.

Det var en gammel skik i England at tjære smuglere. Man hængte dem ved strandbredden, smurte dem over med tjære og lod dem dingle. Skal der statueres eksempler, kræves offentlighed, og de tjærede eksempler holder sig bedst. Denne tjære kom humaniteten til gode. Man kunne på den måde undgå at forny de hængte for ofte. Man plantede i øvrigt dengang galger i visse afstande langs hele kysten ligesom i vore dage lygter. Den hængte lyste på sin måde for sine kammerater, smuglerne; langt ude på søen kunne de se galgen. Der hænger én! det var en første advarsel; der er nok én! anden advarsel. Smugleriet blev rigtignok ikke forhindret derved, men det ansås nødvendigt til ordens opretholdelse. Det er en skik, der har varet lige ind i dette århundrede. Endnu i 1822 har man ved Dover Castle set tre således ferniserede hængte. Og man indskrænkede sig ikke til smuglere, men tyve, mordere og mordbrændere behandledes på samme måde. John Painter, som stak ild på magasinerne i Portsmouth, blev tjæret i 1770, hængt op på brandstedet og af og til tjæret op på ny, så at liget – man kunne næsten sige – levede i omtrent fjorten år. Det gjorde endnu god tjeneste 1788, men 1790 måtte det afløses. Egypterne satte stor pris på en kongemumie; som det ses kan en folkelig mumie også gøre nytte.

Blæsten havde fejet al sneen bort fra højen. Græsset var atter blevet synligt, med nogle tidsler hist og her. Det var af det tætte, korte græs, der dækker kystplateauet som et grønt tæppe. Under galgen, på det sted, over hvilket den henrettedes fødder hang, var der en høj og tæt tot, som frembød et overraskende

syn på denne magre jordbund. Det var de på dette sted i århundreder hensmuldrede lig, dette smukke græs skyldtes. Jorden modtog her næring af mennesket.

En sørgelig fortryllelse havde betaget drengen. Han stod her og glanede. Kun et eneste øjeblik havde han bøjet hovedet, da han følte et stik i benene af en nælde, som han antog for et dyr. Så rettede han sig igen og så op til ansigtet, som stirrede på ham igen, og stirrede netop fordi det ingen øjne havde. Der var både glans og skummelhed i denne forfærdelige stirren, der lige så vel udgik fra hjerneskallen og tænderne som fra de tomme hvælvinger under brynene. Ingen øjesten, og dog har man en følelse af at blive set.

Efterhånden blev barnet selv en rædsel. Det stivnede og mærkede ikke, at det tabte bevidstheden. Vinteren udleverede det tavst til natten, for der er noget forræderisk ved vinteren. Barnet blev næsten til en statue. En forstenende kulde trængte det gennem marv og ben, det ligesom krøb i det. En bedøvelse, der udgik fra sneen, bredte sig over det som en snigende flod; langsomt overvældedes det af en ubevægelighed som selve ligets. Det var i færd med at falde i søvn.

På søvnens hånd sidder dødens finger. Barnet følte sig grebet af denne hånd og var lige ved at synke sammen under galgen. Det vidste ikke længere, om det endnu holdt sig oprejst. Et øjeblik endnu, og barnet og den døde, livet i udkast og livet i opløsning ville være sammensmeltet i det samme intet.

Spøgelset syntes at forstå det og ikke at ville det, for pludseligt begyndte det at bevæge sig, som om det ville advare barnet. Det var vinden, der igen blæste op.

Det var højst forunderligt med denne bevægelige døde. Ved stødet af et usynligt pust indtog liget i enden af kæden en skrå stilling, svingede til venstre og faldt så tilbage, svingede atter til højre, faldt tilbage og svingede på ny med en langsom og sørgelig nøjagtighed, som var det pendulet i evighedens ur, man her kunne skimte i mørket.

Således blev det ved i nogen tid. Ved denne bevægelse af den døde mærkede nu barnet, at det vågnede, og til trods for, at det var stivnet af kulde, havde det en tydelig følelse af frygt. Ved hver svingning gav det en lyd i kæden, og den kom med en gyselig regelmæssighed; det var, som om den trak vejret for at begynde forfra. Det lød som en fårekyllings piben.

Når et uvejr nærmer sig, kommer der gerne heftige vindstød. Blæsten gik nu pludselig over til storm, og ligets svingninger voksede. Det blev ikke længere gynget, men gennemrystet. Kædens piben blev til hvin.

Det lod til, at dette hvin var blevet hørt. Var det et råb, så blev det fulgt. Langt ude fra horisonten nærmede sig en stærk larm. Det var larmen af vinger.

Det var en begivenhed, der forberedtes, kirkegårdenes og ørkenernes stormfulde begivenhed: det var en flok ravne, der rykkede frem.

Sorte flyvende pletter lod sig se i skyerne, gennembrød tågen, voksede, nærmede sig, sluttede sig sammen, forenede og fortættede sig og ilede skrigende til højen. Det var som en fremstormende legion. Dette mørkets bevingede pak kastede sig over galgen.

Forfærdet veg barnet tilbage.

Sværmen adlyder én vilje. Ravnene havde kastet sig i flok over galgen; alle som én tog plads over liget. De snakkede i munden på hinanden, og ravneskrig er frygteligt at høre. Hyl, piben, brøl røber liv, men ravneskrig er glæde over forrådnelsen, det er som en stemme, der giver natten lyd.

Barnet var som en istap, mere af rædsel end af kulde.

Nu tier ravnene. En af dem hopper ned på skelettet, det er et signal, alle styrter over det, der kommer en sky af vinger, så lukker alle fjerene sig, og den hængte forsvinder under myldrende sorte masser, der bevæger sig i mørket.

Da giver det et skrækkeligt sæt i den døde. Er det ham selv? Eller er det vinden?

Orkanen har rejst sig og kommer til undsætning. Spøgelset gribes af krampetrækninger. Med fuld kraft tager stormen fat i det og tumler det i alle retninger. Det er en gru at se: det vil slide sig løs, som en marionet danser det omkring, trukket i galgekæden af en usynlig mørkets hånd, hoppende, sparkende og drejende omkring, som om det vil vride sig af led. Forskrækkede flyver fuglene bort; det er, som om alle disse urene dyr sprøjtes afsted. Så kommer de tilbage, og nu begynder der en kamp.

Den døde synes at have fået liv og kræfter som en kæmpe, vindstødene hæver ham i vejret som for at føre ham bort, han sætter sig til modværge og anstrenger sig som for at undvige, men halsjernet holder ham tilbage. Fuglene følger alle hans bevægelser, snart viger de tilbage, snart styrter de frem med vild grådighed. På den ene side et forunderligt forsøg på flugt, på den anden forfølgelse af en lænket. Kastet omkring af stormen vælter den døde sig frem og tilbage lysende sværmen

på flugt; han er som en kølle, sværmen som støv. Men den vilde skare slipper ikke sit bytte og stormer frem på ny. Ægget og tirret af næbbenes bid hugger han løs i blinde, så overfaldes han af kløer og vinger, så flygter ravnene, og han slår og bider efter dem, så vender de tøjlesløse tilbage, skrigende, bidende, huggende, rivende og kradsende stumper ud, der ikke længere er kød, under galgens knagen, skelettets klapren, jernkædens raslen og stormens tuden – en helvedeslarm som under et slag mellem spøgelser og onde ånder.

Og fra dybet rejser sig et vældigt drøn, havets mægtige bulder.

Barnet er vidne til dette skuespil. Pludselig begynder han at skælve og bæve over alle lemmer, en gysen farer igennem ham. Han vakler, men vinder ligevægt, trykker begge hænder mod panden, som om panden er et støttepunkt, og med lukkede øjne og strittende hår styrter han ned fra højen, og selv et spøgelse flygter han og lader al denne jammer blive tilbage i natten.

6. Portlands nordlige odde

Han løber og løber, så han næppe kan trække vejret, på lykke og fromme, over sneen, over sletten, ud i det vide rum. Ved flugten bliver han varm, og det kan være nødvendigt. Uden dette løb og uden denne rædsel havde han været dødens sikre bytte.

Da vejret svigtede ham, standsede han, men han vovede ikke at se tilbage. Det forekom ham, at fuglene måtte forfølge ham, at den døde måtte have løst sin lænke og være løbet efter ham, og at rimeligvis selve galgen var steget ned fra højen for at løbe efter den døde, og han var bange for at komme til at se alt dette ved at vende sig om.

Da han havde pustet lidt, fortsatte han på ny sin flugt. Roligt at tænke over tingene er ikke barnets sag; han var modtagelig for de af skrækken forstørrede indtryk, men at samle dem og uddrage en slutning indlod han sig ikke på. Han blev blot ved at løbe. I de tre timer han havde været forladt, havde dette løb dog forandret karakter; før søgte han, nu flygtede han. Han var ikke sulten længere og frøs heller ikke, men han var bange. At flygte var nu hans eneste tanke. Hvad ville han flygte fra? Alt. Livet forekom ham på alle sider omgivet og spærret af en skrækkelig mur. At sprænge sit fængsel ved et selvmord er noget, der ikke let falder et barn ind. Altså – han løb.

Der er imidlertid en grænse for frygten som for åndedrættet. Pludselig standsede han, grebet af en opblussende energi og forstandighed; han syntes at skamme sig over at flygte, mandede sig op, stampede med foden, løftede kækt hovedet og vendte sig om.

Der var hverken høj, galge eller ravne at se. Tågen var atter i horisonten.

Drengen fortsatte sin vej, men gående. Ville man sige, at dette møde med en død havde gjort ham til mand, så var det både for meget og for lidt; dertil var det indtryk, han havde været genstand for, meget for sammensat og forvirret. Galgen, der stod som en ufattelig skikkelse for hans svage bevidsthed, var og blev for ham et syn, men ved at overvinde sin angst havde han fået en følelse af at være stærk. Havde han været i den alder, da selvprøvelsen indtræder, ville han have følt harme. I barnets refleksion kunne der i det højeste være tale om en bitter eftersmag, der er noget beslægtet med den. Dertil kommer, at barnet ikke har vanskeligt ved at slå sig til ro ved en enkelt forestilling. Det er først erfaringen, der fremkalder sammenligninger.

Drengen var vel løbet en fjerdingvej og var derpå gået en fjerdingvej. Pludselig modtog han en påmindelse af sin mave; en tanke, der øjeblikkeligt udviskede synet på højen, trængte sig på med sin hele kraft: Tanken om at spise. Lykkeligvis er der noget dyrisk i mennesket, der fører ham tilbage til virkeligheden.

Men hvad skulle han spise? og hvor skulle han få det fra? Han gennemrodede sine lommer; det skete mekanisk, for han vidste godt, at de var tomme. Så gik han til uden at vide, hvorhen han styrede, blot i den tanke at finde et eller andet logi. Denne tro på et nattely har noget af forsynstroen i sig.

Men på denne sneslette var der intet, der lignede et tag. Drengen gik videre, men den nøgne slette fortsatte over en uoverskuelig strækning. På dette plateau havde der aldrig været

nogen menneskelig bolig. Det var ved foden af klippevæggen, ved kysten, i hulerne der, at fortidens befolkning havde søgt ly.

Drengen orienterede sig så godt han kunne; det var tidligt, at han stod foran et skæbnesvangert valg mellem forskellige veje. Han tog imidlertid en beslutning og gik videre. Men selv om hans ben syntes at være smidige og stærke som stålet, blev han dog engang træt. Der var ingen stier, eller hvis der var nogle, var de udviskede af sneen. Af instinkt holdt han sig stadig mod øst. Spidse sten havde såret hans hæle; havde det været lyst, havde man kunnet se røde pletter i sneen; det var hans blod, der farvede fodsporene.

Han kunne intet genkende, for han passerede Portlandsplateauet fra syd til nord, og rimeligvis havde banden, som han var kommet med, bevæget sig i retningen vest til øst. På Portlandsplateauet findes der hist og her klippekegler, der pludselig kløfter sig mod søsiden og derpå går lodret ned. På et af disse fremragende punkter blev drengen stående i håb om her at kunne se sig bedre om. Han så da for sig en mægtig, farveløs, uigennemsigtig flade. Idet han opmærksomt betragtede den, blev den mindre utydelig for det stirrende blik; imod øst, dybt nede i en fjerntliggende forsænkning ved foden af den blege flade syntes der at svæve nogle sorte stumper, ligesom afrevne stykker. Den blege flade var tåge, de afrevne stumper var røg. Hvor der er røg, er der mennesker. Drengen besluttede altså at gå i den retning.

I nogen afstand så han en skråning og nedenfor denne blandt nogle uformelige, i tåge indhyllede klippedannelser en slags sandbanke eller landtunge, der formodentlig forbandt det

plateau, han havde passeret, med sletterne i horisonten. Der måtte han åbenbart over.

Det var Portlands landtunge, en diluviansk dannelse, der kaldes Chess Hill, som han var kommet til.

Han steg nu nedad. Skråningen var stejl og besværlig. Før måtte han klatre i vejret, nu gled han. Han sprang fra det ene klippestykke til det andet, udsat for at forstrække et lem eller styrte i afgrunden. For at holde sig, når han gled på klippen eller isen, greb han fat i lyng og ukrudt, og ofte stak han sig på torne eller brændte sig på nælder. Af og til blev vejen mageligere, så at han fik pusterum, men så begyndte igen de stejle steder, hvor hver bevægelse var en opgave. Kejtethed ville blive straffet med døden. Drengen løste imidlertid disse opgaver med et instinkt som abens og med en gøglers kunstfærdighed. Skønt den stejle skråning havde en antagelig længde, kom han dog omsider til ende med den. Snart skulle han sætte sin fod på landtungen, som han havde skimtet i det fjerne.

Alt som han sprang og balancerede på klipperne, spidsede han af og til øren, lyttende som en hjort. Langt borte, til venstre, hørte han en ejendommelig lyd, en dyb tone som et basunstød. Det var luftens bevægelser forud for stormen. Samtidigt havde han af og til en fornemmelse, som om et par kolde hænder lagde sig på hans pande, øjne og kinder. Det var de store isnende flokke, der først sagte spreder sig i rummet for derpå at hvirvle omkring som snestormens forbud. Barnet blev helt dækket af det. Snestormen, som allerede i over en time havde raset på søen, begyndte at nå land og bredte sig langsomt

over sletterne. Fra nordvest bevægede den sig skråt over Portlandsplateauet.

2. bog

Urkaen på havet

1. Love, som menneskene ikke råder over

Snestormen er en af havets hemmeligheder. Endnu i vore dage kan man ikke gøre rede for dette fænomen, en blanding af tåge og storm. Man vil forklare alt af vind og vove. Der er imidlertid en kraft i luften, som ikke er vind, og en kraft i vandet, som ikke er bølge. Denne kraft er strømningen. Den bliver ikke synlig som vinden ved skyerne eller som bølgen ved skummet, men af og til melder den sig dog med et "Her er jeg!" Og dette "Her er jeg" kommer som et tordenslag.

Snestormen er en gåde ligesom den tørre tåge. Hvis det vil være muligt at forklare Spaniens Callina og etiopiernes Quobar, må det ske gennem en opmærksom iagttagelse af den magnetiske strømning. Uden den bliver i det hele taget en mængde kendsgerninger uforklarlige. Forandringerne i vindens hurtighed, der under en storm kan veksle fra tre fod i sekundet til to hundrede og tyve fod, kunne forklare bølgens omskiftninger, der bevæger sig mellem tre tommer, når havet er roligt, og seks og tredive fod, når det er oprørt, og vindstødenes horisontale retning selv under en storm gør det forståeligt, at en bølge på tre hundrede fods højde kan have en længde af femten hundrede fod, men hvorfor er det stille havs bølget fire gange højere ved Amerika end ved Asien, det vil sige højere i vest end i øst? Hvorfor er det modsatte tilfældet i Atlanterhavet? Hvorfor er havet højest i midten under Ækvator? Hvorfra komme disse afvigelser i oceanets opsvulmen? Det lader sig kun forklare ved den magnetiske strøm i forbindelse med Jordens omdrejning og himmellegemernes tiltrækning.

Må man ikke ty til en sådan hemmelighedsfuld forening af kræfterne for at forklare vindens svingninger f.eks. fra sydøst til nordøst, derpå pludselig igen fra nordøst til sydøst, således at den i seks og tredive timer tilbagelægger en forbavsende strækning af 560 grader, hvad der skete som forbud på snestormen den 17. marts 1867?

Australiens bølger kan nå en højde af 80 fod; det kommer af polens nærhed. På denne bredde fremkommer bevægelsen mindre ved vindstødenes omtumlen end ved de stadige undersøiske elektriske udladninger. I året 1866 blev det transatlantiske kabel regelmæssigt forstyrret i sin virksomhed i to timer i døgnet, fra klokken tolv til to middag, det var en stadig feberagtig afbrydelse. Kræfternes forening og opløsning frembringer fænomener, som sømanden under straf af skibbrud tvinges til at tage i beregning. Når engang skibsfarten i stedet for en erfaringssag bliver til en matematisk videnskab, når man f.eks. vil søge at udforske, hvorfor det undertiden sker under vort himmelstrøg, at de varme vinde komme fra nord og de kolde fra syd; når man har lært at forstå, at temperaturens aftagen står i forhold til oceanets dybde; når man har sat sig ind i, at jordkuglen er en stor i rummet svævende, polariseret magnet med to akser, en omdrejningsakse og en strømningsakse, der skærer hinanden ved Jordens centrum, og at de magnetiske poler drejer sig om de geografiske; når de, der vover deres liv, vil vove det videnskabeligt, når kaptajnen er meteorolog og styrmanden kemiker, så vil mange ulykkestilfælde kunne undgås. Havet er magnetisk lige så vist, som det består af vand; et ukendt ocean af kræfter svømmer i bølgernes ocean. Den, der i havet kun ser en vandmasse, ser

ikke havet. I havet er der en bevægelse af et fluidum ligesom vandets ebbe og flod. Tiltrækningen udøver måske en større virkning end orkanen; delenes sammenhængskraft, der blandt andet viser sig i den for os mikroskopiske hårtiltrækning, har sin del i bestemmelsen af oceanets udstrækning, og den magnetiske strøms bølge understøtter eller hæmmer luftens og vandenes bølge. Den, der ikke kender den elektriske lov, kender heller ikke den hydrauliske, for den ene gennemtrænger den anden. Ganske vist er der intet vanskeligere eller dunklere studium, det står i forhold til empirismen som astronomien til astrologien, men dette studium er betingelsen for skibsfarten.

Men til sagen.

Et af havets frygteligste fænomener er snestormen. Den er overvejende af magnetisk natur. Polen fremkalder den, som den fremkalder nordlyset, den har del i denne tåge som i denne lysglans, og i sneflokken som i flammestriben er den elektriske strømning synlig.

Stormene er nervekriser, anfald af raseri hos havet. De kan sammenlignes med sygdommene; nogle er dødelige, andre kan man overstå. Snestormen anses for i almindelighed at være dødbringende. En af Magellans styrmænd, Jarabija, kaldte den "en sky, der kommer fra Djævelens slemme side". Surcouf sagde: "I den storm er der pest". De gamle spanske sømænd kaldte den slags storm "Nevada", når det sneede, og "Helada", når det haglede. Efter deres anskuelse faldt der flagermus fra himlen samtidigt med sneen.

Som vi har set havde *Matutina*, da den forlod Portland, vovet sig ud i det store natlige vovespil, hvor der oven i købet

nærmede sig en storm. Med en slags tragisk dristighed havde den styrtet sig i denne fare. Advarslen var dog ikke udeblevet.

2. Uro på det urolige hav

Så længe urkaen befandt sig i Portlandsbugten, var søen ikke særlig urolig. Bølgerne var næsten stillestående. Hvor mørkt end oceanet så ud, var det endnu lyst på himlen. Vinden bed ikke meget på fartøjet. Urkaen bevægede sig så vidt muligt langs klippevæggen ved kysten, som afgav en god skærm.

Der var ti personer ombord, mandskabet udgjorde tre, passagererne syv, der iblandt to kvinder. Ved havets belysning – for i tusmørket erstatter søen dagslyset – var alle skikkelser nu synlige. De skjulte sig heller ikke mere og pålagde sig ingen tvang; man gik frit omkring og talte højt, afrejsen var en befrielse.

Den brogede blanding i gruppen trådte nu frem. Kvindernes alder var det umuligt at angive, for det omflakkende liv gør tidligt gammel, og fattigdom er en rynke. Den ene var en baskerinde, den anden, hende med den store rosenkrans, var en irlænderinde. De havde begge den ulykkeliges ligegyldige mine. De havde taget plads på kasserne ved mastens fod og snakkede sammen, for irsk og baskisk er som tidligere omtalt beslægtede sprog. Kaptajnen og de to matroser var alle basker, men fra forskellige sider af Pyrenæerne, altså en fransk, en anden spansk undersåt, men dog af samme nation. Baskerne anerkender intet officielt fædreland.

"Min moder hedder Bjerget," sagde en muldriver. Af de to kvinders ledsagere var den ene fra Provence, en anden fra Languedoc, en tredje fra Genua, en fjerde, den gamle med hatten uden hul til piben, syntes at være en tysker. Den femte endelig, anføreren, var en basker fra hederne ved Biscarosse.

Det var ham, som i det øjeblik barnet ville ombord havde sparket brættet i havet. Denne anfører, en kraftig mand, hurtig i sine bevægelser, dækket med flitter, der skulle skjule hans pjalter, kunne ikke holde sig stille et øjeblik, men bøjede og rettede sig og gik uophørligt frem og tilbage fra den ene ende af skibet til den anden, som om han svævede i uro mellem, hvad der var sket og skulle ske.

Han og kaptajnen sammen med de to mand af besætningen, der alle fire var baskere, talte snart baskisk, snart spansk og snart fransk, men med undtagelse af de to fruentimmer talte de forresten næsten alle fransk. På den tid begyndte folkene at vælge fransk som mægler mellem nordens overflod af konsonanter og sydens overskud af vokaler. Både købmændene og tyvene talte fransk over hele Europa.

Urkaen var en god sejler og skød en rask fart, skønt ti mennesker og bagage var en tung byrde for så lille et fartøj.

At banden blev frelst ved dette skib forudsatte for øvrigt ikke med nødvendighed noget nøjere forhold mellem den og besætningen. Det var tilstrækkeligt, at skibets og bandens førere begge var baskere, for i denne stamme er det en ubetinget pligt at yde gensidig hjælp.

Så længe urkaen befandt sig inden for bugten, kunne himlen, om den også så noget truende ud, ikke forurolige flygtningene. De var jo i begreb med at frelse sig og undkomme, og de viste en rå glæde over, at det lykkedes. En lo, en anden sang; latteren var tør, men ugenert, sangen sagte, men sorgløs.

Manden fra Languedoc råbte *"cocagne!"* – et udtryk for den højeste tilfredshed. Han var en halv matros, men hans sømandskab bestod i at ro båd på en dam og trække det

fiskefyldte net op på stranden. Forresten hørte han til den race, der går med rød hue, korser sig på spansk, drikker vin af bukkeskind, patter på læderflasken, skraber sin skinke og gerne ledsager bønnen til sin skytspatron med en eller anden gemytlig lille trussel, f.eks. som så: "Store helgen, forund mig, hvad jeg beder dig om, eller jeg kaster dig en sten i hovedet". Han kunne i nødsfald gøre sig nyttig for besætningen.

Provencaleren stod i kabyssen og gjorde ild under en jerngryde for at koge suppe, en slags puchero, i hvilken man brugte fisk i stedet for kød, men hvori provencaleren kastede urter, flæsk i små firkanter og skaller af rødt peber, indrømmelser, som fiskesuppespiserne gjorde olla-podrida-spiserne. Ved siden af ham stod en åbnet sæk med proviant, og over hans hoved hang en jernlygte med ruder af talk, gyngende frem og tilbage på en krog. På en anden krog hang en vejrhane, det vil sige en isfugl; det var nemlig dengang folketro, at en død isfugl, hængende ved næbbet, altid vender brystet mod den side, hvor vinden kommer fra. At han havde travlt med at koge suppe hindrede ham ikke i af og til at tage sig en slurk brændevin af en flaske, han havde hængende i en rem, en hoftetaske, som det dengang kaldtes, og efter hver slurk brummede han et vers af en af de folkesange, der handler om ingenting: på en eng ser man gennem åbningen i en busk skyggen af en vogn og en hest, forlænget af den nedgående sol, og af og til viser sig over hegnet enden af en med hø belæsset høtyv – mere behøves ikke til en folkevise.

En afrejse kan være en befrielse eller en bekymring, alt efter sjælens stemning. Her syntes alle at føle sig befriede med én undtagelse: det var den gamle, han med hatten uden pibe.

Denne gamle så som bemærket mere ud til at være en tysker end noget som helst andet, skønt hans ansigt var af dem, hvor nationaliteten i grunden er udvisket. Hver gang han gik forbi den hellige jomfrus billede i forstavnen, løftede han på sin filthat, og man kunne da se hans skaldede isse, der var så bar, som var det en tonsur, og de fremtrædende årer, der tilhører oldingen. En forslidt udtakket overkappe af brunt dorchestertøj, som han havde svøbt sig ind i, skjulte kun halvt den snævre frakke, der var hægtet til helt op til halsen som en præstekjole. Hans hænder havde en tilbøjelighed til mekanisk at folde sig sammen som til bøn. Hans fysiognomi kunne man kalde blegt, for fysiognomiet er et genskin, og det er en vildfarelse, når man tror, at tanken ikke har farve. Dette fysiognomi var øjensynligt overfladen af en forunderlig indre tilstand, en blanding af modsætninger, der tabte sig snart i det gode, snart i det onde, og for den opmærksomme iagttager åbenbarelsen af et kun halvt menneskeligt væsen, der snart kunne synke under tigeren, snart hæve sig over forkrænkeligheden. Der gives sådanne kaotiske sjæle. Der var noget ulæseligt i dette ansigt. Man kunne dog se, at denne mand havde kendt det ondes forsmag, beregningen, og dets eftersmag, et nul, et intet. Ansigtets måske dog kun tilsyneladende ubevægelighed bar præget af en dobbelt forstening, hjertets, der minder om bødlen, og åndens, der minder om mandarinen. Man anede, at han formåede alt, endog at komme i bevægelse, når han ville. At han var en lærd mand, viste ikke blot hans bevægelser, men selv folderne i hans kappe. Det var en tragisk drømmer, en mand, som lasten havde gjort tænksom. Han havde øjenbryn som en bandit, et blik som

en ærkebiskop. De tynde hår om tindingerne var hvide. Han gjorde indtrykket af en kristen, smittet af tyrkisk fatalisme. Gigtknuder vanskabte hans magre, afpillede fingre. Hans høje, stive skikkelse forlenede ham med noget latterligt. Langsomt gik han hen over dækket med mørke miner uden at se på nogen. Hans øjnes ustadigt stirrende skær afspejlede en sjæl, der higer efter at iagttage mørket, men adspredes af samvittighedens syner.

Af og til kom bandens fører ilende over dækket i hurtige krumninger og hviskede ham noget i øret. Den gamle svarede med et nik. Det var, som om lynet havde rådført sig med natten.

Som den gamle var også skibets fører fordybet i tanker. Denne, der ikke må forveksles med bandens fører, havde sin opmærksomhed henvendt på bølgerne, den gamle sin på skyerne. Vandets bevægelse havde vakt skipperens bekymring, mens horisonten vakte den gamles mistanke.

Det var endnu dag, men enkelte stjerner begyndte svagt at tindre. Horisonten havde et besynderligt udseende; over land var der mere tåge, på søen flere skyer.

Skipperen havde, endnu før han forlod Portlandsbugten, set vanter og mærseræer godt efter. Da urkaen havde den fejl at stikke tre kvarter dybere forud end agter, måtte han hele tiden holde øje med begge kompasser og med land. Selv stod han til rors og styrede på en gang forsigtigt og dristigt. Skønt han uafbrudt fulgte alle vandets bevægelser, så han dog engang opad for at finde Orions Bælte, som spanierne kalder de hellige tre konger, hvorfor ordsproget siger, at den, der ser dem, er ikke langt fra Frelseren.

Den gamle stod netop dengang i den anden ende og brummede:

"Ikke engang den klare stjerne i Bjørnen ser man, så lidt som Antares, ikke en stjerne!"

De andre flygtninge var meget sorgløse. Imidlertid fik de dog at føle, at det var midt i januar, for blæsten var kold. At gå ned i kahytten var umuligt, da den var alt for snæver og overfyldt med bagage og kasser, for urkaen var et smuglerskib. Passagererne måtte altså lejre sig på dækket, hvad sådanne nomader let finder sig i.

Den gamle stod ubevægelig, som om han slet ikke mærkede det mindste til kulden.

Skipperen, der stod til rors, udstødte et råb, som skriget af den fugl, som i Amerika kaldes eksklamator, udråberen. Ved dette råb nærmede sig bandens fører, og idet han pegede på den gamle, tiltalte skipperen ham med de højtidelige ord:

"Bonde fra Bjerget, hvad er det for en mand?"

"En mand."

"Hvad sprog taler han?"

"Ethvert."

"Hvad kan han?"

"Alt."

"Fra hvilket land?"

"Fra intet og alle."

"Hvilken gud?"

"Gud."

"Hvad kalder du ham?"

"Narren."

"Hvad siger du, at du kalder ham?"

"Den vise."

"Hvad er han i jeres bande?"

"Han er, hvad han er."

"Kaptajn?"

"Nej."

"Hvad da?"

"Sjælen."

Dermed skiltes bandens chef og skipperen, og hver hengav sig til sine tanker.

Matutina sejlede nu snart ud af bugten, og søens gyngen begyndte at vokse. Hvad der lå mellem skummet havde et slimet udseende; når man i det dæmrende lys betragtede bølgerne fra siden, tog de sig ud som galde. Hist og her frembrød en fladt rullende bølge rifter og åbninger som en rude, der er slået ind med sten, og midt i disse åbninger bævede et fosforescerende lys, som det katteagtige genskin af det forsvundne lys i uglens pupil.

Matutina sejlede stolt og kækt over den farlige banke Chambours, en sandbanke, der strækker sig amfiteatralsk ved udløbet fra Portlands red. Her kæmper vandslangerne og mødes leviathanerne, og her, siger sagnet, ligger på bunden af kæmpetragten ligene af skibe, som den vældige edderkop Kraken, der også kaldes Fiskebjerget, har trukket til sig og grebet fat i. Det er disse spøgelsesagtige forhold, som ved overfladen giver sig til kende ved en svag bæven. I det nittende århundrede er sandbanken Chambours styrtet sammen. Den nyligt opførte bølgebryder har ved brændingens magt ødelagt denne stolte undersøiske bygning.

Den gamle, som bandens fører først havde kaldt Narren og derpå den Vise, blev stående forude, men efter at Chambours var passeret, delte hans opmærksomhed sig imellem himmel og hav; han slog øjnene op og ned. Navnlig stirrede han skarpt imod nordøst.

Skipperen overlod roret til en matros og gik forud. Han blev stående lidt bag den gamle med albuerne trykket mod hofterne, hænderne udad, hovedet bøjet lidt ned over skulderen, øjnene vidt opspilede, øjenbrynene trukket i vejret og smilende med den ene side af munden, kort sagt i en stilling, der udtrykker den slags nysgerrighed, der vakler mellem spot og ærbødighed.

Den gamle førte, enten det nu var af vane eller fordi han måske følte sig ægget ved følelsen af at have én bag sig, følgende samtale med sig selv:

"Meridianen, fra hvilken man regner den lige opstigen, betegnes i dette århundrede ved fire stjerner, Polarstjernen, Cassiopeias Stol, Andromedas Hoved og stjernen Algenib i Pegasus. Men ikke én er synlig."

Disse ord fulgte mekanisk efter hinanden, utydelige og som af sig selv. De fløj ud af munden og spredtes. Monologen er røgen af åndens indre ild.

"Herre," afbrød skipperen ham, men den gamle syntes ikke at høre noget. I sin lange kjole så han næsten ud som en professor fra Oxford eller Gøttingen. Han iagttog havet som sagkyndig og menneskekender. Han studerede bølgerne, men på en måde, som om han havde i sinde selv at bede om ordet midt i tumlen for at lære dem noget. Der var på én gang noget af magisteren og af auguren i ham. Han fortsatte sin monolog, der måske dog var beregnet på at blive hørt.

"Man kunne optage kampen, hvis man havde et hjul i stedet for en stang, for med en hurtighed af fire mil i timen kan en kraft af 30 pund virke på hjulet som 300 pund horisontalt, og endnu mere."

"Herre," sagde skipperen igen og hilste.

Den gamle så nu stift på ham; hans hoved havde drejet sig, uden at han bevægede legemet af stedet.

"Kald mig doktor," sagde han.

"Hr. doktor, jeg er kaptajnen."

"Godt," svarede "doktoren" og syntes nu villig til at indlade sig på en samtale.

"Kaptajn, har du en engelsk oktant?"

"Nej."

"Så kan du ikke tage højden."

"Å, det har baskerne forstået før englænderne."

"Har du målt skibets hurtighed?"

"Ja."

"Hvornår?"

"Nu – lige før."

"Med hvad?"

"Med loggen."

"Havde du godt øje med træet på loggen?"

"Ja."

"Holder timeglasset sine tredive sekunder?"

"Ja."

"Er du vis på, at sandet ikke har slidt hullet mellem de to afdelinger?"

"Ja."

"Har du lavet en prøve ved at lade en kugle svinge?"

"Ja, og kuglen hang i en tråd opblødt hamp."

"Har du gnedet tråden med voks, for at den ikke skulle forlænges?"

"Ja."

"Hvor styrer du hen?"

"Til en bugt mellem Loyola og San Sebastian, som jeg kender."

"Skynd dig at komme på bredden af ankomststedet, og vogt dig for vind og strøm."

"De forrædere!"

"Ingen skældsord! Havet har øren. Gør blot dine iagttagelser."

"Det har jeg gjort hele tiden. Strømmen er i dette øjeblik imod vinden. Når den først går med vinden, bliver det godt."

"Har du et søkort?"

"Nej, ikke for dette farvand."

"Du sejler altså i blinde?"

"Nej, jeg har jo kompas."

"Kompasset er det ene øje, søkortet det andet."

"Den enøjede kan også se."

"Hvordan måler du vinklen af skibets retning med kølvandet?"

"Jeg har jo kompasset, og så gætter jeg."

"At gætte er sin sag, men bedre er det at vide."

"Christopher gættede også." (Han sigtede her til Columbus). "Der er ikke noget at være bange for, i det mindste ikke for øjeblikket."

"Et skib er som en flue i havets spindevæv."

"Lad os blot nå Gascognebugten, så svarer jeg for alt; der er jeg hjemme."

Doktoren hørte ikke mere på ham. Han stirrede mod nordøst, og der foregik noget usædvanligt på dette iskolde ansigt; al den skræk, som en stenmaske formår at udtrykke, stod malet på det. Hans pupil havde udvidet sig af rædsel, idet han fæstede blikket på et punkt ude i rummet.

"Det kommer!" udbrød han.

"Det må så være," tilføjede han efter en pause, "godt!"

Skipperen så på ham.

"Godt, siger jeg," fortsatte doktoren, idet han enten talte med sig selv eller til én eller anden i afgrunden.

Han tav, stirrede med fordoblet opmærksomhed på det samme punkt og fortsatte:

"Det kommer langvejs fra, men det ved, hvad det vil."

Det punkt i rummet, hvor doktorens blik og tanke dvælede, oplystes af genskinnet af den nedgående sol. Det var en blå plet, omgivet af sønderrevne grå skyer, men det blå var mere en blyfarve end azurblåt.

Idet han pegede på det, sagde doktoren:

"Skipper, ser du?"

"Hvad?"

"Det der."

"Hvilket?"

"Dernede."

"Det blå? Ja."

"Hvad er det?"

"En himmelplet."

"Ja, for dem, der kommer i Himlen, men for dem, der hører andetsteds hjemme, er det noget andet."

Og han ledsagede disse gådefulde ord med et betydningsfuldt blik.

Der indtrådte en pause. Skipperen, der tænkte på den besked, bandens fører havde givet ham, spurgte sig selv: Er det en nar eller er det en vismand? Doktorens stive, benede pegefinger var stadig rettet imod den blå plet.

"Det er sandt," mumlede skipperen, "det er ikke den blå himmel, det er skyer."

"Blå skyer er værre end sorte," sagde doktoren. "Dette er sneskyer."

"La nube de la nieve," sagde skipperen, som om han bedre kunne forstå ordet ved at oversætte det på spansk.

"Ved du, hvad det er?" spurgte doktoren.

"Nej."

"Du vil snart erfare det"

Skipperen så igen ud i horisonten og mumlede mellem tænderne:

"En måned storm, en måned regn, den hostende januar og den grædende februar, det er hele vor vinter i Asturien. Vor regn er varm, sne har vi kun i bjergene. Tag Jer i agt for lavinen, den gør ingen forskel, det er et uhyre."

"Der kommer den," sagde doktoren. "Flere vinde marcherer op på én gang, en heftig vind fra vest og en langsom fra øst."

"Den sidste er en hykler," svarede skipperen.

Den blå sky voksede.

"Er sneen farlig, når den kommer fra bjerget," forsatte doktoren, "hvordan tror du så den er, når den styrter ned fra polen?"

Hans øje var som glas. Skyen syntes at vokse på hans ansigt ligesom i horisonten.

"Hver minut fører timen med sig. Den højere vilje åbenbarer sig. Skipper, har du sejlet meget i Kanalen?"

"Det er første gang i dag."

Doktoren var optaget af den blå sky, og ligesom svampen kun forstår at suge vand, formåede han kun at opsuge én angst; skipperens svar fremkaldte derfor kun et let skuldertræk hos ham.

"Hvordan det?" sagde han.

"Jeg rejser sædvanligvis kun på Irland. Jeg går til Black Harbour eller til Akill undertiden til Brachipult i Wales, men går altid udenom Scillyøerne. Dette farvand kender jeg ikke."

"Ve den, der vil stave sig frem på oceanet! Kanalen må man læse flydende; det er en sfinx. Vogt dig for grundene."

"Her har vi 25 favne."

"Vi må nå de 55 favne i vest og undgå de 20 i øst."

"Undervejs lodder vi."

"Så må vi standse, men det kan du ikke."

"Det var som Fanden!"

"Nævn ikke det navn letsindigt!"

"Stram sejlene bagbord, og styr mod vest!"

"Mod vest?"

"Ja, mod vest!"

"Det er umuligt."

"Gør som du vil; jeg taler for de andre, for min skyld gerne!"

"Men for pokker –"

"Vælg andre udtryk!"

"Vinden må dreje sig."

"Det sker ikke i nat; det er et vindstød af tolv hundrede miles længde."

"Det nytter ikke, hvad vi gør, vi kommer dog ud af retningen."

"Ja, det er faren."

"Vinden kaster os mod øst."

"Gå ikke mod øst! For os hedder døden i dag øst!"

"Vel, jeg styrer mod vest."

Doktoren, som nu havde vendt sig hen om mod skipperen, betragtede ham med et gennemborende blik og sagde langsomt, stavelse for stavelse:

"Når vi i nat midt på havet hører lyden af en klokke, så er det ude med os!"

"Hvad skal det sige?" udbrød skipperen forfærdet.

Doktoren svarede ikke. Han syntes ikke at have hørt dette spørgsmål. Hans blik var atter indadvendt. Hans læber mumlede ligesom mekanisk:

"Øjeblikket er kommet for de sorte sjæle til at vaske sig rene."

Skipperen satte et udtryksfuldt ansigt op, hvorved næsen blev bragt i en mærkelig nærhed til hagen.

"Han er snarere forrykt end viis," brummede han, og dermed gik han.

Imidlertid styrede han mod vest.

Men storm og hav kom i stærkere og stærkere oprør.

3. Hardquanonne

Opsvulmede tågemasser viste sig på alle punkter i horisonten, som om usynlige munde var i færd med at puste stormens lunger op. Skyernes omrids blev foruroligende. Den blå sky dannede grundtonen på himlen; den var nu lige så fuldt i vest som i øst og rykkede frem imod vinden.

Søen, som et øjeblik i forvejen havde frembudt skæl, havde nu fået hud. Sådan er denne drage. Fra krokodille var den blevet til en kæmpeslange. Denne blyfarvede smudsige hud syntes at være tyk og havde dybe rynker. Bobler, der tog sig ud som en slags fregner, spillede hist og her på overfladen og sprang. Skummet så ud som et udslet.

Nu tændte urkaen, som det forladte barn endnu kunne øjne, sin lanterne.

Der gik et kvarters tid.

Skipperen søgte doktoren med øjnene; han var ikke mere på dækket.

Doktoren havde, så snart skipperen havde forladt ham, med anstrengelse bøjet sin ubekvemme krop under kahytsdøren og var gået derned. Så havde han sat sig på en træbænk i nærheden af ovnen, taget et skrivetøj af skind og en portefølje af corduan op af lommen, taget en pen frem og et stykke gammelt, plettet, gult pergament, der var lagt sammen flere gange. Med porteføljen hvilende på knæet og pergamentet på porteføljen havde han derpå begyndt at skrive ved skinnet af kokkens lygte. Bølgernes rysten generede ham, men han skrev længe.

Mens han skrev, fik han øje på brændevinsflasken, som provencaleren førte til læberne, hver gang han kom peber på

suppen, som om han ville spørge den til råds om krydderierne.

Hvad der tildrog sig doktorens opmærksomhed var just ikke flasken, men et navn, der læstes på de røde striber i fletningen, der krydsede de hvide. Det var lyst nok i kahytten til at læse navnet.

Doktoren standsede og stavede halvhøjt:

"Hardquanonne."

Derpå tiltalte han kokken:

"Jeg har ikke før lagt mærke til den flaske. Har den tilhørt Hardquanonne?"

"Ja, vor stakkels kammerat, Hardquanonne."

"Hardquanonne fra Flandern?"

"Ja."

"Ham, som sidder i fængsel?"

"Ja."

"I tårnet i Chatham?"

"Ja, det er hans flaske," svarede kokken. "Han var min ven, og jeg gemmer den til erindring om ham. Ja, det er hans hosteflaske. Hvornår får vi ham at se igen?"

Doktoren tog igen pennen i hånden og skrev med megen anstrengelse nogle linjer på pergamentet, der kom til at stå lidt skæve. Han gjorde sig øjensynligt megen umage for, at de skulle blive let læselige. Selv om skibet rystedes af bølgerne og hans hånd rystede af alder, fik han dog skrevet, hvad han ville.

Det var på høje tid, for pludselig kom der et stød. Med et voldsomt angreb tog bølgerne fat i urkaen, og den farlige dans begyndte, hvormed skibene modtager stormen.

Doktoren rejste sig, nærmede sig ovnen, idet han bød bølgernes luner trods med knæbøjninger, der røbede den

erfarne mand, tørrede de netop skrevne linjer så godt det lod sig gøre ved ilden under gryden, foldede pergamentet sammen, lagde det i porteføljen og puttede denne og skrivetøjet i lommen.

Provencaleren stod og passede sin gryde.

"Fiskesuppe," sagde han med et nik til doktoren.

"Ja, til fiskene," svarede denne og gik så op på dækket.

4. Snestormen

Doktoren sank stadig dybere hen i sine grublerier. Hvis nogen havde stået tæt ved ham, ville han have hørt ham mumle:

"For megen slingren og for lidt duvning!"

Men hans grublen udelukkede ikke, at han iagttog havet. At iagttage havet er at drømme.

Det var, som om den mørke straf skulle bryde løs over de evigt plagede vande. En klagelyd steg op fra bølgerne; sørgelige forberedelser foregik i dybet. Doktoren iagttog, hvad han havde for øje, intet undgik ham, men i hans blik lå der dog intet betragtende, for man betragter ikke Helvede.

En mægtig bevægelse, endnu halvt skjult, men som dog gav sig til kende i rummets oprør, lagde kraft til vind og vove, damp og tåge. Intet er mere logisk og intet mere vildt end oceanet. Selvmordet ligger i dets natur. Uophørligt er bølgen for og imod. Den samler sig kun for at opløse sig. Med en ryg angriber den for at befri med en anden. Hvorledes skal man beskrive disse bjerge og dale, dette lysnende skum og halvmørke, denne evige vekslen, denne sønderriven og uro og al denne frygtelige larm?

Vinden var nu nordlig og så gunstig for at slippe bort fra den engelske kyst, at skipperen havde besluttet at sætte alle sejl til. Urkaen flygtede ind i skummet med alle sejl oppe som i galop, med vinden i ryggen, med brusende munterhed hoppende fra bølge til bølge. Flygtningene lo og klappede i hænderne, de morede sig over bølgernes dans, den raske flugt, vindens leg med sejlene, den uvisse fremtid. Doktoren syntes ikke at lægge mærke til dem, han drømte.

Hvert spor af dagslyset var forsvundet.

Det var i dette øjeblik, at barnet deroppe på kysten tabte urkaen af syne. Indtil dette nu havde hans blik været fæstet på skibet. Hvilken del havde vel dette blik i skæbnen?

Barnet gik nu mod nord, skibet sydpå. Alt var begravet i nattens mørke.

At det fjendtlige land fjernede sig og blev mindre og mindre forøgede kun de flygtendes glæde.

Pludselig blev det skrækkeligt mørkt. Der kunne ikke mere være tale om udstrækning eller rum, himlen var forvandlet til en sort masse, der sænkede sig over skibet. Langsomt begyndte sneen at falde i enkelte flokke, der viste sig som henfarne ånder. Man følte sig prisgiven, alle muligheder åbnede sig som lige så mange snarer.

En mægtig mørk sky, som bugen på en hydra, svævede over oceanet og berørte hist og her bølgerne. Enkelte af disse berøringspunkter lignede revnede lommer, der indsugede havet, idet det udtømte damp og fyldte sig med vand, og disse indsugninger trak hist og her skummende kegler op på overfladen.

Den nordlige storm faldt over urkaen, og denne styrtede ind i stormen. Orkan og skib ilede hinanden i møde som til gensidig hån. Under dette første fortvivlede angreb blev ikke et sejl rebet; masten bragede og bøjede sig som i forfærdelse tilbage.

På vor nordlige halvkugle bevæger cyklonerne sig fra venstre til højre, i samme retning som viserne på et ur, med en hastighed, der undertiden når tres mil i timen. Skønt urkaen nu var givet til pris for denne heftige hvirvel, styrede den lige

imod bølgerne, idet den opfangede vinden fra styrbordsiden, hvad der ikke ville have hjulpet, hvis vinden var sprunget om.

Fra afgrunden hørtes et ubeskriveligt brøl. Det var orkanen, dette lange, hårdnakkede, uafbrudte hvin, denne uartikulerede røst, der kom fra uendeligheden. Over mennesket og ufattelige for ham sætter disse toner sig i forbindelse med hinanden; de rejser sig, sænker sig, fremkalder lydbølger og opskræmmer ånden med vilde overraskelser. Snart bryder de løs lige ved vort øre med påtrængende skratten som en fanfare, snart fjerner de sig med hæs brummen. Denne svimlende larm ligner et sprog, som den også er: det er verdensaltets forsøg på at tale, underets stammen. Der udtaler sig i denne stønnen en forvirret åbenbaring af alle de ovaler og lidelser, der har hjemme i dybet. Snart er det som et krampagtigt skrig, en sygs klagesuk, snart lyder det som et kraftigt veråb, som om elementerne ville gå i rette med skabelsen. Man tror at høre en proces, hvor Verdens sag forhandles, og man lytter efter grundene for og imod. For den pinte tanke, for det ophidsede sind fremstiller sig overmenneskelige væsener, eumenider og plutoniske kimærer kommer og forsvinder i skyerne, og vækker rædsel ved deres hulken og latter, de gådefulde spørgsmål og svar, den ængstende påkalden af ukendte magter. Hvor skal dog mennesket tage sin tilflugt mod disse trusler? Hvad betyder al denne klagen, tuden, truen og beden? Digterne taler om naturens luner, men hvad der i naturen kaldes luner og i begivenhederne tilfælde er brudstykker af love, som vi skimter og aner i det fjerne.

Hvad der karakteriserer snestormen er, at den er kort. Naturens sædvanlige udseende under et uvejr, mørke på land

og hav, bleghed på himlen, slår om i sin modsætning, himlen bliver sort. Oceanet hvidt, forneden skum, foroven mørke, horisonten tilmuret af røg, zenith dækket af flor. Stormen minder om det indre af en sort betrukket kirke, men hvor der ikke brænder en eneste kærte. Intet elektrisk lys på bølgetoppene, ikke en gnist. Den polare cyklon adskiller sig nemlig fra den tropiske derved, at den første slukker alle lys, mens den anden tænder dem. Verden bliver pludselig en gravhvælving, og i denne nat falder et støv af blege pletter, der svævende hvirvler omkring mellem himmel og jord. Det er som tårer fra et ligklæde, der begynder at få liv og bevægelse, og med denne udsæd blander sig en vild storm. Det sorte, opløst i hvide pletter, raseri i mørket, en orkan under en katafalk – det er snestormen.

I den elektriske polarvind forvandler sneflokkene sig til hagl, og luften fyldes med projektiler; det bombarderede vand sprøjter højt i vejret. Intet tordenbrag, snestormen er den stumme, som den blinde storm.

At undgå en sådan fare er vanskeligt, men skibbrud er dog ingenlunde uundgåeligt. De danske fiskere fra Disko og de store opdagere har på deres polarrejser mange gange oplevet og overlevet snestorme.

Urkaen fløj afsted. Den dannede mangen gang en femten graders vinkel med vandet, men dens gode køl klæbede fast ved bølgen, som var det lim. Hvert øjeblik skyllede strømme af vand over dækket, mens skibet slingrede fra den ene side til den anden. Fruentimmerne var flygtet ned i kahytten, men mændene blev på dækket.

Pludselig udbryder kaptajnen, idet han med den ene hånd hænger sig fast ved vantet og med den anden river tørklædet af hovedet og svinger det ved ilden med vild glæde, som beruset af alt dette mørke:

"Vi er fri!"

"Fri, fri, fri!" gentog de flygtende.

Og hele banden rejser sig, og klynger sig fast om takkelagen.

"Hurra!" råber kaptajnen.

"Hurra!" hyler hele banden ud i stormen.

Men i samme øjeblik, som dette råb fortoner sig, lyder der en høj og alvorlig stemme i den anden ende af skibet:

"Stille!"

Alle hoveder drejer sig. De havde genkendt doktorens stemme; se ham kunne de ikke, for som han stod der lænet med ryggen til masten, var det, som om hans magre skikkelse smeltede sammen med den.

"Hør!" lød det atter.

Alle tav.

Da hørte man tydeligt i mørket lyden af en klokke.

Skipperen, der stod til rors, lo højt.

"En klokke?" sagde han. "Det er godt. Vi går bagbords. Hvad beviser denne klokke? At vi har land styrbords."

"I har ikke land styrbords," svarede doktoren med sin faste, langsomme stemme.

"Jo!"

"Nej!"

"Men den klokke kommer fra land."

"Den klokke kommer nedefra," sagde doktoren.

Der gik en gysen gennem disse dristige mænd. De to fruentimmers forstyrrede ansigter viste sig i kahytsåbningen som to manede ånder. Doktoren gjorde et skridt, og hans lange sorte skikkelse løsnede sig fra masten.

"Midt i havet," sagde han, "halvvejs mellem Portland og Kanalens øer ligger en bøje til advarsel. Med kæder er den fæstet til grunden og svømmer på overfladen. På denne bøje er der anbragt et jernstillads, og tværs over dette hænger en klokke. I ondt vejr ryster havet bøjen, og klokken lyder. Hør!"

Efter en pause fortsatte doktoren:

"At høre denne klokke i storm er varslet på undergang. Det er vinden, der fører lyden med sig. Vinden kommer fra vest, og brændingen ved Aurigny ligger i øst. Vi kan kun høre klokken, fordi vi er mellem bøjen og brændingen. Det er denne brænding, vinden fører os imod. Vi er kommet på afveje. Det er skibbruddets stormklokke, der ringer!"

Alle lyttede åndeløse, snart efter stemmen, snart efter klokken.

Skipperen havde imidlertid grebet sit talerør.

"Fir skøderne!" råbte han. "Drejerebene ned! Vesterud! Bort fra bøjen og klokken! så er vi fri. Endnu er ikke alt tabt."

"Ja, prøv på det!" sagde doktoren.

I forbigående må vi her bemærke, at denne ringende bøje, en slags klokketårn i havet, er blevet fjernet i året 1802. Meget gamle søfolk erindrer endnu, at de har hørt den. Den advarede rigtignok, men lidt for sent.

Skipperen blev adlydt, men pludselig indtrådte en forfærdelig ødelæggelse, mærs og ræling splintredes, masten knækkede. Kompas og båd blev revet bort af bølgerne.

Skipperen stod endnu til rors og råbte:

"Så længe vi kan styre, er intet tabt. Skroget holder endnu. Økserne frem! Væk med masten! Dækket frit!"

Besætning og passagerer befandt sig i en feberrus som i slagets hede. Med et par øksehug var masten kappet og smidt over bord.

"Bind mig nu fast til roret!" råbte skipperen.

Det skete. Mens man bandt ham, lo han og råbte ned mod søen:

"Brøl kun, gamle! Brøl væk! Ved Machichaco var det værre!"

Og da han var bundet godt fast, greb han fat med begge hænder om rorstangen med den forunderlige glæde, som faren giver.

"Det går godt, kammerater. Leve den hellige jomfru af Buglosa! Vesterud!"

Der er en tigernatur i stormen. En mægtig bølge, der i et givet øjeblik er afgørende, kryber hen ad havfladen, springer så pludseligt op, kaster sig med et brøl over skibet og sønderlemmer det i dets nød. En skumhvirvel dækkede hele agterenden af *Matutina*, og i dette vandets og nattens håndgemæng hørte man noget brage. Da skummet spredtes og agterenden atter blev synlig, var der hverken skipper eller ror at se. Begge var revet overbord.

Bandens fører stirrede ud i skyggerne og råbte:

"Spotter du os?"

Men efter dette oprørsråb lød et andet råb:

"Vi må kaste anker og redde skipperen."

Ankeret blev kastet, men tovet knækkede som en tråd.

Fra dette øjeblik var urkaen et redningsløst vrag. Nylig en ørn var den på få minutter forvandlet til krøbling, hvert øjeblik syntes den at skulle vende omkuld. Hvad der reddede den mod ødelæggelse var det vandtætte skrog, ikke en planke havde givet efter, og ikke en revne var at se, hvad der var så meget heldigere, som pumpen var ubrugelig.

En vild dans tumlede urkaen om på bølgerne. Dækket syntes at ville kaste de skibbrudne fra sig, men de klamrede sig fast til det ubrugelige tovværk, til ræling og planker, til røstline og sejsing. Af og til lyttede de, klokken lød nu svagere, næsten som en afbrudt rallen, og så hørte også den lyd op. Hvor var de da? Hvor langt var de kommet bort fra bøjen? En vild storm rejste sig på ny og jog dem afsted i mørket. De følte afgrund og tilintetgørelse foran sig, over sig og under sig.

Da lyste pludselig i snetågen et rødt skær.

"Et fyrtårn!" råbte de skibbrudne.

5. Klipperne

Det var fyrtårnet *Les Casquets*.

Et fyrtårn i det nittende århundrede er en høj kegleformet cylinder af murværk, over hvilken der er opført et helt videnskabeligt belysningsapparat. *Les Casquets* er således nu til dags et tredobbelt hvidt tårn, der bærer tre lysslotte. Disse tre ildhuse drejer og vende sig på deres urværkshjul med en sådan nøjagtighed, at manden ombord, der har vagt, uforanderligt gør sine ti skridt, mens fyret stråler og tyve mens det formørkes. Alt er her beregnet og udmålt matematisk, simpelt, nøjagtigt og bestemt. Et fyrtårn er et tal.

Men i det syttende århundrede var fyrtårnet en slags vajende fjerbusk ved kysten. Bygningen var pragtfuld og luksuriøs. Der ødsledes med balkoner, gelændere, småtårne, loger, nicher, vejrhaner. Over alt så man masker, statuer, arabesker, løvværk, snirkler, relieffer, figurer, indfatning med indskrifter. *Pax in bello* (fred i krigen), stod der på fyrtårnet ved Eddystone, men denne fredserklæring afvæbnede rigtig nok ikke altid oceanet. Winstanley gentog denne erklæring på et fyrtårn, som han opførte på sin egen bekostning på et vildt punkt udenfor Plymouth, og da tårnet var færdigt, spærrede han sig selv inde i det og lod det prøve af stormen. Stormen kom også og rev både fyrtårnet og ham selv med sig. Det gik for øvrigt disse udsvævende bygninger som de generaler, der i slaget pynter sig med for mange guldtresser; de tiltrækker sig angrebets opmærksomhed. Fra øverst til nederst hang der flag, bannere, faner, vimpler i alle farver og af alle former, som i blæsten gjorde et muntert spektakel omkring det strålende fyr. Denne

lysets dristighed ved afgrundens rand lignede en udfordring og opmuntrede de skibbrudne.

Les Casquets var imidlertid ikke af den art. Det var på den tid et simpelt, gammelt barbarisk fyrtårn, således som Henry den Første havde ladet det opføre efter "det hvide skibs" undergang, et flammende bål under et jerngitter oppe på en klippe. Den eneste forbedring siden det tolvte århundrede bestod af, at der i 1610 var anbragt en blæsebælg, som sattes i bevægelse ved en fjeder med stenvægte.

Ved disse gamle fyrtårne var søfuglenes skæbne mere tragisk end ved de moderne, for lokket af skinnet fløj de til, styrtede løs på dem og faldt i ildbækkenet, hvor man så dem sprælle, og mangen gang faldt de ud af den røde beholder på klippen, rygende, blinde og lamme som en flue, der har brændt sig i lyset.

For et fuldt rustet skib, der lystrer sin styrmand, er et fyrtårn som *Les Casquets* en advarsel mod klippen, men for et vrag, der værgeløst driver om som en fisk uden finner, en fugl uden vinger, er fyrtårnet en rædsel, der betegner stedet for dets undergang og lyser op over dets grav. At oplyse det ubønhørlige gab, at advare mod det uundgåelige – en mere tragisk ironi gives der næppe.

De ulykkelige, der var ombord på *Matutina*, forstod straks denne hemmelige hån, der knyttede sig til skibbruddet. Synet af fyrtårnet hævede et øjeblik deres mod for straks efter at trykke dem ned. Der var intet at gøre, intet at prøve. Hvad der er sagt om kongerne finder anvendelse på bølgerne: man må undgælde for deres raseri. Vinden drev urkaen lige imod fyret, der var ikke at tænke på modstand. Man mærkede, hvorledes

havbunden nærmede sig. Havde man kunnet lodde, ville man ikke have stødt på over tre til fire favne. Man hørte bølgerne larme ved klippens fod og kunne skelne et mørkt indsnit mellem to granitflader, det snævre indløb til den skrækkelige lille havn, som man måtte tænke sig fyldt med skeletter og vrag; det var snarere en hules munding end indløbet til en havn. Ovenfra sydede og knitrede bålet i sit jernbur, et vildt skær viste stormens bevægelser, flammen og haglene spredte tågen, den sorte sky og den røde røg kæmpede med hinanden, slange mod slange, asken flagrede for vinden, og sneflokkene syntes at flygte for gnisternes heftige angreb. Klipperne, som først var utydelige, trådte nu skarpt frem og tegnede sig som en broget masse af spidser, kamme og takker. Kanterne var betegnet ved højrøde linjer og de skrå flader ved et blodigt skær, der gled hen ad dem. Jo nærmere man kom, desto mere truende voksede klippernes omrids.

Et af fruentimmerne, irlænderinden, drejede i sin nød på sin rosenkrans.

Skipperen, der samtidig havde været styrmand, var afløst af bandens fører, der nu samtidig var kaptajn.

Man fo'r løs på klippen og var lige ved at berøre den. Pludselig var man så nær ved den store klippe nord for Casquets, at fyret på engang skjultes. Man så kun klippen og bag den et lysskær; ragende op i tågen lignede den en høj sort kvinde med ildkappe på hovedet.

Denne berygtede klippe hedder *Le Biblet*.

Kaptajnen betragtede *Le Biblet* og råbte:

"En rask knægt, den der kaster et tov om klippen! Er her nogen, der kan svømme?"

Intet svar. Der var ingen ombord, der kunne svømme, ikke engang nogen af matroserne.

En skærstok, der næsten var gået løs fra tovene, vaklede frem og tilbage i skibsbeklædningen. Den greb kaptajnen med begge næver og råbte:

"Hjælp mig!"

Man gjorde skærstokken løs. Den var nu til tjeneste, og man kunne bruge den til, hvad man ville. Fra et defensivt våben blev den et offensivt. Det var en temmelig lang, fast og kraftig egeplanke, der kunne tjene til angreb og støtte, en kran til at løfte en byrde, en vædder til at storme et tårn.

"Giv agt!" råbte kaptajnen.

De stillede sig op alle seks mand, støttende sig til mastestumpen, og holdt skærstokken overbord horisontalt rettet lige imod klippens side som en lanse.

Det var en farlig manøvre. At give et bjerg et stød er en dumdristig tanke. De seks mand kunne ved modstødet let blive kastet i vandet.

Således veksler det i kampen med stormene. Først kommer vindstødet, så klippen, først orkanen, så granitten. Den ene fjende kan man slet ikke få fat i, den anden lader sig ikke rokke.

Det var et af de øjeblikke, da hårene bliver hvide. Få sekunder, og klippe og skib måtte støbe sammen.

En vældig sø kom nu rullende og gjorde ende på forventningen. Den tog fat i skibet nedefra, løftede det og lod det et øjeblik hoppe som stenen i slyngen.

"Stå fast!" råbte kaptajnen. "Det er kun en klippe, vi er mennesker."

Planken var løftet til angreb. De seks mand dannede en masse med den. Skærstokkens spidser og tappe flåede deres skuldre og arme, men de syntes ikke at mærke noget til det.

Nu slyngede bølgen urkaen mod klippen, og sammenstødet skete. Det foregik under en af de formløse skumskyer, der altid skjuler den slags kampe.

Da denne sky sank tilbage i havet, væltede de seks mand sig omkring på dækket, men *Matutina* fløj forbi klippen. Skærstokken havde holdt og afpareret stødet, og ved de frådende bølgers magt fløj urkaen på få sekunder frem foran fyrtårnet. *Matutina* var i øjeblikket uden for overhængende fare.

Skærstokken havde været redningsmidlet, men det kunne den ikke være oftere, for ved stødets heftighed var den kastet ud af hænderne på mandskabet og forsvundet i bølgerne, og at slå en ny planke løs var det samme som at bringe skibet ud af sine fuger.

Orkanen førte *Matutina* videre, og snart viste *Les Casquets* sig i horisonten som en uskadelig hindring. Intet ser så forbløffet ud som en klippe ved en sådan lejlighed; det var som om man så et ubevægeligt ansigt med et forstenet udtryk af skuffelse og harme over det undslupne bytte.

Lyset blegnede og forsvandt.

Klokken, der var en trussel, tav, og fyret, der var en ny trussel, var slukket, men trods truslernes forsvinden voksede rædslen, for den ene var en stemme, den anden en fakkel, og de havde dog noget menneskeligt ved sig, men uden dem blev intet tilbage uden afgrunden.

At se sig befriet fra *Les Casquets* og have sejlet rundt om klippen havde været en sejr for mandskabet, som vakte mere

forbandelse hos det end glæde. De havde ikke råbt hurra, – sådan dårskab begår man ikke to gange i skibsnød – men de begyndte dog igen at fatte håb. Sådan er den evigt dæmrende luftspejling i sjælens dyb. Det gives ikke den nød eller ulykke, som ikke selv i det mest kritiske øjeblik ser håbets morgengry vågne. Disse stakler havde gerne sagt sig selv, at de var frelst; i deres indre stammede de, at de troede på det.

Men pludselig viste sig et stort frygteligt legeme. Til venstre gennem den tågede grund dukkede en høj, uigennemsigtig, lodret, retvinklet masse op, et firkantet tårn midt i dybet.

Stormen drev dem imod det. De stirrede måbende på det, for de vidste ikke, hvad det var.

Det var klippen Ortach. Stormen er ingen kunstner, den er brutal i sin magt, men giver sig ikke af med afveksling i sine midler. Altså atter en klippe.

De skibbrudne vendte sig til deres kaptajn, deres eneste håb. Han kunne kun trække på skuldrene, afmagtens tavse, trodsige foragt.

Klippen Ortach er en sten i oceanet. I lige linje hæver den sig i et stykke over brændingen i en højde af firs fod. Bølger og skibe brydes imod den.

De skibbrudne var nu lige vidt, men den nye fare havde en ny skikkelse, og skønt Ortach stod som en mur, parat til at knuse den, der nærmede sig, var der dog en udsigt til frelse at se. På en lige flade, som Ortach er, gør bølgen ingen spring lige så lidt som kuglen, dens bevægelse er simpel, frem og tilbage, den kommer og går. Spørgsmålet om at være eller ikke være stiller sig da således: Bærer bølgen fartøjet lige til klippen, så er det

forbi, men går bølgen tilbage, før skibet berører klippen, så er det frelst.

De skibbrudne så i halvmørket den store afgørende bølge nærme sig. Tørnede den mod skibet, så rev den det med og knuste det, men gik den under skibet –

Den gik under det! De åndede atter.

Men hvorledes ville den vende tilbage? Hvad ville brændingen gøre med den?

Brændingen udslettede den, og få minutter efter var Ortach forsvundet som *Les Casquets*.

Det var den anden sejr.

Imidlertid havde tågen fortættet sig. De ulykkelige vidste ikke, hvor de var. De kunne næppe se sig om i nogle kabellængders afstand. Selv om de formelig blev stenet af haglene, ville fruentimmerne ikke mere gå ned i kahytten; om man er nok så fortvivlet, vil man helst lide skibbrud under åben himmel, for når man er døden så nær, giver et loft over hovedet et indtryk som begyndelsen til en ligkiste.

Imellem Ortach og *Les Casquets* mod vest og Aurigny mod øst indsnævres farvandet. Man må tænke sig under vandet en skildpaddeskal, så stor som Hyde Park eller Champs-Élysées, og man må tænke sig, at hver stribe på denne skal er en grund, hver runding et rev, så har man et billede af havet vest for Aurigny. På denne strækning af undersøiske klipper springer og skummer den spaltede bølge. I vindstille er der larm, i storm et kaos.

De skibbrudne lagde mærke til forandringen uden at kunne forklare sig den. Men pludselig forstod de den. Et blyfarvet skær viste sig i skyerne og over havet, og mod øst sås en lang

tværstribe, som var målet for stormen, der jagtede urkaen foran sig.

Hvad var det for en tværstribe? De skælvede, og de ville have skælvet endnu mere, hvis en stemme havde svaret dem:

"Aurigny."

Ingen ø er således skærmet imod mennesker som Aurigny. Under og over vandet er det omgivet af en vild garde, hvis fremskudte post er Ortach. Blandt de klipper, der omgiver den som en vagt af drager, er der en, der har fået navnet *Le But*, Målet, som for at betegne, at her standser enhver rejse.

Nordvestvinden slyngede skibet mod den nordlige pynt, som en spændt bue skyder en pil. Ved denne pynt går der en vild strøm af den art, som de normanniske sømænd kalder en abe *(singe)*. En række tragtformede fordybninger i grundene frembringer her en række hvirvler i vandet. Slipper den ene dig, gribes du af den anden. Et skib, som denne abe har fået fat i, ruller således fra spiral til spiral, indtil en spids klippe splintrer skroget. Da standser det sønderlemmede fartøj, agterenden hæver sig op over bølgerne, forenden dukker ned, hvirvlen fuldender sin drejning, agterenden synker, og alt lukker sig. En kreds af skum udvider sig og svinder hen, og på bølgens overflade ser man endnu kun hist og her nogle små bobler. Aben ved Aurigny er en af de farligste i hele Kanalen.

Havde der været lods ombord på *Matutina*, ville han have advaret de skibbrudne mod denne nye fare. Men i mangel af lods havde de instinktet; i farefulde øjeblikke vågner der et nyt syn. Hvorledes skulle de komme omkring denne pynt? Det var umuligt!

Havets storartede ensformighed gentog det tidligere fænomen, at klippen skød sig mere og mere ud i horisonten, for oceanets kampe frembyder sådanne ophøjede gentagelser ligesom de homeriske.

Efterhånden som de nærmede sig, føjede hver bølge tyve alen til pynten, som desuden voksede forfærdeligt i tågen. Afstanden blev mindre og mindre, de berørte allerede randen af aben. Den første hvirvel, der greb dem, ville uundgåeligt rive dem med sig. Kom de blot over en bølge endnu, var alt forbi.

Da blev urkaen pludseligt slynget tilbage, som ramtes den af en titans næveslag. Bølgen stejlede, styrtede sig ned under vraget og kastede det bagud i sin skummende manke. Ved dette stød fjernedes urkaen fra Aurigny. Den var atter i rum sø.

Hvorfra kom den hjælp? Fra stormen, vinden var pludselig sprunget om fra nord til syd. Bølgen havde leget med dem, nu kom turen til stormen. Vinden, luftens strømning, havde fået det indfald at berøve havstrømmen dens bytte.

Undertiden betyder disse forsinkelser af straffen en befrielse, men det er sjældne tilfælde. Men de, der kæmper med døden, tror villigt på frelsen; den ringeste formildelse af stormens trusler er dem nok. De forsikrer da straks sig selv, at de er uden for fare; øjeblikket efter at de har troet sig begravet slår de sig til ro ved opstandelsen, feberagtigt modtager de, hvad de endnu ikke besidder, erklærer sig tilfredse og giver Forsynet kvittering. Men man skal ikke forhaste sig med sligt.

Den sydlige vind begyndte med en hvirvel. Med voldsom kraft tog den fat i, hvad der var tilbage af takkelage på *Matutina* og slæbte den ud i rum sø som et lig, der slæbes ved hårene. Den mindede om Tiberius, der tilstod kvinder befrielse på det

vilkår, at de skulle skændes. Det var en hjælp uden barmhjertighed.

Vraget gik ved disse befriende mishandlinger fuldstændigt ud af sine fuger. Hagl så store og tykke, at man kunne lade pistoler med dem, sønderslog det, ved hver bevægelse af bølgerne rullede de hen over dækket som kugler.

Enhver tænkte nu kun på sig selv. Hvem der kunne, klamrede sig fast. Hver gang der var gået en sø over skibet, forbavsedes man ved at se hinanden igen. På flere af dem var ansigtet forrevet af træsplinter.

Heldigvis har fortvivlelsen et fast håndtag, en barnehånd får kæmpekræfter, en kvindes rosennegle kan kradse sig fast i jern, om det skal være. De tog altså fat, holdt fast og klamrede sig. Men hver ny bølge fornyede angsten for at blive revet med.

6. En forandring

Pludselig følte de sig lettede. Orkanen var på én gang standset. Det blæste hverken fra nord eller syd, rummets rasende trompetstød forstummede. Skypumpen forsvandt fra himlen uden at være blevet mindre, uden overgang, som om den selv hovedkulds var styrtet i en afgrund. Man vidste ikke, hvor den var blevet af. Sneen begyndte atter at falde langsomt, fnuggene trådte i stedet for haglene. Selv bølgerne havde lagt sig.

Således går det oftere med en snestorm, at den pludselig hører op. Når den elektriske udstrømning er endt, beroliges endog bølgen, som ved sædvanlige storme længe bliver ved at være i oprør. Den lægger sig til at sove som arbejderen efter anstrengelsen. Det er omtrent lige imod statikkens love, men gamle søfolk undrer sig ikke over det, for de ved, at det uventede tilhører havets natur.

Undertiden, men sjældent, kan det samme fænomen vise sig ved sædvanlige storme. Det var således tilfældet med den mærkværdige orkan den 27. juli 1867 på Jersey, at stormen efter fjorten dages rasen pludselig fuldstændigt standsede.

Den sidste fase af stormen ligner den første. Man kunne ikke længere skelne noget. Mørke og tåge omsluttede *Matutina* som en natlig mur og indsnævrede den som en afgrundens brønd, hvor vandet stod stille som i en sump. Sneen faldt tæt, blødt og skråt. Alt var tavshed, blindhed, ubevægelighed.

For de omtumlede skibbrudne var det en følelse af usynligt velbehag. Det forekom dem, at deres pinsler var ophørt. Freden syntes dem at være undertegnet, og de fattede atter mod. Om

få timer kunne solen vise sig, og et forbisejlende skib kunne opdage og optage dem.

Da kommer en af matroserne, baskeren Galdeazun, der var gået ned i lasten for at hente tov, op og melder:

"Lasten er fuld."

"Af hvad?" spørger kaptajnen.

"Af vand."

"Hvad skal det sige?"

"Det skal sige, at inden et kvarter går vi under."

Skibet havde fået en læk. Hvor? Det vidste ingen. Rimeligvis var det "abens" værk. Mens stormen piskede, havde de ikke mærket noget til stødet; under stivkrampe føler man ikke et stik.

Nu går den anden matros, Ave Maria, ned og melder ved sin tilbagekomst:

"Vandet står seks fod højt."

Hvor var den læk? Man kunne ikke se den, vandmassen i lasten skjulte riften. Der måtte være et hul på bunden af skroget, men det var umuligt at opdage det så vel som at stoppe det. Det var et sår, der ikke lod sig forbinde. For øvrigt steg vandet ikke særlig hurtigt.

"Vi må pumpe," sagde kaptajnen.

"Vi har ingen pumpe," svarede Galdeazun.

"Så må vi se at nå land."

"Land? Hvor?"

"Det ved jeg ikke."

"Jeg heller ikke."

"Et sted må det dog være."

"Det er sandt."

"En må dog kunne styre derhen."

"Vi har ingen styrmand."

Og de havde heller ikke ror, båd eller mast eller værktøj. Og, hvad der var det værste, de havde heller ingen vind. Stormen havde taget afsked, og denne afsked, som de havde hilst som en frelse, blev deres undergang. Den sydlige vind kunne i sin rasende fart have båret vraget til en kyst eller dog en sandbanke, hvor det kunne strande uden at synke, men uden vind var der intet håb. De måtte dø, fordi orkanen svigtede. Mod storm kan man kæmpe, vindstille er uangribelig. Stormens overfald kan man møde og slå tilbage ved at slå fast, vindstille er bøddelens pinebænk.

Man gjorde de utroligste anstrengelser, bagage og alt, hvad man kunne få fat på, blev kastet overbord. Af og til tog kaptajnen en fakkel, førte den over de på forenden malede tal, der angav vandstanden, og så efter, hvor langt skibbruddet var rykket frem. Det lettede vrag sank vel mindre hurtigt, men var dog stadigt i færd med at synke. Intet middel stod tilbage.

"Er der mere at kaste overbord?" råbte kaptajnen.

"Ja," svarede doktoren, som ingen mere tænkte på, men som i dette øjeblik trådte frem fra en krog ved indgangen til kahytten.

"Hvad er det?" spurgte kaptajnen.

"Vor brøde!"

En gysen for gennem dem alle, og de råbte:

"Amen!"

Med fingeren løftet mod himlen befalede doktoren nu:

"På knæ!"

De vaklede, en begyndelse til at knæle.

"Lad os kaste vore forbrydelser overbord! De tynger på os. Det er dem, der lader skibet synke. Lad os ikke mere tænke på redning, men på vor frelse. Vor sidste forbrydelse fremfor alt, den, som vi nylig har begået eller rettere fuldført, den er det, ulyksalige, der trykker os. Det er en ugudelig frækhed at friste afgrunden, når man har et morderisk forsæt liggende bag sig. Hvad der er gjort mod et barn, er gjort mod Gud. Vi måtte gå ombord, jeg ved det nok, men det var den visse undergang. Stormen er kommet, hidkaldt af vor misgernings skygge. Det er godt således. Klag ikke. Derovre ligger Frankrig, og der var samme fare som i England. Der var kun ét tilflugtssted, Spanien. I Frankrig truede galgen; hængt eller druknet, andet valg havde vi ikke. Gud var valgt for os. Lad os prise ham for det. Han har forundt os en grav, som vasker ren. Brødre, vi står foran det uundgåelige. Betænk, at vi nylig har gjort, hvad vi kunne for at sende én derop, et barn, og at i dette øjeblik svæver måske en sjæl over vore hoveder, anklagende os for en dommer, der skuer ned til os. Lad os benytte den sidste frist. Lad os søge om muligt at oprette, så vidt det står til os, det onde, vi har gjort. Overlever barnet os, vil vi komme det til hjælp. Er døden dets lod, vil vi attrå dets tilgivelse. Lad os befri os for forbrydelsen, lad os vælte denne byrde fra vore samvittigheder. Lad os vogte vore sjæle for at gå til grunde for Gud, for det skibbrud er forfærdeligt, legemerne hjemfalder til fiskene, men sjælene til de onde ånder. Vær barmhjertige mod Jer selv. På knæ, siger jeg Jer! Anger er en redningsbåd, der ikke synker. I har intet kompas? I tager fejl, I har bønnen."

Disse ulve blev til lam, for sådanne forvandlinger foregår under dødsangsten. Det kan da hænde, at tigeren slikker

krucifikset. Når den mørke port åbner sig, er det vanskeligt at tro, men umuligt at lade være at tro. Hvor ufuldkomne end de forskellige religionsudkast er, som mennesket har forsøgt, selv når troen er uden al form, bæver sjælen i det sidste øjeblik. Der er noget, der begynder efter livet, og dette noget hviler som et tryk på dødskampen.

Dødskampen er en forfaldstid. I dette skæbnesvangre nu føler man ansvaret samle sig. Fortiden kommer tilbage og er gået op i fremtiden. Det kendte bliver til afgrund lige så vel som det ukendte, og disse to dybder, den ene, som gemmer synden, og den anden, som indeslutter forventninger, blander deres ekko. Det er disse to svælgs sammensmeltning, der forfærder den døende.

De havde skilt sig ved deres sidste håb til livet; derfor vendte de sig nu hinsides, kun i denne skygge havde de endnu en udsigt tilbage. De indså det. Det var en sørgelig opblussen, pludselig efterfulgt af et tilbagefald i rædsel. Hvad man fatter i dødsangsten er, som hvad man ser under et lyn. Alt – derpå intet. Man ser – og man ser ikke mere. Efter døden vil øjet atter åbne sig, og hvad der var et lyn vil blive en sol.

Alle råbte de til doktoren:

"Hvad skal vi gøre? Tal! Vi har kun dig; dig vil vi adlyde!"

"Det gælder om at komme over den ukendte kløft og nå livets anden bred, som er hinsides graven. Jeg, der ved mere end I, svæver i større fare end alle I andre. I gør vel i at overlade valget af broen til den, der bærer den tungeste byrde."

Efter et ophold fortsatte han:

"Hvor længe har vi tilbage?"

Galdeazun så på vandstanden og svarede:

"Lidt over et kvarter."

"Godt," sagde doktoren.

Nu tog han skrivetøj, pen og brevtaske op af lommen og tog det pergament frem, på hvilket han for få timer siden havde skrevet en snes krumme, tætte linjer.

"Lys!" befalede han, og Ave Maria stillede sig ved siden af ham med en fakkel.

Midt på havet, på det synkende vrag, mens han lænede sig med albuen til kahyttens lave tag, begyndte doktoren derpå at læse højtideligt, og selv skyggen syntes at lytte. Alle disse domfældte bøjede deres hoveder omkring ham. Fakkelskinnets flagren forøgede deres ansigters bleghed. Hvad han læste var skrevet på engelsk, men når en af tilhørerne sendte et klagende blik, der syntes at bede om en forklaring, afbrød han sig og gentog det læste på fransk eller spansk eller baskisk eller italiensk. Man hørte en kvalt hulken og tunge slag for brystet. Vraget sank dybere og dybere.

Da doktoren var færdig med at læse, lagde han pergamentet på kahytstaget, tog pennen og underskrev sig:

Doktor Gernardus Geestemunde.

Derpå lod han de andre underskrive. Baskerinden tegnede sig Asuncion, irlænderinden tegnede som ikke skrivekyndig et kors, hvorpå doktoren skrev: Barbara Fermoy fra øen Tyrryf. Kaptajnen skrev sig Gaïzborra, captal, genueseren tegnede sig: Gianzirate, manden fra Languedoc: Jacques Quatourze, kaldet Narbonneseren, provencaleren: Luc-Pierre Capgaroupe fra bagnoet ved Mahon.

Derpå skrev doktoren: "Af tre mand besætning er skipperen revet bort af en bølge. De to tilbageværende underskriver," og nu tegnede baskeren fra nord sig: Galdeazun, baskeren fra syd: Ave-Maria, tyv.

"Giv mig Hardquanonnes flaske!" befalede nu doktoren, og Capgaroupe rakte ham den efter at have drukket den sidste slurk brændevin.

Randene af dækket, der hældede til den ene side, beskylledes allerede af en truende bølge, der var i begreb med at vokse. Alle havde trængt sig sammen agterud.

Doktoren tørrede blækket ved faklens flamme, rullede pergamentet smalt Sammen og stak det i flasken. Da proppen var forsvundet, rakte Jacques Quatourze ham en tovende, som doktoren stoppede i flasken, hvorpå han omhyggeligt fik denne lukket med tjære.

"Det er fuldbragt!" udbrød han.

Og fra alle munde lød det i kor som et klageråb fra graven:

"Ainsi soit-il!"

"Mea culpa!"

"Aro raï."

"Amen."

Det var som om Babels mørke stemmer spredte sig i mørket, efter at Himlen havde vægret sig ved at modtage dem.

Doktoren vendte sine medskyldige og ulykkesfæller ryggen og gik et par skridt frem. Han så ud i uendeligheden og sagde med dyb stemme:

"Er du hos mig?"

Bag ham lå de alle sunket hen i drøm; der var noget uvilkårligt i deres sønderknuselse. De faldt sammen som sejl,

der mangler vind, og ved deres foldede hænder, de nedbøjede pander og hele den overvældede stilling gjorde denne vilde gruppe et uimodståeligt indtryk af en i fortvivlelse fattet tillid til Gud. Et højtideligt skær, der dukkede op fra afgrunden, spillede på disse forbryderske fysiognomier.

Doktoren kom tilbage til dem. Hvordan end hans fortid havde været, overfor opløsningen var denne olding stor. Den mægtige tavshed, der omgav ham, fyldte hans sind uden at adsprede det. Han lod sig ikke overraske. Skrækkens ro hvilede over ham. Fortroligheden med Guds majestæt stod malet i hans ansigt. Denne grånede, tænkende bandit havde ubevidst en præsts holdning.

"Pas på!" sagde han.

Så så han et øjeblik ud i rummet og tilføjede:

"Nu skal vi alle dø!"

Derpå tog han faklen ud af Ave-Marias hånd og svingede den.

En gnist fløj ud i natten. Han kastede derpå faklen i havet, den slukkedes, og alt var mulm og mørke, det var som om graven lukkede sig.

I dette mørke hørte man doktoren sige:

"Lad os bede!"

Alle knælede, og det var ikke længere i sne, men i vand. De havde kun et par minutter tilbage.

Doktoren alene var blevet stående, snefnuggene dækkede ham med deres stjerner som med hvide tårer og gjorde ham synlig på den sorte grund. Han stod der som en talende mørkets statue.

Han gjorde korsets tegn og hævede sin stemme, mens vraget begyndte at ryste under hans fødder.

"Fader vor," bad han, "du, som er i himlen."

Og provencaleren gentog ordene på fransk, irlænderinden på keltisk, baskerinden i sit sprog.

"Helliget vorde dit navn!" fortsatte doktoren på latin, og ledsagedes af det samme ekko.

"Ske din vilje!" fortsatte han, men da han tilføjede: "Som i Himlen så og på Jorden!" var der ikke længere nogen stemme, der svarede ham.

Han slog øjnene ned. Alle hoveder var under vandet. Ikke én havde rejst sig, knælende havde de ladet sig drukne.

Doktoren tog flasken i sin højre hånd og løftede den over sit hoved. Vraget gik til bunds.

Mens doktoren sank, mumlede han endnu slutningen af Fadervor. Overkrop, hoved og armen, som holdt flasken, forsvandt efterhånden. Sneen faldt fortsat, men havet var glat som en olieflade. Der var imidlertid noget, der svømmede ovenpå og fjernede sig i mørket. Det var den tiltjærede flaske, der blev holdt oppe af vidjefletningen.

3. bog

Barnet i mørket

1. Chess Hill

Uvejret var ikke mindre heftigt på land end på havet. Det fortabte barn var også blevet belejret af de vildt løsladte elementer. Det går den svage og uskyldige som det kan under de blinde kræfters ubevidste vredesudbrud. Mørket gør ingen forskel, og naturen er ikke så barmhjertig, som den har ord for.

Det blæste ikke stærkt på land. Kulden havde så at sige været noget ubevægeligt. Der faldt ingen hagl, men snefaldets tæthed havde noget forfærdeligt over sig.

Haglene rammer, tirrer, sårer, bedøver, knuser, men de blide sneflokke er værre, ubønhørlige fuldfører de i tavshed deres værk. Ved berøring smelter de. Det er en renhed af samme slags som hyklerens oprigtighed; langsomt vokser de til en lavine som hykleren til en forbryder.

Barnet var stadig gået videre i tågen. Tågen er en blød hindring, og deri ligger faren, den giver efter og bliver dog stående, forræderisk ligesom sneen. Det var lykkedes drengen at nå skråningens fod, og han var kommet ind på Chess Hill uden at vide, det befandt han sig på en landtange med oceanet på begge sider, og fo'r han vild i tågen, sneen og mørket, ville han til højre falde i bugten og til venstre blive et bytte for havets mægtige bølger. Han vandrede uden at vide det mellem to afgrunde.

Portlands landtange havde på den tid et mærkeligt vildt og uvejsomt præg. Nu er det anderledes. Siden man fandt på at bruge portlandstenen til romersk cement, har hele klippen undergået en forvandling, hvorved den er berøvet sit oprindelige udseende. Nu bærer den en jernbane, som løber ud

i en gruppe huse, der er som opstillet på et skakbræt, kaldet Chesilton, og der er en jernbanestation, Portland Station; hvor der før krøb sælhunde, flyver der nu waggoner. For to hundrede år siden var denne landtange som en æselryg, dannet af sand, med en rygrad af sten.

Faren havde fået en anden skikkelse for drengen; ved nedstigningen måtte han være bange for at rulle ned til foden af klippevæggen, nu gjaldt det om ikke at falde i hullerne. Alt er fodangler ved havbredden. Klippen er glat, strandbredden bevægelig, støttepunkterne er fælder, man går som på glasruder, pludselig kan vejen springe under en, og man forsvinder gennem revnen. Oceanet har underjordiske rum som et vel indrettet teater.

De lange granitrygge, hvortil landtangens dobbelte skråning læner sig, er lidet tilgængelige. Mennesket kan ikke vente gæstfrihed af oceanet, lige så lidt af klippen som af bølgen; det sørger kun for fugten og fisken. Og navnlig er landtangerne nøgne og knudrede, over alt skarpe kanter, kamme, save, farlige løsrevne sten, kløfter, takkede som hajens tandrige kæbe, halsbrækkende partier, dækket af vådt mos, stejle klippeindskæringer, der når ud til den skummende bølge. Den, der vil vandre over en tange, støder ved hvert skridt på uformelige blokke, høje som huse og i skikkelse af skinneben, skulderblade eller lårben på den nøgne klippes skelet. Man må nu tænke sig et barn, der arbejder sig gennem en sådan labyrint af ruiner, uden vejledning af lys eller vejviser, uden mandens kraft, uden spor af vandresti.

Instinktivt undgik han den spidse klipperyg og fulgte så vidt muligt kysten, men her kom hullerne, vand-, sne- og

sandhullerne. De sidste er de farligste, for de sluger én i et nu.

Det var en ukendt fare, drengen kæmpede imod. Han famlede omkring i noget, der måske kunne blive hans grav. Men ingen tøven; han drejede omkring klipperne, undgik kløfterne, anede fælderne og arbejdede sig gennem hindringernes krumninger. Han kom imidlertid fremad; kunne han ikke gå lige ud, gik han dog rask frem. Var det nødvendigt, veg han energisk tilbage; i rette tid vidste han at undgå flyvesandets lumske lim. Sneen rystede han af sig, mere end en gang trådte han i vand til knæene, og så snart han var kommet op af vandet, frøs hans våde pjalter fast i nattekulden; men hastigt ilede han da fremad i de stivnede klæder. Imidlertid havde han været så snild at holde sin matrosbluse tør og varm om brystet. Sulten pinte ham ustandseligt.

Havets, afgrundens farer er ubegrænsede; alle muligheder er åbnet, selv frelsen. Der er ingen udgang synlig, men den kan findes. Hvorledes dette barn, indhyllet af snehvirvlen, var kommet over tangen, over denne smalle dæmning mellem to gabende svælg, kunne han ikke selv have sagt. Han var gledet ud, klatret, faldet, havde søgt, var trængt frem, havde holdt ud, men ellers vidste han intet. Det er enhver triumfs hemmelighed. Efter mindre end et kvarters forløb mærkede han, at jordbunden atter steg, han var kommet over Chess Hill og var på fast grund.

Han var befriet for landtangen, men befandt sig atter over for uvejret, vinteren og natten. Atter viste sig for ham uoverskuelige mørke sletter. Han så ned til jorden for at søge efter en sti. Pludselig bukkede han sig.

I sneen havde han opdaget noget, der forekom ham at ligne et spor, og det var virkelig et fodspor. Den hvide sne fremhævede tydeligt aftrykket og gjorde det meget synligt. Han betragtede det; det var af en nøgen fod, for lille til at være en mands, for stor til at være et barns, altså formodentlig en kvindes. Efter dette fulgte et nyt spor og derefter en hel række med et skridts afstand, som tabte sig til højre på sletten. Sporene var endnu friske, men dækkede af lidt sne.

En kvinde måtte være gået her i samme retning, hvor han havde opdaget røg. Med øjet fæstet på sporene gav han sig til at følge dem.

2. Hvorledes sneen virker

Ulykkeligvis blev sporene efterhånden mere og mere utydelige. Sneen faldt med frygtelig tæthed. Det var det øjeblik, da *Matutina* var lige ved at bukke under for det samme snefald ude på søen.

Drengen, hvis nød var af en anden beskaffenhed, havde intet andet holdepunkt i det uopløselige mørke end den fod, der tegnede sig i sneen, og han fastholdt dette spor som en ariadnetråd. Men pludselig forsvandt fodtrinnene, det var fordi sneen havde udvisket dem eller af en anden grund, og alt var atter jævnt, glat, nøgent, uden forskel, der var intet at se uden et hvidt tæppe på jorden og et sort tæppe på himlen. Det var, som om den vandrende kvinde pludseligt var fløjet bort.

I sin angst bøjede barnet sig ned og søgte, men forgæves.

Da han atter rejste sig, troede han at høre noget, men han var ikke sikker på det. Det lignede en stemme, et åndedrag, en skygge. Den kom snarere fra et menneske end fra et dyr, snarere fra en grav end fra noget levende væsen. Det var noget larmende, men drømmeagtigt.

Drengen så sig om, men opdagede intet. Den vide mørke ensomhed strakte sig for hans blik.

Han lyttede, men den lyd, han troede at have hørt, havde fortonet sig. Han lyttede igen, men alt var tavshed.

Al denne tåge fremkaldte skuffelser. Han gik da videre, på lykke og fromme, for fodsporene tjente ham ikke mere til vejviser.

Næppe var han begyndt at gå, før lyden kom igen, og denne gang kunne han ikke tvivle. Det var et suk, næsten en hulken.

Han vendte sig om og lod sit blik glide ud i det natlige rum, men han så intet.

Lyden gentog sig. Hvis de spædes sjæle i Himlens forgård kunne græde, må det være således.

Intet kunne være så gennemtrængende og gribende og dog så svagt som denne stemme, for en stemme var det, den kom fra en sjæl. Der pulserede et liv i denne stønnen, men det syntes næsten ubevidst. Det var en lidelse, der kaldte, men uden at vide, at den var en lidelse, eller at den kaldte. Denne klagelyd var måske et første åndedrag, måske et sidste suk, men lige langt fjernet fra den rallen, der slutter livet, og det skrig, der åbner det; det vat noget åndende, noget lidende, noget grædende.

Drengen fæstede sin opmærksomhed i alle retninger, nær og fjern, opad og nedad, men der var ingen og intet at se.

Han lyttede, og atter lod stemmen sig høre. Nu skelnede han den tydeligt, den mindede lidt om et lams brægen. Da blev han bange og tænkte på flugt.

Men sukket gentog sig for fjerde gang. Det var forunderlig ynkeligt og klagende. Man kunne mærke, at efter denne sidste anstrengelse, der var mere mekanisk end vilkårlig, måtte skriget formodentlig forstumme. Det var en hendøende instinktiv påkaldelse af al den hjælp, der svæver i rummet, dødskampens stammen, henvendt til et muligt forsyn.

Han gik hen i den retning, hvor stemmen kom fra, og da han intet så, gik han spejdende videre.

Klagelyden fortsatte; først havde den været afbrudt og utydelig, men nu var den klar og næsten vibrerende. Han var lige ved stemmen, men hvor var den?

Det måtte være en klage, der bævede forbi ham. Det var et i det usynlige svævende menneskesuk, han var stødt på. Således var i det mindste det indtryk, han havde modtaget, et indtryk lige så forvirret som den tåge, hvori han havde tabt sig.

Mens han endnu vaklede imellem en tilskyndelse, der drev ham på flugt, og en anden, der bød ham at blive, opdagede han i sneen for sine fødder, nogle skridt foran sig, noget bølgeformet af størrelse som et menneskeligt legeme, en lav, lang, smal forhøjning, en grav på en hvid kirkegård.

Stemmen blev imidlertid ved at skrige.

Det var der nede fra, den kom.

Drengen bukkede sig, satte sig på hug foran dette bølgeformede og begyndte at feje sneen bort med begge hænder.

En skikkelse hævede sig da frem under sneen, og pludselig viste sig under hans hænder i den fordybning, han havde dannet, et blegt ansigt.

Det var ikke fra dette ansigt, at skriget kom. Øjnene var lukkede og munden åben, men fuld af sne. Det var ubevægeligt. Det rørte sig ikke under drengens hånd. Selv om hans fingre var stivnede af kulde, fo'r han sammen ved berøringen af dette iskolde ansigt. Det var en kvindes hoved. Det opløste hår havde blandet sig med sneen.

Hun var død.

Drengen blev ved at rydde sneen bort. Ligets hals blottedes, derpå overkroppen, og det nøgne legeme stak frem under pjalterne.

Pludselig mærkede han under sine famlende hænder en svag bevægelse. Det var noget småt, der var begravet under sneen,

men som rørte sig. Ivrigt ryddede han nu sneen bort og opdagede da et usselt spædt væsen, endnu levende, men kridhvidt af kulde, nøgent på den døde kvindes nøgne bryst.

Det var en lille pige.

Hun var svøbt, men i ikke synderlig mange klude, og dem havde hun endda slået sig løs fra. Under hende havde hendes stakkels magre, små lemmer og over hende det svage åndedræt fået sneen til at smelte lidt. En amme ville have antaget hende for en fem-seks måneder gammel, men hun var måske et år, for opvækst i nød går nogen gange for sig med en hjerteskærende langsomhed.

Da hendes ansigt mødte den frie luft, udstødte hun et skrig, en fortsættelse af den klagende hulken. For at moderen ikke skulle have hørt denne hulken, måtte hun nødvendigvis ligge i den dybeste dødssøvn.

Drengen tog den lille pige i sine arme.

Den dødes ansigt udstrålede noget spøgelsesagtigt. I skyggens utydelige sprog syntes den gabende, åndeløse mund at ville besvare de spørgsmål, som i den usynlige verden henvendes til de døde. Issletternes blege genskin hvilede over dette ansigt. Man så den unge pande under de brune hår, øjenbrynenes næsten vrede rynken, de sammenpressede næsebor, de lukkede øjenlåg, de af frosten stivnede øjenhår og fra øjenkrogen til mundvigen tårernes dybe fure. Brystets nøgenhed havde noget patetisk. Det havde gjort sin tjeneste, ved det var der meddelt liv fra et væsen, som var uden liv, og den moderlige majestæt trådte i stedet for den jomfruelige renhed. Ved den ene brystvorte hang en hvid perle; det var en frossen dråbe mælk.

Lad os her straks fortælle, at på denne slette, som den forladte dreng nu kom over, havde en tiggerske, som med sit diende barn ved brystet også søgte et nattely, for få timer siden forvildet sig. Udmattet af kulde var hun sunket til jorden under uvejret og havde ikke kunnet rejse sig. Snelavinen havde begravet hende. Hun havde med de kræfter, hun havde tilbage, trykket den lille pige op til sig og var død.

Pattebarnet havde søgt at suge af dette marmor. En sådan tillid har naturen indgivet til en moder. Men selv om en moder kan give en sidste næring efter sit sidste suk, så havde barnets mund ikke kunnet finde brystet, og derfor havde den lille, der var mere fortrolig med vuggen end med graven, givet sig til at skrige.

Det forstødte barn havde hørt den lille spæde, der kæmpede med døden. Han havde gravet hende ud og taget hende i sine arme.

Da hun følte sig i hans arme, hørte hun op at skrige. De to barneansigter berørte hinanden, og den spædes blålige læber nærmede sig drengens kind som et moderbryst.

Længe ville det ikke vare, før det størknede blod ville standse hendes hjertes slag. Moderens dødskulde havde forplantet sig, den lille piges fødder og hænder, arme og knæ var som lammede af frost.

Drengen følte denne skrækkelige kulde. Han havde et tørt og varmt klædningsstykke på sig, hans matrostrøje. Han satte da den spæde på den dødes bryst, trak sin trøje af, svøbte den lille ind i den, tog hende atter i sine arme og begav sig så på vej med hende, selv næsten nøgen, pisket af snestormen.

Da det var lykkedes hende igen at finde hans kind, trykkede hun sin mund op til den, og opvarmet faldt hun så i søvn. Det var disse to sjæles første kys.

Moderen blev liggende, med ryggen i sneen, med ansigtet vendt mod natten. Men i det øjeblik, da den lille dreng tog sin trøje af for at give hendes lille pige klæder, da så moderen ham dog måske fra det uendelighedens dyb, hvor hun var.

3. Den nye byrde på smertens vej

Det var noget over fire timer siden, at urkaen havde fjernet sig fra Portlandsbugten og ladet drengen blive tilbage på kysten. I disse lange fire timer, hvor han var flakket om på må og få, havde han kun stødt på tre væsener tilhørende det menneskelige samfund, som han måske skulle træde ind i: en mand oppe på højen, en kvinde i sneen og et barn, den lille pige, han bar i sine arme.

Han var udmattet af træthed og sult, men skønt kræfterne var aftaget og han havde fået en ny byrde, var han fastere end nogensinde besluttet på at gå videre. Han havde næsten ingen klæder på kroppen, og de få stivfrosne pjalter, der endnu dækkede ham, var skarpe som glas og sønderrev hans hud. Men blev han kold, så blev det andet barn varmt. Hvad han mistede, vandt hun. Han mærkede, hvorledes hun blev varmet op og levede op, og han gik stadigt til.

Af og til bukkede han sig ned, idet han dog omhyggeligt holdt hende fast, greb en håndfuld sne med den ene hånd og gned sine fødder med det, for at de ikke skulle fryse. I andre øjeblikke, når hans gane brændte, tog han lidt sne i munden og sugede på det, hvad der for et minut narrede hans tørst, men også hidsede den til feber.

Stormens raseri var vokset til det yderste, der var en sand oversvømmelse af sne. Han vidste ikke, hvad klokken var. Det var længe siden, at han havde set røg. Måske havde han forvildet sig således, at hverken by eller landsby var at finde. Men trods alle tvivl holdt han ud.

Et par gange skreg den lille, så gav han sin gang en gyngende bevægelse, og hun blev igen rolig og tav. Endelig faldt hun i en rigtig god søvn. Han følte, hvorledes hun blev varm, mens hans egne tænder klaprede, men det hindrede ham ikke i hyppigt at stoppe folderne af sin trøje tæt om hendes hals.

Sletten var bølgeformet. Hvor den sænkede sig, lå den af vinden ophobede sne så højt, at drengen næsten halvt måtte lade sig begrave af den for at kunne komme videre. Han arbejdede sig igennem den med knæ og fødder. Kom han på højdepunkterne, var de vel fejet af stormen, så at sneen kun lå tyndt, men der var så glat is i stedet.

Den lille piges varme ånde strejfede hans kind, lunede den et øjeblik, men gemte sig så i hans hår, hvor den blev til is.

Han var sig den frygtelige fare bevidst. Han turde ikke falde, for han vidste, at han ikke ville kunne rejse sig igen. Et eneste fejltrin ville åbne ham en grav; han turde ikke glide ud, for han ville da ikke mere have kræfter til at komme på benene igen. Faren for at glide ud omgav ham på alle sider, for overalt var der is og frossen sne.

Den lille pige, som han bar, gjorde gangen forfærdelig besværlig for ham. Hun var ikke blot en byrde for den udmattede, men en hindring, for til at beskytte hende behøvede han begge sine arme, og på glatisen ville de være ham en naturlig og nødvendig balancestang. Den måtte han nu undvære, og han vidste derfor ikke, hvad han skulle gribe til. Den lille pige var den dråbe, der bragte nødens bæger til at løbe over.

Han gik imidlertid videre; vaklende ved hvert skridt udførte han vidundere af linedanserkunst, som ingen så. Og dog

fulgtes han måske på denne sørgelige gang af øjne, der kunne se i det natlige fjerne, en moders og Guds øje.

Han vaklede, var lige ved at falde, rettede sig, passede på barnet, svøbte det ind, dækkede dets hoved, mens han stadig gik fremad, gled ud og holdt sig igen oprejst. Vinden var lav nok til at drive ham fremad.

Rimeligvis tilbagelagde han en langt større strækning, end han behøvede. Han befandt sig nok på den slette, hvor senere Vincleaves farm blev bygget. Nu står der mejerier og boliger, dengang var det brakland, thi mellem en steppe og en by ligger der ofte mindre end et århundrede.

Pludselig, ved en afbrydelse i snefoget, der blindede ham, opdagede han ikke langt foran sig en gruppe gavle og skorstene på snegrund, en hvid silhuet, noget, man nu om stunder ville kalde et negativt billede. Tag, boliger, et ly! Han blev til mode, som når vagten på et skib, der er kommet ud af sin kurs, pludselig råber Land, og det opmuntrende håb fremskyndede hans skridt.

Endelig skulle han dog komme i berøring med levende væsener, med mennesker. Hvad var der så at frygte? Han følte i sig denne pludselige varme, følelsen af tryghed. Hvad han havde overstået var ikke mere. Både nat, vinter og uvejr var forsvundet. Det forekom ham, at al tænkelig ulykke lå bag ham. Den lille pige var ikke længere nogen byrde. Han løb næsten.

Hans øje fæstede sig på disse tage. Derinde var livet. Han kunne ikke løsrive blikket derfra. Således ville en levende begravet se på, hvad der viste sig, når kistelåget blev sat på klem. Det var skorstene, han havde set røgen stige op fra.

Nu var der ingen røg at se.

Snart havde han nået husene. Han kom ind i en forstad, der bestod af en åben gade. På den tid opgav man den skik at spærre gaderne om natten.

Gaden begyndte med to huse, hvor der hverken sås lys eller belysning, så lidt som i hele gaden eller byen, så langt man kunne øjne. Huset til højre var snarere et tag end et hus, en af de usleste hytter, man kan tænke sig. Muren var af ler og taget af strå, og af strå var der mest. En nælde, der voksede ved murens fod, nåede op til tagets kant. Denne barak havde kun en dør, der lignede et smuthul, og kun et vindue, der lignede en luge. Alt var lukket til. En beboet svinestald ved siden af forkyndte, at også hytten var beboet. Huset til venstre var stort, højt, bygget af sten og med skifertag. Også det var lukket. Det var rigdom og fattigdom som genboer.

Drengen betænkte sig ikke. Han nærmede sig det store hus. Den massive sømbeslåede egetræsfløjport var af dem, bag hvilke man aner en forsvarlig befæstning af låse og stænger; uden på hang der en hammer.

Det kostede ham en del umage at løfte hammeren med de stivnede hænder. Han gjorde et slag med den, men man svarede ikke. Et nyt slag, derpå to, men der rørte sig intet. Han banker for tredje gang – intet svar. Han indså da, at enten sov man derinde, eller man havde ikke lyst til at stå op.

Nu vendte han sig til det fattige hus. Han tog en sten op af sneen og bankede med den på den lave dør, men man svarede ikke. Han stillede sig på tåspidserne og pikkede med sin sten på ruden, så sagte, at den ikke gik i stykker, men stærkt nok, til at det kunne høres.

Ikke en stemme svarede, ikke en rørte sig, ikke et lys blev tændt.

Så tænkte han, at man heller ikke der ville lade sig vække. I stenpaladset og i stråhytten var man lige døv for ulykken.

Drengen besluttede sig da til at gå videre, og han vovede sig frem til den husrække, der lå foran ham i et mørke, der mere gav den udseende af indsnittet mellem to klipper end af indgangen til en by.

4. Ørkenen i en ny form

Det var Weymouth, han var kommet ind i. Weymouth havde ikke dengang som nu en upåklagelig retlinet plads med statue og værtshus til ære for George III, for George III var endnu ikke kommet til verden. For 180 år siden udmærkede Weymouth sig omtrent ved den samme symmetri som en hob skakbrikker, der er kastet mellem hinanden. Sagnet omtaler en Astarte, der undertiden vandrede omkring på Jorden med en pose på ryggen, hvori der var alt muligt, endog nogle brave fruentimmer i deres huse. Hvis man vil tænke sig, at denne pose var blevet rystet, og at en samling barakker så var faldet ud hulter til bulter, så har man en forestilling om det daværende Weymouth: en forvirret blanding af træhytter med forsiringer og ormstukne, hvad der også er en slags skulptur, uformelige, vaklende, forover hængende bygninger, nogle hvilende på pæle og lænende sig til hinanden for ikke at kastes omkuld af søvinden, med et snævert rum imellem sig til en krum og uheldig gade, stræder og gyder, der ofte oversvømmedes ved flodtid, kort sagt en hob gamle rønner, der omgav en kirke, der måtte betragtes som oldemoder, hvis husene blev opfattet som bedstemødre. Det var en slags gammel normannisk landsby, strandet på den engelske kyst. Når en rejsende, som nu i hotellet har den fornøjelse at betale 25 francs for en stegt tunge og en flaske vin, trådte ind i den gamle knejpe, som dengang repræsenterede byens gæstfrihed, blev han udsat for den ydmygelse at måtte spise en fiskesuppe for to sous, som forresten slet ikke var så gal.

Det forstødte barn med hittebarnet i sine arme gik ned ad den første gade, og så ad den anden og tredje. Han så op for at finde et oplyst vindue i en eller anden etage eller på et tag, men alt var lukket og slukket. Undertiden bankede han på dørene, men der kom ingen. Der er næppe noget, der således gør hjertet stenhårdt, som de bløde, lune sengepuder.

Ved støjen og bevægelsen var den lille endelig vågnet. Drengen mærkede det, fordi han følte, hvorledes hun sugede på kinden, men skrige gjorde hun ikke, for hun troede nu engang, at hun havde sin moder for sig.

Han ville måske længe have vandret omkring i nogle gyder, hvor der var mere mark end huse og flere tjørnehegn end boliger, hvis han ikke i god tid var kommet ind i en gang, som endnu eksisterer, ved Trinity Shools. Denne gang førte ham til en slags plads med et rækværk, og på sin højre side opdagede han en bro. Det var broen over Wey, som forbinder Weymouth med havnen Melcomb Regis. Dengang var Weymouth en forstad til havnestaden, nu er denne et sogn, der hører til Weymouth. Denne forandring er broens værk, for broer er ejendommelige sugeapparater, der optager en befolkning i sig og undertiden lader et kystdistrikt vokse på sin nabos bekostning. Den omtalte bro var på den tid en gang, dækket med tømmerværk, så at der ingen sne lå, hvor man gik. Det var et uendeligt velbehag, drengen følte ved således at få sine bare fødder sat på tørt gulv.

I Melcomb Regis, hvor han nu kom over, var der færre træ- end stenhuse. Broen udmundede i en ret køn gade, St. Thomas Street, med høje pyntelige gavle og hist og her butiksvinduer. Atter gav han sig til at banke på dørene; til at falde og råbe

havde han ikke længere kræfter. Men heller ikke her var der nogen, der rørte sig. Låsene var drejet to gange om og vinduerne dækket med skodder som øjnene af øjenlåg. Alle forsigtighedsregler var truffet imod en opvågnen, denne ubehagelige forstyrrelse.

På den lille vandrer fremkaldte den sovende by et ubeskriveligt tryk. Denne stilhed i en lamslået myretue frembringer svimmelhed. Alle disse sovere blander deres mareridt, al denne søvn bliver til en eneste masse, og fra alle disse henstrakte menneskelegemer stiger en sky af drømme op. Denne sky lægger sine skygger og sine gennemsigtige partier over åndens stjerne. Forbi de lukkede øjenlåg, hvor synerne har afløst synet drager en skare af skikkelser og billeder, der har løsrevet sig fra graven, og spreder sig i det ufattelige. På denne dødens dørtærskel, søvnen, blander gådefulde tilværelser sig med vort liv. Denne åndernes færden foregår i luften, og selv den, der ikke sover, føler et tryk af dette uhyggelige liv. Den vågne, der omgives af disse fantomer, som tilhører andres søvn, har en fornemmelse af et sammenstød med forbidragende skikkelser, en usikker skræk for en fjendtlig berøring med det usynlige, med et uforklarligt noget, der opløser sig i et intet. Det er som en nattevandring i en skov.

Det er det, man kalder at ængstes uden at vide over hvad.

Hvad en mand kan føle under sådanne omstændigheder trænger sig endnu mere ind på et barn. Et ildebefindende, fremkaldt af nattens rædsel, der forøgedes af disse spøgelsesagtige huse, sluttede sig til alle de andre kvaler, drengen kæmpede med. Ved enden af et lille stræde fik han øje på kanalen, som han antog for oceanet. Han vidste ikke mere,

på hvilken side havet lå. Så vendte han om, drejede til venstre og gik tilbage til gaden St. Albans Row.

Her bankede han heftigt på døren til det første hus. Disse slag, under hvilke han udtømte sine sidste kræfter, skete stødvis, med afbrydelser og næsten i vrede, hver gang han begyndte på ny. Det var hans febers pulseren, der bankede på.

Endelig var der en stemme, der svarede. Det var klokken, der slog. Den slog langsomt tre på St. Nikolai-kirkens gamle tårn. Så sank den atter alt tilbage i tavshed.

At ikke et eneste menneske havde åbnet blot et vindue kan synes overraskende, men man må erindre, at i januar 1690 havde der for nylig været en alvorlig pest i London, og frygten for at komme til at lukke en syg vagabond ind i huset gjorde alle vegne skår i gæstfriheden. Man var bange for at komme til at indånde en forpestet luft ved blot at åbne et vindue på klem.

For drengen var menneskenes kulde hårdere end nattekulden, for i dén lå der en hensigt. Han følte en beklemthed og modløshed, som han ikke havde kendt i ensomheden. Nu var han vendt tilbage til samfundet og var dog alene. En ubarmhjertig ørken kunne han forstå, men en ubønhørlig by var ham for meget. Klokken, hvis slag han nylig havde talt, var en ny lidelse. Under visse omstændigheder er intet mere isnende end et ur, der slår. Det er en erklæring om ligegyldighed; evigheden udtaler: Hvad vedkommer tiden og dens børn vel mig?

Han standsede, og i dette pinefulde øjeblik har han vel spurgt sig selv, om det ikke var rigtigst at lægge sig hen her og dø. Imidlertid lagde den lille pige sit hoved på hans skulder og faldt i søvn, og denne ubevidste tillid satte ham atter i bevægelse.

Han, som havde en afgrund om sig på alle sider, følte, at han var et støttepunkt, og deri lå der en mægtig opfordring til pligtopfyldelse. Disse tanker var vel ligesom situationen over hans alder, og han forstod næppe nogen af delene, men han handlede instinktivt.

Han gik i retning af Johnstone Row, det vil sige, han slæbte sig hen ad vejen. Han forlod St. Mary Street til venstre, kom ind i et zigzag af stræder og befandt sig efter at være kommet ud fra en krum gang imellem to forfaldne huse pludselig på en temmelig rummelig fri plads. Der var ingen bygninger, husene endte her. Til højre så han havet, og til venstre kunne han næsten ikke mere se noget af byen.

Hvad skulle han nu gribe til? Her begyndte landet igen. Mod øst betegnede store skrå sneflader Radipoles mægtige skrænt. Skulle han gå videre eller gå tilbage i ensomheden? Eller skulle han gå tilbage til gaderne? Hvilken af disse frastødende retninger skulle han vælge?

Der gives et nødanker, og der gives også et nødblik; et sådant blik var det, den stakkels fortvivlede dreng kastede omkring sig.

Da hørte han pludselig en trussel.

5. Hvorledes menneskehadet åbenbarer sig

En besynderlig foruroligende lyd nåede ham gennem mørket. En anden ville have faret tilbage, men han gik fremad, for er man kommet dertil, at tavsheden forskrækker, kan et brøl være tiltalende. I denne trussel lå der et løfte. Der måtte et sted i nærheden være et levende og vågent væsen, om det så blot var et vildt dyr.

Han drejede om hjørnet af en mur, og i en slags gravbelysning, ved skæret af sneen og havet, så han noget, der stod, som om det havde fundet et ly her. Det var en vogn, hvis det ikke var en hytte; hjul var der, altså var det et køretøj, og tag var der også, altså var det vel en bolig. Fra taget udgik der et rør og fra røret røg. Denne røg var rødlig, hvilket tydede på, at der måtte være en ganske god ild indenfor. Bagved røbede nogle fremspringende hængsler, at der var en dør, og midt i denne dør sås gennem en firkantet åbning et lysskær indenfor.

Han gik nærmere, og da han kom tæt ved, blev truslen rasende; det var ikke længere en brummen, men et hyl. Han hørte en lyd, som om en kæde heftigt blev strammet, og under døren mellem baghjulene viste sig pludselig to rækker spidse og hvide tænder. Og mens en flab viste sig mellem hjulene, kiggede et hoved ud ad ruden.

"Stille der!" sagde hovedet.

Flaben tav.

"Er der nogen?" fortsatte hovedet.

"Ja," svarede barnet.

"Hvem er det?"

"Det er mig."

"Mig? Hvem? Hvor kommer du fra?"

"Jeg er så træt," svarede drengen.

"Hvor mange er klokken?"

"Jeg fryser."

"Hvad bestiller du derude?"

"Jeg er så sulten."

"Vi kan ikke alle være så lykkelige som en lord, gå din vej!" sagde hovedet, hvorpå det trak sig tilbage, mens ruden blev lukket.

Drengen bøjede hovedet, trykkede det sovende barn i sine arme og samlede sine kræfter for atter at begynde sin vandring. Han begyndte allerede at fjerne sig.

Imidlertid var døren blevet lukket op samtidigt med, at ruden blev lukket i, en lille trappe var slået ned, og den samme stemme, der for nylig havde talt med barnet, råbte vredt inde fra hytten:

"Nå, hvorfor kommer du ikke ind?"

Drengen vendte sig om.

"Så kom dog ind!" fortsatte stemmen. "Hvad er det for en døgenigt? Han er sulten og fryser, og så kommer han ikke ind!"

Drengen, der således på engang blev stødt tilbage og lokket, blev stående ubevægelig, hvorfor stemmen atter lod sig høre:

"Hører du ikke, du skal komme ind, knægt!"

Da bestemte han sig og satte foden på det første trappetrin.

Men under vognen knurrede det.

Han trådte tilbage. Den åbne flab viste sig på ny.

"Stille!" råbte menneskestemmen.

Og flaben forsvandt, og der hørtes ingen brummen mere.

"Stig op!" blev manden ved.

Med anstrengelse klatrede drengen op ad de tre trin. Han hindredes nemlig af det andet barn, der var så stivnet, indsvøbt og sammenrullet, at man ikke kunne se andet end en lille uformelig masse. Ved dørtærsklen blev han stående.

Der brændte intet lys inde i hytten, formodentlig af nødtvungen sparsommelighed. Den var kun belyst af det røde skær fra en støbejernsovn, hvor en tørveild udsendte sine gnister. På ovnen stod en rygende skål og en rygende potte, der rimeligvis indeholdt noget spiseligt. Det lugtede ikke ilde. Møblementet bestod af en kiste, en skammel og en lygte, der var hængt op under loftet, men ikke var tændt; fremdeles sås på væggen nogle på klodser hvilende brædder og en knagerække, som der hang forskellige ting på. På brædderne og på søm præsenterede sig glaskar og kobberredskaber, en kolbe, en recipient og en del andre besynderlige genstande, der hørte hjemme i et kemisk værksted. Hytten havde en langagtig form. Ovnen stod i den forreste ende. Den var ikke så rummelig som et lille værelse, snarere kunne den kaldes en stor æske. Udenfor lysnede sneen mere end ovnen indenfor. Imidlertid kunne man ved hjælp af det skær, ilden kastede på loftet, læse de der med store bogstaver anbragte ord: Ursus, filosof.

Man har vel også allerede gættet, at det var Homo og Ursus, drengen var kommet til. Man har jo for nylig hørt den ene brumme og den anden tale.

Fra dørtærsklen så drengen en lang, skægløs, mager gammel mand i grå klæder stå ret op og ned. Hans skaldede isse berørte loftet. Manden havde ikke kunnet stille sig på tåspidserne, boden passede akkurat.

"Som ind!" sagde Ursus.

Drengen trådte nærmere.

"Læg din pakke der!"

Forsigtig lagde drengen sin byrde på æsken for ikke at vække den lille.

"Hvor du lægger det pertentligt hen, dreng! Det må da i det mindste være relikvier. Er du bange for at få en rift i dine pjalter? – Se mig til den døgenigt! at gå på gaden på den tid af døgnet! Hvem er du? Nå, svar! Nej, du svarer ikke, jeg forbyder dig det. Der er andre ting, der haster mere. Du fryser jo, så varm dig!"

Og dermed tog han ham ved skuldrene og skubbede ham hen foran ovnen.

"Er du våd? Stivfrossen! Er det en måde at komme ind til folk på?"

Og i feberagtig hast rev han med den ene hånd pjalterne af, så de faldt fra hinanden, mens han med den anden tog en mandsskjorte og en strikket trøje af den slags, som endnu kendes under navnet *Kiss-me-quick*, ned fra et søm.

"Det er en rar pynt!" sagde han. Og så tog han en ulden lap frem og gned med den ved ilden lemmerne på den blændede og udmattede dreng, som i dette øjeblik syntes at se og føle himlen åbne sig.

"Nå, knægt, der er jo ingenting frossent på dig. Jeg var dum nok til at frygte, at enten bagpoter eller forpoter måtte være frosne på ham; denne gang slipper han uden lamhed. Klæd dig på!"

Drengen tog skjorten på, og Ursus hjalp ham trøjen over hovedet.

"Så!"

Og nu skubbede han skamlen frem med foden, tog igen drengen ved skuldrene for at trykke ham ned på skamlen og pegede på potten, der stod og røg på ovnen. Her åbnede Himlen sig igen for drengens blik, denne gang ved hjælp af en kartoffel og et stykke flæsk.

"Du er sulten. Spis!"

Han rakte drengen en hård brødskorpe og en jerngaffel, og da drengen nølede, udbrød han:

"Jeg skal vel først dække for dig. – Bid nu til!" tilføjede han efter at have sat potten på hans knæ.

Sulten overvandt frygten, og drengen gav sig snarere til at sluge end til at spise. Den muntre lyd, som hans tyggeredskaber frembragte, fyldte hytten.

"Ikke så hurtigt, frådser!" brummede Ursus. "Det er en oprørende måde, sådan en udsultet kanalje har at spise på. Så skulle du se en lord spise; han spiser næsten slet ikke; se, det kalder man nobel. Men så drikker de desto mere. Nå, gris, prop dig så!"

Når maven gør sit krav gældende, tager det på hørelsen, og den kraftige tiltale gjorde derfor ikke synderligt indtryk på drengen, især da ukvemsordene betydeligt mildnedes ved de handlinger, der ledsagede af dem. Han havde i dette øjeblik kun tanke for at blive gennemvarmet og mæt.

Ursus mumlede også resten af sit foredrag i skægget.

"Hvem kunne jeg dog finde på at gå til Weymouth, som så tit er blevet indviet til underverdenens guder! Siden i morges har jeg ikke solgt en døjt, jeg har måttet tale til sneen og spille på fløjte for orkanen, ikke en skillings fortjeneste, og så skal man have tiggere på halsen om aftenen. En skrækkelig plads! Mellem

de dumme vejfarende og mig er der stadig kamp og fjendskab og konkurrence. De vil ikke give mig andet end kobberskillinger, og jeg vil sælge dem dårlige varer. Og i dag viser der sig ikke så meget som en idiot på vejen. Æd, djævleunge! slug og gnav! Vi lever i tallerkenslikkernes tid, mæsk dig kun på min bekostning, snyltegæst! Det er dog pokker til grådighed, han må have tæring. Eller hvem ved? måske har han pesten. Har du pesten, hallunk? Hvis han nu går hen og smitter mig, Homo! Æd, så du revner, pøbelunge, men tag mig ikke livet af min ulv. Hm! jeg er også sulten. Jeg siger, det er en meget ubehagelig historie. Man har arbejdet hele dagen, om aftenen får man fat på en skorpe og en dråbe mælk, en kartoffel og en mundfuld flæsk, man sætter maden på ilden og bilder sig ind, at nu skal man til at godte sig. Putsch! Så falder den krokodille ind til én og trænger sig mellem mig og min føde. Hele mit spisekammer er plyndret. Spis, fisk! Hvor mange rækker tænder har du i gabet? Hele dagen har jeg slidt med tom mave, og min løn er at se en anden spise. Nå, lad gå, vi deler. Han skal have brødet, kartoflerne og flæsket, men mælken tager jeg."

I dette øjeblik lod der sig høre et klagende langt skrig i hytten. Ursus spidsede øren.

"Du skriger, forræder. Hvad skal det betyde?"

Drengen vendte sig om. Det var klart, at han ikke kunne skrige, for han havde munden fuld.

Skriget fortsatte imidlertid.

Ursus gik hen til kisten.

"Det er altså bylten, der giver hals. O Josaphats dal! Hvad er det for et kvæk?"

Han rullede bylten op, og et barnehoved viste sig med åben og skrigende mund.

"Hvad er det? En endnu! Får det da ingen ende? Vagt i gevær! Nok et anfald! Hvad er det, du bringer mig der, bandit? Ser du ikke, hun er tørstig? Hun må have noget at drikke. Nå, så får jeg heller ingen mælk."

Fra et bræt, hvor der lå en bunke forskellige ting mellem hinanden, tog han nu en rulle forbindingslærred, en svamp og en lille flaske, mens han rasende brummede:

"Fordømte sted!"

Så så han på den lille.

"Det er en tøs. Det mærker man på bjæffet. Hun er også våd."

Som han havde gjort ved drengen, rev han også pjalterne af den lille pige og svøbte hende ind i rent og tørt linned, som dog næppe formåede at dække det lille legeme. Den lille syntes sket ikke tilfreds med at blive klædt så rask på.

"Det var pokker til mjaven," brummede han.

Han bed nu et langagtigt stykke af svampen, rev et firkantet stykke af lærredet, trak en tråd ud, tog skålen med mælken fra ovnen, hældte mælken i flasken, stak svampen halvt ned i flaskehalsen, lagde lærredet over svampen og bandt denne prop fast med tråden, holdt flasken mod sin kind for at forvisse sig om, at den ikke var for varm, tog det skrigende barn under sin venstre arm og stak halsen af flasken i hendes mund.

"Der er din aftensmad, unge, pat nu!"

Hun drak med grådighed, og han bøjede flasken, så den stadig indtog den ønskede retning.

"De er alle ens, de uslinge," brummede han. "Når de får, hvad de vil have, så tier de."

Barnet havde anstrengt sig således med at drikke og grebet så hurtigt efter det formodede bryst, at hun fik et anfald af hoste.

"Nu kvæles hun, den slughals," skændte Ursus.

Han trak svampen, som hun sugede på, tilbage, og da hosten havde lagt sig, stak han hende flasken igen i munden med ordene:

"Sug væk, landstrygerske!"

Imidlertid havde drengen lagt sin gaffel fra sig. Ved at se den lille drikke havde han glemt at spise. Mens han spiste, lå der et udtryk af tilfredshed i hans blik, nu udtrykte det snarere taknemmelighed. Han så den lille komme til live igen, og ved denne fuldendelse af det værk, han selv havde begyndt, flammede hans øje op med et ubeskriveligt udtryk. Ursus blev ved at mumle vrede ord mellem tænderne, mens drengen af og til fæstede sine våde øjne på ham, på en forunderlig måde grebet af den på engang barske og ømme behandling, han var genstand for.

"Så spis dog!" fo'r Ursus løs imod ham.

"Og De?" sagde drengen skælvende med en tåre i øjet. "Skal De ikke have noget?"

"Vil du blot spise, hvad der er, pjalt! Der kan da ikke være for meget til dig, når der ikke var nok til mig."

Drengen tog igen fat på gaflen, men spiste ikke.

"Vil du spise, barbenede næsvis," begyndte Ursus igen. "Nu er du her for at spise, drikke og sove. Spiser du ikke, kommer du på døren, og din tiggerunge med."

Denne trussel gjorde sin virkning, og drengen behøvede da ikke at gøre store anstrengelser for at blive færdig med, hvad

der var tilbage.

"Huset er ikke tæt," brummede Ursus, "der kommer træk gennem ruderne."

En af ruderne var virkelig knækket, måske ved et stød af hjulene, måske ved et stenkast af en gadedreng, og Ursus havde bødet på skaden med en lap papir, som var gået løs.

Han sad på kisten, og barnet lå halvt i hans arme, halvt på hans skød og sugede af flasken med salig søvndrukkenhed.

"Hun er mæt," sagde Ursus, "og dog drikker hun, og så prædiker man om mådehold!"

Vinden rev papirlappen fra ruden, men børnene lod sig ikke af den grund forstyrre i at live op. Mens den lille drak og drengen spiste, skændte Ursus stadig videre.

"Drikfældighed og fylderi begynder allerede i svøbet. Den fordømte træk! Og ovnen er kold. Røg er der nok af til at få øjnene spoleret med. Man kan slet ikke se. Der sidder han og misbruger min gæstfrihed, og endnu har jeg ikke fået det ansigt at se, som hører til det gab. Her er ikke hyggeligt herinde. For pokker, jeg kan nok lide et godt gilde i veltillukkede sale. Jeg har forfejlet min bestemmelse, jeg var født til at nyde. Den største vismand er Philoxenes, som ønskede, at han havde en tranehals for desto længere at kunne nyde bordets glæder. Ikke en skillings indtægt i dag. Du plager dig forgæves, gamle. Pak du blot dit apotek ind, her befinder alle sig vel. Det er en forbandet by, ikke en syg, kun himlen lider af diarré. Det kan man kalde sne. Anaxagoras havde ret, da han sagde, at kulde er mørke. Hvor det stormer! Det må være behageligt at være til søs. Ja, godtfolk, I må klare jer så godt I kan. Jeg har nok med mig selv at gøre. Holder jeg måske værtshus? Hvor kommer jeg

til at modtage rejsende? Elendigheden kaster sit gadesnavs ind i min fattigdom. Jeg er et bytte for de vejfarendes grådighed. Lovene krænkes. Ja, landstryger, hvis kongen vidste, at du spadserer omkring ved nattetid med et pigebarn i femten graders kulde, barhovedet og barbenet, så blev du taget ved vingebenet. Ved du ikke, at det er forbudt, at man har love og anordninger? Vagabonder bliver straffet, pæne folk, som har eget hus, bevogtes og beskyttes, kongerne er folkenes fædre. Jeg har min egen husstand. Jeg burde have meldt dig til konstablen. Men sådan er jeg, jeg indser, hvad der er godt, men jeg gør, hvad der er ondt. Hvor skal vi få plads alle tre i denne barak? Nu er det hele forbi, jeg kommer til at åbne en barnestue, jeg må tage det engelske tiggerpaks arvinger til mig for at vænne dem fra. Det skal være min bestilling at tage elendighedens misfostre under behandling og gøre det groveste arbejde ved deres opdragelse. At arbejde på de små galgenfugles højere uddannelse og give de unge gavtyve et kursus i filosofi. Bjørnen skal være skruphøvl i Guds hånd. Ja, var jeg ikke for tredive år siden blevet plukket af den slags folk, så var jeg nu en rig mand. Så kunne jeg have fedet Homo, og selv haft et anatomikabinet, fuldt af rariteter og kirurgiske instrumenter, lige så mange som Henry den Ottendes livkirurg, doktor Linacre, dyr af alle slags, ægyptiske mumier og sådant noget, så havde jeg været doktor og haft ret til at benytte Det Harvey'ske Bibliotek og arbejde i lanternen oppe i kuplen, hvorfra man kan se hele London. Jeg kunne have fortsat mine beregninger over Solens formørkelser og bevist, at der strømmer en mørk tåge ud fra den stjerne. Denne mening havde også Johan Kepler, som kom til verden et år før Bartholomæusnatten og var kejserlig matematiker. Solen

er en skorsten, der af og til ryger. Det er ligesom min ovn. Ja, så kunne man have gjort lykke, så havde jeg ikke behøvet at nedværdige videnskaben på gader og stræder. Folket fortjener ikke lærdom, det er ikke andet end en hob uforstand, en broget blanding af aldre, køn, luner og kår, som alle tiders vismænd har ringeagtet, og hvis udskejelser og galskab foragtes af de besindige og retfærdige. Ha, jeg væmmes over tilværelsen. Men man lever ikke længe, menneskelivet er snart forbi. Å nej, det varer i grunden længe. For at vi skulle være så dumme at samtykke i fortsættelsen og ikke benytte den gode lejlighed, som et søm og en strikke tilbyder, lader naturen undertiden, som om den bryder sig lidt om os. Den lader kornet spire, druen vokse, nattergalen fløjte, den listige natur! Af og til en stråle af morgenrøden og lidt duft, det er det, man kalder lykke – en smal bort om det ondes umålelige liglagen. Vi har en skæbne, som Djævelen væver og Gud forsyner med søm. Så, nu har du imens siddet der og spist min aftensmad, røver!"

Imidlertid havde den lille, som han holdt i sin venstre arm med al blidhed, hvor meget han end brugte mund, træt lukket sine øjne, et tegn på, at hun var fuldstændig mæt. Ursus så ned i flasken og brummede:

"Hun har drukket det alt sammen!"

Han rejste sig, løftede med den ene hånd kistelåget og tog et bjørneskind frem, som han plejede at kalde sin rigtige hud. Imidlertid holdt det andet barn op at spise og skottede hen til ham.

Ursus bredte skindet over kisten så forsigtigt som muligt for ikke at forstyrre den lilles søvn og lagde hende så ned på pelsen tæt op til ilden. Så greb han igen skålen fra ovnen.

"Nu er jeg tørstig!" sagde han.

Han satte kummen for munden, for der var dog endnu et par gode slurke i den, men netop som han ville drikke, faldt hans blik på den lille pige, og han tog da flasken, åbnede den og hældte den øvrige mælk i den.

"Når man ikke kan få mælk, drikker man vand," sagde han.

Bag ovnen stod en ituslået krukke. Den tog han og rakte drengen.

"Vil du drikke?"

Drengen drak og begyndte derpå igen at spise.

Nu tog Ursus krukken. Ovnens nærhed havde givet vandet i den en ujævn temperatur. Han tog et par slurke og fortrak i det samme ansigtet.

"Skal det være rent vand, så er rent vand som falske venner, lunkent for oven og koldt for neden."

Imidlertid var drengen blevet færdig med at spise. Potten var ligefrem slikket ren. Drømmende samlede han endnu nogle krummer op fra folderne i sin strikkede trøje og spiste dem.

Ursus vendte sig om imod ham.

"Det er ikke gjort med det," sagde han. "Man har ikke fået en mund blot til at spise med; man har også fået den til at tale. Nu, da du har varmet og plejet dig, er du så god at passe på og svare ordentligt på mine spørgsmål. Hvor kommer du fra?"

"Det ved jeg ikke," svarede drengen.

"Hvad? Ved du det ikke?"

"Jeg blev forladt i aftes ved kysten."

"Ja så, slubbert! Hvad hedder du? Han er sådan en døgenigt, at hans egne forældre har forladt ham."

"Jeg har ingen forældre."

"Vil du lægge mærke til, at jeg holder ikke af historier. Du har forældre, du har jo en søster."

"Det er ikke min søster."

"Er det ikke din søster?"

"Nej."

"Hvad er hun da?"

"Det er en lille pige, jeg har fundet."

"Fundet?"

"Ja."

"Taget op fra jorden måske?"

"Ja."

"Hvor? Lyver du dreng, slår jeg dig fordærvet."

"Jeg fandt hende på en kone, som lå død under sneen."

"hvornår var det?"

"Det er vel en time siden."

"Hvor?"

"En mils vej herfra."

Ursus' pande lagde sig i folder og antog et meget filosofisk præg.

"Død! Hun er lykkelig. Det er bedst at lade hende ligge i sin sne. Der ligger hun godt. Hvor på lav var det?"

"Man kunne se søen."

"Er du kommet over en bro?"

"Ja."

Ursus åbnede lugen bagtil for at se, hvorledes vejret var. Det var ikke blevet bedre. Sneen faldt tæt og sørgeligt. Han lukkede igen, gik hen til den sprukne rude, stoppede hullet til med en lap, lagde tørv i ovnen, bredte bjørneskindet på kisten ud så vidt som muligt, tog en stor bog frem, som han lagde under

skindet, og lagde så den indslumrede lille piges hoved på denne pude.

"Læg dig der," sagde han til drengen.

Drengen adlød og strakte sig så lang han var ved siden af den lille pige.

Ursus rullede bjørneskindet om begge børnene og stoppede det ind under fødderne på dem. Fra et bræt tog han et lærredsbælte ned med en stor lomme, som nok indeholdt et bestik med kirurgiske instrumenter og nogle flasker med eliksirer. Derpå tog han lygten ned fra loftet og tændte den. Det var en blindlygte; børnene blev liggende i mørke, selv om den blev tændt. Han åbnede døren halvt og sagde:

"Jeg går, men vær ikke bange. Jeg kommer snart igen, sov blot!"

Derpå lod han trappen gå ned og råbte:

"Homo!"

En blid knurren svarede ham.

Med lygten i hånden steg han ned, trappen gik atter op, og døren blev lukket, børnene blev alene tilbage.

Udenfor hørtes Ursus' stemme:

"Dreng, du, som har spist min aftensmad, hør engang! Du sover vel ikke endnu?"

"Nej," svarede drengen.

"Godt! Når hun brøler, giver du hende resten af mælken."

Man hørte klirren af en kæde og lyden af menneske- og dyretrin, der fjernede sig. Få øjeblikke efter lå de to børn i en dyb søvn.

Deres åndedræt blandede sig på en ubeskrivelig måde, det var mere end kyskhed, det var uvidenhed. Den lille dreng og

den lille pige, der lå her nøgne ved hinandens side, nød i disse stille timer skyggens serafiske sammensmeltning. Den sum af drøm, som denne alder kan rumme, svævede fra den ene til den anden, uden tvivl var der stjerneglans under deres lukkede øjenlåg. Det var en brudenat som englenes. En sådan uskyld i et sådant mørke, en sådan renhed i en sådan omfavnelse, en sådan forudfølelse af himlen er kun mulig i barndommen, og denne børnenes storhed og magt overgår al anden. Den lænkede dødes forfærdelige hvileløshed, oceanets forbitrede racen mod vraget, den uoverskuelige hvide sneflade med begravede skikkelser under sig kunne ikke i patos måle sig med disse to barnemundes guddommelige berøring under søvnen, en berøring, der ikke engang var et kys. Det ukendte svævede over denne hvilen ved siden af hinanden. Det er henrivende, men hvem ved, om det ikke er at ængstes over? Man føler sig beklemt om hjertet. De sov, de havde fred, de var varme. De sammenslyngede legemers nøgenhed forenede deres sjæles jomfruelighed. De lå der som i en rede ved afgrunden.

6. Opvågnen

Dagen begyndte med at være mørk. Et tungsindigt hvidt skær trængte ind i hytten, og dette blege lys vækkede ikke børnene. Hytten var varm. Man hørte deres åndedrag veksle som to rolige bølger. Udenfor havde stormen lagt sig. Det dæmrende lys tog langsomt horisonten i besiddelse, stjernerne slukkedes som lys, der blæses ud efter hinanden. Kun nogle enkelte store stjerner gjorde endnu modstand, uendelighedens dybe sang steg op af havet.

Ilden i ovnen var endnu ikke gået helt ud. Efterhånden forvandlede halvmørket sig til højlys dag og gjorde sin virkning. Drengen, der sov mindre fast end pigen, som om han havde følelsen af, at han måtte våge og passe på, åbnede øjnene, da en usædvanlig klar stråle trængte gennem ruden og nåede hans øje. Børnenes søvn ender med glemsel; han blev liggende i en halvslummer uden at vide, hvor han var, eller hvad han var omgivet af, og uden at anstrenge sig for at komme til at huske det. Han så op i loftet og begyndte drømmende at tumle med bogstaverne i indskriften: Ursus, Filosof, som han studerede uden at komme til forståelse, for han kunne ikke læse. Ved lyden af en lås, hvor der blev manøvreret med en nøgle, drejede han sin hals. Døren drejede sig på sine hængsler, trappen gik ned, Ursus kom tilbage; han steg op ad de tre trin med sin slukkede lygte i hånden. Samtidigt klatrede fire poter rask op ad trinene, også Homo kom hjem.

Den vågne dreng fo'r halvt op.

Ulven, der formodentlig havde appetit, havde som den plejede om morgenen, spærret sit gab op, hvorved alle dens

hvide tænder kom til syne. Den blev stående på det øverste trin og lagde sine forpoter ind i hytten. På afstand snusede den efter kisten, som den ikke var vant til at se beboet på den måde. Den fattede en beslutning og trådte frem.

Da drengen så ulven i hytten, snoede han sig ud af bjørneskindet, sprang op og stillede sig foran den lille pige, der sov fastere end nogen sinde.

Ursus havde igen hængt lygten på krogen under loftet; tavs og med mekanisk langsomhed snørede han sit bælte med bestikket af og lagde det på brættet. Han så sig om, men uden at han syntes at se noget, hans øje var som glas, der var noget, som dybt bevægede hans sind. Endelig gav hans tanke sig som sædvanligt luft i et levende udbrud:

"Fuldkommen lykkelig!" sagde han, "død, stendød."

Han bøjede sig, kastede et par håndfulde tørvegrus i ovnen og fortsatte, mens han rodede i ilden:

"Det kneb med at finde hende. Den ukendte ondskab havde gravet hende to fod under sneen. Kunne ikke Homo se lige så klart med sin snude som Columbus med sin ånd, havde jeg endnu løbet omkring i lavinen og leget skjul med den døde. Diogenes tog en lygte og søgte et menneske, jeg tog min og søgte en kvinde. Han fandt hån, jeg sorg. Hvor hun var kold i hånden – var som en sten. Hvilken tavshed i de øjne! Hvor kan man dog lægge sig hen og dø og lade et barn blive tilbage efter sig! Det bliver ikke mageligt, når vi skal være tre i denne æske. Hvem kunne også vente det! Pludselig har jeg fået familie, en pige og en dreng."

Mens Ursus talte, havde Homo listet sig hen til ovnen. Det sovende barns hånd hang ned mellem ovnen og kisten. Ulven

begyndte at slikke denne hånd, men gjorde det så blidt, at barnet ikke vågnede. Ursus vendte sig om til den:

"Godt, Homo," sagde han. "Jeg bliver fader og du onkel."

Så begyndte han igen på sit filosofiske arbejde, at rode op i ilden, uden at afbryde sin monolog.

"Adopteret! Den ting er afgjort. Forresten går Homo nok ind på det."

Han rejste sig igen.

"Jeg gad vidst, hvem der bærer ansvaret for det dødsfald. Skulle det være mennesker? Eller ..."

Hans øje så op, men ud over loftet, og hans læber mumlede:

"Er det dig?"

Så bøjede sig hans pande som under en vægt, og han fortsatte:

"Det er natten, der har taget sig på at dræbe den kvinde."

Han så atter op, og hans blik mødte den vågne, lyttende drengs ansigt. Heftigt fo'r han ind på ham:

"Hvad ler du ad?"

"Jeg ler ikke," svarede drengen.

Det var som om en tanke gennemrystede Ursus; stift og tavst betragtede han drengen i nogle øjeblikke og udbrød endelig:

"Så er du en rædsel!"

Ved nattetid havde hytten været så svagt belyst, at Ursus ikke havde set drengens ansigt, men det klare dagslys viste ham det.

Han lagde begge sine hænder på drengens skuldre, betragtede hans ansigt med stadig mere pinefuld opmærksomhed og råbte:

"Le dog ikke mere!"

"Jeg ler ikke," sagde barnet.

Ursus skælvede over hele legemet.

"Du ler, siger jeg dig."

Og rystende barnet med en heftighed, som måtte kaldes raseri, hvis ikke medlidenhed havde været årsagen, spurgte han ivrigt:

"Hvem har gjort det ved dig?"

"Jeg ved ikke, hvad De mener," svarede barnet.

"Hvor længe har du leet således?"

"Jeg har aldrig været anderledes end nu."

Ursus vendte sig om til kisten og sagde halvhøjt:

"Jeg troede dog, at man ikke mere gav sig af med det arbejde."

Ganske sagte, for ikke at vække den lille pige, tog han bogen, der havde tjent hende som hovedpude.

"Jeg må se efter hos Conquest," mumlede han.

Det var en tyk foliant, indbundet i blødt pergament. Han bladede i den med tommelfingeren, standsede ved en side, åbnede bogen helt, lagde den på ovnen og læste:

"De denasatis *(Om de næseløse)*. Her kommer det."

Og han fortsatte:

"Bucca fissa usque ad aures, genzivis denudatis, nasoque murdridato, masca eris et ridebis semper. *(Når din mund er kløvet lige til ørene, dit tandkød er blottet og din næse kvæstet, vil du være en maske og bestandig le)*."

"Ja, det er rigtigt!"

Han lagde igen bogen på et af brædderne og brummede:

"Et eventyr, som det ville være usundt at fordybe sig i. Lad os blive ved overfladen. Le kun, min dreng!"

I dette øjeblik vågnede den lille pige. Hendes godmorgen var et skrig.

"Skynd dig, amme, giv bryst," sagde Ursus, tog flasken fra ovnen og gav hende den at suge på.

I dette øjeblik trængte en rød solstråle gennem ruden og faldt lige på den lille piges ansigt. Barnets øjne, der var vendt mod solen, gengav denne purpurskive som to spejle. Øjesten og øjenlåg rørte sig ikke.

"Ha," udbrød Ursus, "hun er blind!"

4. bog

Fortiden er evigt nærværende, menneskene afspejler mennesket

1. Lord Clancharlie

På disse tider levede et sagn; dette sagn var lord Clancharlie.

Baron Linnæus Clancharlie, Cromwells samtidige, var en af de få engelske peers, der var gået ind på republikken, hvad der vel lader sig forklare, da republikken for øjeblikket havde sejret; mere mærkeligt er det, at han blev tro også efter omvæltningen, efter den parlamentariske regerings fald. Det ville have været en let sag for den ædle patricier atter at få plads i Overhuset, da anger altid er velset hos de nye regeringer og Charles II var en nådig fyrste imod dem, der vendte tilbage til ham, men lord Clancharlie havde ikke lært at indse, hvilke hensyn man skylder begivenhederne. Mens kongen, der atter tog England i besiddelse, overøstes af nationen med bifald, mens monarkiet hyldedes af folket og dynastiet vendte tilbage i triumf, mens fortid og fremtid smeltede sammen til et, blev denne lord ved at være genstridig. Han havde vendt sig bort fra al denne jubel og var frivilligt gået i landflygtighed; skønt han kunne være peer, foretrak han at være forvist, og således var årene gået, han var grånet under denne troskab mod den døde republik. Derfor havde han pådraget sig det latterlighedens skær, som uundgåeligt klæber ved den slags barnestreger.

Han havde trukket sig tilbage til Schweiz, hvor han boede i en højtliggende hytte ved Genfersøens bred. Sin bolig havde han valgt i den uvenligste afkrog af søen imellem Chillon, hvor Bonnivarts fængsel er, og Bevey, Ludlows grav. De alvorlige alper omsluttede ham med deres halvmørke, vinde og skyer, og han levede her i bjergenes mørke; kun sjældent mødte en rejsende ham på sin vej. Denne mand levede ikke blot uden for

sit fædreland, men næsten uden for sin tidsalder. I dette øjeblik kunne de, der var inde i begivenhederne og kendte tidsforholdene, ikke finde sig i nogen modstand imod den herskende tilstand. England var lykkeligt, en restauration var fuldbyrdet, en ægteskabelig forsoning mellem fyrste og folk. England strålede af lyksalighed, det havde ikke blot en konge, men en fortryllende konge. Charles II var en elskværdig fyrste, verdensmand og regent, stor efter Louis den Fjortendes eksempel, gentleman og adelsmand. Han var beundret af sine undersåtter. Han havde nylig ført den hannoveranske krig og vidste uden tvivl nok hvorfor, om han også var den eneste, der vidste det, og han havde solgt Dunkerque til Frankrig, et træk af den ægte statskløgt. De demokratiske peers, om hvilke Chamberlayne har sagt: "Den fordømte republik forpestede med sin urene ånde flere af den høje adel", havde været så fornuftige at bøje sig for kendsgerningerne, være børn af deres tid og atter indtage deres sæder i Overhuset, hvortil blot forlangtes, at de aflagde hyldingsed til kongen. Når man da tænkte på hele denne virkelighed, på denne smukke regering, denne fortræffelige konge, disse ophøjede fyrster af Guds nåde, når man vidste, at mænd som Monk og senere Jefferies havde sluttet sig til tronen og var blevet belønnet for deres troskab og iver med de mest glimrende stillinger og mest indbringende embeder, som lord Clancharlie måtte vide også stod åbne for ham, når han blot selv ville gøre de fornødne skridt, når man vidste, at England havde ved sin konge nået lykkens tinde, at London var idel fest og jubel, at hoffet var galant, muntert og lystigt og alverden rig og fornøjet, og man så blev opmærksom på denne olding, der gik omkring i mørket klædt som folket,

bleg, adspredt, nedbøjet, uden at lægge særlig mærke til stormen og vinteren ved søens bred, med stirrende blik og flagrende hår, tavs og grublende i sin ensomhed, så kunne man vel næppe holde et smil tilbage. Der var dem, der lo højt, andre udtrykte harme. Alvorlige folk følte sig stødt over denne uforskammede isolering, men Så dog en formildende omstændighed i, at lord Clancharlie aldrig havde været en mand af ånd; det var alle enige i.

En klarere situation end den i 1660 har aldrig været til stede, og aldrig har den rette vej ligget mere lige for hånden for den velsindede. England var blevet befriet for Cromwell. Under republikken var der sket mange uregelmæssigheder, man havde skabt det engelske supremati, man havde ved hjælp af Trediveårskrigen behersket Tyskland, ved Frondens hjælp ydmyget Frankrig og ved hertugen af Braganzas hjælp gjort Spanien mindre. Cromwell havde tæmmet Mazarin. I traktaterne satte Englands protektor sit navn over kongen af Frankrig. Man havde pålagt De Forenede Stater en bøde på otte millioner, indjaget Algier og Tunis frygt, erobret Jamaica, ydmyget Lissabon, vakt den franske skinsyge i Barcelona og ægget Masaniello i Napoli; man havde knyttet Portugal til England, fejet de afrikanske sørøvere af vejen på hele strækningen fra Gibraltar til Kandia og grundlagt herredømmet til søs under to former, gennem sejren og handelen. Den 10. august 1653 var manden med de tredive vundne slag, den gamle admiral, der kaldte sig matrosernes bedstefader, hollænderen Martin Happerz Tromp, som havde slået den spanske flåde, blevet tilintetgjort af den engelske flåde. Man havde fravristet den spanske flåde Atlanterhavet, den hollandske det stille hav,

den venetianske Middelhavet, og ved Navigationsakten havde man taget alle kyster i besiddelse. På oceanet beherskede man verden, det hollandske flag hilste ærbødigt det engelske, i ambassadøren Mancinis person gjorde Frankrig knæbøjning for Oliver Cromwell, der spillede bold med Calais og Dunkerque. Man havde bragt fastlandet til at skælve, foreskrevet fred og erklæret krig, plantet den engelske fane på alle højder. Et eneste regiment af Cromwells jernmænd gjaldt lige så meget for det forfærdede Europa som en armé, han selv fordrede samme respekt for den engelske republik som for den romerske. Intet var helligt mere, man sagde på offentlig gade, hvad man ville, og pressen var fri, tronen var rystet. Den monarkiske orden i Europa, hvori Stuarterne havde lod, var kuldkastet. Endelig var man sluppet for dette forhadte regimente, og England havde fået tilgivelse.

Den overbærende Charles II havde udstedt erklæringen til Breda; han havde lovet England nådigst at glemme den periode, da en bryggersøn fra Huntingdon satte foden på Louis den Fjortendes nakke. England angrede og åndede atter op. Jubelen var som sagt fuldstændig, og galgerne for kongemorderne forøgede den almindelige glæde. En restauration er vel et smil, men en smule rettergang misklæder ikke, og den offentlige samvittighed må tilfredsstilles. Ulydighedens ånd var undertvunget, loyaliteten hævede sig atter, at være god undersåt var nu den eneste ærgerrighed. Man var kommet bort fra politikkens dårskaber, man spottede revolutionen, hånede republikken og lo over de affekterede tider, da man havde ført ord som Ret, Frihed og Fremskridt i munden; man priste sig lykkelig, at man var kommet ud over disse vildfarelser. Kan

man tænke sig, at alverden skal regere, at samfundet skal styres af borgerne? Borgerne er et forspænd, og forspændet er ikke kusk. Denne såkaldte frihed er desuden en tyran. Man vil more sig og ikke regere; at stemme og vælge er kedsommeligt, og man synes meget bedre om at danse. En absolut fyrste, der påtager sig alt arbejdet, er et sandt forsyn, det er ædelmodigt af ham at spare os al ulejlighed, desuden er han opdraget til det og forstår sig på det; lad derfor ham om det. Krig, fred, lovgivning, finanser – hvad vedkommer alt det vel folket? Det forstår sig, det må betale og gøre tjeneste. Det er grundlaget for budget og hær, men desto mere grund er der til at belønne den, som påtager sig den ulejlighed at regere. Folket er desuden blindt, fordi det er uvidende, og uvidende må det være, for derved bliver det dydigt.

Samtidigt med, at disse ideer kom til herredømme i England, indtrådte der også en forandring i den litterære smags retning. Shakespeare måtte vige for Dryden som Cromwell for Charles II.

Lord Linnæus Clancharlie havde imidlertid gjort folket den sorg ikke at påskønne Charles II.s højmodighed, at bestige tronen. I 1650 havde som bekendt Parlamentet vedtaget følgende formular: "Jeg lever at blive tro mod republikken, uden konge, uden hersker, uden herre." Under påskud af at have underskrevet denne ed, levede lord Clancharlie udenfor riget og anså sig for berettiget til at være sørgmodig midt under den almindelige lyksalighed. En sådan opførsel kunne end ikke de velvilligste undskylde. Hans venner havde længe gjort ham den ære at tro, at han kun var indtrådt i republikanernes rækker for at se republikkens svage sider på nært hold og når tiden kom

desto bedre at kunne angribe den til fordel for kongens sag, men nu viste det sig, at han havde været republikaner af overbevisning; han måtte da være halvgal. De mest overbærende så i hans adfærd en barnagtig trods eller en gammelmandsegensindighed. Andre kaldte ham en forræder, en overløber fra aristokratiet til den folkelige lejr. Men fra alle sider betragtedes det som en krænkelse, at han ville gøre sig til et sort punkt på en blå himmel, at han ville leve som en trussel, som en protest imod nationens fælles ønske. At han dog ikke kunne fatte, at man kan fare vild med Cromwell og atter komme på rette vej med Monk! Som bekendt havde jo Monk ført befaling over republikkens hær; han får et brev fra den landflygtige Charles II, forstiller sig først, men jager så i spidsen for tropperne det oprørske Parlament fra hinanden og genindsætter kongen, og så ophøjes Monk til hertug af Albemarle, har den ære at have frelst samfundet, bliver en rig mand og udnævnes til ridder af Hosebåndsordenen med udsigt til at blive begravet i Westminster. Denne opfattelse af pligten havde lord Clancharlie ikke kunnet tilegne sig; han havde samvittighed og grundsætninger, og sligt skal en statsmand ikke give sig af med. Derfor vandrede han nu ved Genfersøen med hænderne på ryggen, og det skulle han da ikke komme vidt med. I London talte man undertiden om den fraværende, man talte for og imod ham, og snart blev han frikendt på grund af dumhed, snart endte proceduren med en beskyldning, såsom at han nok havde sluttet sig til den kongelige sag, hvis buddet havde været højt nok, hvis han f.eks. havde kunnet opnå den kanslerplads, som kongen havde givet lord Hyde.

Den godmodige Charles II lod ham skøtte sig selv. Under ham var Englands lykke en slags rus. Kongen lod gerne en smuk kvinde regere, hvis han kunne herske over hende. Det var en slap regering. En sømand flår undertiden en løs knude på et tov, som han lader vinden stramme. En sådan løs knude var Charles II.s regering.

Under James II begyndte stramningen. Hans ærgerrighed var det at ville være en virksom konge. I hans øjne havde Charles II.s regering kun været et udkast til en restauration, og han ville, at nu skulle ordenen fuldstændig genoprettes. Derfor gjorde han en Jefferies til retfærdighedens arm, en Kirke til dens sværd. Kirke statuerede det ene eksempel efter det andet. Denne nyttige oberst lod en republikaner hænge tre gange og tage ned fra galgen for hver gang at forelægge ham det spørgsmål: "Afsværger du republikken?" Og da forbryderen blev ved at sige nej, blev han til sidst kvalt for alvor. "Jeg har hængt ham fire gange," sagde Kirke så med stor tilfredshed. Lady Lyle, som dog havde sendt sin søn i kamp mod Monmouth, blev ikke desto mindre henrettet, fordi hun havde skjult to rebeller. En anden oprører, der havde været så skikkelig at fortælle, at han havde fundet tilflugt hos en gendøberske, blev benådet, men kvinden blev levende brændt.

James II, som havde forstået at vælge Jefferies og Kirke, var en af den sande religion opfyldt fyrste. Han havde kun grimme konkubiner og hørte stadigt pater la Colombière, som i den sidste halvdel af sit liv gjorde lige så megen lykke hos Marie Alacoque som i den første halvdel hos James II. Derfor kunne James II også i sin forvisning i St. Germain med stor ro omgås med spedalske og jesuitter.

En sådan konge kunne ikke undlade at beskæftige sig med en oprører som lord Clancharlie.

2. Lord David Dirry-Moir

Lord Linnæus Clancharlie havde ikke altid været gammel og landflygtig. Han havde haft sin ungdom og sin lidenskab ligesom Cromwell. Man vidste, at han havde en naturlig søn. Denne søn kom til verden i det øjeblik, da det var forbi med republikken; han så lyset i England, mens hans fader drog i landflygtighed, og han havde aldrig set sin fader. Denne uægte søn af lord Clancharlie var vokset op som page ved Charles II.s hof. Man kaldte ham lord David Dirry-Moir; lord blev han af høflighed, fordi hans moder var en dame af stand. Mens lord Clancharlie blev til ugle i Schweiz, søgte lord Davids moder, som var smuk, tilgivelse for sin første vilde forbindelse ved en ny, der var meget tammere. Hun kom i et sådant forhold til Charles II, at denne i sin glæde over at have gjort en erobring fra republikken tilstod hendes søn en officersplads i den kongelige garde. Lord David kom i denne egenskab til at spise ved hoffet og blev snart en ivrig tilhænger af Stuarterne.

Da Charles II døde og hertugen af York kom på tronen, hed det "kongen er død, leve kongen", og livvagtsofficeren fik af James II tilladelse til at kalde sig lord David Dirry-Moir efter en besiddelse, som hans nylig afdøde moder havde efterladt ham. Den lå i den store skotske skov, hvor man finder fuglen krag, der med sit næb borer sin rede i egestammen.

James II var det ikke nok at være konge, han ville også gerne være general. Han viste sig derfor offentligt til hest med hjelm og kyras og en vældig paryk, hvis lokker nede under hjelmen flagrede ud over skuldrene. Ligesom han i det hele taget holdt meget af at omgive sig med unge officerer, satte han særlig pris

på den smukke unge lord David, hvis royalistiske tankemåde hentede et forøget værd fra hans faders republikanisme. Lord David blev derfor nu kammerherre med en gage af tusind pund.

Det var et smukt avancement. En kammerherre sover om natten ved siden af kongen; der er tolv, der skiftevis udfører denne tjeneste. Med sin nye stilling forenede han desuden overstaldmesterposten og havde overopsynet med den kongelige garderobe, hvilke poster bragte ham en god indtægtsforøgelse og forskellige æresbeviser. Både Parlamentets og kronens sekretær behandlede ham med ærefrygt. Ved visse lejligheder nød han det privilegium at stå lige bag ved kongen, og ved taflet og ved modtagelsen førte han som en af de tolv skiftevis forsædet. Skærtorsdag førte han de tolv fattige ind, som kongen giver lige så mange pence, som han har oplevet år, og lige så mange shillings, som han har haft regeringsår. Desuden var han oberstløjtnant ved det skotske regiment, som slår den skotske trommemarch. I denne egenskab gjorde han flere felttog med og viste sig som en tapper krigsmand. Han var en modig, velskabt, smuk og ædel herre, meget fornem af udseende og væsen; hans figur var høj ligesom hans byrd.

Engang stod han endog på nippet til at blive overkammerherre, hvilket ville have givet ham ret til at række kongen hans skjorte, men dertil måtte man være fyrste eller i det mindste peer.

At udnævne nogen til peer er så sin egen sag, for at skabe en peer-værdighed er at skabe skinsyge. En sådan nåde indbringer kongen en ven, men hundrede fjender, for ikke at tale om, at

vennen kan blive utaknemmelig. James II indlod sig derfor nødigt på at oprette nye peer-værdigheder, men overdrog gerne de bestående; det var kun en fortsættelse, som ikke kunne forurolige lorderne.

Kongen var i sin nåde ikke utilbøjelig til at indføre lord David Dirry-Moir i Overhuset, når det kunne ske ved overdragelse af en peer-værdighed, og han ønskede blot en lejlighed dertil.

Lejligheden tilbød sig nu. En dag erfarede man, at der var tilstødt den landflygtige lord Linnæus Clancharlie forskellige ting, og at han omsider var sovet hen. Døden medfører det gode for menneskene, at den bringer folk til at tale lidt om dem. Man fortalte, hvad man vidste eller troede at vide om lord Linnæus' sidste år. Hvis man skulle fæste lid til disse uden tvivl meget vovede historier, så var lordens republikanske sindelag i hans sidste leveår i den grad skejet ud, at han havde ægtet datteren af en kongemorder; man ville endog kende hendes navn: Anne Bradshaw. Også hun var død, men var forinden nedkommet med en søn, som, hvis alt, hvad man fortalte, forholdt sig rigtigt, ville være lord Clancharlies retmæssige søn og lovlige arving. Imidlertid, det var kun rygter. Hvad der foregik i Schweiz var for datidens England lige så fjernt som nu om stunder, hvad der tildrager sig i Kina. Efter rygtet måtte lord Clancharlie have været omtrent 59 år gammel, da han giftede sig, og 60 ved hans søns fødsel og være død ganske kort tid efter, hvilket jo alt var muligt, men dog noget usandsynligt. Barnet sagdes at være smukt som dagen, som det gerne hedder i eventyrene.

Kong James gjorde nu en ende på alle disse rygter ved en skøn morgen af kongelig nåde at erklære lord David Dirry-Moir

for hans naturlige faders, lord Linnæus Clancharlies eneste og definitive arving, "da det var konstateret, at der ikke fandtes andre børn eller efterkommere af lorden". Ved et i Overhuset indregistreret patent indsatte kongen lord David i alle den afdøde lord Clancharlies titler, rettigheder og beføjelser på den eneste betingelse, at han skulle tage en pige, som for øjeblikket kun var et par måneder gammel, til hustru, når hun nåede den giftefærdige alder. Denne lille pige havde kongen – man vidste ikke hvorfor, eller rettere man vidste kun alt for godt hvorfor – allerede i vuggen gjort til hertuginde. Hun hed Josiane, for spanske navne var dengang moderne i England; formodentlig var det en forkortelse af Josefa-y-Ana.

Til denne lille hertuginde var det egentlig, at kongen forærede Clancharlie, og hun var indehaver af den dertil knyttede titel, indtil der engang kom en peer. Det skulle hendes mand være. Denne peer-værdighed var knyttet til en dobbelt besiddelse, baroniet Clancharlie og baroniet Hunkerville. Desuden førte lorderne Clancharlie til løn for en gammel våbendåb og med kongens tilladelse titel af marquis af Corleone i Sicilien, for engelske peers kunne føre udenlandske titler. Lorderne Clancharlies jordegodser, der alle var adelige, slotte, flækker, len, forpagtninger, allodialgods og domæner, tilhørte foreløbig lady Josiane, men så snart hun blev gift, skulle lord David Dirry-Moir være baron Clancharlie. Foruden dette arvegods havde lady Josiane også sin personlige formue, hvortil hørte store godser, hvoraf en del var gaver til hertugen af York fra madame eller "madame uden slæb", som hun også kaldtes, det vil sige madame uden videre tilsætning. Således betegnede

man Henriette af England, hertuginde af Orleans, den første dame i Frankrig efter dronningen.

Den lykke, lord David havde gjort under Charles og James, forlod ham ikke under William, eller, om man vil, han forlod ikke den. Hans jakobinisme gik ikke så vidt, at han ville følge James II i landflygtighed. Han bevarede vel sin kærlighed til sin legitime konge, men fornuften bød ham at tjene usurpatoren. Bortset fra nogen mangel på disciplin var han i øvrigt en dygtig officer. Fra landhæren gik han over til marinesoldaterne og udmærkede sig på den hvide flåde. Hans stilling var her, hvad man dengang kaldte kaptajn på en let fregat. Han bragte det således efterhånden til at blive en meget fin mand, temmelig alsidig og ikke mindst uddannet i lastens elegance, lidt digter som de fleste, en god statstjener og en tro kongens tjener, der aldrig svigtede ved en fest, på en galadag, ved en *petit-lever* eller ved nogen ceremoni så lidt som i noget slag, servil som sig hør og bør, men også tilstrækkelig hovmodig, kortsynet eller skarpsynet, efter genstandens beskaffenhed, redelig til husbehov, føjelig eller påståelig efter omstændighederne, frimodig og oprigtig efter det første indtryks indskydelse, men med forbehold af at kunne anlægge maske, opmærksom iagttager af det kongelige humør i alle dets grader, ligegyldig foran en kårdespids, altid rede til på et vink af Hs. Majestæt at vove sit liv såvel som at falde på knæ, i stand til enhver ubesindighed, men ikke til nogen uhøflighed, en ægte hofmand af streng etikette, men dog så munter og fornøjet, at han kunne kaldes en yngling trods sine fem og fyrre år.

Lord David foredrog franske viser med en elegant lystighed, der ret var faldet i Charles II.s smag, han satte også stor pris på

veltalenhed og et smukt sprog, hvorfor han var en stor beundrer af de berømte fiksfakserier, som man har givet navn af Bossuets ligtaler. I pragt og modesyge overskred han alle grænser, så at de ti tusind pund årlig indtægt, han havde efter sin moder, langt fra kunne slå til. Så snart nogen klædte sig som han, skiftede han straks mode. Ridestøvler og hat, kniplinger og krave – alt ville han have for sig selv.

3. Hertuginde Josiane

Da man omtrent skrev år 1705, var lady Josiane 23 år gammel eg lord David 44, men der havde endnu ikke fundet noget ægteskab sted, og dertil var der de gyldigste grunde. Hadede de måske hinanden? På ingen måde. Men hvad man ikke kan undgå, har man ingen hast med. Mens Josiane ønskede at bevare sin frihed, ville lord David bevare sin ungdom, og så sent som muligt at anlægge lænker syntes ham at være en forlængelse af den smukke ungdomstid. Af ungkarle, der skulkede fra hymens bånd, var der overflødighed i disse galante tider. Man grånede som kurmager, og paryk og sminke hjalp til. Da lord Charles Gerrard, baron Gerrard af Bromley var 55 år gammel, talte hele London om hans galante eventyr, og den smukke Thomas Bellefyse, viscount Falconberg, bedårede i sit syv og tresindstyvende år den smukke unge hertuginde af Buckingham, grevinden af Coventry. Også kvinder fejrede deres høsttriumfer; man behøver blot at tænke på Ninon og Marion.

Det var et ejendommeligt koketteri, Josiane og lord David drev. De elskede ikke hinanden, men fandt behag i hinanden. Det var dem nok at færdes med hinanden på afstand. Den tids romaner førte gerne de forelskede og de forlovede kun til et sådant foreløbigt stadium. Josiane syntes godt om lord David. Han var smuk, men det var kun en tilgift; det afgørende var, at han var en elegant kavaler. Skønhed kan være god nok, men den strander ofte på kedsommelighed. Dette skær undgik imidlertid lord David; han væddede, boksede og stiftede gæld, og Josiane tog levende del i disse hans interesser. Lord David

var også på sin side indtaget af hertuginde Josiane, denne kvinde uden plet og uden skrupler, med det stolte, utilgængelige og dristige væsen. Han skrev sonetter til hende, som hun undertiden læste. I disse sonetter forsikrede han, at det at komme i besiddelse af Josiane var det samme som at flyve til stjernerne, men det hindrede ham ikke i stadigt at udsætte denne himmelfart til næste år. Han havde vænnet sig til opholdet i forgemakket til Josianes hjerte, og det faldt i begges smag. Ved hoffet beundrede man denne udsættelse. Lady Josiane plejede at sige: "Det er kedeligt, at jeg skal være nødt til at ægte lord David; jeg ville så gerne forelske mig i ham."

Josiane var kødelighed. Hun så pragtfuld ud. Høj var hun, for høj, korpulent, men frisk og kraftig. Hun havde purpurblond hår og røbe kinder, hendes øjne var kun alt for talende, hendes fremtræden dristig og livlig. Nogen elsker havde hun ikke, men kysk var hun dog ikke. Hun murede sig ind i sin stolthed. Mænd foragtede hun, kun en gud eller et uhyre kunne være hende værdig. Når dyden består i afspærring, så var Josiane dyden selv, men uden uskyld. Hun var for hovmodig til at have eventyr, men hun ville ikke have taget ilde op, at man tillagde hende eventyr, hvis de blot var mærkværdige og passende for en person som hende, for hun brød sig kun lidt om sit rygte, men desto mere om sit ry. At synes letsindig, men være umulig, det var idealet. Hun følte sig på én gang som majestæt og støv. Denne generende skønhed gjorde erobringer uden at henrykke; hun trådte på hjerterne. Hendes tænkemåde var jordisk. Man kunne have forbavset hende ligeså meget ved at vise hende en sjæl i hendes bryst som ved vise hende vinger på hendes ryg.

Men filosofiske samtaler kunne hun føre, og hun var ikke uden politur; man havde hende endog mistænkt for at kunne arabisk.

Skønt Josiane ikke kunne såres som andre kvinder, f.eks. gennem medlidenhed, der så let bliver til kærlighed, var hun dog ingenlunde ufølsom. Den gamle sammenligning mellem kød og marmor er falsk. Kødets skønhed består ikke i at være marmor, men i denne bæven og sitren, at rødme og bløde, at have fasthed uden hårdhed, hvidhed uden kulde, kort sagt at være liv, mens marmoret er døden. Josiane havde noget af begge. Hun kunne vække en forstenende tilbøjelighed, og i hendes egen lidenskab var der en lignende dobbelthed. Hun havde modbydelighed for fantastens virkeliggørelse, men driften var der. Skæbnen havde fra fødslen kastet hende ud i en strøm, men det var en kongelig strøm; derfor omtumledes hun af bølgegang og storm og følte dog kraft til at beherske og styre. Overmodig af sin høje byrd var hun udfordrende og utilgængelig, men det kunne more hende selv at foranledige sit fald. Hun havde ly i en skrålende sky og følte attrå til at stige ned eller måske rettere en nysgerrig begærlighed efter at styrte ned. Hun var lidt for tung til sin sky. Den fyrstelige ugenerthed gav hende nogen frihed, og hun benyttede den til at more sig som hertuginde, hvor en kvinde af borgerlig fødsel ville være gået til grunde. I moralsk henseende mindede hun om verset i epistlen til pisonerne: *Desinit in piscem*, den smukke kvindeskikkelse ender i en slange.

Desuden var hun snerpet, affekteret. Det var moderne; man skal blot tænke på Elisabeth.

Elisabeth er et forbillede, der har behersket tre århundreder i England, det sekstende, syttende og attende. Hun er mere end

englænderinde, hun er anglikansk. Derfor nærede den episkopale kirke en så dyb ærbødighed for denne dronning, og denne ærbødighed fandt genklang i den katolske kirke, selv om den udsendte sin bandstråle imod hende. Når pave Sixtus den Femte kaldte hende *un gran cervello di principessa*, en stor fyrstindehjerne, lå der en kompliment i forbandelsen. Maria Stuart, der interesserede sig mere for kvindens end for kirkens stilling, havde mindre ærbødighed for Elisabeth og skrev derfor til hende som dronning til dronning, som koketten til snerpen: "Din afholdenhed fra ægteskab stammer fra, at du ikke vil opgive din frihed til at lade dig gøre kur." Maria legede med viften, Elisabeth med øksen; det var ulige våben. I litteraturen viste de også en forskellig smag: Maria Stuart skrev franske vers, Elisabeth oversatte Horats. Forresten er det vanskeligt at bestemme Elisabeths smag; man kan kun anføre hendes ejendommeligheder: Hun var kendt for sin grimhed, men dekreterede, at hun var smuk, hun satte stor pris på firlinjede strofer og akrostika, lod sig overrække nøglerne til byerne ved udklædte cupidoer, kneb læberne sammen på italiensk vis og lod øjnene rulle på spansk, i sin garderobe havde hun to tusind dragter, hvor iblandt store Minerva- og Venus-kostumer, sin underkjole dækkede hun med pailletter og broderi, hun sværmede for roser, men viste just ikke nogen tilsvarende blidhed i omgang, for hun bandede og svor, stampede med fødderne og slog sine hofdamer med næverne, og mændene gik det ikke bedre, for Dudley kastede hun på døren, kansleren Burleigh gav hun prygl, Mathew spyttede hun på, Hatton rystede hun ved kraven, Essex gav hun på øret, og for

Bassompierre blottede hun en vis legemsdel; med alt det var hun jomfru.

Det bizarre hørte til tidens retning. Det uskønne, det hæslige gjorde lykke, især hos damer, og frem for alt hos smukke damer. En skønhed måtte have sin bavian, en dronning måtte lade en hofnar eller dværg tiltale sig med Du. Maria Theresia af Spanien stod i et fortroligt forhold til en neger, oprindelsen til "den sorte abbedisse". Pukler og vanskabninger var velsete i alkoverne; marskallen af Luxemburg og Condé er beviserne. Selv det smukke køn kunne godt lide af en skavank. Anne Boleyns ene bryst var højere end det andet, hun havde seks fingre og en dobbelttand, og Lavallière var skævbenet, men det afholdt ikke Henry den Ottende og Louis den Fjortende fra at forelske sig. I moralsk henseende herskede de samme forvildelser. Man gik til retterstedet og kyssede de nylig afhuggede hoveder, der var spiddet på jernpælene. Marguerite af Valois bar i sit bælte i blikbøsser med hængelås, der var syet fast til hendes kjoleliv, alle hendes afdøde elskeres hjerter.

Ved siden af alt dette studerede det smukke køn latin; det hørte fra det sekstende århundrede med til damepynten. Jane Grey havde endog drevet det så vidt i elegance, at hun kunne hebraisk.

Også hertuginde Josiane gav sig af med latinen. Ligeledes var hun fornem i en anden henseende; hun var katolsk, det vil sige i al hemmelighed og snarere som hendes onkel Charles II, end som hendes fader James II. James havde mistet sit kongedømme på grund af sin katolicisme, og Josiane ville ikke sætte sin peer-værdighed på spil; derfor var hun katolsk i sine fortroliges kreds og blandt de finere klasser, men protestantisk

udadtil, over for pøbelen. Heller ikke i snerperi og affektation stod hun tilbage for den fornemme verden. Undertiden mindede hendes søvnige og vellystige måde at trække på slutningen af et ord eller en sætning om en tigerinde, der vader i sivene og strækker poter. Hun bar svære fløjls-, atlaskes- eller moirékjoler, af hvilke nogle var femten til seksten alen vide, med guld- eller sølvbroderier, og omkring livet en mængde perlesløjfer, afvekslende med sløjfer af ædelsten; galonering anvendte hun med den største overdrivelse. Undertiden iførte hun sig en klædestrøje besat med border, ligesom en dreng. Hun red på mandssadel, skønt damesadlen allerede i det fjortende århundrede var indført i England. Hun vaskede ansigt, arme, skuldre og bryst med kandissukker udblødt i æggehvide efter castiliansk mode. Når der blev talt åndrigt i hendes nærværelse, ledsagede hun ordene med en reflekterende latter af en særegen ynde.

Dette påtagne væsen gør sin nytte, det fjerner fra det menneskelige, man gør ikke menneskeslægten den ære at tilhøre den. Kan man da ikke nå Olympen, kan man ikke blive gudinde, så bliver man afgudsbillede. Templet skrumper sammen til et boudoir, hvor frækhed træder i stedet for tordenkilen. Koketteriet er desuden beslægtet med pedanteriet, som falder i damernes smag; enheden imellem dem er det flove. Affektationens første grund er dog sanselighed; den forfinede smag stammer fra frådseri. I den skinverden, som den snerpede kokette lever sig ind i, finder hun en beskyttelse i galanteriet, som for hende træder i stedet for samvittigheden.

I Josianes indre gærede der en bestandig uro. Hun følte en stærk tilbøjelighed til usædelighed, men stoltheden gav denne

tilbøjelighed en anden retning; gennem sin heftige kamp for at være kysk blev hun snerpet. Et alt for ivrigt forsvar røber en hemmelig attrå efter angreb. Knibskhed forudsætter ikke strenghed. Josiane dækkede sig med sin rang og sin byrd, men tænkte dog som bemærket muligvis på et pludseligt udfald.

Det var det attende århundredes morgenrøde. England gav udkastet til, hvad Frankrig skulle blive under regentskabet. Når Kvinde betyder Fejl, som et eller andet koncil har påstået, så har kvinden aldrig været mere kvinde end i disse dage. Aldrig har hun mere bydende fordret absolution for sine synder, mens hun dækker sin skrøbelighed med sit trylleri og sin svaghed med sin almagt. At gøre den forbudne frugt til tilladt frugt, deri bestod Evas fald, men at gøre den tilladte frugt til forbuden frugt, det er Evadatterens triumf. Videre kan hun ikke komme. I det attende århundrede drejer konen sin dør i lås for sin mand; hun lukker sig inde i Paradis med Satan, Adam bliver udenfor.

Josianes tilbøjelighed førte hende snarere til at give sig hen i et eventyr end på lovlig måde. Den frie, herskende pige og den undertrykte hustru er gamle engelske forestillinger. I kraft af dem udsatte Josiane som bemærket sit ægteskab med lord David så længe hun kunne, selv om hun syntes om ham. Der bestod en stiltiende overenskomst imellem dem om ikke at bryde forbindelsen. Denne måde at vise sin kærlighed på, at gøre et skridt fremad og to tilbage, har fundet et udtryk i den tids danse, menuetten og gavotten.

Lord David havde nået den modne alder, men man kunne ikke se det på ham; hvorfor skulle han da skade sin ungdom ved et giftermål? Det morede ham mere at attrå Josianes kærlighed end at besidde den. Der var jo andre kvinder, som kunne

erstatte savnet. Josiane havde for sit vedkommende sine drømme, og denne trøst var værre. Hun havde en ejendommelighed, som forresten er mindre sjælden, end man tror, den nemlig at hendes ene øje var blåt, det andet sort. Disse øjne udtrykte på én gang kærlighed og had, lykke og ulykke. Dag og nat blandede sig i hendes blik. Hendes ærgerrighed var at vise sig i stand til det umulige. Forresten var hun ikke ond, snarere godmodig.

4. Magister elegantiarum

Josiane kedede sig, det er en selvfølge. Lord David Dirry-Moir derimod indtog en overlegen stilling i de londonske fornøjelsers verden, hvor han blev feteret af den højere og lavere adel.

Lad os her omtale en ting, hvorved han tidligt havde gjort sig berømt: Han vovede at bære sit eget hår til skue. Reaktionen imod parykken var i sin vorden. Ligesom Eugene Deveria i 1824 var den første, der vovede at lade sit skæg stå, var Price-Devereux i året 1702 den første, der vovede at vise sig offentligt med sin naturlige hårvækst, dog ikke uden at anbringe en kunstig frisure. Således at vove sit hår var næsten det samme som at vove sit hoved, det vakte almindelig harme, men Price-Devereux var viscount Hereford og peer af England. Han blev hånet, og sagen var jo heller ikke uden betydning. Da nu forbitrelsen var på sit højeste, kom også lord David og viste sig uden paryk. Sådanne begivenheder er symptomer på samfundets undergang. Lord David måtte lide endnu mere af den almindelige spot, men han holdt stand. Price-Devereux havde været den første, men det er undertiden endnu vanskeligere at være den anden, som lord David var i dette tilfælde. Der hører mindre geni til det, men mere mod. Den første har måske, beruset af det nye ved sagen, været blind for faren, men den anden ser den og styrter sig dog i afgrunden. Et sådant mod lagde lord David for dagen i parykspørgsmålet. Senere kom der efterlignere. Efter at disse to foregangsmænd havde givet eksemplet, fik man dristighed til at pynte sig med sine egne hår, og så kom pudderet til som formildende omstændigheder.

Forresten skylder vi den historiske sandhed i forbigående at bemærke, at æren for at have ført det allerførste slag mod parykken tilkommer en dronning, Christine af Sverige, som gik med mandfolkeklæder og allerede 1680 viste sig med sit eget kastanjebrune hår, som vel var pudret, men i øvrigt sad ganske naturligt som det vokser på hovedet. Hun havde nok også "lidt dun på hagen," siger en historiker. Paven havde også ved sin bulle af marts 1694 berøvet parykken lidt af dens nimbus ved at fjerne den fra bispernes og præsternes hoveder og ved at befale kirkens mænd, at de skulle lade deres hår vokse.

Lord David bar altså ikke paryk. Derimod gik han med kolæders-støvler. Disse to omstændigheder sikrede ham det offentliges opmærksomhed og beundring. Der fandtes ikke en klub, hvor han ikke var leder, ikke en boksekamp, hvor man ikke ønskede ham til *referee*, voldgiftsmand.

Han havde forfattet lovene for flere selskabskredse i den fine verden og var selv stifter af nogle, der iblandt "Lady Guinea", som endnu i 1772 bestod i Pall Mall. Lady Guinea var en spilleklub, som var en samlingsplads for alle unge lorder. Den ringeste indsats var en rulle på halvtreds guineas, og aldrig lå der mindre end en tyve tusind guineas på bordet. Ved siden af hver spiller stod der et lille bord, hvor han kunne sætte sin kop te hen og en spand af forgyldt træ med sine guldruller. Spillerne var ligesom tjenerne, når de polerer knive, rustet med læderærmer til beskyttelse af deres kniplingsmanchetter og læderbryststykker til beskyttelse af deres kalvekryds og bar på hovedet store, med blomster besatte stråhatte som øjenskærme mod det stærke lampelys og som værn om deres frisure. For at man ikke skulle lægge mærke til deres sindsbevægelse var de

maskerede. Derfor bar de alle deres klæder på vrangen, hvad der skulle være et middel til at lokke lykken til sig.

Endvidere hørte lord David til Beefsteak-klubben, Surly-klubben (Surmulerklubben), til Splitfarthing-klubben (Skillingsspringerklubben), til Sealed-Knot-klubben (det forseglede forbund), til Royalisternes Klub og til Martinus Scribblerus' Klub, der var stiftet af Swift til afløsning af Rota, som var stiftet af Milton.

Selv om lord David var smuk, hørte han også til De Grimmes Klub. Her forpligtede man sig til at slås – ikke for en smuk kvinde, men – for en grim mand. I klubsalen hang der portrætter af berømte grimheder, som Thersites, Triboulet, Duns, Hudibras og Scarron; på kaminen stod Æsop imellem to enøjede, Cokles og Camoëns; den første kunne ikke se med det venstre øje, mens den anden ikke kunne se med det højre, og begges buster, som stod overfor hinanden, viste den pågældendes blinde side. Den dag, da den smukke madame Vifart blev angrebet af kopperne, drak De Grimmes Klub hendes skål. Dette selskab blomstrede endnu i begyndelsen af det nittende århundrede; det havde sendt Mirabeau et diplom som æresmedlem.

Efter Charles II.s genindsættelse blev de revolutionære klubber ophævet. Man havde endog ødelagt det værtshus i en lille gade i nærheden af Moorfields, som var samlingsstedet for Kalvehoved-klubben, der havde fået sit navn af, at man her den 30. januar 1649, den dag, da Charles I.s blod flød på skafottet, havde drukket rødvin af et kalvekranium på Cromwells sundhed. De republikanske klubber var imidlertid blevet afløst af de monarkiske, hvor man morede sig på en egen måde.

Der var således en She-romps-klub, hvor det gik til som følger: Man fik på gaden fat på en kvinde, der netop kom gående forbi, af borgerlig herkomst og så ung og smuk som muligt og slæbte hende op i klubben. Her lod man hende gå på hænderne, med benene i vejret, således at ansigtet skjultes af de nedfaldende skørter. Gjorde hun modstand, fik hun pisk på den legemsdel, der ikke længere var dækket.

Fremdeles var der Merry-Dances-klubben, de lystige danses selskab. Her lod man negre og hvide kvinder udføre afrikanske og indianske danse, navnlig mozamala, "den onde pige", som ender med, at danserinden sætter sig på en kliddynge, hvor hun efterlader et aftryk, når hun rejser sig.

Endvidere var der en Hellfire- (helvedesild-)klub, hvor man slog tiden ihjel med gudsbespottende tale. Den, der gjorde det højeste bud, blev der tilkendt en plads i Helvede.

Så var der Hovedstøds-klubben, hvor man gav folk skaller. Man fik f.eks. øje på en sjover med et bredt bryst og et dumt fysiognomi. Ham tilbød man så eller påtvang, om det skulle være, en pot porter, imod at han skulle lade sig give fire stød med hovedet mod brystet, og herom indgik man væddemål. Engang var der en tyk waliser ved navn Gogangerdd, der segnede ved det tredje stød. Der blev anstillet undersøgelse, og den jury, der foretog ligsynet, afgav følgende kendelse: "Død af en hjertesvulst, fremkaldt ved umådelighed i druk". Gogangerdd havde virkelig drukket sin pot porter ud.

Dernæst havde man en Fun-klub. *Fun* er ligesom *cant* og *humour* et uoversætteligt ord. Fun forholder sig til løjer som spansk peber til salt. At trænge ind i et hus, slå et værdifuldt spejl i stykker, ødelægge familieportrætterne, forgive hunden,

sætte en kat ind i fugleburet, det kalder man "at skære et stykke fun". At sprede en falsk sørgelig efterretning, der får folk til uden grund at bære sorg, er ligeledes fun. Under James II fik en ung lord, en millionær, hele London til at briste i latter ved en nat at stikke ild på en stråhytte, og han blev udnævnt til funkonge. De stakkels folk i hytten havde måttet frelse sig i bar skjorte. Medlemmerne af Fun-klubben, der alle hørte til det højeste aristokrati, løb omkring på gaderne i London på en tid, da borgerlige folk lå i søvnens arme, og rev skodderne af deres hængsler, huggede vandposterne om, slog bunden af vandtønderne, tog skilte ned, slukkede lygter, savede husenes støttebjælker over og slog ruder itu, især i de fattige kvarterer. Da det var rige folk, der handlede således mod fattige, kunne der i disse tider umuligt føres klage over det, men det var jo heller ikke andet end spøg. I øvrigt er disse skikke ikke ganske forsvundet endnu. På forskellige steder i England eller i de engelske besiddelser, på Guernsey f.eks., kan man endnu være udsat for at få sit hus ødelagt om natten, at få et hegn knækket, at få sin dørhammer revet af eller sådan noget, og det er elskværdige unge mennesker, der udfører disse bedrifter.

I den fineste klub førtes forsædet af en kejser, der bar halvmåne på hovedet og kaldte sig "den store mohock". Mohock gik endnu videre end fun. Programmet var her ligefrem at gøre det onde for det ondes skyld. Mohock-klubbens store formål var at skade; i dette øjemeds tjeneste var ethvert middel godt. Ved optagelsen aflagde man ed på at ville skade. At skade for enhver pris, lige meget hvem, hvor eller hvornår, var en pligtsag. Ethvert medlem af Mohock-klubben måtte have et eller andet talent. En var "danselærer", det vil sige, han lod folk af pøbelen

gøre latterlige krumspring og stak dem i læggene med sin kårde. Andre var "svedere", det vil sige de bragte folk til at svede af angst og anstrengelse. En seks-otte adelsmænd giver sig f.eks. med kården i hånden til at danse rundt om en eller anden fattig djævel. Da han er omringet fra alle sider, kan han ikke undgå at vende ryggen til en af dem, men for denne fornærmelse tugtes han af den pågældende adelsmand med et slag eller stik af kården, som får ham til i spring at gøre omkring. Et nyt stik underretter ham om, at der atter står en adelsmand bag ham, og således går det videre rækken rundt. Når man endelig er ked af at se den bloddryppende mand hoppe omkring i kredsen, lader man ham give en dragt prygl af lakajerne for at give ham andet at tænke på.

Sådan var de rige londonske lediggængeres tidsfordriv i begyndelsen af det attende århundrede. De parisiske drivere tog sagen på en noget forskellig måde. Hr. de Charolais skød f.eks. i forbigående sit gevær af mod en borger, der stod i sin gadedør. Ungdommen har til alle tider moret sig.

Lord David Dirry-Moir medbragte liberalitet og rundhåndethed til disse forskellige forlystelser. Også han gjorde sig en fornøjelse af at stikke ild på en hytte af strå og træ og svie beboerne lidt, men så byggede han dem et nyt hus af sten. Det faldt også i hans lod i She-romps-klubben at være med til at lade to kvinder danse på hænderne; den ene, en ung pige, gav han så udstyr, og den anden, som var gift, hjalp han med at skaffe hendes mand en udnævnelse.

Hanekampene skyldte ham store forbedringer. Det var mærkværdigt at se lord David tilrette en hane til kamp. Hanerne tager hinanden ved fjerene som mennesker ved

hårene; derfor gjorde lord David sin hane så skaldet som muligt. Han klippede alle fjerene af hale og hals; desto mindre er der til fjendens næb, sagde han. Derpå spilede han vingerne ud og spidsede alle deres fjer til, så at de blev rustede med spyd; det er til fjendens øjne, sagde han. Så skrabede han poterne med en pennekniv, gjorde kløerne skarpe, stak et stykke spidst og skarpt stål i den vigtigste spore, spyttede på hoved og hals og salvede den så at sige med spyt, ligesom man gnider atleterne ind med olie. Og nu slap han den frygtelige kæmper løs, idet han udbrød: Se, sådan gør man en hane til en ørn!

Lord David deltog også i boksekampene og var ånden i dem. Ved de store forestillinger var det ham, der lod pælene stå i jorden og tovene udspænde, og som bestemte, hvor mange favnelængder kamppladsens firkant skulle holde. Var han sekundant, fulgte han sin bokser skridt for skridt med en flaske i den ene hånd og en svamp i den anden, råbte til ham et *strike fair* (slå til!), gav ham et vink om en eller anden list og andre råb under kampen, tørrede ham af, når han blødte, rejste ham, når han styrtede, tog ham på sine knæ, stak ham flasken mellem tænderne og sprøjtede ham med sin egen med vand fyldte mund en fin regn i øjne og øren, et middel til at genoplive den døende. Var han voldgiftsmand vågede han over slagenes ærlighed, forbød hvem som helst med undtagelse af sekundanterne at komme de kæmpende til hjælp, erklærede den kæmper for overvundet, der ikke stillede sig rigtigt over for modstanderen, passede på, at ikke omgangen varede ud over den lovbestemte tid, forbød at støde med hovedet og tålte ikke, at den mand, der faldt, blev slået. Når han var voldgiftsmand, tillod ingen sværtet eller lodden makker sig, for at komme sin

vaklende bokser til hjælp eller få væddemålene forandret, at klatre over gærdet, gå ind i kredsen, rive tovene over, vælte pælene og blande sig i kampen. Lord David hørte til de få voldgiftsmænd, som man ikke vovede at prygle.

Ingen dresserede så godt som han; den bokser, han påtog sig at være træner for, var sikker på sejren. Han valgte sig en Herkules, massiv som en klippe og høj som et tårn, og behandlede ham som sit barn. At gøre denne kolos egnet til angreb i stedet for forsvar var opgaven, og den løste han fortræffeligt. Havde han først antaget sig karlen, forlod han ham aldrig. Han blev hans barnepige. Han opmålte ham hans vin, afvejede hans kød og bestemte hans søvn. Det var ham, der opfandt den udmærkede atletdiæt, som senere er blevet fornyet af Moreley: om morgenen et råt æg og et glas sherry, klokken tolv middag en blodig bedekølle og te, klokken fire eftermiddag ristet brød og te, om aftenen *pale ale* med ristet brød. Så klædte han ham af, gned ham ind og førte ham til sengs. På gaden tabte han ham ikke af syne og beskyttede ham imod alle farer, løbske heste og vognhjul, drukne soldater og smukke piger. Denne moderlige omhu førte stadig til nye forbedringer i opdragelseskunsten. Han lærte ham et slag med næven, hvormed man slår tænderne ind, og et stød med tommelfingeren, som slår øjet ud. Det var virkelig rørende.

Således forberedte lord David sig til det politiske liv, han senere skulle kaldes til deltagelse i. Det er ingen let sag at blive en fuldendt adelsmand.

Han satte den største pris på forestillinger på offentlig gade, fjællebodsteatre, forevisninger af mærkelige dyr, linedanserkunster og gøglerier af enhver art. Den sande

adelsmand ved at værdsætte manden af folket; derfor var lord David også en flittig gæst i Londons knejper og huler. For i nødsfald at kunne slås med en ulk uden at kompromittere sin rang i den hvide flåde tog han gerne matrostrøje på, når han nedlod sig til at betræde disse huler. Ved sådanne forklædninger var det jo bekvemt ikke at bære paryk, for folket har altid, om det så var under Louis XIV, bevaret sine hår som løven sin manke; det var dets frihed. Småfolk, som lord David traf på sådanne steder og blandede sig imellem, havde stor agtelse for ham uden at vide, at han var lord. Man kaldte ham Tom-Jim-Jack. Under dette navn var han meget populær blandt dette pak; selv i sit samkvem med pøbelen var han hersker. Ved lejlighed tog han ikke i betænkning at bokse.

Lady Josiane kendte denne side af hans liv og vurderede den højt.

5. Dronning Anne

Over dette par stod Anne, Englands dronning. Dronning Anne var som kvinder er flest: munter og godmodig, ikke uden værdighed. Ingen af hendes gode egenskaber nåede op til at blive dyd, ingen af hendes ufuldkommenheder kunne kaldes last, det skulle da være hendes tilbøjelighed til drik. Hun var mere opblæst end korpulent, og hvad der var slet hos hende kunne udledes af indskrænkethed, som også hendes godhed nærmest var enfoldighed. Hun var sej og blid. Som hustru viste hun på engang utroskab og troskab, for hun havde yndlinge, som hun skænkede sit hjerte, men hun krænkede ikke de lovlige rettigheder, der tilkom hendes ægtefælle, den danske prins Jørgen. I kirkelig henseende var hun både kætterske, protestantinde, og hellig. Hun besad én skønhed: en hals som en Niobe; for øvrigt var hendes person uheldig. Men hun holdt også af at vise sin fine hvide teint; fra hende stammer den mode at gå med stort perlehalsbånd. Hun havde en lav pande, sanselige læber, kødfulde kinder, store gloende øjne, et dårligt syn. Hendes ånd og karakter mindede om hendes kortsynethed. Bortset fra et udbrud af munterhed eller rettere kådhed i ny og næ, der var lige så trykkende som hendes vrede, levede hun i en slags tavs brummen eller brummende tavshed. Man måtte gerne gætte sig til meningen af de få ord, der undslap hende. Hun var egentlig en blanding af en god kone og en ond furie. For det uventede havde hun stor forkærlighed, og heri røbede kvinden sig. Skal man i få ord karakterisere hende, kunne man kalde hende en grov skitse til en almindelig Evadatter. Denne skitse var der tilfaldet en trone.

Skønt hun selv var tory, regerede hun ved whigger. Hendes anfald af raseri viste en høj grad af indflydelse på statens anliggender, som var i dårlige hænder hos denne kvinde. Hele hendes politik havde ligesom en skrue løs; den bevægede sig i spring, og begivenhederne faldt derved til jorden. Især excellerede hun i at fremkalde store katastrofer ved små årsager. Når hun således fik et anfald af herskesyge, talte hun gerne om, at "man måtte rage op i ilden".

Med den dybsindigste mine kunne hun bruge ytringer som disse: "Ingen peer tør have sit hoved dækket i kongens nærværelse med undtagelse af Courcy, baron Kinsale, peer af Irland", eller: "Det ville være uretfærdigt, om min mand ikke blev lord-admiral, siden min fader har været det". Og så gjorde hun prins Jørgen til overadmiral over England og alle Hendes Majestæts besiddelser. Et bevis på kærlighed til hendes mand var det måske også, at hun satte stor pris på at spise sjællandske honningkager. Hun talte også dansk i omgang med sin mand. I private samtaler med Bolingbroke talte hun derimod gerne lidt fransk; det var rigtig nok pluddervælsk, men det var nu engang moderne at tale fransk, især ved hoffet; en vittighed kunne i alt fald kun siges i dette sprog.

Denne interesse for det franske forklarer også, at hun, skønt hun mere var puritanerinde end noget som helst andet, dog havde nogen tanke for kunst og skuespil. Hun spekulerede således på at oprette et musikalsk akademi efter fransk mønster, og da en franskmand, Forteroche, i året 1700 forelagde hende en plan til en kongelig cirkus, som skulle koste fire hundrede tusind pund, og som man havde forkastet i Paris, var hun ikke utilbøjelig til at lade bygge et teater i London med

mekanismer og et underjordisk rum. I alt fald stammede hendes interesse for kunst sikkert ikke fra nogen fin smag. Hvad der mest tiltalte hende var *fun*. Havde hun kunnet give Apollo en pukkel, ville det have moret hende, men en gud havde hun dog ladet ham blive. Det generede hende ikke at tage et råt ord i munden, og der manglede ikke meget i, at hun skulle bande som Elisabeth. Af og til kunne man se hende stikke hånden i en lomme, som hun havde i sit skørt, og tage en lille rund æske af drevet sølv op, hvorpå hendes portræt var anbragt i profil imellem to bogstaver, et Q og et A (Queen Anne). Denne æske åbnede hun så og tog med spidsen af sin finger lidt pomade, som hun gjorde sine læber røde med. Når hun således havde bragt sin mund i orden, lo hun.

I den indre politik fulgte Anne af vane og uden overbevisning Williams overleveringer. Englænderne nød under dette af en revolution udsprungne kongedømme al den frihed, der kunne finde plads mellem Tower, hvor man indespærrede talerne, og halsjernet, hvor man indespærrede pressens mænd. Ingen forsamling turde finde sted uden tilladelse af to fredsdommere. Kom tolv personer sammen, om det så blot var for at spise østers og drikke porter, var de højforrædere. Dronning Annes love mod Irland var yderst strenge. Under denne forholdsvis milde regering fandt matrospresningen sted med stor voldsomhed. Frankrig jublede over, at noget sådan kunne ske i et land med Englands frihedsbreve, men glemte, at det selv pressede soldater; i alle større franske byer var enhver kraftig mand, der gik over gaden i sine forretninger, udsat for at blive overfaldet af hververe og slæbt til et hus, som hed "Ovnen", og

hvor de blev solgt til officererne; i 1695 var der tredive sådanne ovne i Paris.

Anne var født i året 1664, to år før den store brand i London, hvorfor stjernetyderne havde forudsagt, at hun som "ildens ældre søster" ville blive dronning. Det blev hun jo også, om ikke ved astrologiens hjælp, så ved revolutionen af 1688. Sin regeringstid var det hende meget om at gøre at se foreviget. Derfor gav hun sig meget af med mønter, helst med kobbermønter, der kommer i hænderne på folket. Der blev præget seks forskellige slags halvpence i hendes regeringstid; på de tre første lod hun kun anbringe en trone, på den fjerde og femte en triumfvogn, på den sjette en gudinde med et sværd i den ene hånd og en oliegren i den anden og med underskriften: *Bello et Pace* (i krig og fred).

For de engelske historikere repræsenterer Anne godheden, som Elisabeth storheden. Anne var nemlig nok brutal, men det udelukker ikke, at hun kan have været blid. En opbrusning af vrede kan forvandle blidhed til brutalitet; selv sukker kan jo syde, når det opvarmes. England bedømte hende i al fald mildt, for det holder nu engang af sine kvindelige regenter, om ikke af anden grund, så fordi Frankrig ikke anerkender nogen regerende dronning. Vil man da spørge, hvad Anne gjorde for at blive afholdt, så må svaret være: Intet; det er alt, hvad man i England forlanger af en konge så vel som af en dronning. Under denne forudsætning betaler man årligt sine millioner til regenten. Således er jo folkene: de gør kongen rig og kalder ham højmodig, når han giver bort af denne rigdom; de går i kamp og giver kongen sejrens ære. Rytterstatuen, der er kongerne forbeholdt, er i grunden et godt billede af

kongedømmet: Hesten er folket, undertiden kaster det rytteren af og æder ham, men det lader sig snart styre igen, og så finder det sig tålmodigt i, at tøjlen strammes. Havde Annes regering ikke omtrent været indskrænket til et decennium, ville englænderne uden tvivl have talt om Annes århundrede, ligesom franskmændene taler om Louis den Fjortendes, og dog var hendes regering fra visse synspunkter et genskær af Louis', hvor meget de end lå i strid og kamp. Anne har gjort sit folk lykkeligt, hedder det atter og atter i en engelsk historie, men derfor ydes der dog Louis den anerkendelse, at han var en konge, som franskmændene behøver ham, for englændernes kærlighed til deres frihed afholder dem ikke fra at bifalde, at andre er i lænker, og glæden over disse lænker kan endog vække begejstring for et nabofolks despot.

Overfor hertuginde Josiane var dronning Anne lidt skinsyg, og det af to grunde: for det første fordi Anne fandt hertuginde Josiane smuk, og dernæst forbi hun fandt hertuginde Josianes forlovede smuk. To grunde er tilstrækkelige til at gøre en kvinde skinsyg, en dronning behøver kun én.

Dernæst var Anne vred på Josiane, fordi hun var hendes søster. Og endelig var der endnu en grund til klage, nemlig at Josianes fødsel ikke var ren.

Anne var en datter af Anne Hyde, en simpel lady, som James II halvt imod sin vilje havde indgået lovligt ægteskab med, da han var hertug af York. Da der flød sådant blod af lavere rang i Annes årer, følte hun sig kun som halvt kongelig, og Josiane, der var kommet til verden på fuldkommen uregelmæssig måde, fremhævede den vel mindre, men dog virkelig tilstedeværende mangel ved dronningens byrd. Datteren af en mesalliance så

ikke gerne den uden for ægteskab fødte datter i sin nærhed, for det gav anledning til ubehagelige sammenligninger. Josiane kunne med en vis ret sige til Anne: "Min moder er lige så god som din." Ved hoffet sagde man det vel nok ikke, men man tænkte det åbenbart; det var ærgerligt for majestæten. Hvad skulle denne Josiane? Hvorledes var det faldet hende ind at komme til verden? Der er visse slægtskaber, der nedværdiger.

Imidlertid gjorde Anne gode miner. Måske ville hun endog have elsket Josiane, hvis hun blot ikke havde været hendes søster.

6. Barkilphedro

Det kan være nyttigt at kende folks handlinger, og klogskab byder nogen kontrol.

Josiane lod lord David lidt udspionere ved en mand, der var hende hengiven, og som hun havde tillid til. Han hed Barkilphedro.

Lord David lod i al stilhed Josiane iagttage ved en mand, der var ham hengiven, og som han stolede på. Manden hed Barkilphedro.

Dronningen sørgede på sin side for at være hemmeligt underrettet om sin uægte søster, hertuginde Josianes så vel som om sin tilkommende svogers til venstre hånd, lord Davids handlinger og foretagender, og hun brugte dertil en mand, der var hende hengiven, og som hun gjorde ubetinget regning på. Denne mand hed Barkilphedro.

Denne Barkilphedro spillede altså på følgende klaviatur: Josiane, lord David og dronningen. En mand mellem to kvinder – hvilken rigdom af muligheder i melodi og nuance!

Barkilphedro havde ikke altid haft denne glimrende stilling at kunne hviske til tre par øren. Han havde engang været tjener hos hertugen af York. Han havde da forsøgt at blive gejstlig, men det var gået ham galt. Hertugen af York der både var engelsk og romersk prins, havde sit katolske og sit protestantiske hus og kunne let have fået Barkilphedro anbragt i et af disse to hierarkier, men han fandt ham hverken katolsk eller protestantisk nok, og Barkilphedro faldt derfor til jorden med sin sjæl midt imellem de to religioner. Det er i øvrigt ingen

ufordelagtig stilling for visse krybende naturer. Ad visse veje kan man kun komme frem på alle fire.

Et simpelt tjenesteforhold, som imidlertid ernærede sin mand, var i lang tid grundlaget for Barkilphedros eksistens. Men det kunne han ikke lade sig nøje med, han måtte have magt. Da James II blev styrtet, kunne der måske være tale om det, for nu skulle der begyndes forfra, men under den gnavne William III med hans pedantiske redelighedssystem havde der ikke været noget at gøre. Imidlertid havde Barkilphedro ikke været ganske forladt efter hans beskytters, James II.s fald, for der er som bekendt noget, der overlever de faldne fyrster, og dette noget underholder også deres kreaturer, men det varer kun en stund. Fyrsten kan, indbalsameret i legitimitet, fortsætte sin tilværelse som mumie, men hofmanden bliver uundgåeligt til spøgelse. At være en skygges skygge er den højeste grad af magerhed. Barkilphedro begyndte derfor at sulte. Så antog han titel af *literatus*. Der var den tid, da han ikke vidste, hvor han skulle hvile sit trætte hoved.

Imidlertid, han besad termittens talent at kunne bore hemmelige gange nedefra og opad, og ved hjælp af James II.s navn, rørende erindringer, troskabsbeviser m.m. borede han sig op til hertuginde Josiane.

Josiane fandt behag i denne mand, der led nød og havde ånd, en dobbelt adkomst til at gøre indtryk. Hun forestillede ham for lord Dirry-Moir, anviste ham husly, behandlede ham, som om han hørte til hendes husstand, var kort sagt god imod ham og talte endog undertiden med ham. Josiane tiltalte ham med Du. Det var nemlig dengang skik og brug, at fornemme damer

brugte Du over for litterære folk, og disse fandt sig i det; senere gjorde de gengæld.

Barkilphedro havde ikke det mindste imod dette "Du"; det gav en vis fortrolighed, som kunne bruges til at bore videre; han måtte nemlig højere til vejrs, helt op til dronningen. En dag sagde han uden videre til Josiane:

"Vil Deres Nåde gøre min lykke?"

"Hvad ønsker du?" spurgte Josiane.

"Et embede."

"Et embede! Du?"

"Ja, Deres Nåde."

"Hvor kan du dog finde på det? Du duer jo til ingenting."

"Netop derfor."

Josiane lo over dette svar.

"Hvad er det for en bestilling, du sukker efter blandt alle dem, du ikke duer til?"

"Søflaskeoptrækkerembedet."

Josianes latter tog til.

"Hvad er det for noget? Vil du gøre nar ad mig?"

"Hvor kan Deres Nåde tro ...?"

"Nå, det morer mig at svare dig i alvor. Hvad er det, du vil være? Gentag ordet!"

"Søflaskeoptrækker."

"Ved hoffet er jo rigtig nok alt muligt, men er der virkelig sådan en bestilling?"

"Ja, frue."

"Sværg på det ved den sjæl, du ikke har."

"Jeg sværger!"

"Jeg tror dig ikke. Hvad skulle det være for en forretning?"

"At tage tolden af søflasker."

"Det kan just ikke være meget anstrengende. Det må vel være som at strigle en bronzehest."

"Så omtrent."

"Altså, der er ingenting at bestille. Ja, det var en plads for dig."

"De ser altså, at der dog er noget, jeg duer til."

"Gør nu ingen narrestreger! Fortæl mig, hvad det betyder."

Barkilphedro antog en alvorlig og ærbødig mine.

"Frue, De har en ophøjet fader, kong James II, og en berømmelig svoger, Jørgen af Danmark, hertug af Cumberland. Deres fader var, og Deres svoger er lord-admiral af England."

"Skal det være noget nyt, du der fortæller mig? Det ved jeg lige så godt som du."

"Men hvad Deres Nåde måske ikke ved er følgende. Der gives i havet tre slags ting: de, der ligger på bunden, *lagon*, de, der flyder på vandet, *flotson*, og de, som vandet kaster på land, *jetson*."

"Videre!"

"Disse tre ting, lagon, flotson og jetson, tilhører lord-admiralen."

"Videre, siger jeg."

"Deres Nåde forstår vel nu?"

"Ikke et ord."

"Alt, hvad der er i havet, hvad der synker, hvad der svømmer ovenpå og hvad der strander, alt tilhører admiralen af England."

"Godt! Og så?"

"Med undtagelse af støren, som tilhører kongen."

"Jeg troede, at alt det tilhørte Neptun."

"Neptun er en dårlig makker; han har måttet give slip og lade englænderne tage det hele."

"Indrømmet."

"Vrag er det fælles navn for alle disse fund, og det er en uudtømmelig grube; altid er der noget, der svømmer omkring eller kastes op på stranden. Det er havets tribut, havet betaler skat til England."

"Det er rigtigt, men bliv dog nu engang færdig!"

"Deres Nåde ser, at havet skaber således et ministerium, Admiralitetet, og at det må have tre kontorer: Lagon, Flotson og Jetson, og hvert kontor må have en til at stå i spidsen for sig. Et skib ude på havet vil sende en efterretning i land, at det sejler på den og den bredde, at det støder på et søuhyre, at det har en kyst i sigte, at det er i havsnød, og så videre. Så tager kaptajnen en flaske, putter et stykke papir i den, hvori han nedskriver efterretningerne, forsegler flasken og kaster den over bord. Går den til bunds, vedkommer det kontoret Lagon; svømmer den ovenpå, bliver det kontoret Flotsons sag; kastes den i land af bølgerne, kommer kontoret Jetson til at tage sig af det."

"Og det er det sidste, du vil være chef for?"

"Ganske rigtigt."

"Hvorfor lige det?"

"Fordi den post netop er ledig for øjeblikket."

"Hvilke forretninger er der?"

"Frue, i året 1598 blev en tiltjæret flaske, som en ålefisker havde fundet på en sandbanke, bragt til dronning Elisabeth, og et pergament, som man tog ud af denne flaske, underrettede England om, at Holland i al hemmelighed havde bemægtiget sig et ukendt land, Nova Zembla, i juni 1596, at man i dette land

blev ædt op af bjørne, og at en anvisning til at overvintre der var nedskrevet på et dokument, som var blevet skjult i et bøssefutteral, som man havde anbragt i skorstenen i et træhus, som hollænderne, der nu alle var døde, havde opført på øen, samt at denne skorsten bestod af en tønde, som man havde slået bunden ud af og anbragt i taget."

"Jeg forstår næppe et ord af al den snak."

"Men Elisabeth forstod det. Et land mere for Holland var et land mindre for England. Flasken, som havde indeholdt denne underretning, blev derfor anset for en genstand af betydning. Og fra denne dag stammer den befaling, der pålægger enhver, som finder en forseglet flaske ved kysten, at bringe den til admiralen af England, hvis han ikke vil udsætte sig for at blive hængt. Til at åbne sådanne flasker ansætter admiralen en embedsmand, som underretter Hendes Majestæt om indholdet, hvis der er nogen grund til det."

"Kommer der ofte sådanne flasker til Admiralitetet?"

"Nej, det sker nu sjældent, men det er lige meget, posten er der nu engang, og den er forbundet med fri bolig."

"Hvor meget får man for således ikke at have noget at bestille?"

"Hundrede guineas om året."

"Og for den bagatel vil du gøre mig ulejlighed?"

"Man kan altid leve af det."

"Ja, som en tigger."

"Som det passer sig for mig og mine lige. Hvad De kan bruge på et minut, kan vi leve af i et helt år. Det er de fattiges fordel!"

"Du skal få posten!"

Otte dage senere var Barkilphedro ved hertuginde Josianes godhed og lord David Dirry-Moirs indflydelse flyttet ind i Admiralitetet. Han havde nu fået fodfæste, havde embedsbolig, havde ingen udgifter og hundrede guineas i årlig indtægt.

Der er noget, som ikke tåler opsættelse; det er at vise sig utaknemmelig. Og det forsømte Barkilphedro ikke.

Efter at have modtaget så mange velgerninger af Josiane havde han naturligvis kun en tanke: han måtte hævne sig.

Dertil kom, at Josiane var smuk, høj, rig, mægtig, fornem, Barkilphedro derimod grim, lille, fattig, klient, af lav herkomst. Også derfor måtte han hævne sig. Når man består af lutter mørke, hvorledes kan man da tilgive så megen glans?

Barkilphedro var en irlænder, der havde fornægtet Irland; det er en slem race.

Der var kun en ting, der talte til hans fordel, det var hans tykke mave, men også den talte for, at han var en hykler, for en tyk mave gælder for et tegn på godmodighed, men Barkilphedro var i virkeligheden ond.

Spørger man os om hans alder, må vi svare, at han havde egentlig slet ingen alder; han havde den alder, der var nødvendig for hans øjeblikkelige plan. Hans rynker og grå hår gjorde ham gammel, men hans ånds bevægelighed gjorde ham ung. Han var på engang behændig og klodset, en flodhest og en abe. Naturligvis var han royalist, men måske var der også stof til en republikaner i ham; rimeligvis var han katolik, men uden tvivl også protestantisk; formodentlig var han en tilhænger af Stuarterne, men det var dog øjensynligt, at han sluttede sig til huset Hannover. At være *for* giver kun magt på ben betingelse,

at man samtidigt kan være *imod*. Det var denne kløgt, Barkilphedro lagde sig efter.

Embedet som søflaskeoptrækker var ikke så latterligt, som han syntes at ville give det ud for. De klager, som Garcia Fernandez havde rejst i sin "Vejviser på Havet" imod den såkaldte forstrandsret, det vil sige kystboernes plyndring af vrag og bemægtigelse af de ting, der driver i land, havde vakt opsigt i England og medført den fordel for de skibbrudne, at deres ejendom i stedet for at blive stjålet af bønder blev inddraget af lord-admiralen. Alle genstande, som havet kastede op på den engelske kyst, skibsvrag, kasser, pakker osv., tilhørte lord-admiralen, men – og deri lå vigtigheden af den plads, som Barkilphedro havde søgt – Admiralitetet interesserede sig mest for de genstande, der indeholdt en eller anden underretning eller kunne give en eller anden oplysning om forliste skibe eller deres mandskab. Alle lukkede og forseglede kar turde kun åbnes i to edsvorne embedsmænds nærværelse, og da disse var forpligtede til tavshed, havde Barkilphedro en vis handlefrihed; til en vis grad stod det i hans magt at undertrykke en kendsgerning eller bringe den for dagens lys. Sådant vrag var ingenlunde, som han havde sagt til Josiane, sjældent eller ubetydeligt. Snart nåede det temmelig hurtigt land, snart først efter års forløb. Det beroede på vind- og strømforhold. Det er bevist, at alene i året 1695 blev 250 tilbegede flasker og glas med oplysninger om forliste skibe indført i Admiralitetets protokoller.

Hofbestillinger har samme evne til at udvide sig som oliedråber: dørvogteren er således blevet til kansler, staldmesteren til connetable. Efter Elisabeths befaling var den,

der beklædte den af Barkilphedro attråede stilling, en tillidsmand med høj gejstlig rang. Han havde adgang til det kongelige slot, rigtignok i al ydmyghed, *humilis introitus*, som det hedder, ja til selve sovegemakket, for der kunne indtræde tilfælde, hvor han måtte gøre tronens indehaver bekendt med sit fund, der kunne være en fortvivlet døendes testamente, en afskedshilsen til fædrelandet, en afsløring af en forbrydelse, udøvet på søen, et legat til kronen osv. Hans kontor var hadets sorte kabinet. Elisabeth, som holdt meget af at tale latin, spurgte gerne den daværende chef for Jetson: *Quid mihi scribit Neptunus?* Hvad skriver Neptun til mig?

Den underjordiske gang var altså boret, termitten havde nået sit mål, Barkilphedro havde adgang til dronningen. Det var det, han ville.

Var det nu for at gøre sin lykke? Nej, for at forstyrre andres. Deri så Barkilphedro en endnu større lykke. Det er lykkeligvis ikke givet enhver at kunne søge en nydelse i at skabe, men Barkilphedro kunne bide sig fast i denne tanke som en bulldog. Havde han et bytte mellem tænderne, som han kunne vise sig ubønhørlig imod, vidste han, at han kunne gøre skade, så følte han sig tilfreds. Han havde ikke noget imod at fryse, så han rystede, når han blot vidste, at der også var andre, der frøs.

Der gives sådanne mennesker, hvis rigdom består i ondskab; det kommer jo meget an på, hvorledes man opfatter en ting. Catesby, Guy Fawkes medhjælper i den papistiske krudtsammensværgelse, skal have sagt, at han ikke for en million ville undvære at se Parlamentet sprænge i luften.

Vil man med et ord vide, hvad Barkilphedro var, så svarer vi: Han var det laveste og skrækkeligste, der gives – han var

misundelig.

Misundelse er noget, man altid kan få anbragt ved hoffet. Dér vrimler det af uforskammede, af lediggængere og dagdrivere, der tørster efter sladder, af nyhedskræmmere, af intriganter og spottere, der selv bliver spottet, og andre åndrige dumrianer, for hvilke det kan være en trang at lade sig underholde af en misundelig. Det kan være en forfriskning for dem at høre tale ilde om andre. Misundelsen er også et godt stof til at lave en spion af; der er kun den forskel, at spionen jager for andres regning som en hund, den misundelige for sin egen, som en kat.

Andre egenskaber hos Barkilphedro var, at han var forsigtig, tavs og hemmelighedsfuld. Han beholdt alt for sig selv og sluttede sig inde i sit had. En lav tænkemåde indbefatter gerne forfængelighed. Han var nu vel afholdt af dem, han morede, som han var hadet af de andre, men han følte sig dog ringeagtet af de første som af de sidste. Han bekæmpede sig imidlertid; al denne krænkede forfængelighed sydede lydløst i hans fjendtlige resignation. Tavs var han et bytte for furierne. At sluge alt var hans talent. Der foregik hårde sammenstød i hans indre. Mørke flammer rasede der som under jorden, men overfladen var smilende, for han fortærede sin vredes røg. Han var høflig, forekommende, føjelig, behagelig, elskværdig, om man vil. Han hilste enhver som helst og hvor som helst. For et svagt vindpust kunne han bøje sig til jorden, og således at have et rør i rygraden er en frugtbar kilde til lykke.

Barkilphedro var fed, men hans ansigt var magert og benet. Han havde korte, furede negle, knudrede fingre, flade tommelfingre, en stærk hårvækst, en betydelig afstand mellem

tindingerne, en bred og lav morderpande. Det beherskede øje skjulte det kortsynede blik under buskede øjenbryn. Den lange, spidse, krumme, bløde næse berørte næsten munden. Havde man givet Barkilphedro kejserklæder på, ville han have fået lidt lighed med Domitian. Hans harsk-gule ansigt var ligesom modelleret i en klæbrig dej; de ubevægelige kinder så ud, som om de var af kit, der var forskellige genstridige rynker, det kraftige kindben var fremspringende, hagen svær, øret klodset. Når han hvilede, og man betragtede ham fra siden, kom to tænder til syne under overlæben, der hævede sig i en spids vinkel. Disse tænder syntes at stirre på en, for tænder kan stirre, ligesom øjet kan bide.

Tålmod, mådehold, selvbeherskelse, tilbageholdenhed, venlighed, blidhed, høflighed, ædruelighed og kyskhed er dyder, der hører med til at fuldstændiggøre billedet af Barkilphedro, men det var en krænkelse af disse dyder, når han udøvede dem.

Det varede ikke længe, før Barkilphedro vandt fodfæste ved hoffet. Det kan man nu opnå ad to veje; den ene ligger i skyerne, den anden i smudset. I første tilfælde hører man til Olympen og har lynstrålen til våben, i det andet hører man til det hemmelige gemak og virker gennem det politi, som har hjemme på bagtrappen. Den sidste vej fører stundom til den største magt; der kan ligge en betydelig kraft i at være orm. Den hvilende slange, der bider sig i halen, forestiller jo ikke blot et nul, men også et billede af uendeligheden. En sådan slangelykke var tilfaldet Barkilphedro. Han var krøbet op til sine ønskers mål; han havde nået den plads, hvor man kan holde trådene i sin hånd, hvor man kan være regeringens øje og råde

over kongens øre. Kongen føjer sig efter den, der forstår at bemægtige sig hans øre. Herskerens høje røst er da den, der lyder, men indflydelsens hviskende stemme er den, der byder. De, der under en regering kan høre, hvad denne sagte stemme hvisker til den, der lyder højt, er de sande historieskrivere.

Dronning Anne havde flere sådanne hviskende stemmer om sig, og Barkilphedro var en af dem. Foruden dronningen påvirkede og bearbejdede han i al stilhed lady Josiane og lord David. Barkilphedro var så smilende og ærbødig, så lidt i stand til at forsvare hvad som helst, og så ondskabsfuld, at det var ganske naturligt, at han til sidst blev dronningen uundværlig. Da Anne først havde fået smag for ham, ville hun ikke vide af nogen anden smigrer at sige. Han smigrede hende, som man smigrede Louis den Store, ved at give andre et stik. Da kongen er uvidende, sagde madame de Montchevreuil, er man nødt til at håne de lærde. Efterhånden at dryppe gift i såret er kunstens toppunkt.

De kongelige paladser er lette at trænge igennem. Det gælder blot om at have et påskud til at få indpas. Barkilphedro havde nu et sådant i sit embede, og han blev derfor snart for dronningen som for hertuginde Josiane et uundværligt husdyr. Ved et bidende ordspil om en afdød hofmand fik han en dag dronningen til at smile, og fra dette øjeblik vidste han, hvorledes han skulle bære sig ad. Den, der får en regent til at le, kan bringe andre til at skælve.

Hver dag gjorde han fremskridt, man trængte til ham og skænkede ham en ubetinget tillid. Josiane tog ikke i betænkning at betro ham en hemmelig nøgle til sine gemakker, hvorved han til enhver tid fik adgang til hende. Denne opofrelse af

privatlivet var endnu moderne i det syttende århundrede. Man kaldte det "at give nøglen". Josiane havde uddelt to sådanne tillidsnøgler. Lord David havde fået den ene, Barkilphedro den anden. Barkilphedros nøgle kunne åbne Josianes private værelser i begge hendes yndlingsresidenser, både i Hunkerville House i London og i Corleone Lodge i Windsor. Det sidste sted, som stødte lige op til det kongelige slot i Windsor, var Josiane i dronningens umiddelbare nærhed, og der syntes hun just ikke om at være.

Hos dronning Anne vandt Barkilphedro dagligt en højere stjerne. Hans navn er vel ikke blevet historisk, han er ikke blevet berømt som Sarah Jennings, men hans indflydelse var grundmuret.

Barkilphedro, der engang havde tænkt på at blive gejstlig, havde studeret lidt af alt og kunne derfor i grunden ingenting. At have et danaïdernes kar i sin hjerne er en ulykke for mange lærde, som derved mister al frugtbarhed. Hvad Barkilphedro havde fyldt sin hjerne med havde efterladt tomhed. Men ånden som naturen nærer frygt og afsky for det tomme; naturen udfylder det tomme med kærlighed, ånden gør undertiden samme brug af hadet. Had indtager det tomme rum.

At hade for hadets egen skyld er noget, der virkelig eksisterer. Imidlertid, i længden kan hadet ikke søge sin løn i sig selv. Bjørnen kan en tid lang leve af at suge på labben, men ikke i det uendelige, der må lægges føde til. Således må også hadet for at fortsættes ud over et vist punkt have en genstand. En forbitrelse, der vender sig mod hele skabningen, udtømmes ved at sprede sig. Hadet må have en skive, en genstand at sigte efter, noget bestemt at ødelægge. Noget, der kan vække

lidenskab, som jægeren anspores ved synet af det levende bytte. En sådan skive frembød Josiane ubevidst som det dyr, jægeren ligger på lur efter. Tanken er et projektil. Fra den første dag, Barkilphedro trådte i forhold til Josiane, lagde hans onde hensigter an imod hende. Om nogen skulle undre sig over dette, spørger vi, hvad da fuglen har gjort, som rammes af det dræbende skud? Man skyder den for at få noget at spise, siger man. Nå, således tænkte Barkilphedro også.

Josiane kunne ikke rammes i hjertet; det sted, hvor der bor en gåde, er vanskeligt at såre. Men hun kunne træffes i hovedet, det vil sige hendes stolthed kunne krænkes. Her troede hun sig stærk, men var i virkeligheden svag, og det havde Barkilphedro indset.

Havde Josiane kunnet ane, hvad der lå bag dette menneskes smil, ville denne stolte, fornemme dame næppe have sovet roligt. Hadet er aldrig småt; det kan tage plads i nok så lille og ringe et væsen og dog vokse op til et uhyre. En elefant, der hades af en myg, er allerede i fare.

Barkilphedro havde allerede, før han slog til, en behagelig forsmag af den onde handling, han ville udøve. Han vidste endnu ikke, hvad han ville gøre Josiane, men noget havde han besluttet at gøre, og det var allerede meget at have taget en sådan beslutning.

At tilintetgøre Josiane var mere, end han turde håbe, men at ydmyge hende, bringe hende til fortvivlelse, at gøre disse stolte øjne røde af forbitrelsens tårer var også en sejr. Det var ikke for intet, at naturen havde gjort ham sej, udholdende, urokkelig. Han gjorde sikker regning på at finde det svage punkt i Josianes gyldne rustning og at bringe den olympiske højheds blod til at

flyde. Den fordel, han ventede sig af dette, bestod i at gøre den ondt, som havde gjort ham godt.

Den misundelige er utaknemmelig. Han afskyr det lys, der oplyser og varmer ham. At underkaste Josiane, hvad man nu til dags kalder en vivisektion, at skære i hendes levende kød, mens hun hylede af smerte, det var Barkilphedros drøm. Om han også selv skulle lide derunder, det bekymrede ham ikke; hun ville dog komme til at lide endnu mere, og det var ham nok.

Josiane besad den trygge sikkerhed, som fødes af den alt ringeagtende stolthed. Hun betragtede næsten Barkilphedro som en ting; om nogen havde sagt hende, at der var noget sådant til som Barkilphedro, ville hun være blevet forbavset. Hun kom og gik og lo lige op i øjnene på dette menneske, der så skævt til hende. Men han lurede og lurede på en lejlighed.

For øvrigt havde han gode grunde at give sig selv. Man må ikke tro, at en skurk er uden al agtelse for sig selv. Han kan holde stolte monologer, havde han ikke måttet modtage almisse af denne Josiane? Hvem var hun, at hun havde kastet nogle smuler, nogle penninge af sine kolossale rigdomme ud til ham som til en tigger! Og så havde hun naglet, smedet ham fast til et dumt embede! Når han, en lærd af flersidig dannelse og mangeartet talent, en mand, som der var stof i til en gejstlig, måtte anvende sin kostbare tid på at føre protokol over potteskår, der kunne være gode til at skrabe Jobs sår, og på at trække flasker op og stave sig gennem nogle skimlede pergamenter og andet djævelskab, så var det denne Josianes skyld. Og en sådan person tiltalte ham med Du! Og det skulle ikke hævnes? Så var der ingen retfærdighed mere hernede.

Hvad han frygtede var, at han skulle sætte store kræfter i bevægelse og dog ikke kunne udrette noget alvorligt. At tilføje hende en lille rift var i grunden alt, hvad han, der stod så dybt under hende, turde vente sig, og omsider slog han sig da tilfreds hermed. Men først måtte han finde hendes sårlige punkt, og hvorledes skulle han bære sig ad med det? At ville var ikke nok, det gjaldt om at kunne. En sædvanlig bandit lægger nu omhyggeligt sin plan, men det er svaghed. Disse forudberegninger kunne strande på virkelighedens modstand. Det ved den ægte ondskab. For den kommer det derfor kun an på at ruste sig og holde sig rede til at møde den lejlighed, som skæbnen lader sig aflure. Barkilphedro lagde sig altså på lur.

Imidlertid gælder det om at kende terrænet, og for Barkilphedro afgav dronning Anne terrænet.

Han havde nu adgang til dronningen, så nær adgang, at han undertiden bildte sig ind at høre hendes samtaler med sig selv. Undertiden var han til stede ved de to søstres indbyrdes underholdning, uden at man egentlig lagde mærke til ham. Man forbød ham ikke at falde ind med en eller anden bemærkning, og han benyttede denne frihed til at gøre sig mindre, hvad der også er en måde at indgyde tillid på.

Således hørte han en dag i Hampton Court, da han stod bag hertuginden, der atter stod bag dronningen, hvorledes denne efter den herskende mode forsøgte sig i at give nogle sentenser til bedste.

"Dyrene er dog lykkelige," sagde dronningen, "de behøver ikke at være bange for at komme i Helvede."

"De er der allerede," svarede Josiane.

Dette svar, som brød ind med filosofien på religionens område, behagede ikke dronningen.

"Vi taler om Helvede, min kære, som to tosser," sagde hun til Josiane, "lad os spørge Barkilphedro; det er noget, han må forstå sig på."

"I egenskab af djævel?" spurgte Josiane.

"Nej, i egenskab af dyr," svarede Barkilphedro med et dybt buk.

"Han har mere ånd end vi," bemærkede dronningen til Josiane.

At have adgang til dronningen var for et menneske som Barkilphedro det samme som at beherske hende. Han var kun ikke på det rene med, hvorledes han skulle benytte sit herredømme.

Han havde fået fodfæste ved hoffet, og ingen lejlighed kunne let undslippe ham. Mere end én gang havde han fremlokket et ondskabsfuldt smil på dronningens læber, og det var så godt som en tilladelse til at gøre jagt. Men var der intet privilegeret vildt? Skulle det også være tilladt at knække en vinge på en person som dronningens egen søster? Det var det første punkt, han måtte have oplysning om. Holdt dronningen af sin søster? Et fejltrin kunne fordærve det hele. Barkilphedro fortsatte altså sine iagttagelser.

Spilleren ser på sine kort, før han spiller ud. Hvor mange trumfer har han på hånden? Barkilphedro begyndte med at undersøge de to damers alder. Josiane var tre og tyve år gammel, Anne en og fyrre. Det gav allerede spillet chancer.

Det er et ærgerligt øjeblik, når en dame opgiver at tælle forårene og begynder at regne efter vintre. Man harmes over

den tid, man selv bærer på. De unge opblomstrende skønheder, som er duft for andre, er torne for hende, og alle disse roser gør intet andet indtryk end fornemmelsen af et stik. Det er, som om al denne friskhed er et rov fra hende selv, som om skønheden kun undflyr hende, fordi den søger ly hos andre. At benytte dette lune, at gøre den fyrreårige dronnings rynker dybere, det var den vej, som nu var foreskrevet Barkilphedro.

For den misundelige er det ikke vanskeligere at vække skinsyge end for rotten at lokke en krokodille frem. Barkilphedro fæstede sit forskende blik på Anne. Han stirrede ind i dronningen, som man kan se ned i et stillestående vand.

Antydninger af følelser og tankelarver bevægede sig i dette tunge hoved, men de var uklare og havde næppe omrids og form. Dronningen tænkte dette og ønskede hint, men *hvad* var vanskeligt at sige. Af og til havde hun nogle tåbelige, pludselige indfald. Dem man måtte gribe; hun måtte tages på fersk gerning.

Ville dronning Anne i sit hjertes inderste hertuginde Josiane godt eller ondt? Det var den opgave, der forelå Barkilphedro. Når den var løst, kunne han gå videre.

Forskellige hændelser kom ham til nytte, og da navnlig på grund af hans udholdende luren.

Anne var gennem sin mand langt ude besvogret med den nye dronning af Preussen, som hun havde et portræt af, malet på emalje efter Turquet de Mayennes metode. Også denne dronning havde en uægte yngre søster, baronesse Drika.

En dag stillede nu Anne i Barkilphedros nærværelse den preussiske gesandt nogle spørgsmål om denne Drika.

"Hun skal være rig?"

"Meget rig," svarede gesandten.

"Hun ejer nok flere slotte?"

"De er pragtfuldere end hendes søster dronningens."

"Hvem skal hun ægte?"

"En meget højtstillet mand, grev Gormo."

"Er han smuk?"

"Nydelig."

"Hun er nok ung endnu?"

"Meget ung."

"Lige så smuk som dronningen?"

"Endnu smukkere," svarede gesandten med dæmpet stemme.

"Det er temmelig uforskammet," hviskede Barkilphedro.

Dronningen tav et øjeblik og udbrød så:

"Disse bastarder!"

Barkilphedro mærkede sig denne flertalsform.

En anden gang, da man tog bort fra kapellet, ved hvilken lejlighed Barkilphedro befandt sig i nærheden af dronningen lige bag ved almisseuddelerne, vakte lord David Dirry-Moir, idet han passerede rækkerne, stor opsigt for sit smukke udseende. Hvor han kom frem, hørtes undrende udråb af fruentimmerstemmer: "Hvor han er smuk! Det kan man kalde en fin mand! Hvor han ser fornem ud!"

"Hvor det er ubehageligt!" brummede dronningen.

Det hørte Barkilphedro, og han vidste nu besked. Man kunne skade hertuginden uden at mishage dronningen.

Den første gåde var løst; nu kom den anden: hvorledes skulle han bære sig ad for at skade hertuginden? Hvorledes kunne hans stakkels embede føre ham dette vanskelige mål nærmere? Det var der åbenbart ingen udsigt til.

7. Skotland, England og Irland

Viscount Saint John, dvs. Bolingbroke, skriver til Thomas Lennard, greven af Sussex: "To ting fører til højhed, i England at have *le tour*, i Frankrig at have *le pour*."

Le pour i Frankrig bestod i følgende: Når kongen var på rejser, anviste hoffoureren om aftenen i nattekvarteret dem, der hørte til Hendes Majestæts følge, deres værelser. Blandt disse herrer var der nogle, der havde en betydelig forrettighed: "De har *le pour,*" siger *Journal Historique* fra 1604, "det vil sige foureren, der anviser værelserne, skriver *pour* foran deres navne, såsom: *pour M. le prince de Soubise,* mens han på dørene til de værelser, der ikke skal bebos af fyrstelige personer, blot skriver navnet, men ikke *pour* foran, f.eks.: *Le duc de Gesvres, le duc de Mazarin*." Dette *pour* på døren betød altså en fyrste eller en yndling. Kongen benådede med *le pour,* som han benådede med det blå bånd eller med pair-værdigheden.

At have *le tour* i England var mindre en forfængelighedssag, det var en mere reel udmærkelse. Det var et tegn på, at man virkelig havde adgang til regenten. Den, der ved fødsel eller ved nåde var kommet i en sådan stilling, at han modtog direkte meddelelser fra majestæten, havde på væggen i sit soveværelse en drejeskive (*un tour*), hvor der var anbragt en klokke. Klokken lød, skiven åbnede sig, et kongeligt budskab fremstillede sig på en guldtallerken eller på en fløjlspude, og så lukkede skiven sig igen. Det var en på engang fortrolig og højtidelig meddelelse. Andet brugtes *le tour* ikke til; den lød kun for at bebude et kongeligt budskab. Man så ikke, hvem der overbragte det; det

var forresten ganske simpelt en kongelig page. Leicester havde *le tour* under Elisabeth, Buckingham under James I.

Under Anne var det Josiane, der som dronningens søster nød denne forret, og hun førte derfor et næsten fyrsteligt liv, snart i byen snart på landet, alt efter årstiden, og holdt næsten hof med lord David og andre til hofmænd. Da lord David og Josiane endnu ikke var gift, kunne de uden at gøre sig latterlige vise sig offentligt. De kørte ofte i samme vogn til teatret eller til væddeløb og viste sig i den samme loge.

De smukkeste boksekampe fandt dengang sted i Lambeth, hvor lordærkebiskoppen af Canterbury har et slot, skønt luften er usund der, og et rigt bibliotek, som til visse tider står åbent for honnette folk. Engang fandt her ved vintertid en kamp sted på en aflukket eng mellem to mænd, ved hvilken Josiane befandt sig blandt tilskuerne i lord Davids selskab. Hun havde spurgt, om der var adgang for damer, og lord David havde svaret: *Sunt feminæ magnates*, dvs. der er fornemme damer eller i fri oversættelse: ingen borgerlige. En hertuginde har adgang overalt. Derfor var Josiane tilskuerinde ved boksekampen.

Hun føjede sig efter datidens skik og brug og iførte sig herreklæder. På rejser var det dengang ganske almindeligt blandt damer.

Da lord David var i selskab med en dame, kunne han ikke vise sig på banen, men måtte være til stede som simpel tilskuer. Lady Josiane røbede kun sin rang ved at benytte lorgnet.

Den ædle kamp blev ledet af lord Germaine som præsident, en oldefader eller grandonkel til den lord Germaine, der hen imod slutningen af det attende århundrede som oberst smurte haser fra et slag og derpå blev krigsminister, men kun undgik

fjendens kugleregn for at hjemfalde til Sheridans sarkasmer, et langt farligere skyts. Mange gentlemen var til stede og indgik væddemål, deriblandt ikke få parlamentsmedlemmer.

De to boksere var en irlænder fra Tipperary, som efter navnet på det bjerg, hvor han var født, hed Phelem-ghe-madone, og en skotte ved navn Helmsgail. Nationalstoltheden var således med i spillet; det var et sammenstød mellem Irland og Skotland, der forestod, Erin skulle veksle næveslag med Gajothel. Derfor var der væddemål på over fyrre tusinde guineas, de faste indsatser fraregnet.

De to kæmpere var ganske nøgne med undtagelse af, at et par korte benklæder var bundet fast om hofterne og et par sømbeslåede halvstøvler snøret sammen om anklerne.

Skotten Helmsgail var en lille mandsling på næppe nitten år, men han havde allerede en sammensyet pande og et kvæstet kindben, og i den foregående måned havde han knækket et ribben og slået begge øjnene ud på bokseren Sixmileswater. For ham var der derfor selvfølgelig stor begejstring; de, der holdt på ham, havde udsigt til en gevinst på tolv tusind pund sterling. Han var let og rask, ikke større end et lille fruentimmer, undersætsig, bredskuldret, kraftigt bygget; intet var gået til spilde af det stof, han var lavet af, hver eneste muskel syntes beregnet på nævekampen. Hans glinsende krop, der var brun som erts, var fast tømret. Han smilede, og tre manglende tænder fremhævede smilet.

Hans modstander, en mand på fyrre år, var høj og bred, det vil sige svag. Han var næsten to meter høj, havde et bryst som en flodhest, men et blidt udtryk. Et slag af hans næve kunne slå et skibsdæk sønder og sammen, men han forstod ikke at

anbringe det. Denne irlænder var helt og holdent overflade og syntes snarere at være med i en boksekamp for at modtage end for at give fra sig, men man følte, at han ville holde længe ud. Han var som et stykke halvrå roastbeef, sej at bide i og umulig at fortære. I kunstsproget hedder sådan en fyr også råt kød, *raw flesh*. Phelem-ghe-madone skelede og syntes hengiven i sin skæbne.

Disse to mennesker havde sidste nat sovet side om side i samme seng, og de havde drukket af det samme glas, hver tre slurke portvin.

De havde hver sin gruppe venner, folk af råt udseende, der syntes at kunne blive farlige for dommerne. Blandt Helmsgails tilhængere bemærkede man John Gromane, som var berømt for at kunne bære en okse på sin ryg, og en vis John Bray, som engang havde taget ti skæpper mel på sine skuldre og mølleren med og med denne byrde var gået over to hundrede skridt. Til støtte for Phelem-ghe-madone havde lord Hyde ladet komme fra Launceston en vis Kilter, som boede i det grønne slot, og som kunne kaste en sten af tyve punds vægt over skulderen højere end det højeste tårn på slottet. Disse tre folk, Kilter, Bray og Gromane, var alle fra Cornwall, en stor ære for grevskabet. Andre af tilhængerne var simple døgenigte med brede rygge, krumme ben, kraftige næver og dumme fjæs. De var klædt i pjalter og kendte ikke til frygt, det havde de stiftet for nøje bekendtskab med justitsen til. Mange af dem forstod sig fortræffeligt på at drikke politiet på pelsen; således må hvert håndværk have sine talenter.

Den udkårne eng lå længere fra byen end Bjørnehaven, hvor der tidligere holdtes tyre-, bjørne- og hundefægtninger,

hinsides de yderste nye bygninger, lige op til det forfaldne abbedi St. Mary Over Rye, som blev ødelagt af Henry den Ottende. Det var nordenvind, og der faldt en fin regn, der hurtigt forvandledes til isslag. Blandt de tilstedeværende gentlemen kunne man kende dem, der var familiefædre, på deres oplukkede paraplyer.

På Phelem-ghe-madones side stod oberst Moncreif som dommer, og Kilter var bestemt på at knæsætte ham, når han faldt. På Helmsgails side havde den hæderlige Pughe Beaumaris og lord Desertum de tilsvarende hverv.

De to boksere stod i nogle øjeblikke ubevægelige i kredsen, mens man stillede urene, så gik de begge frem og gav hinanden hånden.

Phelem-ghe-madone sagde til Helmsgail:

"Jeg gik hellere hjem."

Og Helmsgail svarede hensynsfuldt:

"Disse herrer må dog have noget for deres ulejlighed."

Nøgne som de var frøs de naturligvis. Phelem-ghe-madone rystede af kulde, og tænderne klaprede i munden på ham.

Doktor Eleanor Sharp, en nevø af ærkebiskoppen af York råbte nu til dem:

"Slås nu, folk! Det vil varme jer!"

Dette milde ord tøede dem op. De tog nu fat i hinanden. Men ingen af dem var vred for det. Man talte tre lette ture. Da råbte den velærværdige doktor Gumdraith, et af de fyrre medlemmer i All Souls College:

"Skænk Dem en snaps genever!"

Men de to voldgiftsmænd og de to faddere, der alle fire var dommere, holdt på reglerne. Og dog var det meget koldt.

Man hørte råbet: *First blood!* Det var "det første blod", man længtes efter.

Så blev de igen stillet op over for hinanden. De så på hinanden, gik nærmere, strakte armene, berørte hinandens næver og gik så tilbage. Pludselig gjorde den lille Helmsgail et spring. Den virkelige kamp begyndte.

Phelem-ghe-madone fik et slag lige i panden midt imellem øjenbrynene. Hele hans ansigt dryppede af blod. Mængden råbte: *Helmsgail has tapped his claret* (Helmsgail har tappet sin rødvin), og der lød bifald. Phelem-ghe-madone svingede sine arme som et par møllevinger og slog i blinde ud i luften med begge næver.

Den hæderværdige Peregrine Bertie sagde:

"Blændet, men ikke blind endnu."

Da hørte Helmsgail fra alle sider det opmuntrende tilråb:

Bung his peepers! (Slå ham øjnene ud!)

De to stridsmænd var virkelig godt valgte, og skønt vejret var uheldigt, ventede man sig en god forestilling. Phelem-ghe-madone, denne quasikæmpe, led under alle de ulemper, der var følger af hans fortrin. Han bevægede sig tungt, hans arme var massive, men hans krop var ikke andet end en klump. Den lille derimod løb, slog, sprang, skar tænder, fordoblede sin kraft ved hurtighed og kendte alle kneb. Det var den vilde kraft i uvidenhedstilstand over for det civiliserede næveslag. Helmsgail kæmpede lige så meget med sine nerver som med sine muskler og lige så meget med sin ondskab som med sine kræfter. Phelem-ghe-madone derimod var en lad og livløs slagsbroder. Det var kunsten, der stod mod naturen, den grusomme imod barbaren.

Det var klart, at barbaren ville blive overvundet, men det ville ikke gå ganske hurtigt. Deraf fremvoksede interessen.

Står en lille mod en stor, har den lille gerne de bedste udsigter. En kat besejrer en buldog, og en Goliath er altid blevet overvundet af en David.

En hagl af tilråb regnede ned over stridsmændene: Bravo, Helmsgail! *Good! well done, highlander! Now, Phelem!* (Godt, vel gjort, højlænder! Nu du, Phelem!). Og Helmsgails venner gentog med uforstyrret velvilje: Slå ham øjnene ud!

Helmsgail overgik forventningerne. Pludselig bukkende sig og farende op igen med en slanges bugtninger gav han Phelem et dygtigt slag for brystet. Kolossen vaklede. Han sank ned på Kilters knæ og stønnede:

"Jeg begynder at blive varm."

"Et galt slag!" råbte viscount Barnard.

Lord Desertum rådførte sig med voldgiftsmændene og afgav kendelse om fem minutters pause.

Phelem-ghe-madone besvimede. Kilter tørrede blodet af øjnene og sveden af kroppen på ham med en flonelslap og stak ham en flaske i munden. Man var ved den ellevte omgang. Foruden såret i panden havde Phelem fået brystet forslået, hans mave og hoved var opsvulmede, men Helmsgail fejlede intet.

Der opstod nogen bevægelse blandt herrerne.

"Et galt slag!" gentog lord Barnard.

"Væddemålet gælder ikke," sagde en anden.

"Jeg fordrer min indsats tilbage," begyndte en tredje, og en fjerde tilføjede: "Jeg vil have mine fem hundrede guineas, jeg går min vej."

"Lad det nu høre op!" råbte de omkringstående.

Men nu rejste Phelem-ghe-madone sig, ravende omtrent som en drukken mand, og sagde:

"Lad os blive ved, men på en betingelse: Jeg vil også have lov til at gøre et galt slag."

"Tilstået!" råbtes der fra alle sider.

Helmsgail trak på skuldrene, og efter de fem minutters forløb gik det atter løs. For Phelem var det en dødskamp, for Helmsgail en leg.

Hvad dog videnskaben kan udrette! Det lykkedes den lille at få den store fat i *chancery*, det vil sige Helmsgail fik pludselig Phelems tykke hoved under sin venstre arm, der var krummet som en halvmåne af stål, og holdt det således under sin skulder med bøjet hals og nakke, mens han lod sin højre hånd bearbejde hans ansigt som en hammer, der falder slag i slag på et søm, men nedefra opad. Da Phelem endelig befriet løftede sit hoved, var han uden ansigt. Hvad der havde været næse, øjne og mund var nu kun en slags sort svamp, dyppet i blod. Han spyttede ud, og man så fire tænder flyve hen ad jorden. Da faldt han, og Kilter modtog ham med sit knæ.

Helmsgail havde kun nogle ubetydelige blå pletter og en skramme på kravebenet.

Nu var der ikke længere nogen der frøs. Man holdt seksten mod én for Helmsgail imod Phelem-ghe-madone. Harry af Carleton tilbød et vædernål om hans ejendom og titel imod ærkebiskoppen af Canterburys gamle paryk.

Kilter stak sin blodige flonelslap i flasken og vaskede Phelem med genever. Så fik man igen hans mund at se, og han åbnede det ene øjenlåg. Tindingerne syntes at være knust.

"En omgang endnu, min ven," sagde Kilter, og han tilføjede: "Til ære for den flade by!"

Waliserne og irlænderne forstår ellers hinanden, men Phelem gjorde ikke en mine, der røbede, at han endnu formåede at tænke. Han rejste sig med Kilters bistand. Det var fem og tyvende omgang. Af den måde, hvorpå denne kyklop – for han havde nu kun et øje – stillede sig hen, sluttede man, at nu var det forbi, og ingen tvivlede om kampens udfald. Han lagde sin næve over hagen, et så kejtet træk, som om han var i færd med at opgive ånden. Helmsgail råbte nu:

"Jeg vædder for mig selv, tusind mod én!"

Og så løftede han armen i vejret og slog til.

Mærkværdigt nok faldt de begge, og der hørtes en lystig mumlen. Nu var det Phelem-ghe-madone, der var tilfreds. Han havde benyttet sin forbeholdte ret til et slag imod reglerne til at slå sin modstander lige i navlen, og nu lå Helmsgail og rallede.

Tilskuerne klappede i hænderne, selv de tabende. Phelem havde gjort lige mod lige, og det havde han lov til. Han var åbenbart blevet til krøbling for livstid, men Helmsgail blev båret bort på en båre, og det var den almindelige mening, at han ikke ville komme levende fra det. Lord Robartes råbte, at han havde vundet tolv hundrede guineas.

Ved bortgangen tog Josiane lord David under armen og sagde:

"Det er meget smukt, men –"

"Men?"

"Jeg havde troet, at jeg ikke længere skulle kunne kede mig, men det har jeg ikke opnået."

Lord David standsede, så på Josiane, lukkede munden og pustede sine kinder op, idet han rystede på hovedet, hvilket betyder så meget som: "Pas nu godt på!" Og så sagde han til hertuginden:

"Når man keder sig, er der kun et middel."

"Og det er?"

"Gwynplaine."

Hertuginden spurgte:

"Hvad er Gwynplaine?"

5. bog

Gwynplaine og Dea

1. Gwynplaine

Naturen havde været ødsel i sine velgerninger imod Gwynplaine. Den havde givet ham en mund, der strakte sig lige til ørene, øren, der nåede op over øjnene, en uformelig næse, der var som skabt til at en grimassemager kunne lade sine briller danse på den, og et ansigt, som man ikke kunne se på uden at le.

Men var det også naturens værk? Var den ikke blevet understøttet? Et par øjne som loftsluger, en gabende åbning til mund, en stumpet udvækst med to huller, der skulle gælde for næsebor, et fladtrykt ansigt, og alt dette af den beskaffenhed, at det måtte vække latter, er ikke noget, der stammer fra naturen alene.

Er dernæst latter ensbetydende med glæde?

Når man overfor denne gøgler – for det var en gøgler – var kommet ud over det første indtryk af munterhed og betragtede dette menneske med opmærksomhed, opdagede man snart sporene af kunst i det; så fuldendt kan naturen ikke være. Mennesket kan gøre meget for at gøre sig styg, men kun lidt for at gøre sig smuk. Af et hottentotansigt kan man ikke danne en romersk profil, men man kan nok forvandle en græsk næse til en kalmuknæse. Det er ikke for intet, at middelalderens latin har dannet ordet *denasare*. Efter al rimelighed havde kyndige børneafrettere i en tidlig alder bearbejdet Gwynplaines ansigt, og det var lykkedes fortræffeligt.

Gwynplaine var som sagt gøgler. Han lod sig se offentligt; det var en ubeskrivelig virkning, han frembragte. Han kunne helbrede en tungsindig blot ved at vise sig. Folk, der havde sorg,

måtte gå af vejen for ham, for faldt deres øje på ham, kunne de ikke undgå at briste i en usømmelig latter. Engang kom bøddelen til ham, og bøddelen tvang ham til at le. Når man så ham, måtte man holde sig for maven, og begyndte han at tale, kunne man næppe stå på sine egne ben for latter. Han var sorgens antipol: Spleen i den ene ende og Gwynplaine i den anden.

Det havde ikke varet længe, før Gwynplaine opnåede et sørgeligt ny på markeder og i gader og stræder. Han frembragte latter ved selv at le, og dog lo han egentlig ikke. Det var hans ansigt der lo, men ikke hans sjæl; det ydre var her ikke afhængigt af det indre. Denne latter, som han ikke selv havde lagt på pande, kinder, øjenbryn eller mund, kunne han heller ikke få bort derfra. Den var for altid påtrykt hans ansigt. Det var en automatisk latter, der var så meget mere uimodståelig, som den var forstenet. Ingen kunne unddrage sig dette grin. Der gives to smitsomme trækninger med munden: at le og at gabe. I kraft af den hemmelighedsfulde operation, som Gwynplaine formodentlig havde gennemgået som barn, bidrog hver enkelt del i hans ansigt til dette grin, hele hans ansigtsdannelse var som beregnet på det, og enhver sindsbevægelse, af hvilken natur den end var, forøgede eller, om man vil, forværrede dette forunderlige udtryk af munterhed. Forbavselse, smerte, vrede, medlidenhed pirrede blot musklerne til således at udtrykke lystighed; selv gråd forvandlede sig til latter, og hvad han end gjorde, hvad han end ville, hvad han end tænkte, frembød han, så snart han løftede hovedet, et billede af skraldende latter for den gabende mængde. Det var med få ord et lystigt Medusa-hoved.

Den antikke kunst anbragte ovenover skuepladsen i de græske teatre et lystigt ansigt af bronze. Dette ansigt, komediens maske, syntes at le og vakte latter, men var dog tankefuldt. Al den parodi, der ender i raseri, al den ironi, der ender i visdom, fortættede sig og smeltede sammen på dette ansigt; al bekymring, skuffelse, uvilje og sorg prægede sig i dette uforanderlige ansigt og frembragte munterhed som et totaludtryk for disse sørgelige følelser. Den ene mundvig fortrak sig til spot, vendt mod menneskene, den anden til bespottelse, vendt mod guderne. Med dette sarkasmens ideal sammenlignede menneskene den ironi, som enhver bærer i sig, og den mængde, der uophørligt fornyede sig omkring denne urokkelige latter, morede sig kosteligt over grinets gravlignende ubevægelighed. Man kunne næsten betragte Gwynplaine som en levende kopi af denne den antikke komedies døde maske. Et sådant infernalsk hoved, sædet for den uforsonlige munterhed, bar han på sin hals. Hvilken byrde må dog ikke en sådan evig latter være for en mands skuldre!

Enhver tilværelse ligner et brev, der forandres ved et postscriptum. For Gwynplaines vedkommende bestod dette postscriptum i følgende: når han anstrengte hele sin årvågenhed, og ingen sindsbevægelse lagde bånd på hans viljekraft, kunne det undertiden lykkes ham at standse det evige grin på hans ansigt og kaste en slags tragisk slør over det, og så lo man ikke mere, når man så på ham, man gyste. En sådan anstrengelse underkastede Gwynplaine sig i øvrigt så godt som aldrig, for det var forbundet med stor smerte og en utålelig spænding. Desuden behøvedes kun den ringeske adspredelse eller sindsbevægelse, for at denne latter, efter for et

øjeblik at være forjaget, skulle vende tilbage i hans træk med den stigende flods hastighed, og den var da desto kraftigere, jo stærkere sindsbevægelsen havde været. Med denne indskrænkning måtte Gwynplaines latter kaldes evig.

Når man så ham, måtte man som sagt le, men når man havde leet, vendte man hovedet bort med afsky; navnlig gjaldt dette om kvinderne. Latterkrampen var så at sige en tribut, man betalte ham. Man underkastede sig den i munterhed, men næsten mekanisk, og havde latteren først sat sig, var Gwynplaine utålelig at se på.

For øvrigt vat han høj, velvoksen, bevægelig, i ingen henseende vanskabt, når ansigtet undtages, hvad det end yderligere talte for den formodning, at han snarere var kunstens end naturens værk. Han havde rimeligvis endog haft et smukt ansigt. Tænderne havde man ladet ham beholde, for de er nødvendige til at le; selv et dødningehoved har tænder. Den operation, der var fuldbyrdet på ham, havde uden tvivl været skrækkelig. Erindringen om den var forsvundet hos ham, thi for at lykkes måtte den være foregået, mens han var ganske lille.

Foruden dette ansigt havde hans opdrager også udrustet ham med en gymnasts og atlets talenter. Hans lemmer var tidligt vænnet til alle mulige forvridninger og kunne som dørhængsler bevæge sig i alle retninger. Intet var blevet forsømt for at gøre ham til en fuldendt gøgler. Hans hår var én gang for alle malet okkergult, en hemmelighed, som man i vore dage på ny er kommet efter. Nu anvendes den af smukke damer; hvad der tidligere skæmmede, anses nu som et skønhedsmiddel. Denne gule hårfarve, der øjensynligt var tilvejebragt ved et

ætsende middel, havde gjort hårene uldne og ru at føle på; de stod på hovedet som børster eller som en manke. Hjerneskallen var blevet uberørt af denne mishandling, hovedformen var kraftig og ophøjet. Bag latteren boede en sjæl, der drømte som vi andre.

Latteren var for Gwynplaine et helt talent. Han kunne egentlig ikke selv gøre fra eller til, men den var blevet hans levevej. Vi behøver vel ikke at sige, at Gwynplaine var det barn, der den vinteraften blev sat ud på Portlands kyst og blev optaget i en fattig hjulbod i Weymouth.

2. Dea

Barnet var blevet til mand. Der var gået 15 år, man skrev nu 1705. Gwynplaine gik i sit 25. år.

Ursus havde beholdt de to børn hos sig, og de dannede nu en omrejsende familie.

Ursus og Homo var blevet gamle. Ursus var blevet skaldet, ulven havde fået grå hår. En ulv skal kunne blive meget gammel, man siger en 80 år.

Den lille pige, der var fundet på sin moders lig, var nu en høj, bleg sekstenårig pige med brunt hår, spinkel og fin, så fin, at man næsten måtte være bange for, at hun skulle knække som en lilje, med et par øjne fulde af glans, men blinde. På hendes ansigt, som dagslyset ikke formåede at trænge igennem, udtrykte et sørgmodigt træk om mundvigene denne bitre skuffelse. Der var det forunderlige ved hendes store, klare øjne, at de, slukkede for hende selv, lyste for andre. De var som et par gådefulde fakler, der kun lyste udadtil; de gav et lys fra sig, som de selv ikke havde. Denne mørkets fange spredte et strålende lysskær over sin mørke omgivelse. Hun så ikke solen udenfor sig, men man så sjælen i hende. Der var en himmelsk stirren i dette døde blik. Hun var selv en nat og glimrede dog som en stjerne.

Ursus, der sværmede for latinske navne, havde døbt hende Dea. Han havde taget sin ulv lidt med på råd, idet han havde sagt til den:

"Du repræsenterer mennesket, jeg dyret. Vi er verden hernede, den lille der skal repræsentere verden deroppe. Så megen svaghed er almagt. På denne måde vil hele verdensaltet,

menneskeheden, dyreriget og det guddommelige være til stede i vor hytte."

Og ulven havde ikke gjort indvendinger. Således kom hittebarnet til at hedde Dea.

For Gwynplaines vedkommende havde Ursus ikke behøvet at gøre sig ulejlighed med at finde på et navn. Samme morgen, som han opdagede, hvorledes drengens ansigt var skamferet, og at den lille pige var blind, havde han spurgt:

"Dreng! hvad hedder du?"

Og drengen havde svaret:

"Man kalder mig Gwynplaine."

"Så hed da Gwynplaine," havde Ursus sagt.

Dea hjalp Gwynplaine ved hans øvelser.

De to var så at sige en forening af den menneskelige elendighed. De syntes at være født hver i sin afdeling af graven, Gwynplaine i rædslen, Dea i mørket. Der var noget af et skyggebillede i Dea, noget af et spøgelse i Gwynplaine. Den seende Gwynplaine var den ulykkeligste af de to, thi for ham var der en smertelig mulighed, som hun, den blinde, ikke kendte, den at kunne sammenligne sig med andre mennesker, hvad der for ham var det samme som ikke længere at forstå sig selv. Dea bar et slør, natten, Gwynplaine bar en maske, sit ansigt. Det skrækkelige lå i, at han var maskeret med sit eget kød. Hans hoved levede, men hans ansigt var dødt, og han mindedes ikke nogensinde at have set det. For Dea som for Gwynplaine var menneskeslægten noget udvortes, som de selv stod udenfor. Hun som han følte sig alene, men mens hendes ensomhed stammede fra, at hun intet så, kom hans af, at han så alt. For Dea bestod skabningen kun i, hvad der kan høres og føles,

virkeligheden var noget begrænset, indskrænket, kortvarigt, der var ingen anden uendelighed for hende end mørket. For Gwynplaine bestod livet i bestandig at have mængden for sig og udenfor sig. Hun var forvist fra lysets rige, han udelukket fra livet.

De måtte da vel kaldes to fortvivlede. En iagttager kunne umuligt se dem uden at gribes af den dybeste medlidenhed. Hvor måtte de ikke lide! Man skulle ikke tro, at skæbnen nogensinde kunne have truffet et bedre valg for at gøre den jordiske tilværelse til et kvalfuldt helvede for to væsener, der intet havde forbrudt.

Og dog levede de i et paradis. De elskede hinanden. Gwynplaine tilbad Dea, og Dea forgudede Gwynplaine.

"Du er så smuk!" sagde hun til ham.

Der var kun en eneste kvinde på Jorden, Gwynplaine så, og hun var blind.

Hvad Gwynplaine havde været for hende, vidste hun fra Ursus, som han havde fortalt om sin besværlige vandring fra Portland til Weymouth. Hun vidste, at da hun var ganske lille og var lige ved at opgive ånden, hvilende ved hendes døde moders bryst, var hun blevet taget op af et væsen, der ikke var slet så lille som hun, at dette barn havde hørt hende, mens alle andre var døve for hende, at denne svage, forstødte, værgeløse dreng, der udmattet slæbte sig afsted i en ørken, havde taget en ny byrde på sig i hende, at han havde åbnet sit hjerte, da himlen lukkede sig, at han, der ikke selv havde tag over hovedet, var blevet hende et ly, at han havde været moder og amme for hende, at han på denne jord, hvor intet syntes at være til for ham, havde opdaget pligten, at han havde meldt sig, hvor alle

andre havde tøvet, at han havde stukket sin hånd i graven og trukket hende frem, at han halvnøgen havde dækket hende til med sine pjalter, fordi hun frøs, at han pint af sult havde tænkt på at skaffe hende noget at spise og drikke, at han havde kæmpet med døden for hendes skyld, kæmpet med den under alle former, som vinter, sne og storm, ensomhed og skræk, sult og tørst.

Hun vidste, at det havde han gjort som barn, og at nu, da han var mand, var han hendes, den svages, kraft, var han en rigdom for hendes fattigdom, en lægedom for hende, den syge, et øje for den blinde. Gennem den ubegribelige tæthed, der holdt hende i afstand, skelnede hun tydeligt denne opofrelse, denne selvfornægtelse, dette mod. I den uforklarlige abstraktion, hvori en tanke lever, som solen ikke lyser for, dannede hun sig gådefulde omrids af disse dyder. Under hendes stadige bekymring for mulige farer, midt i hendes følelse af værgeløshed havde hun en bevidsthed om Gwynplaine som én, der stod og vågede over hende, som aldrig forlod hende, aldrig kunne blive kold eller skjule sig. Ham viede hun al sin tillid, hele sin taknemmelighedsfølelse, han beroligede hendes angst, han strålede for hende i mørket som en godhedens sol, og som sådan blændede han hende.

For hoben, der har for mange hoveder til at kunne have en tanke og for mange øjne til at kunne se, som både selv er overflade og holder sig til overfladen, var Gwynplaine en klovn, en gøgler, en nar, lidt mere og lidt mindre end et dyr. Hoben kendte kun hans ansigt. For Dea var han den redningsmand, der havde taget hende op af graven, den trøster, der gjorde hende det muligt at leve, den vejleder, hvis hånd førte hende i

blindhedens labyrint. Han var hendes befrier og beskytter, hendes broder og ven, et sendebud fra oven, og hvor mængden kun så et uhyre, så hun en engel. For den blinde Dea skuede ind i sjælen.

3. Samlivet

Filosoffen forstod og billigede Deas henrykkelse.

"Den blinde ser det usynlige," sagde han. "Samvittigheden er syn."

Gwynplaine var på sin side beruset af Dea. Også han var blændet, når han så på hende. Selv var han ikke så meget grim som skrækkelig, og i hende havde han derfor sin modsætning for sig. Var han rædsel, så var hun ynde. Hun syntes at være en drøm, der havde taget legemlig skikkelse. Hele hendes person, den luftige bygning, figuren, der var smidig og bøjelig som et rør, de runde skuldre, der måske havde usynlige vinger, de fine omrids, den næsten gennemsigtige hvide teint, det ophøjede i det tillukkede blik, den hellige uskyld i hendes smil røbede et slægtskab med englene, og dog var hun kvinde nok til ikke at være en engel.

Gwynplaine gjorde som sagt sammenligninger med sig selv og gjorde sammenligninger med Dea. Hans tilværelse var brydningspunktet for to stråler, en mørk og en lys. Den samme brødkrumme kan på engang berøres af to næb, af hvilke det ene bider, det andet kysser. En sådan krumme, der på engang fortæres og kæles for, var Gwynplaine. Både ulykken og lykken havde lagt sin finger på ham, der var lyst både forbandelse og velsignelse over ham. Hvem var han? Det vidste han ikke. Når han betragtede sig selv, var han en ubekendt, men denne ubekendte var gruelig. Han levede som en slags hovedløs, for han havde et ansigt, der ikke tilhørte ham. Og så skrækkeligt var dette ansigt, at han vakte latter og blev morsom. Det var det menneskelige ansigts skibbrud på en dyregrimasse, aldrig

havde mennesket været fuldstændigere udslettet af et menneskeåsyn, aldrig havde man set en mere fuldkommen parodi, aldrig havde nogen drøm vist et mere afskrækkende grin, aldrig havde alt, hvad der kan støde en kvinde fra sig, været således forenet hos nogen mand. Det ulykkelige hjerte, der var maskeret og fornægtet af dette ansigt, syntes for bestandig dømt til ensomhed, tillukket af ansigtet som af gravens låg. Men nej, også den usynlige godhed udfoldede sig her, hvor en ufattelig ondskab havde raset. Til det frastødende føjede den det tiltrækkende, i klippen lagde den magneten, den forladte sendte den en sjæl til undsætning, den lynslåede lod den trøste af duen, vanskabningen lod den beundre af skønheden.

For at dette skulle være muligt måtte den skønne ikke kunne se den fornægtede. Til en sådan lykke behøvedes en sådan ulykke. Forsynet havde gjort Dea blind.

Gwynplaine havde en uklar følelse af, at han var genstand for en forløsning, der var ham lige så ubegribelig som forfølgelsen. En lysglans havde spredt sig over hans brændemærke; det var alt, hvad han vidste. Ursus havde, da Gwynplaine var kommet i den alder, at han kunne forstå det, forelæst og forklaret ham doktor Conquests bemærkninger *de Denasatis*, men han havde med priselig forsigtighed afholdt sig fra enhver gisning og vel vogtet sig for at drage nogen som helst slutning. At der var øvet sådan vold imod Gwynplaine i hans barndom, lod sig ane, men vished havde han kun om ét, nemlig resultatet. Det var hans bestemmelse at leve som brændemærket, men spurgte han hvorfor, lød der intet svar, tavshed og ensomhed omgav ham. I denne nød kom Dea til som en himmelsk mægling mellem

Gwynplaine og fortvivlelsen. Bevæget og opvarmet følte han, hvorledes den yndige pige vendte sig til ham, den skrækkelige, og han havde en fornemmelse af, at en stjerne skuede ned på ham.

Gwynplaine og Dea var et par. En rede og to fugle – det var deres historie. De var kommet ind under den fælles lov at søge og at finde hinanden. Hadet var således blevet narret. Gwynplaines forfølgere, hvem de end var, den gådefulde forbitrelse, hvorfra den end udsprang, havde forfejlet målet. Man havde villet fremkalde fortvivlelse, og lyksalighed var blevet resultatet. Bøddelhånden var afløst af en kvindehånd. Man havde håbet at isolere ham for bestandig først fra familien, hvis han havde nogen, så fra menneskeheden, ved at gøre barnet til en ruin, men naturen havde antaget sig denne som enhver ruin og trøstet denne ensomhed, som den kommer al forladthed til hjælp. På de nedstyrtede mure vokser der blomster og grønt, til stenene har naturen vedbend, til menneskene har den kærlighed.

De to ulykkelige levede således ved hinanden: Dea følte sig støttet, Gwynplaine følte sig elsket.

En usigelig taknemmelighedsfølelse voksede frem hos de to ulykkelige. Hvem de takkede, vidste de ikke selv, men takke gjorde de, og al tak har vinger og går derhen, hvor den skal. Din bøn ved bedre besked om det end du selv.

Hvor mange har troet, at de bad til Jupiter, og bad dog til Jehova! Hvor mange af dem, der tror på amuletten, er ikke blevet hørt af den uendelige! Hvor mange gudsfornægtere er det ikke undgået, at de beder til Gud alene derved, at de er gode og fortrøstningsfulde.

Gwynplaine og Dea var taknemmelige. Som et drømmesyn så han en hvid skønhedssky stige ned til sig i kvindeskikkelse, et strålende fænomen, hvori der var et hjerte, og denne skikkelse favnede han, og dette hjerte knyttede sig til ham. Han var ikke længere vanskabt, for han var elsket. En rose friede til en kålorm, for den anede, at ormen indesluttede en sommerfugl af guddommeligt udspring. Gwynplaine, den forstødte, blev en udvalgt.

At have, hvad man behøver, er alt, hvad der kræves. Det havde de begge opnået. Det var to lakuner, der udfyldte hinanden ved at forenes. Det, der var den enes fattigdom, udgjorde den andens rigdom, den enes ulykke var den andens skat. Havde Dea ikke været blind, havde hun ikke valgt Gwynplaine, og havde Gwynplaine ikke været vanskabt, havde han ikke foretrukket Dea. Det var derfor hendes lykke, at hans udseende var frastødende, som det var hans lykke, at hun ikke kunne se. At de på en så forunderlig måde trængte til hinanden var kilden til deres kærlighed.

Gwynplaine havde kun en tanke: Hvad ville jeg være uden hende? Og Dea havde ligeledes kun en tanke: Hvad skulle der blive af mig uden ham? At tale med hinanden, at berøre hinanden var nok til at fremkalde henrykkelse. De havde således fordybet sig i hinanden, at de havde de samme drømme og de samme tanker. Hun hørte ham le, og han så hende smile. Når han gik, troede hun at høre en guddom bevæge sig. Som hun var lysets kilde for hans åndelige øje, var han hendes religion, for han repræsenterede det nærværende, som er det usynliges åbenbarelse, og som er det, der avler tillid. Undertiden kunne hun, henrevet af sin kærlighed, kaste sig på

knæ for ham, som en skøn præstinde for et strålende pagodebillede.

Man tænke sig en afgrund og midt i denne en lysets oase og på denne oase disse to væsner, der stod uden for livet og blændede hinanden.

En renere kærlighed kan der ikke gives. Dea vidste ikke, hvad et kys var, om hun end måske kunne føle en attrå efter det, for blindheden, navnlig hos en kvinde, har sine drømme, og om den end føler sky, når det ukendte nærmer sig, er det ingen afsky. Hvad Gwynplaine angik, følte han en lønlig angst, jo mere han følte sig beruset. Han kunne have vovet alt med denne sin barndoms legesøster, med dette væsen, for hvem brøde var lige så fremmed som lyset, med denne blinde, som kun så den ene ting, at hun tilbad ham. Men han ville have troet, at han stjal, hvad hun måtte have villet give ham, og erkendelsen af hans uformelighed opløste sig i en ophøjet skamfølelse.

Disse lykkelige levede i idealets verden. Der var de formælet som sfærerne; gennem æteren meddelte sig den hemmelige udstrømning, der i uendelighedens rum viser sig som tiltrækningskraft, på Jorden som køn. Deres sjæle kyssedes.

De havde altid levet sammen og kendte ikke sig selv uden som det ene led af dette samliv. Deas barndom var faldet sammen med Gwynplaines ynglingeår, og de var vokset op ved hinandens side. Længe havde de sovet i den samme seng, for hjulboden havde ikke plads til mange senge. De lå på kisten, Ursus på gulvet. Men en skøn dag, mens Dea endnu var lille, havde Gwynplaine følt sig voksen, og skammen begyndte at vise sig hos den mandlige part.

"Jeg vil også sove på gulvet," sagde han så til Ursus, og om aftenen lagde han sig på bjørneskindet ved siden af den gamle.

Dea græd og kaldte på sin sovekammerat, men Gwynplaine, der havde fået uro over sig, holdt stand, og fra dette øjeblik lå han stadigt på gulvet ved siden af Ursus, undtagen i de smukke sommernætter, for så lå han udenfor hos Homo.

Dea, som dengang var tretten år, sagde ofte om aftenen: "Gwynplaine, kom op til mig, så sover jeg bedre," og da hun næsten var jomfru, kunne det ofte hænde, at hun sad på sin seng for at rede sine lange hår, med åben og halvt nedfaldende chemise, frembydende en skitse til en kvindestatue, en næppe begyndende Eva, og kaldte på Gwynplaine. Han rødmede, slog øjnene ned, stammede forlegen, vendte hovedet bort, blev bange for sig selv og gik sin vej.

En sådan idyl havde udviklet sig af tragedien.

Ursus sagde til sig selv:

"Jeg skal snart spille dem et puds; jeg vil have dem gift."

Og nu fremsatte han kærlighedens teori for Gwynplaine.

"Ved du," sagde han, "hvorledes Vorherre tænder den ild, som man kalder kærlighed? Han stiller en lille djævel midt imellem en kvinde og en mand, og med en eneste svovlstik, det vil sige et eneste blik, er så det hele fyr og flamme."

"Et blik behøves ikke," svarede Gwynplaine, idet han tænkte på Dea.

"Dumrian!" indvendte Ursus, "behøver sjælene øjne for at se hinanden?"

Undertiden var Ursus gemytlig. Det kunne hænde, at Gwynplaine betragtede Ursus som et farligt vidne, men en dag sagde Ursus til ham:

"Hvad er nu det? En hane generer sig ikke for tredjemand, når den vil gøre haneben."

"Men ørnen skjuler sig," svarede Gwynplaine.

Til andre tider blev Ursus betænkelig og ræsonnerede da med sig selv som så:

"Det er nok klogest at sørge for, at Cytheres vogn får hæmsko på hjulene. Det går for vidt med den kærlighed, det kunne føre til ubehageligheder, man må forhindre en ildebrand, man må styre de unge hjerter."

Og nu tog han sin tilflugt til advarsler af følgende art, som han henvendte til Gwynplaine, når Dea sov, og til Dea, når Gwynplaine ikke var til stede,

"Dea," sagde han, "hæng dig ikke for meget ved Gwynplaine. Det er farligt at leve i en anden. Egennytte er lykkens rod. En mand kan smutte ud af hænderne på en pige. Man ved ikke, hvad for fluer Gwynplaine kan sætte sig i hovedet. Han gør svær lykke; du kan ikke tænke dig, hvad han gør for lykke!"

"Gwynplaine, man må passe nogenlunde sammen. Er den ene for grim, må den anden ikke være for smuk, det er betænkeligt. Vand i blodet, min dreng. Tror du virkelig, du er skabt til Dea? Se dig engang i spejlet, og se så på hende – der er en god afstand. Dea har alt, hvad man kan ønske sig. Denne hvide teint, denne hårvækst, læber som jordbær, og hvilke fødder og hænder! Runde skuldre, og hvilket udtryk! Når hun kommer gående, stråler et lysskær én i møde, og hvor ordene klinger med den stemme! Når man så tænker sig, at hun dog er et fruentimmer! Hun er nok ikke så dum, at hun skulle være en engel. Det er en fuldendt skønhed. Se, alt det skal du tænke, når du har din ro kær."

Imidlertid blev Dea og Gwynplaine dobbelt forelskede i hinanden, og Ursus syntes ikke at kunne begribe, at hans advarsler ikke virkede. Det var en forbavselse af samme slags, som når én har gydt olie i ilden og ikke kan forstår, at han ikke har kunnet få den slukket. Forresten var det slet ikke hans hensigt at slukke, ikke engang at afkøle. Denne kærlighed, der opildnede dem, varmede ham, og han var henrykt over den. Han ville blot drille dem lidt.

Ursus havde omtrent været både fader og moder for Gwynplaine og Dea. Med alt sit brummeri havde han opflasket dem og opdraget dem, og da denne adoption havde gjort hjulboden lidt sværere at trække, havde han hyppigere spændt sig selv for sammen med Homo. Imidlertid, da de første år var gået, da Gwynplaine næsten var voksen og Ursus var blevet gammel, var turen kommet til Gwynplaine, så måtte han trække læsset og Ursus med.

Da Ursus så Gwynplaine vokse til, stillede han hans horoskop ved hjælp af hans grimhed.

"Man har gjort din lykke," sagde han.

I masken fandt han, at der var lagt en god grund til en fremtid, og han uddannede ham derfor til gøgler, men udstyrede ham ved siden af med så megen kundskab og visdom som muligt. Ofte gentog han for ham:

"Bliv filosof! Visdom gør usårlig. Som du ser mig her, har jeg aldrig grædt. Det kommer af min visdom. Tror du, at jeg havde manglet lejlighed, hvis jeg havde villet græde?"

I sine monologer, hvor ulven var tilhører, sagde han:

"Gwynplaine har jeg lært alt, latin indbefattet, Dea har jeg ingenting lært, musik indbefattet."

Det var nu vel snarere en kompliment til Dea end en udtalelse af ringeagt for musikken, for han dyrkede den selv og havde virkelig lært både Dea og Gwynplaine at synge. Han spillede ganske kønt på en lille fløjte, som dengang var i brug, og ligeledes på en slags tiggerorgel, der omtales i krøniken som vagabond-instrumentet, og som lokkede mængden til boden. Når han foreviste sit orgel for mængden, sagde han: "På latin kalder man det *organistrum*."

Den mangesidige, omhyggelige opdragelse havde dog ikke beskæftiget børnene i den grad, at den kunne hindre dem i at elske hinanden. Som to unge træer, der plantes i hinandens nærhed, bøjer deres grene mod hinanden, således mødtes deres hjerter. Ursus trøstede sig som sagt med, at han skulle nok få dem gift, men af og til brummede han dog: "De keder mig med deres kærlighed."

Den smule, Gwynplaine og Dea kendte til fortiden, indskrænkede sig til, hvad de havde fået fortalt af Ursus, som de kaldte fader.

Gwynplaines barndomserindringer samlede sig i en uklar bevidsthed om, at der engang var draget en skare onde ånder over hans vugge. Det havde efterladt det indtryk hos ham, at vanskabte fødder havde trådt på ham i mørket. Om det var sket med forsæt eller ikke, kunne han ikke gøre sig nede for. Det eneste, han tydeligt mindedes med alle enkeltheder, var det tragiske eventyr, da han blev forstødt. Fundet af Dea stod for ham som et lysende moment i den sorgens nat.

Deas erindring var endnu mere omtåget. Sin moder mindedes hun som noget koldt. Måske havde hun dog engang set solen, for hun havde i det mindste en erindring om noget

lysende og varmende, der var blevet erstattet af Gwynplaine. Når hun med kærlighedens hviskende sprog ville forklare ham sine forestillinger, sagde hun f.eks.:

"Lyset – det er, når du taler!"

Engang kunne Gwynplaine ikke styre sig, da han så Deas blændende arm gennem et musselinsærme, men berørte den dristigt med sine læber. Dette kærlighedens kys med en fordrejet mund vakte den inderligste glæde. Hun rødmede som en rose. Uhyrets kys kaldte morgenrøden frem på den skønne, natomhyllede pande. Gwynplaine sukkede, halvt forskrækket, men kunne ikke lade være at fortabe sig i beskueren af de blændende former, der var halvt utilslørede.

Dea strøg ærmet op, strakte den blottede arm hen til Gwynplaine og hviskede:

"Igen!"

Men nu flygtede Gwynplaine.

Den næste dag begyndte legen forfra med nogen afveksling. Det var en himmelsk nedgliden i kærlighedens lokkende afgrund.

Undertiden gjorde Gwynplaine sig bebrejdelser. Han betragtede sin lykke som en samvittighedssag. At lade sig elske af denne kvinde, der ikke kunne se ham, syntes ham det samme som at bedrage hende. Hvad ville hun vel sige, når hendes øjne pludselig blev åbnede? Hun måtte jo forfærdes! Hun ville skjule sit ansigt med sine hænder og flygte med et skrig! Disse skrupler bevægede ham til en tilståelse.

"Du ved vel, at jeg er meget grim," sagde han en dag til Dea.

"Jeg ved, at du er mageløs," svarede hun.

"Når du hører alle mennesker le, så ler de ad mig, fordi jeg er så skrækkelig."

"Jeg elsker dig," svarede Dea, og efter et ophold fortsatte hun: "Jeg var ved at dø, og du førte mig tilbage til livet. Uden dig kunne jeg ikke leve. Giv mig din hånd!"

Og deres hænder mødtes og trykkede hinanden, og de sagde ikke et ord mere, opfyldte af kærlighedens lyksalighed.

Ursus havde gnaven hørt på dette, og den næste dag, da de alle tre var samlet, sagde han:

"Forresten er Dea også grim."

Disse ord gjorde ingen virkning, for Dea og Gwynplaine var så optaget af hinanden, at de ikke lagde mærke til Ursus' udbrud, og således gik det så ofte, så han gerne kunne have sparet sine dybsindige bemærkninger. Imidlertid kan det ikke nægtes, at denne bemærkning røbede et vist kendskab til kvinden hos den lærde mand. Gwynplaine havde ganske vist i al troskyldighed begået en uklogskab. At sige til en kvinde: "Jeg er grim", ville være farligt over for enhver anden end Dea, og især over for en blind kvinde, for er man forelsket og blind, så er man to gange blind, og i denne tilstand drømmer man, men illusion er drømmens brød, og at berøve kærligheden dens illusion er at berøve den næring. Beundring er vel egnet til at vække kærlighed, den gælder fysiske eller moralske fortrin, men lige så farligt er det at nedbryde den. Sig heller ikke en kvinde noget, der er vanskeligt at forstå. Det vil bringe hende til at drømme, og det bliver ofte en slem drøm. Et ord, man lader falde, kan fremkalde en rystelse, stærk nok til at sprænge et bånd, eller ramme så dybt, at hjertet næsten uden at man ved af det lidt efter lidt bliver tomt.

Lykkeligvis var Dea ikke af samme stof som andre kvinder. Det var en usædvanlig natur: legemet var skrøbeligt, hjertet ikke. En guddommelig standhaftighed i kærlighed hørte med til hendes væsen. Alt, hvad dette ord af Gwynplaine havde bevirket hos hende, var, at hun en dag sagde til ham:

"Hvad er det at være grim? Det må være at gøre ondt. Men Gwynplaine gør ikke andet end godt. Han er smuk."

Og så fortsatte hun i den for børn og blinde så naturlige form af spørgsmål: "Hvad kalder I egentlig at se? Jeg kan ikke se, men jeg ved besked. Tror du ikke, at synet er noget, der skjuler sandheden?"

"Nej," sagde Gwynplaine.

"Jo vist så," fortsatte Dea, "for du siger jo, at du er grim!" Og efter et øjebliks grublen udbrød hun: "Du lyver!"

Gwynplaine havde således den tilfredsstillelse at have gjort en tilståelse og ikke at blive troet. Det var en beroligelse for han samvittighed og for hans kærlighed.

Han var nu fire og tyve år, hun seksten. Da sagde Ursus, der ikke havde glemt, at han ville spille dem et puds, en morgen til dem:

"Nu må I en af dagene vælge en religion."

"Hvorfor behøves det?" spurgte Gwynplaine.

"Fordi I nu må gifte jer."

"Men det er vi jo," sagde Dea, for hun kunne ikke indse, at man kunne være mere mand og kone, end de var.

I grunden havde Ursus ikke noget imod denne jomfruelige betragtning, denne sjælenes forening. Når han gjorde indvendinger, var det blot fordi han syntes, at han skulle sige noget, men som læge fandt han Dea for svagelig til at indgå

ægteskab, og han mente, at det i al fald kunne komme tids nok. Og hun havde jo ret, de var uadskilleligt forenede ved deres ulykke og ved deres kærlighed.

Dog forgæves drømte Gwynplaine, forgæves fortabte han sig i beskuelsen af Dea og lyttede til sin kærligheds indre stemme, han var dog et menneske og måtte gennemgå den gæring, som skaberen har foreskrevet hele naturen. Ofte, når han optrådte offentligt, kunne han derfor ikke lade være at betragte kvinderne iblandt mængden, men hurtigt vendte han det syndige blik bort og flygtede angrende tilbage i sig selv. Det blev ham så meget lettere, som han på alle kvindeansigter læste uvilje, antipati, afsky, modbydelighed. Det var åbenbart, at ingen anden end Dea var mulig for ham.

Deres lykke var fuldkommen, så fuldkommen, at de ikke engang mere var fattige.

4. Forretningerne

Fra 1689 til 1704 var der sket en stor forandring. I sidstnævnte år hændte det ikke sjældent, at ved nattens frembrud en stor og tung vogn, trukket af et par kraftige heste, holdt sit indtog i en eller anden lille by ved kysten. Den lignede et skibsskrog, som man havde vendt op og ned på, således at kølen blev tag og dækket gulv, og derpå sat på fire hjul. Hjulene var alle fire ens, men alle lave. Både hjul, vognstang og vogn var grønmalede, men med nuancer i farven, flaskegrønt på hjulene og æblegrønt på taget. Disse grønne farver havde henledt opmærksomheden på vognen, som på alle markeder var kendt under navnet *Green-Box*, det vil sige "Den Grønne Kasse". Der var to vinduer på denne *Green-Box*, et i hver ende, og bagtil en dør med trappetrin. Fra taget steg der røg i vejret gennem et grøntmalet rør. Nedenfor vognen, lænket til denne, sås et dyr, halvt hund og halvt ulv.

Dette vandrende hus var altid pudset og vasket, blankt og rent. Foran ved hestene, på en buk, hvor man steg op gennem det ene vindue, sad ved siden af en olding, der holdt tømmen og styrede køretøjet, to sigøjnersker i gudindedragt og blæste på trompet. Måbende stod de gode borgere og anstillede deres betragtninger over den vældigt rystede maskine.

Det var Ursus' gamle hus, der var blevet udvidet ved lykkens medfør og fra stillads var avanceret til teater, og denne udvidelse skyldte det Gwynplaine, som i tidens løb var blevet berømt.

Med kendermine havde Ursus i sin tid sagt Gwynplaine, at hans lykke var gjort, og ligesom nogle ukendte havde bearbejdet

hans ansigt, havde han taget hans forstand under behandling og stoppet så mange tanker som muligt bag den vellykkede maske. Så snart drengen var vokset til og syntes ham værdig dertil, havde han ført ham frem på skuepladsen, det vil sige på brættet foran boden, og virkningen havde været forbavsende. De forbigående havde ikke tøvet med at vise deres beundring, aldrig havde man set noget, der kunne sammenlignes med denne leende mimik. Nogle anså denne smittende lystighed for et naturfænomen, andre forklarede sig miraklet på kunstig måde, men imidlertid strømmede mængden sammen for at se Gwynplaine over alt, hvor han viste sig. Og takket være denne tiltrækningskraft havde det regnet ned i den omflakkende gruppes pose, først med farthings, derpå med større mønter, til sidst med shillings. Var nysgerrigheden mættet på et sted, begav man sig til et andet, og efterhånden som Gwynplaine havde udviklet sig i størrelse og grimhed, var den lykke kommet, som Ursus havde forudsagt.

Denne lykke havde tilladt Ursus som entreprenør at bygge den vogn, der hidtil havde hørt til hans drømme, det vil sige en kærre, der var rummelig nok til at bære et teater og udså videnskab og kunst på landevejene. Ja, han havde kunnet forøge sin kreds med to heste og to fruentimmer, der både fungerede som gudinder og som tjenestepiger. En gavl med mytologiske figurer var dengang en god anbefaling for en gøglerbod.

"Vi er et vandrende tempel," sagde Ursus.

De nævnte to fruentimmer, som filosoffen så at sige havde taget op fra gaden, var unge, men grimme, og hed efter Ursus' befaling Phoebe og Venus, hvilke navne her må udtales på engelsk: Fibi og Vinos.

Phoebe passede køkkenet, og Venus skurede templet. Desuden klædte de Dea på, når der var forestilling. Ellers gik Dea ligesom Fibi og Vinos med et blomstret florentinerskørt og en vest, der lod armene være frie. Ursus og Gwynplaine bar mandfolkeveste og store sømandstrøjer som matroserne til orlogs. Desuden havde Gwynplaine ved sine arbejder og øvelser en lædersklavine om hals og skuldre.

Gwynplaine passede hestene, Ursus og Homo passede hinanden indbyrdes.

Vanen havde lært Dea at bevæge sig i Green-Box næsten med samme lethed, som om hun havde kunnet se.

Hvis blikket havde kunnet trænge indenfor denne vandrende bygning, ville det i et hjørne have opdaget Ursus' gamle aftakkede bod, der nu hang på væggen, ubevægelig trods sine fire hjul, fritaget for at rulle, ligesom Homo var permitteret for trækketjenesten. Denne gamle bod tjente nu til soveværelse og påklædningsstue for Ursus og Gwynplaine, den indeholdt derfor to senge. I hjørnet overfor var køkkenet.

Et skibs udrustning kan ikke være knappere og bedre afpasset end den indre indretning i Green-Box. Alt var på sin plads, ordnet og beregnet. Vognen var opdelt i tre rum, der adskiltes ved vægge og stod i forbindelse med hinanden ved åbninger uden døre. Et gardin lukkede dem efter husbehov. Det bageste rum var bestemt for det mandlige personale, Det forreste for det kvindelige, og det midterste afgav plads for teatret. Orkesterapparaterne og maskineriet var i køkkenet. På et under tagets hvælving anbragt hængende loft gemtes dekorationerne, og når man åbnede en falddør i dette loft, kom lamperne til syne, hvorfra der spredte sig en magisk belysning.

Ursus var teatrets digter. Han besad desuden forskellige talenter og kunne gøre ikke helt ualmindelige kunster. Han kunne ikke blot efterligne stemmer, men formåede at fremkalde ikke ringe overraskelser ved forevisning af de mest uventede ting. Han foreviste således en kamp mellem lys og mørke, lod tal og ord danne sig på en væg ligesom af sig selv på hans blotte bud, fremstillede halvlyse skygger, hvor besynderlige skikkelser viste sig for straks at forsvinde, og mange andre løjerlige ting, og under alt dette syntes han selv at stå i dybe tanker uden at lægge mærke til den studsende mængde.

En dag sagde Gwynplaine til ham:

"Fader, du ser ud som en heksemester," og Ursus svarede:

"Det er jeg måske også."

Green-Box, der var bragt i udførelse efter Ursus' sindrige plan, frembød den snilde indretning, at fyldingen på venstre side mellem de to forhjul og de to baghjul ved hjælp af kæder og trisser kunne slås ned som en vindebro, og den gav da plads for tre søjler med hængsler, der, mens siden sænkede sig, holdt sig lodret, stillede sig lige ned på jorden som fødderne på et bord og holdt fyldingen over jorden som en ophøjet estrade. Samtidig viste sig teatret med vognsiden som forscene. Denne åbning lignede efter de puritanske præsters sigende fuldstændigt indgangen til Helvede, og de vendte sig derfor bort fra den med afsky. Måske har det været en ugudelig indretning af denne slags, det bevirkede, at Solon i sin tid pryglede Thespis. Thespiskærren har imidlertid haft et længere liv, end man tror, og eksisterer endnu. I det sekstende og syttende århundrede opførtes på den både i England, Frankrig,

Tyskland og Italien skuespil og balletter, som berømte navne er knyttet til. Eksempelvis skulle vi nævne Vincent Galilei, astronomens fader, der selv sang sin musik og akkompagnerede sig med en viola da gamba, og heller ikke må det glemmes, at på thespiskærren fremkom de første forsøg i den italienske opera, der siden året 1580 har fortrængt hyrdedigtet og afløst det med den frie inspiration. Den vogn med håbets farve, der bar Ursus, Gwynplaine og deres lykke, og hvor Fibi og Vinos stødte i trompeten som Famas præstinder, kunne ikke andet end forhøje indtrykket.

Når man ankom på de store pladser i byer og landsbyer, gav Ursus under pauserne mellem fanfarerne de lærerigste forklaringer af trompetskraldene, f.eks. således:

"Dette er en gregoriansk symfoni, borgere! Den gregorianske sakramentbog, dette store fremskridt, havde i Italien at kæmpe med den ambrosianske ritus og i Spanien med den mozarabiske, og det var med stor vanskelighed, at den sejrede."

Så standsede Green-Box på et eller andet af Ursus udvalgt sted, og når aftenen kom, sænkedes forscenen, teatret trådte frem, og forestillingen begyndte.

Teatret forestillede et landskab, malet af Ursus, der ikke kunne male, hvilket medførte, at landskabet i fornødent fald også kunne forestille en kælder eller noget andet underjordisk. Fortæppet var et broget silkegardin.

Publikum måtte stå udenfor, på gaden eller pladsen, i en halvkreds foran scenen, hvad enten solen skinnede eller det skylregnede, hvorfor regn ikke var så velkommen for datidens som for nutidens teatre. Når det lod sig gøre, gav man dog forestillinger i gården til et værtshus, i hvilket tilfælde man

opnåede at få lige så mange logerækker, som der fandtes etager med vinduer, og til gengæld for, at teatret således blev bedre tillukket, måtte publikum lukke bedre op for sin pung.

Ursus ledede det hele, stykket, selskabet, køkkenet og orkestret. Vinos slog med stor færdighed på tromme, og Fibi trakterede et andet instrument, en slags guitar. Homo regnedes med til selskabet, fungerede ikke sjældent som statist og havde også lejlighedsvis en mere indgribende rolle. Undertiden, når Ursus og Homo stod ved siden af hinanden på scenen, Ursus i sit vel anbragte bjørneskind, Homo i sin endnu bedre passende ulvehud, var der dem, som ikke var ganske sikre på, hvem der var dyret, og det smigrede Ursus.

Ursus' stykker var interludier, en dramatisk genre, der er gået en del af mode. Et af disse stykker, der ikke er blevet opbevaret, havde til titel: *Ursus rursus* (Ursus vender tilbage). Formodentlig spillede han selv hovedrollen deri, og handlingen har vel bestået i en falsk bortgang, efterfulgt af en øjeblikkelig indtræden på scenen. Mens navnene på Ursus' interludier, som man ser, undertiden var latinske, var poesien deri ofte spansk. Hans spanske vers var som næsten alle den tids castilianske sonetter rimede, og det generede ikke folk, for spansk var dengang et almindeligt sprog. De engelske søfolk talte castiliansk, ligesom de romerske soldater talte punisk. For øvrigt voldte heller ikke latin eller et andet sprog, som tilhørerne ikke forstod, nogen forlegenhed, hverken i skuespillet eller i messen. Man hjalp sig med at tilføje kendte ord, der rigtignok havde en ganske anden betydning. Der behøvedes et tridentinsk koncil for at få ende på disse løjer.

Ursus' hovedværk var et interludium, som han havde skrevet med særligt hensyn til Gwynplaine, og som han havde nedlagt hele sin sjæl i. Et sådant værk vækker altid tilfredshed hos dets forfatter. En skrubtudse, der frembringer en skrubtudse, har gjort et mesterværk. Tvivler man om det, så må man prøve at gøre det efter. Indholdet af det nævnte stykke, som han havde kaldt *"Det besejrede Kaos"*, var følgende:

Det er nat. Når tæppet går op, viser der sig kun mørke for den om Green-Box tæt sammenstimlede mængde. I dette mørke bevæger sig krybende tre uklare skikkelser. Ulven er ulven, Ursus bjørnen, Gwynplaine mennesket. Ulven og bjørnen forestiller de vilde naturkræfter, den ubevidste attrå, det ubundne mørke, og de styrter sig begge over Gwynplaine. Det er Kaos kæmpende med Mennesket. Gwynplaine kæmper dækket af et ligklæde og med ansigtet skjult i det tætte nedfaldende hår. Forresten er alt mørke. Bjørnen brummer, ulven tuder, mennesket skriger. Mennesket bukker under, de to dyr overvælder ham. Han råber om hjælp, og rallende udsender han en bøn i det ukendte rum. Det er skrækkeligt at se dette udkast til et menneske i dødskamp med dyrene, som han næppe kan skelnes fra. Tilskuerne vover næppe at trække vejret. Et øjeblik endnu og Kaos opsluger Mennesket. Kamp, skrig, hyl, og derpå pludselig tavshed. Nu lyder der sang i mørket. Et pust er gået over det, og en stemme lader sig høre. En mystisk musik bølger gennem rummet, ledsagende den usynliges sang, og med ét rejser der sig noget hvidt, uden at man ved, hvorfra eller hvorledes det er kommet. Dette hvide er et lys, dette lys er en kvinde, denne kvinde er ånden. Rolig, klar, skøn, blid og mild viser Dea sig, omgivet af en strålende sky, som et lysets billede,

indhyllet af morgenrøden. Stemmen, denne lette, dybe, ubeskrivelige stemme, er også hendes. Efter at være blevet synlig synger hun endnu, og man tror, at man hører en englesang, en fugls lovsang. Ved dette syn farer mennesket blændet op og fælder med begge næver dyrene, der styrter til jorden.

Da begynder synet, der svæver hen ad scenen på en måde, der er vanskelig at forstå, men derfor beundres desto mere, at synge følgende vers i et spansk sprog, der er tilstrækkelig rent for de lyttende engelske matroser:

Ora! Llora!
De palabra
Nace razón,
Da luz el son.

Bed! Græd!
Af talen
fødes fornuften,
af lyset sangen.

Da sænker hun øjet, som om hun har set en afgrund, og fortsætter:

Noche, quita te de allí,
El alba canta hallali.

Nat, fjern dig!
Morgenrøden synger hallali.

Som hun synger, rejser mennesket sig efterhånden mere og mere, og mens han først har ligget på jorden, er han nu

kommet til at knæle, med hænderne løftet mod synet og med begge knæ hvilende på dyrene, der ligger ubevægelige som lynslåede. Og hun fortsætter, henvendt til ham:

Es menester a cielos ir,
Y tu que llorabas reír.

Du skal stige op til himlen
og le, du, som græd!

Og idet hun nærmer sig med en stjernes majestæt, tilføjer hun:

Gebra barzón!
Dexa, monstro,
A tu negro
Caparazón.

Bryd åget!
Forlad du, uhyre,
dit sorte
hylster!

Idet hun lægger sin hånd på hans pande, hæver sig en anden stemme, endnu dybere og blidere, en stemme, der udtrykker smertelig henrykkelse og mild og øm alvor. Det er menneskets sang, der svarer stjernesangen. Endnu knælende i mørket på den overvundne bjørn og ulv, med sit hoved under Deas hånd, synger Gwynplaine:

O ven! Ama!
Eres alma,
Soy corazón.

O kom! elsk!
Du er sjælen,
jeg er hjertet.

Da falder der pludselig midt i mørket en lysstråle lige i ansigtet på Gwynplaine, og i mørket ser man det henrykte uhyre.

Den bevægelse, der i dette øjeblik går igennem mængden, lader sig ikke gengive på papiret. Det er en virkning, som om en leende sol var stået op. Latteren opstår af det uventede, og intet kunne være mere uventet end denne slutning. Intet pludseligt indtryk ville kunne måle sig med det, der fremkom, idet lyset således på engang slog ned på denne både latterlige og skrækkelige maske. Alt lo med ved denne latter, alle, foroven og forneden, foran og bagved, mænd og kvinder, gamle gustne ansigter og friske børneansigter, gode og onde, glade mennesker og sørgmodige. Endog forbigående, der intet så, måtte le, idet de hørte denne latter. Og den endte med klappen i hænderne og trampen med fødderne. Når tæppet var faldet, blev Gwynplaine stormende fremkaldt. Det var en forbavsende lykke. Har du set "Det besejrede Kaos"? lød det fra mund til mund, og der var en stadig tilstrømning til Gwynplaine. Ligegyldige, melankolikere og folk med ond samvittighed kom alle for at le, og det var en så uimodståelig latter, at den undertiden kunne synes sygelig, men er der nogen smitte, som mennesket ikke flygter fra, så er det glædens smitte. Denne hyldest gik imidlertid ikke uden for den lavere befolknings kreds, som den store mængde består af. Man kunne nemlig få "Det Besejrede Kaos" at se for en penny, og den fine verden indfinder sig ikke, hvor man kan få adgang for så godt køb.

Sammenstillingen med Dea forøgede den virkning, Gwynplaine gjorde. Denne hvide skikkelse ved siden af denne bjergtrold repræsenterede det guddommelige element. Folket betragtede Dea med en slags hemmelighedsfuld angst. Hun havde denne jomfruelige højhed, denne præstindeværdighed over sig, som ikke synes at kende noget til mennesket, men desto mere til Gud. Man så, at hun var blind, og havde en følelse af, at hun kunne se. Hun syntes at stå på dørtærsklen til det overnaturlige, halvt belyst af vort lys, halvt af evighedens glans. Hun var steget ned til Jorden for at virke der som Solen, gennem morgenrøden. Hun havde mødt et uhyre og forvandlet det til en sjæl. Hun så ud som skaberkraften, der tilfreds med sin skabning selv forbavses over den. Man læste på dette ansigt med dets henrivende studsen på én gang årsagens viljeskraft og virkningens overraskelse. Man følte, at hun elskede sit uhyre, men tvivlede kun om, at hun selv vidste, at det var et uhyre. Denne blanding af nat og dag forenede sig i tilskuerens sind som en dæmring med uoverskuelige udsigter. Hvorledes det guddommelige bryder frem i mennesket, hvorledes sjælen formæler sig med materien, hvorledes det uformelige ifører sig en paradisisk skønhedsdragt, alt dette dukkede op som anelser ved siden af den lystige stemning, som Gwynplaine kaldte til live. Naturligvis gjorde man sig ikke rede for det, for tilskueren ynder ikke tankens anstrengelse, men der var dog en anelse om noget, der lå bag det, man så med sine øjne.

Deas følelser lader sig vanskeligt tolke. Hun følte sig midt i en mængde og vidste ikke, hvad en mængde var. Hun hørte en larm, det var hendes indtryk. For hende var mængden et pust, og det var ikke langt fra sandheden. Generationerne kommer jo

og forsvinder som pust. I denne mængde følte hun sig alene, og der fo'r en gysen gennem hende, som om hun svævede over en afgrund. Men midt i denne en faretruende uskylds uro og beklemthed overfor det mulige fald bevarede hun dog sin mildhed og hævede sig over angsten, og pludselig genvandt hun sin sikkerhed og sit hold, idet hun greb en frelsende tråd i det mørke rum, med andre ord: hun lagde sin hånd på Gwynplaines mægtige hoved. Hvilken glæde gennemstrømmede hende, idet hun søgte ly for sine små rosenfingre i denne skov af krøllede hår. Dea berørte et får, som hun vidste var en løve. Hele hendes hjerte opløste sig i en usigelig kærlighed. Hun følte sig udenfor fare, for hun havde fundet sin frelser. Publikum troede at se det modsatte, det anså Gwynplaine for den frelste og Dea for den frelsende. Hvad gør det? tænkte Ursus, som kunne se ind i Deas hjerte og vidste, at hun fandt beroligelse og salig trøst ved det, der skræmte folket. Hver aften fornyedes disse indtryk for Dea. Hun var lige ved at græde af rørelse, mens man rundt om vred sig af latter. Omgivelserne oplivedes kun af munterhed, hun selv var lykkelig.

For øvrigt var den ustyrlige lystighed, som Gwynplaines uventede og rystende grin frembragte, åbenbart ikke tilsigtet af Gwynplaine. Han havde sat større pris på lidt mere smil og lidt mindre latter, på en beundring, der lidt mere kunne tilskrives digteren. Sin egen dom om stykket udtrykte han ved de ord: "Det er i en vis Shakespeares manér". Imidlertid, triumf trøster. Han forsonede sig hver aften med dette overmål af lykke, når han regnede sammen, hvor mange shillings farthing-rullerne udgjorde, og til hvor mange pund shilling-rullerne kunne

indbringe. Så sagde han også til sig selv, at i grunden måtte dog, når latteren først havde sat sig, *"Det besejrede Kaos"* lade noget blive tilbage i tilskuerens hjerter, som de tog hjem med sig. Og heri havde han måske ikke så ganske uret. Sikkert er det i det mindste, at hoben fulgte med opmærksomhed denne ulv, denne bjørn, mennesket, musikken, de af harmonien tæmmede hyl, den af morgenrøden fortrængte nat, den fra lysets rige svævende sang, og modtog *"Det besejrede Kaos"*, denne åndens sejr over materien, der afsluttedes i glæde for mennesket, med en uklar, men dyb sympati og endog med en vis rørt respekt. Folket havde ikke andre fornøjelser, for det kunne ikke komme med til adelens selskaber og havde ikke råd til at vædde tusind guineas for Helmsgail imod Phelem-ghe-madone.

5. Samfundslivet

Der er en drift hos mennesket til at hævne sig for den fornøjelse, man skaffer ham. Deraf må det komme, at der næres ringeagt for skuespilleren. Et menneske glæder mig, morer mig, adspreder, belærer, henrykker og trøster mig, byder mig idealets føde, er mig på engang behagelig og nyttig, nå, det må straffes, han må ydmyges, han må stilles i gabestokken, hans straf skal være, at mens han samler masserne om sig, skal han fremkalde ensomhed omkring sig selv. De såkaldte højere stænder har derfor opfundet den art udelukkelse for skuespilleren, som kaldes *applaus*.

Pøbelen er ikke fuldt så grusom. Den hadede ikke Gwynplaine og foragtede ham just heller ikke, men den simpleste kalfatrer af det mindste skib i Englands ringeste havn anså sig dog for højt hævet over denne pøbelens gøgler, i det mindste lige så højt, som en lord er hævet over en tømmermand. Gwynplaine var således som alle skuespillere både yndet og isoleret. Al lykke hernede er jo en forbrydelse; den, der har medaljen, har også dens bagside.

For Gwynplaine fandtes der dog for så vidt ingen bagside, som begge sider af hans held tiltalte ham. Bifaldet gjorde ham rig, isoleringen lykkelig. At være rig betyder nemlig i disse lavere lag, at man ikke lider nød, at man ikke mere har huller på sine klæder, ikke mangler noget til at lægge i ovnen og ikke går omkring med tom mave, at kunne spise, når man er sulten, og drikke, når man er tørstig, kort sagt at have alle sine fornødenheder, derunder indbefattet en skilling til en fattig. Denne rigdom besad Gwynplaine. Og hans sjæl havde også

rigdom, den havde kærlighed, og hvad kunne han da ønske sig mere?

Der var intet, han ønskede. Havde man kunnet tilbyde ham at befri ham for hans grimhed, at gøre ham smuk og henrivende, som han måske engang havde været, ville han have afslået det, for hvad skulle han da have ernæret Dea med? Så ville han ikke have været mere end den første den bedste bajads; nu behøvede han blot at vise sig, og pengene strømmede ind til ham. Han var den store masses herre og behersker og kunne udrette alt for Dea, sørge for hendes fornødenheder, tilfredsstille hendes tilbøjeligheder, hendes ønsker, hendes luner, og intet er mere tilfredsstillende end at beskytte den, der elsker os, at give det nødvendige til den, der viser os vejen til stjernerne. Denne højeste lykke nød Gwynplaine, og den skyldte han sin grimhed. Den tvang ham ind i et fængsel, men der var også Dea, og hans fængsel var derfor et paradis. En mur adskilte dem fra de levendes verden, men denne mur var ikke blot en adskillelse, men også en beskyttelse.

Denne forstødte var en udvalgt. Så lykkelig var han, at han beklagede andre mennesker. Han havde medlidenhed med dem. Selv om han var henrykt over sit fængsel, måtte han dog af og til følge den naturlige drift til at stikke hovedet over muren, og efter at have gjort sine sammenligninger, vendte han med desto større glæde tilbage til sin ørken med dens Dea.

For hvad så han om sig? Hvad var disse levende væsener, som hans nomadeliv bragte ham i berøring med under mangfoldige, hver dag fornyede former? Idelig nye masser og stadig den samme mængde. Ideligt nye ansigter og altid den samme elendighed. Hver aften stimlede samfundets ofre sammen om

hans lykkes tempel. Green-Box var nemlig i folkegunst, den lave pris lokkede de lavere klasser; det var de svage, de fattige og små, der indfandt sig. Man gik til Gwynplaine, som man går hen og drikker en snaps. Man købte sig hos ham for et par farthings glemsel. Fra sin estrade mønstrede han da folket, og hans ånd fyldtes af indtryk fra den menneskelige elendigheds vekslende skikkelser. Der var ikke en lidelse, ikke en hån, ikke en lidenskab, hvis rynke Gwynplaine ikke havde set. Disse børnemunde havde intet at spise; denne mand var en fader, denne kone en moder, og bag dem anede man en familie i nød. Det ansigt kom fra lasten og gik forbrydelsen i møde, og man kunne se hvorfor, man kunne se, at det var af uvidenhed eller af fattigdom. Et andet ansigt bar spor af oprindelig godhed, som samfundets tryk havde udvisket og forvandlet til had. På den gamle kvindes pande læste man sult, på den unge piges usædelighed, ofte den samme kendsgerning. I denne skare var der arme nok, men ikke værktøj, der var arbejdere, men intet arbejde.

Undertiden satte en soldat sig ved siden af arbejderen, undertiden en invalid ved siden af håndværkeren, og Gwynplaine så krigens spøgelse for sig. Det ene sted læste han brødløshed, det andet trældom. På nogle pander mødte ham tilbageskridtet, sløvheden, menneskets langsomme overgang til dyriskhed. Hvor mange unyttige anstrengelser viste der sig ikke spor af, hvor mange frugtesløse kampe, hvor mange talenter, hensunket i uvidenhed. Han så for sig en broget menneskevrimmel, pisket af ulykkens skum. Selv var han i havn og så derfra på skibbruddet rundt om.

Undertiden lagde han sit skamferede hoved mellem sine hænder og grublede. Hvor turde han vove at være lykkelig! Fortvivlede ideer dukkede op i ham. Da han engang havde hjulpet et barn, følte han længsel efter at hjælpe alverden. Drømmeskyer omtågede hans egen virkelighed, og han glemte sine omgivelser i den grad, at han udbrød: "Hvad kan man dog gøre for det stakkels folk?" Ofte var han så fordybet i disse tanker, at han udtalte dem højt. Da trak Ursus på skuldrene og så stift på ham. Men Gwynplaine fortsatte sine sværmerier og fortsatte: "O, var jeg mægtig, hvor skulle jeg da hjælpe de ulykkelige! Men hvad er jeg? Et støvgran. Hvad formår jeg? Intet."

Deri tog han dog fejl. Han gjorde meget for de ulykkelige, han bragte dem til at le, og at fremkalde latter er som sagt at skaffe glemsel; men den, der spreder glemsel, er en sand velgører på Jorden.

Som filosof udspionerede Ursus sin elevs drømme og studerede hans fysiognomi, og han kom uden stor vanskelighed på det rene med, hvad der foregik i ham. Da Gwynplaine en dag sad og grublede, trak Ursus ham i trøjen og sagde:

"Du ser mig ud som en iagttager, dumrian! Vogt dig, det er ting, der ikke vedkommer dig. Du har ikke andet at tænke på end at elske din Dea. Du er jo to gange lykkelig, først fordi hoben fer dine grimasser, dernæst fordi Dea ikke ser dem. Men du fortjener ikke din lykke. Ingen kvinde, der ser din mund, vil modtage et kys af dig, men denne mund er din lykke, og den tilhører dig i grunden ikke. Du er ikke født med den. Du har stjålet Djævelens maske, du er skrækkelig, det er et godt nummer i lotteriet. Lad dig da nøje med det. Der gives i denne

velindrettede verden to slags lykke, den retmæssige og slumpelykke. Din lykke er slumpelykke. Du sidder i en kælder, hvor en stjerne lader sig fange, og stjernen tilhører dig. Prøv da ikke på at smutte ud af kælderen, og pas på din stjerne, edderkop! Du har en juvel i dit spind! Gør mig dog den glæde at være tilfreds. Du sørger? Det er idiotisk. Hør mig, jeg vil tale den sande poesis sprog med dig. Lad Dea spise oksekød og bedekoteletter, og om et halvt år er hun så stærk og tyk som en tyrkinde. Gift dig så ordentligt med hende, og lad hende få et barn eller et par børn eller en hel flok. Det kalder jeg at filosofere. Så er man desuden lykkelig, og det er ikke så dumt. At have børn er at se blå skyer på himlen. Du må have unger, som du kan tørre næsen på og lægge i seng og pusle med. De må tumle om dig. Når de ler, er det godt, og når de brøler, er det endnu bedre – at skrige er at leve. Du må se dem ligge ved brystet, når de er et halvt år, krybe omkring, når de er et år, gå, når de er to år, vokse, når de er femten, og forelske sig, når de er tyve år. Den, der har de glæder, har alt. Jeg har måttet undvære dem, derfor er jeg også et bæst. Den gode Gud, der har skabt så smukke digte, og som er den første af vore forfattere, har dikteret sin medarbejder Moses: "Vorder frugtbare og formerer Eder!" Således lyder teksten. Altså formér dig, dumrian! Verden går sin egen skæve gang; den trænger ikke til dig, for at det skal gå galt. Vil du blot lade være at bekymre dig om den! En komediant er kommet til verden for at blive betragtet og ikke for at betragte. Ved du, hvad der er udenfor? Der er de retmæssige lykkelige, og jeg siger dig endnu engang, at du er en eventyrer, en tilfældigt lykkelig. Du har stjålet den lykke, som de ejer. De er de rette ejermænd, du har trængt dig ind, du lever

i utilladeligt forhold med lykken. Ved Schiboleth, den knægt er en sand slyngel! Hvad ville du svare, hvis de spurgte dig, med hvad ret du er lykkelig? Du har intet patent, det har de. Bland dig derfor ikke i deres sager, for at de ikke skal blande sig i dine. Ved du, elendige, hvad en retmæssigt lykkelig er? Det er et frygteligt væsen, det er en lord! Sådan en lord har måttet intrigere i Djævelens ukendte regioner, før han kom til verden, for at komme ind ad den rette dør! Det må have været svært for ham at blive født! Det er rigtig nok den eneste ulejlighed, han har gjort sig, men det må også koste at få skæbnen, den blinde tølper, til straks i vuggen at gøre én til herre over menneskene, at bestikke kontrolløren, så han skaffer én den bedste plads i teatret. Læs, hvad der står skrevet i den gamle bod, læs min visdoms bog, så skal du se, hvad en lord er. En lord er en, der har alt og er alt. Når han er ung, har han oldingens rettigheder; når han er gammel, gør han lykke som ynglingen; er han lastefuld, nyder han brave folks agtelse; er han fej, kommanderer han de modige; er han dagdriver, nyder han frugten af andres arbejde; er han uvidende, får han doktordiplom fra Cambridge og Oxford; er han dum, beundres han af digterne; er han grim som Thersites, smiler kvinderne til ham og pryder ham med Achilles' hjelm. Misbrug nu ikke mine ord; jeg siger ikke, at en lord nødvendigvis må være uvidende, slyngelagtig, grim, dum og gammel; jeg siger blot, at han kan være alt det, uden at det kommer ham til skade. Lorderne er fyrster."

På denne måde fortsatte Ursus i det uendelige, mens han spækkede sin fremstilling med historiske oplysninger om lordernes rettigheder og notitser om enkelte lorders umådelige

rigdomme. Blandt andet meddelte han sin elev, at han selv havde været huslærd hos en lord ved navn Marmaduke, der havde 300.000 rigsdaler dansk i årlig indtægt, hvilken omstændighed selvfølgelig måtte støtte hans oplysningers troværdighed.

Gwynplaine kom gennem alle disse betragtninger til det ringe trøstelige resultat, at de riges paradis er skabt af de fattiges helvede.

Da trådte Dea ind; hans blik faldt på hende, og nu havde han kun øje for hende. Således er kærligheden; man kan for et øjeblik være fordybet i hvilke som helst tanker, da kommer den elskede genstand og forjager alt uden at ane, at hun måske udsletter en verden i os.

Ursus' foredrag var omtrent den eneste kilde, Gwynplaine hentede kundskab til omverdenen ved, og denne kendte også så lidt til ham, at den ikke engang bekymrede sig om hans navn. "Manden, der ler" – det var det navn, han gik under; under dette tilnavn var hans virkelige navn forsvundet ligesom hans ansigt under latteren. Også hans popularitet var en maske. Imidlertid havde dog Ursus ladet en plakat slå op på Green-Box og her meddelt mængden følgende oplysninger:

"Her ser man Gwynplaine, der i sit tiende år natten til den 29. januar 1690 blev forladt på Portlands kyst af forbryderiske comprachicos. Nu er han voksen, og nu hedder han

Manden, der ler."

Disse gøglere levede på engang som i et hospital af spedalske og som hensatte på de lyksaliges ø. Hver dag fandt en brat overgang sted fra den mest larmende offentlige udstilling til den fuldstændigste ensomhed. Hver aften forlod de på en måde

verden for at leve op igen den næste dag. Skuespilleren er som et fyrtårn med dets glimt, der kommer og forsvinder. Så snart skuespillet var forbi, mens tilskuerne spredtes og mængdens bifaldsråb fortonede sig, trak Green-Box sin side op som en fæstning sin vindebro, og samkvemmet med menneskeheden var afbrudt. Verden lå da udenfor boden, men i denne bod var der frihed, en god samvittighed, mod, opofrelse, uskyld, lykke, kærlighed.

Den seende blinde og den elskede grimme satte sig ved hinandens side, hånd i hånd, pande mod pande, og hviskede berusede med hinanden.

Den midterste afdeling havde en dobbelt bestemmelse. For publikum var den teater, for skuespilleren spisesal. Ursus sammenlignede den derfor med en arradasch i en abyssinsk hytte.

Når Ursus havde gjort kassen op, spiste man til aften. Gwynplaine vartede da op for Dea, skar hendes brød i stykker og skænkede i hendes glas og kom derved ofte i en betænkelig nærhed.

"Hm!" brummede Ursus, men vendte sig i det samme bort, for at Gwynplaine ikke skulle se hans smil.

Under bordet lå ulven og fortærede sit måltid uden at bekymre sig om andet end sit ben.

Vinos og Fibi deltog i måltidet, men generede ikke meget. De to landstrygersker snakkede sammen i deres sigøjnersprog.

Endelig trak Dea sig tilbage med Fibi og Vinos i fruerburet, Ursus lænkede Homo under Green-Box, og Gwynplaine gav sig af med hestene. Ved midnat lå alt i søvnens arme med

undtagelse af ulven, som i følelsen af sit ansvar af og til åbnede et øje.

Den næste morgen samledes man igen til frokost, spiste skinke og drak te. Så sov Dea et par timer – det var efter spansk skik, og efter Ursus' råd, for han fandt hende svag – og imens udførte Ursus og Gwynplaine de huslige og udvendige forretninger, der hører til nomadelivet.

Det var kun sjældent, at Gwynplaine kom udenfor Green-Box undtagen på landevejene og ensomme steder. I byerne gik han kun ud om natten og havde da altid en bredskygget hat trukket ned over ansigtet. Med blottet ansigt viste han sig kun på teatret.

For øvrigt havde Green-Box ikke været i mange byer. I sit fire og tyvende år havde Gwynplaine af større stæder kun set de fem havne. Men imidlertid voksede hans ry og trængte udover de lavere kredse. Blandt venner af seværdigheder og kuriositeter blev det kendt, at en usædvanlig maske trak om hist og her; man talte om den og søgte den. Manden, der ler, blev berømt, og en afglans af hans ry tilfaldt *"Det besejrede kaos"*.

En dag sagde da Ursus i et anfald af ærgerrighed:

"Vi må til London!"

2. del

Blandt menneskene

1. bog

Lykken forandrer sig

1. Værtshuset Tadcaster

På den tid havde London kun én bro, London Bridge, med huse på. Den forbandt London med Southwark, en forstad, der var brolagt med sten, opskyllede af Themsen, og bestod af meget snævre smågader og stræder, ligesom City opfyldt af en mængde bygninger, huse og hytter af træ, hvor en ildebrand nemt kunne finde næring, som året 1666 havde vist.

Southwark udtaltes dengang Szøddrik, nu om stunder udtales det Saussuoak. Forresten findes der en fortrinlig måde at udtale engelske navne på, nemlig slet ikke at udtale dem. I stedet for Southampton behøver man f.eks. blot at sige: Stmptn. Der var en tid, da Chatham blev udtalt: *Je t'aime* – jeg elsker dig.

Mellem datidens Southwark og det nuværende var der den forskel som er til stede mellem en flække og en by, men også dengang var der en levende skibsfart. I en gammel kyklopisk mur langs Themsen var der anbragt ringe, hvor transportskibene blev surret fast, denne mur hed Effroc Stone, efter sagnet fordi en hertug ved navn Effroc havde druknet sig ved foden af denne mur, hvor vandet ved ebbe nåede en højde af seks gode favne. Den lille ankergrund var så fortrinlig, at den endda lokkede søskibe til sig, deriblandt den gamle tykbovede hollandske *Vograat*, som en gang ugentlig fo'r fra London til Rotterdam og tilbage. Andre skibe gik to gange dagligt til Deptford, Greenwich eller Gravesend. Overfarten til Gravesend, der udgjorde en snes mil, og tog omtrent seks timer.

En gammel stengesims, lige så meget klippe som mur, gik langs med foden af Effroc Stone og lettede adgangen for de

fartøjer, der ville lægge til ved muren, da den var tilgængelig uden hensyn til vandstanden. Muren var hist og her afbrudt af trapper. Den betegnede sydspidsen af Southwark. En jordopfyldning tillod forbigående at læne sig til Effroc Stone som til et rækværk. Herfra så man ud over Themsen. Hinsides vandet hørte London op, der var ikke andet at se end marker.

Noget fra Effroc Stone, ved en krumning af Themsen, næsten lige over for slottet St. James og bag ved Lambeth House, lå ikke langt fra en promenade, som dengang kaldtes Fox Hall (rimeligvis det samme som vauxhall), mellem en porcelænsfabrik og en glashytte, hvor der fabrikeredes flasker af malet glas, en af disse vide strækninger, hvor der ikke vokser andet end græs, og som i England kaldes *bowling-greens*. Af *bowling-green* – et grønt tæppe, hvor en kugle kan rulle – har franskmændene dannet ordet *boulingrin*. Nu om stunder har man en sådan eng i huset, men den lægges da på et bord og er af klæde i stedet for af grønsvær; det er billardet. Forresten er det besynderligt nok, at man kunne trænge til ordet *boulingrin*, når man havde *boulevard* – kuglegrønt –, som har den samme betydning.

Bowling-green i Southwark hed Tarrinzeau Field, da den engang havde tilhørt baronerne Hastings, som samtidig er baroner af Tarrinzeau og Mauchline. Fra lorderne Hastings var Tarrinzeau Field gået over til lorderne Tadcaster, der havde gjort den til et offentligt sted på samme måde, som en hertug af Orleans benyttede Palais Royal. Senere blev Tarrinzeau Field en offentlig græsningsplads og offentlig ejendom.

Tarrinzeau Field var en slags stadig markedsplads, opfyldt af gøglere, linedansere og musikanter så vel som af "dumme

mennesker, der kom for at se Djævelens kunster", som ærkebiskop Sharp udtrykte sig om alle slags skuespil.

Flere værtshuse, der hentede deres publikum fra disse markedsteatre og atter forsynede disse med publikum, lå lige ved pladsen og gjorde gode forretninger. Det var simple fjælleboder, der kun var beboet om dagen. Om aftenen tog værten nøglen til knejpen i lommen og gik sin vej. Kun et af disse værtshuse var et rigtigt hus. Det var det eneste, der var bygget på *bowling-green*; markedsboderne kunne nemlig forsvinde, når det skulle være, så snart gøglerne begav sig på rejser.

Dette værtshus, der således dannede en undtagelse, og som efter den tidligere besidder hed Tadcaster, kunne næsten kaldes et hotel. Det havde en køreport og en temmelig stor gård. Denne køreport, der førte fra gården ud på pladsen, blev imidlertid ikke benyttet, men man gik ind ad en mindre dør ved siden af, som førte ind i den egentlige gæstestue, et stort, men lavt og tilrøget rum, der var forsynet med borde. Over den hang ved et vindue på første sal værtshusets skilt. For at komme ind i gården måtte man passere gæstestuen, for den store port var en gang for alle lukket og låst.

I værtshuset Tadcaster var der en herre og en dreng. Herren hed mester Nicless, drengen hed Govicum. Mester Nicless var enkemand; af karakter var han gerrig og ængstelig, og han havde stor respekt for lovene. I hans ydre vakte især de stærke øjenbryn og hans hårbesatte hænder opmærksomhed. Govicum var en dreng på fjorten år, tykhovedet og fornøjet. Et forklæde forkyndte hans bestilling, det kortragede hoved viste trældomsmærket. Han sov i stueetagen i et hus, der før havde

været optaget af en hund, og hvor en åbning, der vendte ud til *bowling-green*, gjorde tjeneste som vindue.

En aften, da det blæste stærkt og var temmelig koldt, så at man havde al grund til at tage benene med sig, sås en mand, der vandrede omkring på Tarrinzeau Field, pludselig at gøre holdt ved muren til værtshuset Tadcaster. Det var en af de sidste måneder i vinteren 1704-5. Det var en mand i matrosklæder, smuk og velvoksen, hvad der sig hør og bør for en hofmand og ikke er forbudt en mand af folket. Hvorfor standsede han? For at lytte. Og hvad lyttede han efter? Efter en stemme, der talte på den anden side af muren, rimeligvis i en gård. Denne stemme lød vel noget oldingeagtig, men dog højt nok til at kunne høres af dem, der gik forbi på gaden. Samtidigt hørte man fra det rum, hvor stemmen kom fra, en støjende mængde. Stemmen talte som følger:

"Londons mænd og kvinder, her er jeg! Jeg ønsker jer af hjertet til lykke, at I er englændere. I er et stort folk, ja I er endog en stor pøbel. Jeres næveslag er endnu smukkere end jeres sværdslag. I har appetit. I er den nation, der spiser de andre. En prægtig bestilling! Denne indsugen af Verden gør England til noget for sig selv. I politik og filosofi, i ledelsen af kolonier og i industrien såvel som i kunsten at gøre andre ondt til gavn for jer selv er I mærkværdige. Det øjeblik er ikke fjernt, da der vil være opslået to plakater på Jorden. På den ene vil være at læse: "Her bor mennesker" og på den anden: "Her bor englændere". Jeg anfører dette til jeres ære, for jeg selv er hverken englænder eller menneske, jeg har den ære at være en bjørn. Desuden er jeg doktor. Det passer godt sammen. Gentlemen, jeg giver undervisning i to slags ting: i hvad jeg ved

og hvad jeg ikke ved. Jeg sælger medicin, og jeg giver ideer. Kom nærmere og hør mig! Videnskaben indbyder jer. Luk ørene op! Er de små, vil de rumme lidt af sandheden; er de store, vil der være plads til megen dumhed. Altså, giv agt! Jeg underviser i *pseudodoxia epidemica*. Jeg har en kammerat, der vækker latter, jeg vækker tanker. Vi bor under samme tag, for latter er af ligeså god familie som viden. Demokrits visdom bestod i at le. Jeg ler nu ikke; jeg giver mig af med at berigtige de populære vildfarelser, at rense forstanden. Når man fortæller jer, at rabbi Eleazars døde barn talte med den hellige Augustin, så tro det ikke! Det kan være, at barnet talte, men under tungen har der ligget en guldplade med forskellige stjernebilleder. I ser, jeg er mådeholden. Jeg skelner det sande fra det falske. Tro heller ikke, at slangen, der fristede Eva, havde et menneskeligt ansigt ligesom Kadmus. Den slags historier har man nok af. Det er såmænd ligeså lidt sandt, at den hellige Georg havde en helgens datter hos sig, da han dræbte en drage. Og tro heller ikke, at den hellige Jeronimus havde et ur på kaminen i sit værelse; for det første boede han i en hule og havde ikke noget værelse, dernæst havde han ingen kamin, og for det tredje fandtes der ingen ure. Det gælder om at gennemskue løgnen. Nu skal jeg forestille jer mit personale."

Her rystede et temmelig heftigt vindstød døre og vinduer i værtshuset. Taleren ventede et øjeblik, derpå overdøvede han stormen:

"Det var en afbrydelse. Nå, tal kun, nordenvind! Det tager jeg den ikke ilde op, gentlemen! Vinden er snakkesalig som alle eremitter. Den har intet selskab deroppe; derfor snakker den. Men det var mit personale, I skulle se. Her ser I selskabet. Vi er

fire kunstnere. *A lupo principium*, hvilket er udlagt: Jeg begynder med min ven ulven. Her står han. Han er oplyst, alvorlig og skarpsindig. Forsynet har formodentlig et øjeblik haft i sinde at gøre en universitetslærer af ham, men for at blive det, må man være lidt dum, og det er han ikke. Jeg tilføjer, at han har ingen fordomme og er ikke aristokrat. Han gør undertiden kur til en lille tævehund, skønt han har ret til en ulvinde. Er der en kronprins efter ham, forener han uden tvivl moderens gøen i skøn harmoni med faderens tuden. For tude gør ham, man må tude med menneskene. Gø kan han også, det er en indrømmelse til civilisationen, et højmodigt mådehold! Homo er en mere fuldkommen udgave af en hund. Lad os ære hunden! Men Homo er beskeden, han hjælper og trøster i stilhed. Hans venstre pote ved ikke, hvad den højre gør. Det var nu hans fortjenester. Om min anden ven har jeg kun ét ord at sige: han er et uhyre. I ville beundre ham. Han er engang blevet forladt af nogle sørøvere på kysten af det vilde ocean. Hun her er blind. Men hvad det angår er hun da ingen undtagelse. Vi er jo alle blinde. Den gerrige er blind; han ser guldet og ikke rigdommen. Ødelanden er blind. Han ser begyndelsen, men ikke enden. Koketten er blind, hun ser ikke sine rynker. Den lærde er blind, han ser ikke sin uvidenhed. Den retskafne er blind, for han ser ikke skurken, og skurken er blind, for han ser ikke Gud. Jeg havde nær sagt, at også Gud er blind, for den dag, han skabte Verden, så han ikke, at Djævelen trængte sig ind i den. Jeg er naturligvis også blind. Jeg står her og taler og ser ikke, at I er døve. Denne blinde kvinde er en mystisk præstinde; Vesta ville have betroet hende sin ild. I hendes karakter findes der elskværdige dunkle partier som fordybningerne i ulden på et

lam. Jeg er tilbøjelig til at tro, at hun er datter af en konge, men jeg tør ikke bande på det. Den vises mærke er mistro. Jeg for min person er filosof og doktor. *Chirurgus sum*. Jeg kurerer for feber, miasma og pest. Næsten alle vore forslimninger og lidelser er fontaneller og befrier os, når de passes godt, på en let måde for andre sygdomme, der var værre. Ikke desto mindre råder jeg jer til at tage jer i vare for en antrax, også kaldet karbunkel. Det er en dum sygdom, der ingen nytte er til. Man kan dø af den, det er det hele. Nu kender I mit håndværk. Hvad min person angår, da er jeg hverken udannet eller rå. Jeg ærer veltalenheden og poesien og lever i uskyldig fortrolighed med disse gudinder. Jeg vil slutte med et råd. Gentlemen og gentlewomen, ret jeres bestræbelser mod lyssiden og dyrk dyden, beskedenheden, retskaffenheden, retfærdigheden og kærligheden. På den måde kan enhver hernede have sin lille urtepotte i vinduet. Mylords og herrer, jeg har talt, nu begynder forestillingen!"

Den formentlige matros, der lyttede udenfor, trådte ind i gæstestuen, gik igennem den, betalte det par skilling, man forlangte af ham, kom ud i en gård, der var fuld af folk, opdagede i baggrunden af gården en åben hjulbod og så på dette stillads en gammel mand, svøbt ind i en bjørnehud, en ung mand, der så ud til at have maske på, en blind pige og en ulv.

"Ved den levende Gud!" udbrød han, "det er mærkværdige folk!"

Green-Box var ankommet til London og havde etableret sig i Southwark. Ursus havde nemlig følt sig tiltrukket af *bowling-green*, som havde den gode egenskab aldrig at ligge brak, ikke

engang om vinteren. Den store gård i værtshuset Tadcaster syntes som skabt til Green-Box, den frembød et fuldstændigt teater. Gården var nemlig firkantet og på tre sider omgivet af bygninger, mens der på den fjerde var en mur. Ved denne havde man givet Green-Box plads lige overfor etagerne efter at have ladet den rulle ind gennem køreporten, hvad dens mægtige dimensioner gjorde nødvendigt. En stor træbalkon med skråtag og båret af pæle var anbragt foran de tre sider af gårdens indre facade og gjorde tjeneste som første etage, vinduerne i stueetagen dannede parketlogerne, den brolagte gård var parterret og balkonen balkon. Det var det tilskuerrum, der frembød sig for Green-Box, som støttede sig til muren. I en afkrog bag Green-Box var der en stald.

Ursus havde sluttet akkord med mester Nicless, som af agtelse for lovene kun havde givet ulven adgang mod forhøjet betaling. Ved siden af værtshusskiltet hang Green-Box' plakat med indskriften "Gwynplaine – Manden, der ler", og under denne hang på to søm et hvidmalet bræt, som med store bogstaver angav titlen på Ursus' hovedværk: *"Det Besejrede Kaos"*. Ved siden af den dør, der førte fra gæstestuen til gården, var der ved hjælp af en tønde, som bunden var taget ud af, improviseret et kontor til kasse og billetsalg, som besørgedes snart af Fibi, snart af Vinos.

Midt på balkonen, lige for Green-Box, var der mellem to skillevægge indrettet en loge, hvortil hovedindgangen var gennem et vindue, som gik helt ned til jorden. Den kunne rumme ti tilskuere i to rækker.

"Vi er i London," havde Ursus sagt, "her kan man vente adelen."

Denne loge havde han derfor udstyret med værtshusets bedste stole, og i midten havde han ladet sætte en stor lænestol, betrukket med kirsebærrødt, mønstret utrechterfløjl og forsynet med guldknapper, for det tilfælde nemlig, at et eller andet byrådsmedlems gemalinde skulle behage at indfinde sig.

Forestillingerne var begyndt, og mængden havde straks indfundet sig, men logen til den høje adel blev stående tom.

Bortset fra det gjorde Green-Box imidlertid en lykke, som man ikke havde kendt mage til, så længe der har eksisteret gøglere. Hele Southwark strømmede til for at beundre manden, der ler.

Taskenspillerne og markskrigerne på Tarrinzeau Field blev forfærdede over Gwynplaine. Han gjorde en virkning som en høg, der slår ned i en stillidsflok og snapper deres foder fra dem. Gwynplaine fortærede deres publikum. Foruden småfolk som sabelslugere og grimassemagere var der også kunstnere af højere rang på Bowling-Green. Der var således et selskab af fruentimmer, som fra morgen til aften producerede sig på alle slags instrumenter, harpe, tromme, triangel, pauker, trompeter, skalmejer, waldhorn, sækkepibe, guitar, pibe, fløjte, flageolet og klarinet. Under et stort rundt telt søgte et selskab springere ly, som vor tids gymnastikere næppe ville kunne måle sig med. Ligeledes var der et vandrende menageri med en morsom tiger, som blev pisket af sin vogter, men søgte at snappe pisken fra ham og sluge snerten. Men selv denne komiker med flab og kløer blev stillet i skygge af Gwynplaine, som i en håndevending bemægtigede sig al nysgerrighed, alt bifald, alle indtægter og hele publikum.

"*Det Besejrede Kaos* er det sejrende kaos," sagde Ursus, som tilegnede sig halvparten af Gwynplaines lykke.

Der blev endda nok tilbage for Gwynplaine. Men lokal var denne lykke; det har sine vanskeligheder for berømmelsen at komme over vandet. Shakespeares navn brugte hundrede og tredive år til at nå fra England til Frankrig. Vandet er en mur, og havde Voltaire ikke taget Shakespeare på sine skuldre, hvad han senere højligt angrede, havde denne måske endnu måttet lade sig nøje med den hæder, der kan samles på en ø. Gwynplaines ry nåede ikke ud over London Bridge, det nåede ikke til at blive en stor bys ekko, i det mindste ikke i den første tid. Men Southwark kan også være nok for en klovns ærgerrighed. Ursus sagde:

"Pungen bugner som en pige, der har syndet."

Man gav *"Ursus rursus"* og så *"Det Besejrede Kaos"*. Imellem akterne retfærdiggjorde Ursus sin titel som *engastrimyth* ved forskellige bugtalerkunster. Han efterlignede enhver stemme blandt omgivelserne, både sang og skrig, og det gjorde han så godt, at sangerne og skrålhalsene selv forbavsedes over det. Undertiden efterlignede han publikums larmende bifald eller peb som en hel flok. Desuden holdt han ciceroniske taler, solgte medicin, tog syge under behandling og kurerede dem endog.

Southwark var fortryllet, og Ursus var tilfreds med Southwarks bifald, om det end ingenlunde forbavsede ham. Ved hver forestilling fyldtes den til parterre forvandlede værtshusgård med en pjaltet og begejstret tilskuerkreds. Der var skippere, styrmænd, tømmermænd og matroser, som pengene brændte på lommen, når de kom i land, og der var soldebrødre, drivere og sorte gardister eller *blackguards*, det vil

sige soldater, der for en eller anden disciplinærforseelse er dømt til at vende deres røde uniformsfrakke, så at det sorte foer vender udad. Hele denne hob strømmede fra gaden til teatret og fra teatret til skænkestuen, og de tømte glas var ikke til skade for bifaldet.

Blandt disse mennesker, som det er skik at kalde bærmen, befandt sig én, der ragede op over de andre. Han var højere, stærkere, mere bredskuldret, med en mærkværdig hårvækst, klædt som simpel mand, men uden pjalter. Han trængte sig frem med næverne og gav sin begejstring luft ved at råbe, skrige og bande. Han var ikke bange for at give sin nabo et blåt øje, men det generede ham heller ikke at give en flaske vin. Denne stamgæst var den matros, vi så komme forbi og straks give sit bifald til kende.

Denne kender, som så at sige blev taget med storm, havde øjeblikkeligt taget sig af manden, der ler. Han kom vel ikke til alle forestillinger, men når han kom, var han den, der angav tonen, bifaldet forvandlede sig til jubel, og en storm rejste sig, der undertiden ledsagedes af en regn, som af mangel på loft dryppede ned over Ursus' mesterværk.

Det var i sin orden, at Ursus lagde mærke til denne person, og at Gwynplaine holdt øje med ham. Det var deres ukendte ven, og de længtes begge efter dog i det mindste at få at vide, hvem han var. De spurgte mester Nicless, og han sagde dem, at det var en matros, der hed Tom-Tim-Jack.

"Skade, at det ingen lord er," bemærkede Ursus dybsindigt, "så kunne han have været lige så god som en hel pøbelhob."

Skønt Green-Box selskabet boede på et hotel, havde det ikke forandret sin levemåde, men holdt sig for sig selv. De kunne

engang imellem veksle et ord med værten, men blandede sig ikke mellem gæsterne, hverken de stadige eller de sjældnere. Efter forestillingen, når folk havde spist og hestene var fodret, gik Gwynplaine gerne ud mellem klokken elleve og tolv for at trække lidt frisk luft på Bowling-Green, mens Ursus og Dea lå og sov hver i sin ende af boden. En vis uro i sindet driver således ungdommen ud på nattevandring ved stjernernes lys; ungdommen er de gådefulde forventningers tid, derfor holder den af at gå omkring uden mål ved nattetid. Der var ikke et menneske mere at se på pladsen, i det højeste kunne en eller anden drukkenbolt kaste sin vaklende skygge i en mørk krog, de tomme knejper var lukkede, i skænkestuen i Tadcaster kunne der endnu brænde en enlig præs foran den sidste gæsts glas, et svagt skær lyste ud mellem vinduesskodderne i værtshuset, og foran den halvt åbne dør gik da Gwynplaine, tankefuld, men tilfreds, drømmende, opfyldt af en ubestemt himmelsk lyksalighed. Hvad tænkte han på? På Dea, på intet, på alt, på tilværelsens dybeste forhold. Han fjernede sig kun lidt fra værtshuset, for det var ligesom om en tråd holdt ham tilbage i Deas nærhed. Det var ham nok at gå et par skridt op og ned udenfor.

Så gik han atter ind, traf hele Green-Box sovende og faldt selv i søvn.

2. Intrigerne

Lykken er ikke vel set, mindst hos dem, som må falde. Manden, der ler, var en begivenhed, og det kunne omegnens gøglere ikke finde sig i. Teaterlykken er et sugerør, der trækker mængden til sig og skaber tomhed omkring sig; på den anden side af gaden må man lukke butikken. Således gik det også med Green-Box; efterhånden som dens indtægter steg, blev der ebbe i de andre boders kasser, og misundelsen blev sat i bevægelse. Klovne og linedanserinder, der havde smukke børn, så forbitrede på dem, pegede på Gwynplaine og sagde: "Hvorfor har ingen af jer sådant et ansigt?" Nogle pryglede deres børn, fordi de fandt dem for kønne. Hvor gerne havde ikke en og anden tilskåret sin søn à la Gwynplaine, når han blot havde kendt hemmeligheden! Gwynplaine besad en endnu større kunst end Midas; han behøvede ikke at røre ved noget, men kunne blot vise sig, og så kom der guld, men så meget mindre kom der da hos de andre. Det kunne og måtte ikke tåles. Man søgte at hindre opførelsen af *"Det besejrede Kaos"*, man traf aftaler, hyssede, brummede og peb i fingrene. Ursus lagde da al den fynd, han rådede over, i sin veltalenhed, og Tom-Tim-Jack gjorde ham god nytte med sine næver, men om det også lykkedes for en tid at genoprette ordenen, slog disse midler ikke til i længden.

Da det ikke gik med pibningen, indgav de vandrende kunstnere på Tarrinzeau Field et bønskrift til øvrigheden. Det er den sædvanlige sagernes gang: imod en generende lykke hidser man mængden, og derpå tager man sin tilflugt til øvrigheden.

Til kunstnerne sluttede sig den højærværdige gejstlighed, for manden, der ler, havde også bragt tomhed i kirker og kapeller: man forlod prædikenen for at få Gwynplaine at se. Altså indgav pastorerne i Southwarks fem sogne klage til biskoppen af London, og denne lod klagen gå videre til kronen.

Gøglernes klage støttede sig på religionen, som de erklærede for krænket; de kaldte Gwynplaine en troldmand og Ursus en ugudelig. Præsterne derimod påberåbte sig samfundsordenen og erklærede parlamentsakterne for krænket, men talte ikke om religionen. Dette skete af beregning, for det var Lockes tidsalder, og skepticismen havde holdt sit indtog. Således blev Green-Box angrebet fra to sider, af gøglerne i de fem Mosebøgers navn og af gejstligheden i politianordningernes navn. På den ene side stod himlen, som gøglerne så op til, på den anden vejvæsnet som præsterne tog sig af.

Havde man da et påskud? Gjorde Green-Box nogen fortræd? Ja, dens forbrydelse var, at den husede en ulv. I England hører ulven til de forviste; med en hund er det en anden sag, den gøende hund bliver tålt, men ikke den tudende, der gøres forskel på gård og skov. Rektorerne og vikarerne i de fem sogne i Southwark anførte i deres klager de talrige kongelige anordninger og parlamentariske bestemmelser, der stiller ulven uden for loven. De androg i henhold hertil såvel om Gwynplaines som ulvens indespærring eller i al fald om ulvens forjagelse. Det var spørgsmål af offentlig interesse, spørgsmål om vejfreden osv. Særligt påberåbte de sig en kendelse af de firsindstyve londonske lægers kollegium, en lærd korporation fra Henry den Ottendes tid, der fører segl ligesom staten, og som har ret til at fængsle dem, der overtræder dens love og

handle mod dens befalinger, hvilken korporation blandt andre for borgernes sundhed nyttige erklæringer har slået følgende videnskabelige sætning fast:

"Når en ulv først får øje på et menneske, er dette menneske hæs for hele livet. Desuden kan man også blive bidt."

Altså Homo afgav påskuddet. Ursus var gennem værten kommet under vejr med disse rænker, og han var blevet urolig. Han frygtede for at falde i politiets og retfærdighedens klør. Til at frygte øvrigheden kræves blot ængstelse, brøde er ikke nødvendig. Ursus imødeså et nærmere bekendtskab med sherifferne, profosserne og de andre rettens tjenere med samme følelser, en hare venter på hundene, der jager den, med. Han begyndte at fortryde, at han var kommet til London.

"Det bedste er det godes fjende," brummede han. "Jeg troede, at det ordsprog ikke gjaldt mere, men jeg har taget fejl. De simple sandheder er dog de ægte."

Imod disse mægtige allierede havde den stakkels Green-Box, der altså var gjort mistænkt for trolddom i Gwynplaines person og for udbredelse af vandskræk gennem Homo, kun en støtte, som imidlertid i England er af ikke ringe betydning: de kommunale autoriteters sløvhed. Den lokale slendrian er kilden til den engelske frihed. Det går med friheden i England som med havet, der omgiver landet; der er en stigen. Lidt efter lidt hæver sæderne sig over lovene, en streng lovgivning skylles bort, sædvanen svømmer ovenpå, men på bunden af friheden skimtes dog endnu den forældede lovbog.

Manden, der ler, *"Det Besejrede Kaos"* og Homo kunne have gøglerne, præster, biskopper, Underhus og Overhus, kronen, London og hele England imod sig og dog være ganske rolige, så

længe Southwark var for dem. Green-Box var forstadens yndlingsfornøjelse, og øvrigheden viste en ligegyldighed, der indeholdt en beskyttelse. Så længe sheriffen i grevskabet Surrey ikke rørte sig, åndede Ursus frit, og Homo kunne roligt sove på begge sine ulveøren.

Så længe hadet ikke gik over til håndgribeligheder, gavnede det endda Green-Box. Rygtet om intrigerne gjorde manden, der ler, til folkets erklærede yndling. Forbuden frugt smager bedst, og angivelsen var begyndelsen til et forbud. Desuden er der noget pikant ved et bifald, der ærgrer en anden, især når denne anden er højere vedkommende. At kunne beskytte en undertrykt og angribe en undertrykker samtidigt med, at man tilbringer en behagelig aften, har noget tiltalende ved sig. Dertil kom, at boderne på Bowling-Green blev ved at hysse ad manden, der ler, og intrigere imod ham, og ved denne larm voksede naturligvis hans triumf.

Ursus beholdt for sig selv, hvad mester Nicless havde fortalt ham om intriger og klager på højere sted, og talte ikke om det med Gwynplaine for ikke at virke forstyrrende på forestillingerne. Hændte der en ulykke, ville man tids nok erfare det.

3. En embedsmand

Engang troede Ursus dog at burde opgive denne forsigtighed, og netop af forsigtighed, idet han anså det for hensigtsmæssigt at søge at gøre Gwynplaine lidt urolig. Der var nemlig indtrådt en omstændighed, som i Ursus' øjne var langt alvorligere end markedspladsens og kirkens intriger. En dag, da man gjorde kassen op, faldt der en mønt på jorden. Gwynplaine tog den op, gav sig til at betragte den og tillod sig i værtens nærværelse en illoyal udtalelse ved at sammenholde dens værdi, et billede på folkets elendighed, med møntens præg, som under dronning Annes portræt fremstillede tronens snyltende pragt. Denne af mester Nicless gentagne udtalelse tilbagelagde så lang en vej, at den gennem Fibi og Vinos kom Ursus for øre, og denne kom derved i en feberagtig stemning. Det var oprørske ord, en majestætsforbrydelse. Ursus tog derfor Gwynplaine hårdt i skole.

"Vogt på din slemme mund," sagde han til ham. "For de store gælder det om ikke at gøre noget, for de små ikke at sige noget. Den fattige har kun én ven, tavsheden. Han må kun udtale et enstavelsesord: Ja. At indrømme og samtykke, deri består hele hans ret. De store giver os stokkeprygl, når de finder det for godt, det har jeg fået; det er deres ret, og de taber intet af deres storhed, fordi de knækker et par ben på os. Der gives ørne, som øver den bedrift. Respekt er forsigtighed. Den, der fornærmer sin konge, udsætter sig for samme fare som en pige, der letsindigt skærer manken af en løve. Man fortæller mig, at du har sagt dine meninger om nogle mønter. Tag dig i agt, vis alvor, vid, at der findes straffe, læg dig efter lovenes sandheder.

Du befinder dig i et land, hvor den, der saver et ungt træ over, uden videre føres til galgen. Drukkenbolten puttes i et fad uden bund, for at han kan gå, med et hul foroven til hovedet og to huller i siderne til hænder og arme, for at han ikke skal kunne lægge sig ned. Slår man nogen i salen i Westminster, kommer man i fængsel på livstid og får sit gods konfiskeret. Den, der slår nogen i det kongelige slot, mister sin højre hånd. Den, der overbevises om kætteri, dømmes af den biskoppelige ret til at brændes levende. For tre år siden, i 1702, – det er altså ikke så meget længe siden – blev en forbryder ved navn Daniel de Foë stillet i gabestokken, fordi han havde haft den dristighed at lade trykke navnene på de medlemmer af underhuset, der aftenen i forvejen havde talt i Parlamentet. Den, der fornærmer Majestæten, bliver levende flået, og indvoldene tages ud af ham. Vil du nu indprente dig disse begreber om ret og retfærdighed! Ikke at mæle et ord og stikke af ved den første udsigt til fare, det er den tapperhed, jeg øver, og som jeg råder dig at lægge dig efter. Vær dristig som fuglen og snaksom som fisken. For øvrigt har England navn for at have en mild lovgivning."

Efter denne advarsel blev Ursus længe ved at være bekymret, Gwynplaine derimod slet ikke. Ungdommen er jo uforfærdet, til dels fordi den mangler erfaring. Imidlertid syntes det, at Gwynplaine havde grund til at være rolig, for den ene uge gik hen i fred efter den anden, og man mærkede ikke noget til, at udtalelsen om dronningen havde haft følger.

Ursus var ikke søvnig af sig, som man ved, og som den lyttende hjort havde han sin opmærksomhed fæstet i alle

retninger. En dag, kort efter den straffeprædiken, blegnede han pludselig ved gennem hullet i væggen at kigge ud over gården.

"Gwynplaine!" hviskede han.

"Hvad skal jeg?"

"Se der!"

"Hvor?"

"Derude. Ser du ikke den mand der?"

"Ham i de sorte klæder?"

"Ja."

"Med en slags kølle i hånden?"

"Ja."

"Nå, hvad han?"

"Det er *the wapentake*, Gwynplaine."

"Hvad er det for én?"

"Det er *præpositus hundredi*, en skrækkelig embedsmand."

"Hvad er det, han har i hånden?"

"The iron-weapon."

"Hvad er det?"

"Noget af jern."

"Hvad gør han med det?"

"For det første sværger han på det, derfor hedder han *Wapentake*."

"Og så?"

"Så berører han dig med den."

"Hvad skal det betyde?"

"Det skal betyde så meget som: Følg mig!"

"Må man så følge ham?"

"Ja."

"Hvorhen?"

"Hvor skulle jeg vide det?"

"Siger han da ikke, hvor han fører én hen?"

"Nej"

"Men så kan man jo spørge ham?"

"Nej."

"Kan man ikke spørge?"

"Han siger intet til dig, og du siger intet til ham. Han berører dig med *iron-weapon*, dermed er det hele forbi. Du må gå med."

"Men hvorhen?"

"Efter ham, hvorhen han vil."

"Men hvis man nu gør modstand?"

"Så bliver man hængt."

Ursus så igen ud, trak vejret dybt og udbrød:

"Gud være lovet, han er gået, han kommer ikke til os!"

Ursus var uden tvivl mere bange, end han behøvede, med hensyn til ekkoet af Gwynplaines uoverlagte ord. Mester Nicless kunne i det mindste ikke stå sig ved at bringe beboerne af Green-Box i forlegenhed, for han havde en god indtægt af dem. "*Det besejrede Kaos*" skaffede ikke blot kunsten en triumf, men fremmede også søgningen og drukkenskaben i værtshuset.

4. Et forhør

Ursus havde endnu en skræk, som var værre, og denne gang gjaldt det ham selv. Han blev stævnet til at give møde i Bishops Gate for en kommission, der bestod af tre ubehagelige ansigter, nemlig tre doktorer med titel af præsidenter. Den ene, der var delegeret af dekanen i Westminster, var doktor i teologien, den anden, der var sendt af De firsindstyves Kollegium, var doktor i medicinen, den tredje, der var sendt af kollegiet i Gresham, doktor i historie og civilret. Disse tre sag- og fagkyndige udøvede politimyndighed over alle offentligt udtalte ord i Londons 130, Middlesex' 73 og Southwarks 5 sogne, en kirkelig jurisdiktion, som endnu består.

Lykkeligvis var stævningen tilstillet ham egenhændigt, så at han kunne holde sagen hemmelig. Uden at tale et ord om det til nogen indfandt han sig til den fastsatte frist, skælvende ved tanken om, at man skulle kunne tro om ham, at han i den grad havde vakt anstød, at han kunne være mistænkt for på en vis måde at have været for dristig. Det var en drøj lektion for ham, der anbefalede andre tavshed.

De tre delegerede og præsiderende doktorer sad i Bishopsgate i baggrunden af en sal i stueetagen på tre lænestole med sort læder, med buster af Minos, Aeakus og Rhadamantus på væggen over deres hoveder, med et bord foran sig og en anklagebænk for deres fødder.

Da Ursus, som blev ført ind af en tavs og streng retstjener, fik øje på dem, gav han straks i sit stille sind hver af dem navn af den helvedesdommer, som den pågældende havde over sit hoved.

Minos, den første af de tre, den teologiske præsident, betydede ham, at han skulle tage plads på anklagebænken.

Ursus hilste korrekt, det vil sige helt ned til jorden, og da han vidste, at man glæder en doktor med latin, som man glæder en bjørn med honning, sagde han i en ærbødig, halvkrummet stilling:

"*Tres faciunt capitulum*."

Derpå satte han sig med bøjet hoved.

Enhver af doktorerne havde en bunke akter liggende på sit bord og var beskæftiget med at bladre i dem.

"I taler offentligt," begyndte Minos.

"Ja," svarede Ursus.

"Med hvilken ret?"

"Jeg er filosof."

"Det giver ingen rettigheder."

"Jeg er også markskriger."

"Det er en anden sag."

Ursus åndede frit, men i al ærbødighed, og Minos fortsatte:

"Som markskriger kan I tale, men som filosof må I tie."

"Jeg skal prøve på det," svarede Ursus.

Men ved sig selv tænkte han:

"Jeg kan tale, men må tie – det er en kombineret historie."

Han var meget bange.

Teologen fortsatte imidlertid:

"I taler om ting, der lyder ilde. I krænker religionen. I nægter de soleklareste sandheder. I udbreder oprørende vildfarelser. I har f.eks. sagt, at når man er jomfru, kan man ikke være moder."

Ursus så beskedent op og svarede:

"Nej, det har jeg ikke sagt, men jeg har sagt, at når man er moder, kan man ikke være jomfru."

Minos tav tankefuld og brummede:

"Det forstår sig, det er det modsatte."

Det kom rigtig nok ud på ét, men Ursus havde imidlertid afpareret det første slag.

Idet Minos var faldet i tanker over Ursus' svar, var der opstået en pause.

Men historikeren, som Ursus betegnede som Rhadamantus, skyndte med at dække sin kollegas nederlag ved at tage ordet som følger:

"Anklagede, Eders dumdristighed og vildfarelser går i alle retninger. I har således nægtet, at slaget ved Pharsalus blev tabt, fordi Brutus og Cassius mødte en neger."

"Jeg har sagt," hviskede Ursus, "at det også hidrørte fra, at Cæsar var en bedre feltherre."

"Med hensyn til det uheld, der tilstødte Mithridates' rytteri," fortsatte Rhadamantus uden overgang, "har I bestridt urternes og planternes kræfter. I har nægtet, at en plante som *securiduca* kan få en hestesko til at falde af."

"Om forladelse," svarede Ursus, "jeg har sagt, at dette kun var muligt for planten *sferracavallo*. Jeg lader enhver plante beholde sin dyd, og hver kvinde sin," tilføjede han halvhøjt.

Ved denne sidebemærkning overbeviste Ursus sig selv om, at med al sin uro var han dog ikke ganske kastet af sadlen. Han var en blanding af angst og åndsnærværelse.

Efter at Rhadamantus havde fremsat en ny klage, som Ursus klarede med et svar, der gav historikeren stof til eftertanke, så teologen Minos pludselig op fra sine akter og udbrød:

"I har regnet orpimenten blandt arsenikmidlerne og påstået, at man kan forgive med orpiment. Det modsiges af Bibelen."

"Ja, men det bekræftes af arsenikken," sukkede Ursus.

Medicineren, hvem Ursus kaldte Aeakus, og som endnu ikke havde talt, blandede sig her i samtalen og tog åbent parti for Ursus. Med halvt tillukkede øjne sagde han med selvfølelse:

"Det svar var ikke så galt."

Ursus takkede med det ydmygste smil, han kunne præstere, men Minos satte et forskrækkeligt ansigt op. Sidstnævnte fortsatte forhøret, og det lykkedes ham engang at tvinge Ursus til tavshed ved at affordre ham bevis for noget, der ikke lod sig bevise. Det blev Ursus forknyt over, og nu gik det også galt ved det næste spørgsmål. Minos sagde nemlig:

"I har påstået, at det ikke er sandt, at et bøgetræsbord af sig selv kan dække sig med alle de retter, man kan ønske."

"Jeg har kun sagt, at hvis det har den evne, må De have fået det af Djævelen."

"Jeg fået af Djævelen!"

"Nej, jeg mener jeg, Deres Højærværdighed – nej, jeg mener ingen – nej, alle og enhver."

"Jeg ved ikke mere, hvad jeg siger," tænkte Ursus ved sig selv, men hans uro var dog ikke meget synlig.

"Alt dette tyder på en tro på Djævelen," erklærede Minos.

Men Ursus holdt stand.

"Deres Højærværdighed," sagde han, "jeg tør ikke fornægte Djævelen. Den, der ikke tror på Djævelen, tror heller ikke på Gud. Den, der tror på solen, tror også på skyggen. Djævelen er beviset for Gud, som natten er beviset for dagen."

Denne uudforskelige sammenblanding af religion og filosofi gjorde atter Minos tankefuld, og der opstod en ny pause. Ursus åndede atter frit.

Da åbnedes der pludselig et nyt angreb. Aeakus, der netop højmodigt havde taget Ursus i forsvar imod teologen, kom nu pludselig denne til undsætning med et angreb. Han forelagde ham en række af spørgsmål, hentet fra botanikkens og medicinens område, der var så lærde, at vi ikke vover at trætte vore læsere med dem. Selv blev han så lidt træt, at han tvært imod blev ivrigere og ivrigere, for Ursus havde altid et svar på rede hånd, og da det bestandig var i strid med doktorens mening, blev denne til sidst rasende.

"I udøver lægepraksis?" råbte han endelig.

"Jeg øver mig i det," sukkede Ursus ængstelig.

"For levende mennesker?"

"Hellere for levende end for døde," svarede Ursus så ydmygt, at doktoren følte en trang til ret at håne ham.

"Hvad et det, I der står og kurrer?" spurgte han barsk.

"Kurre er de unges sag," svarede Ursus ganske betuttet, "de gamle sukker; ak, *jeg* sukker!"

"Vil I nu høre efter, hvad jeg siger Jer. Hvis I behandler en syg, og han dør, så bliver I dømt til døden."

"Og hvis han kommer sig?" vovede Ursus at spørge.

"Skulle det ske," svarede doktoren med noget mildere stemme, "så bliver I også dømt til døden."

"Der bliver ikke megen forskel," bemærkede Ursus.

"Dør han, er det tåbeligheden, der straffes; kommer han sig, straffes frækheden. I begge tilfælde fortjener I at komme i galgen."

"Ja så, det har jeg ikke vidst, tak for underretningen," sagde Ursus. "Man kender ikke alle lovgivningens fortrin."

"Tag Jer i agt!"

"Det skal jeg."

"Vi ved, hvad I tager Jer for."

"Det er mere, end jeg selv altid ved," tænkte Ursus.

"Vi kunne sende Jer i fængsel."

"Det har jeg nok tænkt mig, nådige herrer."

"I kan ikke fragå Jeres overgreb og overtrædelser; man påstår, at I kurerer syge."

"Jeg er et offer for bagtalelse, nådige herrer."

Det tredobbelte par forfærdende øjenbryn, der var rettet imod Ursus, trak sig sammen, og de tre lærde ansigter nærmede sig hinanden og hviskede sammen. Denne konference mellem de sagkyndige varede i flere minutter, og imidlertid fo'r alle angstens varmegrader gennem Ursus, fra en isnende kulde til en glødende hede. Endelig vendte Minos, der var præsident, sig imod ham og udbrød med en rasende mine:

"Gå så!"

Ursus fik en følelse over sig som Jonas, da han kom ud af hvalfiskens bug.

"I kan gå, siger jeg!" gentog Minos.

"Mig skal I ikke mere få fat på," tænkte Ursus, "farvel medicin! I fremtiden lader jeg roligt folk krepere."

Med et dybt buk hilste han på doktorerne, busterne, bordet og væggene og gik baglæns tilbage til døren, forsvindende næsten som en skygge, der spreder sig.

Langsomt gik han ud af salen som en uskyldig, men på gaden ilede han som en brødebetynget. Så forunderligt er det at

komme i berøring med rettens folk, at man søger at flygte, selv når man er frikendt.

"Jeg slap dog godt fra det," brummede han på flugten. "Jeg er en vild lærd, de er de tamme lærde. Den falske videnskab er den sandes ekskrement, og man bruger den til at ødelægge filosofferne. Filosofferne skaber deres egen ulykke ved at frembringe sofisterne. Af skarnet af kramsfuglen kommer misteltenen frem, og af den laver man fuglelim, som man fanger kramsfuglen med. *Turdus sibi malum cacat*."

Vi kan ikke gøre Ursus finere end han var. Han havde den dristighed at bruge ord, som gengav hans tanke. Han havde ikke bedre smag end Voltaire.

Ursus vendte hjem til Green-Box, fortalte værten, at han var kommet så sent, fordi han var løbet efter en smuk pige, og mælede ikke et ord om sit eventyr.

Om aftenen sagde han blot ganske sagte til Homo:

"Du må vide, jeg har overvundet Cerberus med de tre hoveder."

5. En guldmønt blandt kobbermønter

Der kom en vending i sagerne.

Værtshuset Tadcaster blev mere og mere forvandlet til en smelteovn af lystighed og latter. Man kan ikke tænke sig nogen mere larmende munterhed. Værten og hans dreng kunne ikke overkomme at få skænket al den ale, stout og porter, som blev bestilt. Om aftenen var alle vinduer i skænkestuen oplyst, og ikke et bord stod tomt. Man sang og råbte, og det brændte lystigt i ovnen. Huset syntes at være sammensat af ild og larm.

I gården, det vil sige i teatret, var der endnu flere folk. Hele det forstadspublikum, som Southwark kunne levere, strømmede til i en sådan masse, at det var umuligt at få plads, så snart forestillingen begyndte. Vinduerne struttede af tilskuere, og balkonen var overfyldt. Man kunne ikke se en brosten i gården, der var lutter ansigter.

Kun den adelige loge blev stående tom, og således opstod her, midt på balkonen, et sort hul.

Pludselig, en aften, var der nogen. Det var en lørdag, den dag, da englænderne har travlt med at more sig, fordi de må kede sig om søndagen. Huset var som sædvanlig propfuldt.

I det øjeblik, da tæppet gik op for prologen og Ursus, Homo og Gwynplaine var på scenen, kastede Ursus efter sædvane et blik ud blandt tilskuerne og modtog et dybt indtryk: den adelige loge var besat.

En dame sad alene midt i logen på lænestolen med utrechter-fløjlet. Hun var alene, og dog fyldte hun logen. Visse væsner har en glans over sig. Det gjaldt om denne dame som om Dea, men denne glans var af en anden art. Dea var bleg, damen blussede,

Dea var som dæmringen, damen som morgenrøden, Dea var smuk, damen glimrende, Dea var uskyld, renhed, ubesmittethed, hvidhed, alabaster, damen purpur, og man følte, at hun ikke frygtede rødmen. Hun overstrålede logen og sad der i midten ubevægelig, med et afgudsbilledes selvfølelse.

Midt i denne smudsige mængde funklede hun som en rubin, hun overgød denne pøbel med så meget lys, at hun druknede den i skygge, og alle disse mørke ansigter blev endnu mere formørkede ved hendes glans. Alles øjne var fæstet på hende.

Tom-Tim-Jack havde blandet sig i mængden, men han forsvandt som de andre i denne lysende personligheds nimbus. Damen optog først og fremmest publikums opmærksomhed og skadede noget den første virkning af "*Det besejrede Kaos*".

Hvor meget hun end gjorde indtryk af et drømmesyn, viste hun sig dog som en virkelighed for dem, der var i hendes nærhed. Det var unægteligt et fruentimmer, måske var hun alt for meget fruentimmer. Hun var stor og stærk og viste sig så blottet som muligt. Hun bar kolossale ørenringe af perler, hvortil sluttede sig såkaldte "engelske nøgler". Hendes overkjole var af guldbroderet siamesisk musselin, en betydelig luksus, for en sådan musselinskjole kunne dengang koste en seks hundrede daler. En bred diamantknap lukkede chemisen, som efter datidens mode næppe dækkede brystet, og som var af den slags frisisk lærred, et stof, som Anna af Østrig havde så fine tørklæder af, at de kunne trækkes gennem en ring. På brystet bar hun et formeligt panser af rubiner, og rundt omkring var der indsyet ædelsten i kjolen. Øjenbrynene var sværtede med kinesisk tusch, og arme, skuldre, albuer, håndfladen og fingerspidserne så vel som hagen, partiet under næseborene,

det øverste parti af øjenlågene og ørefligene var let sminkede med et forførerisk rødt skær. Hele personen udtrykte en så ubøjelig vilje til at være smuk, at man blev bange for hende. Det var en panterinde, der også kunne kæle som en kat. Hendes ene øje var blåt, det andet sort.

Gwynplaine så vel som Ursus betragtede denne kvinde. I afstanden og det teatralske halvmørke tog hun sig ud for deres øjne som et blændværk. Denne lysets indtrængen i deres mørke bedøvede dem. Det var en ukendt planet, der var gået op for dem. Stråleglansen, der omgav hende, gav skikkelsen mægtigere dimensioner. Kun Mælkevejen frembyder en sådan funklen og tindren; ædelstenene syntes at være stjerner, diamantknappen var måske Syvstjernen. Barmens pragtfulde former tydede på noget overnaturligt. Når man så dette stjernevæsen, følte man sig draget hen til salighedens egne. Det måtte være et paradis, hvorfra dette ansigt med dets urokkelige milde ro bøjede sig ud over den fattige Green-Box og dens usle publikum. Det var en højere nysgerrighed, der søgte tilfredsstillelse og samtidig gav den folkelige nysgerrighed næring. Ursus, Gwynplaine, Vinos, Fibi, mængden, kort sagt alle rystedes af denne blændende skønhed, alene med undtagelse af den i sin nat uvidende Dea.

Denne kvindes nærværelse havde karakteren af et syn, men ingen af de forestillinger, der knytter sig kil dette ord, hørte hjemme her; hun havde intet gennemsigtigt ved sig, intet svævende, ubestemt eller tågeagtigt; det var et rødmosset, friskt syn i bedste velbefindende, og dog gjorde hun fra Ursus' og Gwynplaines standpunkt indtryk af noget overnaturligt.

Bag damen sås i halvmørket hendes dreng, *el mozo*, en køn mandsling med et barnligt ydre, men med alvorlige træk. En meget ung og meget værdig groom var dengang på moden. Fra top til tå var han klædt i ildrødt fløjl, og på sin guldgalonerede hue havde han fjer af væverfuglen, et tegn på, at han tjente en meget fornem dame.

Lakajen udgør en del af herren, og man kunne umuligt undlade at lægge mærke til denne slæbbærende page i damens skygge. Ofte indprenter noget sig i ens hukommelse, uden at man ved af det, og således efterlod denne pages runde kinder, alvorlige udseende, galonerede hue og fjerbusken sikre spor i Gwynplaines sjæl, uden at han egentlig mærkede det, og uden at pagen gjorde noget som helst for at tilvende sig opmærksomheden, for det ville have været respektstridigt; tvært imod holdt han sig så langt tilbage i baggrunden af logen, som den lukkede dør tilstedte. Slæbbærerens nærværelse hindrede ikke, at damen var alene i logen, for en tjener tæller ikke.

Hvor megen opmærksomhed hun nu end tildrog sig, gik "*Det besejrede Kaos*" dog fortræffeligt. Undertiden kan tilskueren jo forhøje virkningen af skuespillet. Gwynplaines smittende latter fremkaldte en ubeskrivelig lystighed, i hvilken man tydeligt kunne høre Tom-Tim-Jacks højtskingrende, alt overdøvende latter.

Kun den ukendte dame betragtede skuespillet ubevægelig som en statue med et par øjne som et spøgelses og lo ikke.

Da forestillingen var forbi og man atter befandt sig inden fire vægge i Green-Box, tømte Ursus kassen på aftensbordet. Der

var en hob store kobberpenge, men midt iblandt dem viste sig pludselig en spansk guldmønt.

"Det er hende!" udbrød Ursus.

Denne guldunze midt iblandt de irrede skillinger var virkelig et billede af den fornemme dame midt i pøbelen.

"Hun har betalt sin plads med en quadrupel!" tog Ursus atter begejstret ordet.

I dette øjeblik trådte værten ind i Green-Box, stak sin arm gennem vinduet bagud, åbnede den omtalte trækrude i muren, Green-Box støttede sig mod, og gav stiltiende Ursus et vink, at han skulle se ud på pladsen. En karet med pragtfuldt forspand og omgivet af lakajer med fjerbuske og med fakler i hænderne fjernede sig i fuldt trav.

Ursus tog ærbødig quadruplen mellem sin tommel- og sin pegefinger, viste mester Nicless den og sagde:

"Det er en gudinde!"

Men i det samme faldt hans blik på kareten, netop som den drejede om hjørnet, og opdagede på siden, der belystes af lakajernes fakler, en guldkrone med otte hvælvinger.

"Hun er endnu mere," udbrød han nu. "Hun er hertuginde!"

Kareten forsvandt, og vognhjulenes rullen døde hen. Ursus havde lagt quadruplen på bordet og stirrede henrykt på den, idet han begyndte at tale om "madame". Og værten kunne give ham besked. Ja, det var en hertuginde; titlen kendte man, navnet derimod ikke. Mester Nicless havde set vognen og lakajerne i nærheden; den første var dækket med våben, de sidste med galonering. Kusken havde en paryk som en lordkansler. Pagen var så lille et eksemplar af et mandfolk, at han kunne sidde på vogntrinnet uden for døren. Og så hans

fjer! Den, der bærer en sådan fjer uden at have ret til det, må betale en stor bøde. Mester Nicless havde også set damen selv i nærheden. Det var en slags dronning. Så megen rigdom giver skønhed. Mester Nicless analyserede den, dvælende snart ved personen, snart ved pynten, snart ved rubinerne og diamanterne.

"De skinner ikke så stærkt som hendes øjne," hviskede Ursus.

Gwynplaine tav, Dea lyttede.

"Men ved I, hvad det mærkværdige er?" spurgte værten omsider.

"Nej?" spurgte Ursus.

"Det var, da jeg så hende stige ind i vognen."

"Hvad så?"

"Hun steg ikke ind alene."

"Næ?"

"Der var én med hende,"

"Hvem da?"

"Ja, gæt engang."

"Kongen," svarede Ursus.

"Vi har ingen konge for tiden."

"Så må det have været Jupiter," tog Ursus atter ordet.

Omsider gjorde værten en ende på spændingen, idet han udbrød:

"Tom-Tim-Jack!"

"Tom-Tim-Jack!" gentog Gwynplaine, der hidtil ikke havde sagt et ord.

Der opstod en forundringspause, under hvilken man kunne høre Dea hviske:

"Kunne man ikke forebygge, at den dame kommer igen?"

"Synet" kom ikke igen, det vil sige det viste sig ikke oftere i teatret, men i Gwynplaines tanker vendte det ofte tilbage.

Hans ro var på en måde forstyrret. Det forekom ham, at han for første gang i sit liv havde set en kvinde.

Han gjorde dette halve fald, som består i at hengive sig til forunderlige drømme. Disse påtrængende drømmerier skal man vogte sig for. De er for tankens vedkommende, hvad vellugten er for tuberosens; de er undertiden udstrømninger af en forgiftet tanke. Man kan forgive sig med drømmerier som med blomster; det er et berusende, men sørgeligt selvmord.

Drømmeriet lokker, bedårer, besnærer og gør dig til medskyldig. Det gør dig medansvarlig for det bedrageri, det foregøgler samvittigheden. Det henrykker dig for derpå at styrte dig i fordærvelse. Det går med drømmeri som med spil; man begynder med at bedrages og ender med at være bedrager.

Gwynplaine drømte. Hidtil havde han kun set en kvindeskygge blandt kvinderne af folket, en kvindesjæl i Dea; nu først havde han set virkeligheden for øje, en virkelig kvinde.

En varm, levende teint, der gav anelse om lidenskabeligt rullende blod, former faste som marmoret og runde som bølgen, et stolt og ufølsomt ansigt, hvor noget frastødende og noget tiltrækkende forenede sig om at blænde. Et hår, der syntes farvet med genskinnet af en ildebrand, en pynt, der røbede og meddelte vellystige følelser, en antydet nøgenhed, der tilkendegav et spotsk ønske om i afstand at nydes af mængden, et koketteri, der ikke ville lade sig erobre, et løfte til sanserne og en trussel mod ånden, attråens og frygtens dobbelte ængsten – det var det, han havde set. Det var en

kvinde, han havde set, og det en olympisk kvinde. Kønnets hemmelighed havde åbenbaret sig for ham, men i en utilgængelig afstand.

Skæbnen er ironisk: sjælen, denne himmelske genstand, holdt han i sin hånd, det var Dea, men kønnet, den jordiske genstand, så han i en vid afstand på himlen, det var denne kvinde, damen, gudinden. Mere end en gudinde, havde Ursus sagt. Hvilken umålelig afstand! Selv drømmen viger tilbage for en sådan erobring.

Han kæmpede med sig selv for ikke at tænke på den ukendte. Han tilbagekaldte i sin erindring alt, hvad Ursus havde talt om disse halvt kongelige eksistenser, de filosofiske udgydelser, som havde forekommet ham at være til ingen nytte, blev tilknytningspunkter for hans eftertanke, for hukommelsen har ofte kun et tyndt lag glemsel, som ved lejlighed brister og giver indblik i alt, hvad der ligger nedenunder. Han forestillede sig, hvorledes den fornemme verden, som denne kvinde hørte til, svævede højt over den lavere verden, over folket, som han hørte til. Og hørte han endda til folket? Stod ikke han, gøgleren, under det, der var nedenunder? For første gang, siden han havde begyndt at tænke, følte han sit hjerte ligesom presse sig sammen ved tanken om sin ringhed eller rettere fornedrelse. Ursus' skildringer og udmalinger, hans lyriske beskrivelser af slotte, parker, springvand og søjlehaller, hans levende fremstillinger af rigdom og magt vågnede atter i Gwynplaines bevidsthed som en af skyer omhyllet virkelighed. Al denne højhed trykkede ham. At et menneske kunne være lord, forekom ham som et eventyr, og dog var det tilfældet, der fandtes virkelig lorder! Kunne de være af kød og blod som vi

andre? Det var et spørgsmål, han havde en følelse over sig, som om han befandt sig på bunden af en brønd og over sit hoved i en umådelig afstand kunne øjne. En blændende lyseblå vrimmel af strålende olympiske skikkelser; midt i dette himmelske syn glimrede hertuginden. Til hende drog ham en ubeskrivelig, forunderlig attrå, blandet med bevidstheden om det umulige. Imod sin vilje følte han uro over at have sjælen i sin umiddelbare nærhed som en håndgribelig virkelighed og i det umådelige rum, i ideernes rige, kødets repræsentant.

Ingen af disse tanker nåede dog til klarhed hos ham. De vekslede ideligt og skiftede hvert øjeblik former. End ikke i drømme gjorde han sig nogen forestilling om nogen sinde at skulle kunne nå op til hertuginden. Det var hans lykke, for havde han blot engang prøvet at sætte sin fod på stigen, ville det have svimlet således for ham, at dårekisten ville være blevet hans sikre hjem. Det var jo også højst usandsynligt, at han nogen sinde ville få denne kvinde at se igen. Til en stjerne kan man opsende længselsfulde blikke; den står op på ny, den har et blivende sted, den kan man have håb om at gense, men kan man vel forelske sig i et lyn?

Imidlertid var det ham i flere nætter umuligt at sove, og søvnløsheden har sine drømme lige så vel som søvnen. To viljesretninger kæmpede i ham, uden at han selv kom til klarhed over det. På broen over afgrunden kæmpede en hvid og en mørk engel. Endelig styrtede den mørke engel ned; der kom en dag, da Gwynplaine ikke tænkte mere på den ukendte kvinde. Den, som han intet øjeblik havde tabt af sinde, beholdt eneherredømmet, og Gwynplaine ville selv være blevet forbavset, om nogen havde sagt ham, at det havde været i fare.

At hertuginden ikke var kommet igen, fandt Ursus i sin orden, "damen med quadruplen" var et fænomen; et sådant væsen kommer, betaler og forsvinder, og det ville være for meget, om det kom igen. Hvad Dea angik, da omtalte hun ikke engang dette fænomen. Måske stod hun på lur og erfarede af Ursus' suk og en eller anden bemærkning i hans monologer, at "hver dag vanker der ikke guldmønt". Nok er det, hun talte ikke mere om damen. Det var et fint instinkt. Sjælen træffer forsigtige forholdsregler, hvis hemmelighed den ikke selv kender. At tie om én er at holde ham i afstand; man kan tie til døde. Den hele begivenhed blev snart glemt.

Havde det virkelig været noget? Kunne man sige, at der var trådt en skygge mellem Gwynplaine og Dea? Dea vidste ikke noget af det, og Gwynplaine lige så lidt. Nej, der havde ikke været noget. Selv hertuginden udviskedes som en forblændelse. Det havde været en kortvarig drøm, hvoraf Gwynplaine atter var vågnet, og når en drøm spreder sig, går det som når tågen spreder sig. Der bliver intet spor tilbage, og når skyen er draget forbi, er kærligheden i hjertet lige så lidt formindsket som Solen på himlen.

6. Fristelsen

En anden forsvunden skikkelse var Tom-Tim-Jack. Pludselig så man ham ikke mere i værtshuset Tadcaster. De, der fulgte begge strømninger i de fornemme londonske herrers liv, ville muligvis have bemærket, at "*Ugebladet*" samtidigt anmeldte blandt rejsende lord David Dirry-Moir, "som på Hendes Majestæts befaling atter har overtaget kommandoen på sin fregat i den hvide eskadre, der krydser ved den hollandske kyst."

Ursus lagde naturligvis mærke til, at Tom-Tim-Jack ikke kom mere, og det beskæftigede ham stærkt. Tom-Tim-Jack var kørt bort med hertuginden og var blevet borte med hende. Hvilket interessant stof til eftertanke! Hvilke spørgsmål lod sig ikke her fremsætte og drøfte! Hvor meget lod der sig ikke sige om den ting! Ursus sagde derfor ikke et ord.

Han, der havde levet i verden, vidste, hvad letsindig nysgerrighed kan føre til. Nysgerrigheden må rette sig efter den nysgerriges stilling. Den, der lytter, bringer sit øre, den, der spionerer, sit øje i fare. Klogskab byder ikke at høre og ikke at se noget. De store er og gør, hvad de vil, de små, hvad de kan. Lad, som om du er død, så sparer man dit liv; således bærer insektet sig ad, og således bar Ursus sig ad.

En dag sagde værten, der også var blevet nysgerrig, til Ursus:

"Ved I, at Tom-Tim-Jack ikke mere lader sig se?"

"Ja så," svarede Ursus, "det har jeg slet ikke lagt mærke til."

Mester Nicless gjorde derpå halvhøjt en bemærkning formodentlig om Tom-Tim-Jacks forbindelse med den hertugelige karet og uden tvivl en uærbødig og farlig

bemærkning, for Ursus gjorde sig al mulig umage for ikke at høre den.

Ikke desto mindre var Ursus for meget kunstner til, at han ikke skulle have savnet Tom-Tim-Jack. Han følte en vis skuffelse. Disse fine følelser meddelte han dog kun til Homo i forvisning om denne sin eneste fortroliges tavshed. Han hviskede til ulven:

"Fra det øjeblik, Tom-Tim-Jack ikke mere kommer her, føler jeg tomhed som menneske og kulde som digter."

Og denne hjerteudgydelse til en trofast ven skaffede ham lettelse.

Derimod var han som tilmuret over for Gwynplaine, som det heller ikke faldt ind at tale om Tom-Tim-Jack, for han tænkte nu kun på Dea og havde glemt alt andet. Dea anede ikke engang den bevægelse, han havde været underkastet. Samtidigt forstummede alle intriger og klager imod Manden, der ler. Hadet syntes at have sluppet sit bytte, og Green-Box fortsatte dog at gøre lykke. Sådanne behagelige luner kan skæbnen stundom have. Deas og Gwynplaines lykke havde nået kulminationspunktet; den kunne ikke vokse mere, spørgsmålet var kun, hvornår den skulle begynde at dale.

Man kan være uangribelig på to måder, enten ved at stå for højt eller ved at stå for lavt. Gwynplaine og Dea besad lidenhedens sikkerhed, og de havde mere og mere levet sig ind i hinanden. Kærligheden er som et guddommeligt salt for hjertet; derfor bliver forbindelsen mellem dem, der har elsket hinanden fra livets morgenrøde, uopløselig, og derfor berøves kærligheden ikke sin friskhed ved ælde. Der gives en indbalsameren i kærlighed. Daphnis og Chloë bliver til

Philemon og Baucis. En sådan alderdom, hvor aftenen ligner morgenrøden, var øjensynligt forbeholdt Gwynplaine og Dea. Imidlertid, for tiden var de unge.

Ursus betragtede denne kærlighed som en læge, der passer sin klinik. Han besad i øvrigt, hvad man dengang kaldte "et hippokratisk blik". Undertiden fæstede han sit skarpe øje på den spinkle, blege Dea og mumlede da: "Det er en lykke, at hun er lykkelig," eller han sagde: "Efter hendes helbred er hun tilstrækkelig lykkelig."

Så rystede han på hovedet og læste i en gammel lægebog, hvor han navnlig studerede kapitlet om "hjertets forstyrrelser".

Dea blev let træt, hun transpirerede og blev mat og søvnig. Som omtalt sov hun gerne til middag. Engang, da hun således lå og sov på bjørneskindet og Gwynplaine ikke var til stede, bøjede Ursus sig sagte over hende og holdt sit øre tæt op til hendes bryst, lige ved hjertet. Han syntes at lytte i nogle øjeblikke. Derpå rejste han sig igen og mumlede: "Blot en eneste rystelse, så går det galt."

Det var nu ikke blot Southwark, der strømmede til Green-Box' forestillinger, men også London gav møde, og mester Nicless, som kendte nøje til pøbelen, forsikrede, at der var ikke få forklædte gentlemen og baronets blandt matroserne, kuskene og tjenerne, thi forklædning var dengang moderne blandt aristokratiet. Men i Green-Box havde man ingen anelse om, at hele London, ja at selve Mohock-klubben ikke talte om andet end manden, der ler. Man havde nok i sin lykke. Deas lyksalighed var det hver aften at berøre Gwynplaines pande. I kærligheden går hele livet op i vanen. Solopgangen hører til universets vaner og er et udtryk for den kærlighed, som rører

sig deri. På samme måde følte den blinde Dea varme og håb vende tilbage i sig i det øjeblik, hun lagde sin hånd på Gwynplaines hoved. At være to i mørket og elske hinanden i tavshedens salighed, det er en tilstand, som man gerne vil fortsætte evigt.

Opfyldt af et sådant overmål af lyksalighed, der ligesom en berusning af duft kan fremkalde en slags ildebefindende, vandrede Gwynplaine en aften efter endt forestilling omkring på engen i et par hundrede skridts afstand fra Green-Box. Hvem kender ikke sådanne øjeblikke, hvor hjertet udvider sig og lader sin overfylde strømme ud? Det var en stjerneklar nat. Der var ikke et menneske at se på pladsen, kun søvn og glemsel havde lejret sig i hytterne omkring Tarrinzeau Field. Kun et eneste lys var ikke slukket, det var en lygte i værtshuset Tadcaster, der stod halvt åbent, og ventede på Gwynplaine. Klokken havde nylig slået tolv i alle Southwarks fem sogne med forskellig klang fra hvert tårn.

Gwynplaine tænkte på Dea; hvad skulle han ellers have tænkt på? Men denne aften var det på en underlig forvirret måde, med en henrykkelse, hvori der blandede sig angst; han drømte om hende, som en mand drømmer om en kvinde. Han gjorde sig selv bebrejdelser for det; det var en fornedrelse, forekom det ham. Det var ægtefællens attrå, der begyndte at røre sig i ham, en lokkende og bydende utålmodighed. Han overskred den usynlige grænse, det jomfruelige bevæger sig indenfor, og han rødmede over det. Som en Pygmalion, der drømmende modellerer en himmelsk Galathea, udmejslede han i sin sjæls dyb Deas kyske omrids, der var for himmelske, for lidet paradisiske. Om han også kun halvt tilstod det for sig selv, følte

han en trang til at fordre, at hun skulle underkaste sig ham. Modstræbende hengav han sig til denne vilje, men ideligt vendte tilbøjeligheden tilbage. Han tænkte sig Dea som en kvinde af kød og blod, som han ville nærme sig, og han havde en følelse af, at han gjorde sig skyldig i et angreb på blufærdigheden. Dea havde ligesom svævet for ham i en sky, og nu ville han med formastelig hånd gribe fat i skyen og fjerne sløret. Det var en pige, en kvinde, mandens halvdel, han begærede, det var den nøgne barm, der lokkede ham. Lykkeligvis fandtes der ingen anden kvinde for Gwynplaine end Dea. Hun var den eneste, han begærede.

I denne stemning gik han omkring i forårsnatten, hvor de halvåbne blomster og de skjulte reder, de blinkende stjerner, luftninge, svangre med mild varme, vandets rislen og løvets raslen, hele naturens sagte suk og hemmelighedsfulde vågnen hvisker om kærlighed. Når man så ham gå der, måtte man anse ham for en beruset, for han vaklede virkelig, tynget af sit hjertes byrde, af vårens og nattens hemmeligheder.

I den stille ensomhed på Bowling Green gav han sig ind imellem til at tale højt med sig selv. Han gik langsomt, med sænket hoved, med hænderne på ryggen, med den venstre i den højre og med udspilede fingre.

Pludselig forekom det ham, at der var noget, der smuttede ind mellem fingrene på ham.

Hurtigt vendte han sig om.

Han havde virkelig et stykke papir i sin hånd, og foran ham stod et menneske. Det var dette menneske, der med en kats forsigtighed var kommet listende bag på ham og havde stukket ham papiret mellem fingrene. Papiret var et brev.

I den lille tykkindede, alvorlige mand i det ildfarvede livré, som ved stjernelyset kunne ses gennem åbningen på overfrakken, og med den karmoisinrøde hue og fjeren af væverfuglen genkendte Gwynplaine øjeblikkelig hertugindens page.

Før Gwynplaine kunne få tid til at give sin overraskelse luft, hørte han pagen sige med sin svage stemme, der lød som et barns eller en kvindes:

"Vær i morgen på denne tid ved indgangen til London Bridge. Så skal jeg være der og vise Dem vej."

"Hvorhen?"

"Hvor De ventes."

Gwynplaine så ned på brevet, som han mekanisk holdt i sin hånd.

Da han så op igen, var pagen forsvundet. Han var allerede kommet langt ud på pladsen og drejede kort efter om et hjørne.

Gwynplaine vidste ikke, om han var vågen eller drømte. Han førte brevet nærmere til sine øjne, som for at læse det, men erindrede så, at han endnu ikke havde åbnet det, og at det desuden var for mørkt til at læse. Der gik flere minutter, før han kom til bevidsthed om, at der brændte en lygte i værtshuset. Han gjorde et par skridt, men til siden, som om han ikke vidste, hvor han ville hen; han gik som en søvngænger, som et spøgelse har stukket et brev i hånden.

Endelig tog han sig sammen, løb næsten hen til værtshuset, stillede sig for den halvtåbne dør, hvorfra en lysstråle brød frem, og betragtede endnu engang det lukkede brev ved dette skær. Der var intet mærke på seglet, og udskriften lød blot: "Til

Gwynplaine". Han brød seglet, rev konvolutten af, åbnede brevet og læste:

> "Du er skrækkelig, jeg er smuk. Du er gøgler, jeg er hertuginde. Jeg er den første, du den sidste. Dig vil jeg have. Jeg elsker dig. Kom!"

2. bog

Torturen

1. Vekslende stemninger

Undertiden kan et flammeskær næppe gøre en rift i mørket, mens en anden flamme kan sætte en vulkan i brand, og begges oprindelse kan være en gnist.

Gwynplaine læste brevet to gange. Der stod virkelig: *Jeg elsker dig*.

Skrækkelige tanker fo'r gennem ham.

Først tænkte han, at han måtte være gået fra forstanden. Hvad han nylig havde set var noget, der ikke var til; det var natlige gøglebilleder, der havde foresvævet ham; den skarlagenrøde mandsling var ikke andet end et drømmesyn, som efter at have dåret ham, var forsvundet og havde ladet ham blive tilbage som en vanvittig.

Hans næste tanke og angst var at skulle godtgøre, at han var ved sine fulde fem. Et drømmebillede kunne det ikke være. Holdt han ikke brevet i sin hånd? Og havde det ikke været forsynet med konvolut og segl? Havde han ikke læst det? Og vidste han ikke, hvorfra det kom? Hans navn stod jo tydeligt at læse, og papiret var parfumeret. Han kendte jo desuden pagen. Her kunne umuligt være tale om blændværk, han var ikke forrykt, og han drømte ikke; det var den rene virkelighed.

Han læste atter brevet. Jo, det forholdt sig virkelig således.

Men denne virkelighed var jo ikke mindre forfærdelig. En kvinde attrår ham – ham! så er intet mere utroligt. En kvinde, der har set hans ansigt, en kvinde, som ikke er blind. Og er hun selv grim? Tvært imod, hun er smuk. Er det da en omflakkende sigøjnerske? Nej, en hertuginde.

Hvad stak der under det? Hvad havde det at betyde? Hvilke farer lå der ikke i en sådan triumf! Men kunne han lade være at styrte sig blindt ind i dem?

Ilden begyndte allerede at knitre i ham. Det var hende, den vidunderlige ukendte, den samme, som havde forstyrret hans ro! Og de samme tanker, der engang havde bestormet ham, vågnede på ny. Den drøm, han troede forsvundet, havde indprentet sig dybt i hans sind. Nu dukkede den frem igen og lod sig måske ikke oftere forjage.

Fyrstinden steg ned fra sin trone, afgudsbilledet fra sit alter, statuen fra sit fodstykke, fantomet fra sin sky. Fra umulighedens svælg nærmede sig blændværket, denne gudinde fra det høje, denne stråleglans, denne nereïde, der badede sig i ædelsten, denne højtstående, utilgængelige skønhed bøjede sig ned til Gwynplaine! Morgenrødens vogn, forspændt på engang med duer og drager, standsede over hans hoved, og den kvinde, som sad i den, hvis man tør kalde en så ophøjet stjerneskikkelse kvinde, sagde til ham: *Kom!* Hun tilbød sig, hun gav sig hen! Svimlende tanke! Olympen prisgav sig, og til hvem? Til ham, Gwynplaine! Vellystige arme åbnede sig i skyglansen for at trykke ham til en gudindebarm, og hun vidste, hvad hun gjorde, hun havde set ham og var ikke veget tilbage, han var elsket, selv om han var Gwynplaine, ja fordi han var Gwynplaine; han var ikke blot elsket, men genstand for længselsfuld attrå. Han blev ikke blot modtaget, men udkåret.

Og i den kongelige kreds, hvor hun levede, var der fyrster med uansvarlighed og uindskrænket magt, og en sådan fyrste kunne hun vælge; hun kunne tage en lord, en Adonis, en bevinget seraf, og hun valgte en gøgler, et udskud, en krybende

orm. Med hvilken vægt vejede hun da sin kærlighed? "Du er skrækkelig, jeg elsker dig." Disse hendes ord ramte hans stolthed, den akilleshæl, hvor enhver helt kan såres. Han følte sig smigret og blev forfængelig af at være et uhyre. Også han var en undtagelse, ligeså fuldt som Jupiter og Apollo.

Men hvem var denne kvinde? Han vidste, at hun var hertuginde, at hun var smuk og rig, at hun havde lakajer med livré, pager og fakkelbærende løbere om sin våbensmykkede vogn, og at hun var forelsket i ham eller i det mindste, at hun sagde det til ham. Men andet vidste han heller ikke. Han kendte hendes titel, men ikke hendes navn, han kendte hendes tanker, men ikke hendes levned. Var hun gift, enke eller ugift? Var hun bundet af pligter? Hvilken familie hørte hun til? Var hun omgivet af snarer eller skær, af forfølgelser og efterstræbelser eller forhindringer og vanskeligheder? Han vidste det ikke, og han var for uerfaren til at kunne gøre gisninger. Bag brevet skimtede han kun en dør, der åbnede sig på vid gab, og samtidig en foruroligende skranke; på den ene side en tilståelse, på den anden en gåde. Det var som to munde, der begge udtalte de samme ord: "Vov det!" men den ene talte opfordrende, den anden truende. Det var i forårsnatten at der blev talt således til ham.

Gwynplaine kæmpede.

Før synden indtræder, før fejltrinnet sker, viser der sig en røg af det onde, som samvittigheden vægrer sig ved at indånde. Den fristede uskyld har en naturlig modbydelighed for afgrunden. Idet denne åbner sig, sker der en udstrømning, som advarer den stærke og bedøver den svage. Gwynplaine omtågedes af denne atmosfære. Modsigelser svævede forbi

ham, snart flygtende snart påtrængende. I morgen ved midnat, London Bridge, pagen. Skulle han gå? Ja! råbte kødet. Nej! befalede sjælen.

Tydeligt forelagde han sig dog ikke en eneste gang dette spørgsmål, om han skulle gå. Synden tømmes ikke i et drag så lidt som en stærk drik. Man sætter glasset hen, man smager på det, allerede den første dråbe har en afsmag.

Men der var ligesom bag ved ham en tilskyndelse, der drev ham mod det ukendte, og han gyste. Han så afgrundens rand på afstand og fo'r tilbage, grebet af skræk til alle sider. Så lukkede han øjnene og gjorde sig umage for at nægte faktum, for at bilde sig ind, at der slet ikke var hændt noget, for at tvivle om sine sansers og sin forstands pålidelighed. Ja, havde han blot kunnet få sig selv til at tro, at han ikke var rigtig klog! Men ak, nu begyndte han at gøre sig spørgsmål, og at spørge og tvivle. Hvor pligten ligger lige for øjnene, er den sikre undergang.

I øvrigt må det ikke glemmes, at han var for uskyldig til at have øje for det frække i eventyret; han så kun denne kvindes højhed og følte sig desto mere smigret over det ubegribelige, der var hændt ham. Han betonede ordene "jeg elsker dig", men lagde ikke videre vægt på tilføjelsen: "Dig vil jeg have".

En hærskare af tanker styrtede ind på ham, afløsende hinanden eller i sluttet falanks, og så blev det på engang stille i ham, og han holdt sit hoved mellem sine hænder og stirrede grublende hen for sig. Pludselig mærkede han, at han ikke mere tænkte; hans drømmerier havde nået det punkt, hvor alt forsvinder.

Han blev nu også opmærksom på, at han endnu stod uden for døren. Det var blevet morgen. Klokken kunne vel være to.

Han stak brevet, som pagen havde bragt, i brystlommen, men for at det ikke skulle ligge ved hjertet, tog han det atter op og gemte det i en anden lomme. Derpå gik han ind i værtshuset, undgik at vække den lille Govicum, der havde siddet og ventet på ham, men var faldet i søvn og nu lå over bordet med begge sine arme som hovedpude, lukkede døren, tændte et lys ved lygten, skød slåen for, drejede nøglen om, bevægede sig uvilkårligt med en forsigtighed som én, der kommer sent hjem, klatrede op i Green-Box, listede sig ind i sit soverum, så her, at Ursus sov, og pustede sit lys ud, men lagde sig ikke.

Efter en times tids forløb følte han sig endelig træt, og idet han forestillede sig, at sengen betyder søvn, lagde han sit hoved på puden, uden at klæde sig af, og gjorde mørket den indrømmelse at lukke øjnene, men de stemninger, der tumlede sig i ham, havde ikke standset deres stormløb. Han led meget. For første gang i sit liv var han utilfreds med sig selv, en dyb smerte blandede sig i hans tilfredsstillede forfængelighed. Hvad skulle han gribe til?

Dagen brød frem. Han hørte Ursus stå op, og han blev ved at holde øjnene lukkede, men kunne ikke finde ro. Han tænkte på brevet. Alle dets udtryk faldt ham atter ind i kaotisk forvirring. Når det stormer i sjælen, bliver tanken ligesom flydende, den bevæger sig krampagtigt, stiger og falder med brusende hast. Flod og ebbe, hvirvel og malstrøm, brænding og dønning, regn og hagl, skyer med rifter, hvor stjernerne ser frem, heftig bølgegang, unyttigt skum og tåbelig opbrusning, umådelige

frugtesløse anstrengelser, skibbrud og vrag. Kort sagt alt, hvad der tilhører dybet, er også i mennesket. Gwynplaine var bytte for en sådan storm.

Midt i denne sjælekval, endnu stadig med lukkede øjne, hørte han en stemme sige med det blideste udtryk:

"Sover du, Gwynplaine?"

Han så hurtigt op og rejste sig. Døren til det rum, der benyttedes til garderobe, var halvt åben, og i døråbningen stod Dea med sit ubeskrivelige smil i øjnene og på læberne. Yndig stod hun der, udstrålende en ubevidst mild ro. Det var et næsten helligt øjeblik. Gwynplaine betragtede hende skælvende, blændet, vakt, vakt af sin søvnløshed, som man ellers vågner af søvnen. Det var hende, Dea, og pludselig følte han i sit væsens inderste, hvorledes stormen lagde sig og det gode sænkede sig over det onde. Et vidunder fuldbyrdedes: Blikket fra det høje, ved sin blotte nærværelse spredte den lysende blinde at skyggen i ham, som trukket af en usynlig hånd fjernedes skytæppet fra hans ånd, og med himmelsk lyksalighed følte han, at dagens klarhed atter oprandt i hans bevidsthed. Ved denne engels dyb blev han pludselig igen den uskyldige store og gode Gwynplaine. Således kunne sjælene mødes som naturkræfterne. De tav begge, hun, den milde klarhed, han, det beroligede dyb, og over Gwynplaines stormfulde hjerte tindrede Dea som den blinkende stjerne over havet.

Miraklet tilsteder ofte en ganske simpel forklaring. Det var tid til morgenmad i Green-Box, og Dea kom blot for at erfare, hvorfor Gwynplaine ikke indfandt sig ved deres lille bord.

"Er det dig!" udbrød Gwynplaine, og dermed var alt sagt. Han havde ingen anden horisont end den, der viste ham en himmel med Dea.

For at gøre sig en forestilling om en sådan beroligelse må man se havblikket umiddelbart efter stormen.

Få øjeblikke efter sad de over for hinanden med Ursus imellem sig og Homo ved deres fødder. Tepotten, under hvilken der brændte en lille lampe, stod på bordet. Fibi og Vinos var udenfor og passede huset.

Der blev spist frokost i det midterste rum, og de sad således, at Dea vendte ryggen til åbningen i skillevæggen, som lå lige over for den dør, der førte ind i Green-Box. Bordet var så smalt, at deres knæ berørte hinanden. Gwynplaine skænkede te for Dea.

Med ynde pustede hun på sin kop, pludselig nyste hun, og i samme øjeblik udsendte lampeflammen en røg, og et stykke papir forvandledes til aske. Det var denne røg, der havde fået Dea til at nyse.

"Hvad er det?" spurgte hun.

"Ingenting," svarede Gwynplaine med et smil.

Han havde brændt hertugindens brev og følte sig forunderligt lettet derved. Det var, som kom der flugt i hans sjæl, og hans redelighed gav ham den følelse af styrke, som ørnen henter af sine vinger. Det forekom ham, at fristelsen drog bort med røgen, og at hertuginden faldt i aske samtidig med papiret.

Mens de byttede kopper og begge drak af den samme, pludrede de med hinanden. Hvor kan man vel søge en friskere

poesi end hos to elskende hjerter, og hvor lyder der vel en lifligere musik end i de kyssende læbers møde?

"Ved du hvad?"

"Nej."

"Jeg har drømt, Gwynplaine, at vi var dyr og havde vinger."

"Vinger betyder fugle," hviskede Gwynplaine.

"Ja, og dyr betyder engle," brummede Ursus.

"Hvis du ikke var til, Gwynplaine –"

"Hvad så?"

"Så troede jeg ikke, at den gode Gud var til."

"Teen er for varm, du brænder dig, Dea."

"Pust på min kop."

"Hvor du er smuk i dag!"

"Å, jeg har så mange ting at sige dig."

"Så tal!"

"Jeg elsker dig."

"Jeg tilbeder dig."

"Det er virkelig rart at høre på," brummede Ursus.

De andre tav, og for sådanne to elskende er tavsheden det betydningsfuldeste. Under den samler kærligheden sig for atter at sprudle frem. Efter en pause udbrød Dea atter:

"Du skulle blot vide! Om aftenen, når vi spiller og min hånd berører din pande – o, du har et dejligt hoved, Gwynplaine! Når jeg har dine hår mellem mine fingre, så bæver jeg og føler en himmelsk fryd, og så siger jeg til mig selv: I hele denne mørke verden, der omgiver mig, i denne ensomhed, i den afgrund, hvor jeg lever, har jeg kun et støttepunkt, her er det! det er dig."

"Ja, du elsker mig," sagde Gwynplaine. "Jeg har heller ingen anden end dig her på Jorden. Du er alt for mig. Dea, hvad

ønsker du? Hvad skal jeg gøre for dig?"

"Jeg ved intet," svarede Dea. "Jeg er lykkelig."

"Ja, vi er lykkelige," gentog Gwynplaine.

Da hævede Ursus med alvor sin stemme:

"I er lykkelige? Det er en forbrydelse. Jeg har allerede advaret jer. I er lykkelige, sige I? Så pas dog i det mindste på, at man ikke får jer at se. Tag så lidt plads som muligt. Sådant noget som lykken må gemme sig i krogene. Gør jer endnu mindre, end I er, hvis I kunne. Lykkens storhed måles efter de lykkeliges lidenhed. De tilfredse må skjule sig som forbrydere. I stråler jo af glæde, I usle sankt-hansorme. Man vil træde jer sønder og sammen, og det gør man ret i. Hvad skal al den kælenskab betyde? Jeg er ingen gammel kælling, jeg vil ikke sidde her og se jer lege kærester og næbbes, det keder mig. Gå pokker i vold med de narrestreger!"

Og da han mærkede, at hans gnavne tone blev blødere og næsten rørende, druknede han sin bevægelse i en stærk knurren.

"Fader," sagde Dea, "hvor du brummer!"

"Jeg kan heller ikke lide, at man er for lykkelig," svarede Ursus.

Her begyndte Homo at agere ekko; man hørte det knurre under det elskende pars fødder.

Ursus bukkede sig og lagde sin hånd på ulvens hoved.

"Ja, du bliver også gnaven," sagde han. "Du knurrer. Børsterne rejser sig på din ulveskal. Du holder ikke af dæggeri, for du er fornuftig. Godt, men hold blot bøtten. Nu har du talt, du har sagt din mening, ti så!"

Men ulven knurrede på ny.

Ursus så nu ned under bordet.

"Stille, siger jeg, stille, Homo! Ikke egensindig, det klæder ikke en filosof!"

Ulven rejste sig nu og skar tænder mod døren.

"Hvad er der dog i vejen med dig?" sagde Ursus og tog Homo fat i nakken.

Dea brød sig ikke om, at ulven skar tænder, men hengav sig ganske til sine egne tanker og tav, opfyldt af den henrykkelse, som er de blinde ejendommelig, idet de ligesom lytter til en indre sang og søger erstatning for manglen på lys i en ubeskrivelig ideal musik.

Mens Ursus bøjede sit hoved for at tale til Homo, havde Gwynplaine set op.

Han ville drikke en kop te, men lod være at drikke. Han satte den på bordet langsomt som en fjeder, der mister sin spændkraft, hans fingre blev ved at være udspilede, og han blev stående ubevægelig med stirrende blik og næsten uden at trække vejret.

I den åbne dør stod en mand bag Dea. Han var sortklædt og bar en kappe som en rettens tjener. Hans paryk gik helt ned til øjenbrynene, og i hånden holdt han en kort og massiv jernstav med krone i hver ende.

Man må forestille sig et medusahoved, der pludselig træder frem mellem to grene i Paradisets have.

Ursus, som havde mærket uråd og også set op, men uden at slippe Homo, genkendte den frygtelige person. Han rystede over hele legemet og hviskede til Gwynplaine:

"Det er jo *the wapentake.*"

Gwynplaine tænkte sig om og havde svært ved at holde et overraskelsens udbrud tilbage.

Bag manden med parykken så man i halvmørke den forbavsede vært.

Uden at sige et ord sænkede retfærdighedens tjener sin højre arm over den glad bevægede Dea og berørte Gwynplaine med jernstaven, mens han med sin venstre tommelfinger pegede tilbage på døren til Green-Box. Denne dobbelte bevægelse, der blev så meget mere bydende, som den skete i tavshed, betød så meget som: Følg mig!

Den person, jernstaven berørte, havde ingen anden ret end den at adlyde. Denne stumme befaling tillod intet svar, de engelske love stillede sig truende mod den genstridige.

Berørt af lovens strenge arm følte Gwynplaine sig først gennemrystet, derpå som forstenet. Havde han fået et heftigt slag i hovedet af jernstaven i stedet for blot at blive berørt med den på skulderen, kunne han ikke være blevet mere bedøvet. Han var opfordret til at følge politimanden, men kunne ikke fatte hvorfor.

Ursus, som også var smerteligt overrasket, havde anelser. Han tænkte på sine konkurrenter, på præsterne, på angivelserne mod Green-Box, på ulven og på sine egne stridigheder med de tre undersøgelsesdommere i Bishops Gate. Endelig kom han også til at tænke – og det var en skrækkelig tanke – på Gwynplaines upassende og oprørske udtalelser om kongedømmet. Han skælvede fra top til tå.

Dea smilede.

Hverken Gwynplaine eller Ursus sagde et ord. Begge havde nemlig den samme tanke: ikke at gøre Dea urolig. Måske var

det også ulvens hensigt, for den holdt op at knurre. Ursus havde rigtig nok ikke sluppet den.

Gwynplaine rejste sig. Modstand var ikke mulig, det vidste han, og ethvert spørgsmål var ørkesløst.

Han blev stående oprejst for *the wapentake*. Denne trak nu sin stav tilbage fra hans skulder og holdt den lige i en bydende stilling, en politiholdning, som dengang hele folket forstod, og som indesluttede følgende befaling:

"Denne mand skal følge mig, og ingen anden. Bliv alle, hvor I er! Stille!"

Af nysgerrige var der ingen til stede; politiet har altid holdt af en sådan hemmelig optræden. Denne slags arrestation blev kaldt "sekvestrering på person".

Med en eneste bevægelse og som en tap, der drejer sig om sig selv, gjorde *the wapentake* omkring og gik med værdige skridt hen imod udgangen af Green-Box.

Gwynplaine så på Ursus.

Ursus trak på skuldrene, satte albuerne ind mod hofterne med udspilede hænder og trak øjenbrynene i vejret som tagspær, hvilken hele pantomime var at tolke således: "Bøj dig for det ukendte!"

Nu så Gwynplaine på Dea. Hun sad endnu og drømte og smilede. Han lagde sine fingerspidser på læberne og sendte hende et ubeskriveligt kys.

Ursus, der følte sig noget lettere om hjertet, efter at *wapentake* havde vendt ham ryggen, greb dette øjeblik til at hviske til Gwynplaine:

"Er dit liv dig kært, så tal ikke, før man spørger dig!"

Med en forsigtighed, som om han frygtede for at vække en syg, tog Gwynplaine sin hat og sin kappe ned fra væggen, svøbte sig ind i kappen lige op til øjnene og trykkede hatten dybt ned over panden. Da han ikke havde været i seng, havde han endnu sine arbejdsklæder på og sin lædersklavine om halsen. Endnu engang betragtede han Dea. Wapentake løftede nu sin stav og begyndte at gå ned ad trappen. Da begav Gwynplaine sig på march, som om denne mand trak ham ved en usynlig kæde.

Ursus så Gwynplaine træde ud af Green-Box, og i samme øjeblik gjorde ulven tilløb til en klagende knurren, men Ursus lærte den respekt og sagde ganske sagte til den:

"Han kommer igen."

Ude i gården holdt mester Nicless med en på engang ydmyg og bydende bevægelse et forbavselsens udbrud tilbage i mundene på Fibi og Vinos, der forfærdede så Gwynplaine blive ført bort af den sorgklædte mand. De to piger stod som et par saltstøtter. Govicum stak betuttet hovedet ud af det halvt åbne vindue.

Uden at vende sig om eller se efter Gwynplaine gik *the wapentake* et par skridt foran ham med den kolde ro, som kom af overbevisningen om at være loven.

I dødsstilhed gik de begge over gården, gennem den mørke skænkestue ud på pladsen. Her stod ved døren til værtshuset nogle forbigående, der havde samlet sig i grupper, og *the justice of the quorum* i spidsen for sit politimandskab. Med den engelske disciplin, der aldrig fornægter sig over for politistaven, veg de nysgerrige tavse tilbage for at gøre plads. *Wapentake* begav sig hen imod de smågader langs Themsen, der dengang hed *Little*

Strand, og Gwynplaine, med politimandskabet på begge sider i dobbelt geled, fjernede sig bleg og uden at fortrække en mine, dækket af sin kappe som af et liglagen, langsomt og tavst fra værtshuset, følgende den tavse mand som en statue, der følger et spøgelse.

Arrestation uden angivelse af grunde er noget, der ville forbavse en nulevende englænder, men som dengang var ganske almindeligt. Man greb især til det i delikate sager, som i Frankrig afgjordes ved *lettres de cachet*. Trods Habeas Corpus-akten gik dette i svang lige til George II.s regering. Disse tavse arrestationer dannede modsætningen til *clameur de haro* og antydede, at man fandt det rigtigst at tie, indtil visse mørke punkter var opklarede. Retsudtrykket *private*, dvs. for lukkede døre, fandt her anvendelse. Det var egentlig snarere stævninger end fængslinger, et middel til at fremme undersøgelsen, og netop i den alle pålagte tavshed kunne der ligge en vis skånsel imod den pågældende. Men for folket, der ikke indlader sig på sådanne distinktioner, var de fortrinsvis genstand for skræk.

2. Ursus udspionerer politiet

Som bemærket indeholdt efter datidens meget strenge politilove en opfordring til en person om at følge *the wapentake* samtidig en befaling til alle andre tilstedeværende om ikke at røre sig af pletten.

Enkelte nysgerrige kunne dog ikke afholde sig fra i afstand at ledsage det tog, der førte Gwynplaine bort, og til disse hørte Ursus. Han var blevet som forstenet, men han, som så ofte var blevet overfaldet af et omflakkende livs overraskelser og det uventedes ubehageligheder, havde ligesom et krigsskib sit alarmsignal, som kaldte hele mandskabet, det vil sige hele hans indsigt, på post. Han skyndte sig at komme bort fra forsteningen og begyndte at tænke sig om. Det nyttede ikke at komme i sindsbevægelse, det gjaldt om at holde øjnene åbne og se faren lige i ansigtet, det gjaldt om at handle. Altså, Ursus forelagde sig straks det spørgsmål: Hvad er her at gøre?

Da Gwynplaine var borte, svævede Ursus i en dobbelt angst, angsten for Gwynplaine, som bød ham at følge efter, og angsten på egne vegne, som bød ham at blive. Med al sin angst fattede han dog den heltemodige beslutning at følge efter til trods for loven; i den grad var han bange for, hvad der kunne tilstøde Gwynplaine. For at få så meget mod må man være meget bange.

Til hvilke tapre bedrifter kan ikke angsten drive en hare! Den opskræmte ged sætter over afgrunde. At være forskrækket indtil uforsigtighed er en af skrækkens former.

Gwynplaine var snarere blevet bortført end arresteret. Politiet var gået så hurtigt frem, at det ikke havde vakt nogen opmærksomhed, især da der ikke var mange på benene så

tidligt på dagen. Der var næsten ingen i fjælleboderne på Tarrinzeau Field, der anede, at *the wapentake* havde hentet manden, der ler. Skjult af sin kappe og hat kunne denne ikke genkendes af de få, man mødte undervejs.

Før Ursus fulgte efter, tog han sine forholdsregler. Han tog mester Nicless, drengen Govicum, Fibi og Vinos til side og foreskrev dem den ubrødeligste tavshed overfor Dea, som ikke vidste af noget. Man måtte ikke lade et ord falde, der kunne bringe hende til at ane, hvad der var hændt. At Gwynplaine og Ursus var fraværende, kunne de forklare ved Green-Box' huslige anliggender. Der var for øvrigt ikke længe til, at hun skulle sove til middag, og før hun vågnede, ville både han selv og Gwynplaine være kommet tilbage. Det hele var en misforståelse, det ville være en let sag for Gwynplaine og ham at rive øjnene op på politiet og øvrigheden, så at de kunne tage og føle på vildfarelsen. Frem for alt måtte derfor ingen sige noget til Dea. Med disse formaninger tog han afsked.

Ursus kunne godt følge efter uden at blive lagt mærke til, men skønt han holdt sig i den størst mulige afstand, vidste han at indrette sig således, at han ikke tabte Gwynplaine af sigte. Dristighed i at lure er de frygtsommes tapperhed.

Når alt kom til alt, var det meget muligt, at Gwynplaine, hvor højtidelige end forberedelserne havde været, kun var blevet stævnet for politidommeren for en ubetydelig forseelse. Ursus sagde til sig selv, at den sag ville snart blive bragt på det rene. Han ville kunne læse sig dertil med sine egne øjne af den retning, som eskorten, der trak afsted med Gwynplaine, ville slå ind på i det øjeblik, da de ankommet til Tarrinzeau Fields grænse havde nået indgangen til Little Strands stræder. Drejede

den til venstre, så blev Gwynplaine ført til Southwarks rådstue, og så var der ikke meget at frygte; der kunne da kun være tale om en lille forseelse mod gadeordenen, en advarsel af øvrigheden, en bøde på et par shillings; så ville Gwynplaine blive dimitteret, *Det besejrede Kaos* kunne atter opføres om aftenen som sædvanligt, og ingen ville mærke noget. Drejede man derimod til højre, så blev sagen alvorlig. Her var der strenge og slemme steder.

I det øjeblik, da *the wapentake* i spidsen for de to rækker drabanter, Gwynplaine gik mellem, ankom til smågaderne, stirrede Ursus åndeløs efter dem. Hele hans sjæl lå i dette nu i hans øje. Hvor ville man hen?

Man drejede til højre. Lige ved at falde omkuld af skræk lænede Ursus sig op til en mur.

Det er en hyklerisk tale, når man siger til sig selv: "Jeg vil vide, hvordan det er fat med mig." I grunden vil man slet ikke vide det. Man nærer en dyb frygt, og med angsten forener sig en hemmelig anstrengelse for ikke at drage nogen afgørende slutning. Man tilstår det ikke for sig selv, men man ville gerne vige tilbage, og er man gået for vidt, gør man sig bebrejdelser.

Det var det, Ursus gjorde. Skælvende sagde han til sig selv:

"Det går galt. Det havde jeg tids nok fået at vide. Hvorfor går jeg her efter Gwynplaine?"

Efter at være kommet til dette resultat fordoblede han sine skridt, for mennesket består kun af modsigelser, og mens han beherskede sin angst ilede han for ikke at tabe tråden mellem Gwynplaine og sig i gadernes labyrint.

Polititoget kunne ikke gå hurtigt for ikke at miste sit højtidelige præg. *The wapentake* åbnede det, og *the justice of the*

quorum sluttede det; allerede denne orden forudsatte en vis langsomhed.

Hele den majestæt, der kan forenes med en retsbetjents værdighed, udtalte sig gennem *the justice of the quorum*. Hans kostume holdt en middelvej mellem en musikdoktor fra Oxfords glimrende udstyr og en teologiske doktor fra Cambridges pæne sorte dragt. Han bar adelige klæber under en lang *godebert*, det vil sige en med norsk hareskind foret kappe. Han var halvt gotisk og halvt moderne. Parykken hørte til én stil, ærmerne til en anden. Hans store, runde øjne hvilede på Gwynplaine, stive som en ugles. Han marcherede i takt. Det var et uhyggeligt væsen at se på.

Ursus, som et øjeblik havde forvildet sig, nåede ved Saint-Mary-Over-Rye atter toget, som ved et lykkeligt tilfælde var blevet opholdt på kirkegården ved et slagsmål mellem nogle børn og hunde, en hverdagsbegivenhed i de londonske gader. *Dogs and boys*, siger de gamle politianordninger, som således giver hundene forrangen for børnene. Da det heller ikke just er nogen usædvanlig begivenhed, at en person arresteres, og folk dog gerne har noget at bestille, havde de nysgerrige efterhånden spredt sig, og Ursus var til sidst den eneste, der fulgte Gwynplaines spor. Toget bevægede sig i zig-zag fra stræde til stræde, idet det fortrinsvis valgte de endnu ikke bebyggede veje, steder, hvor der voksede græs, og øde gange.

Endelig standsede det. Man befandt sig i en smal gang. Der var ingen huse, kun et par hytter ved indgangen. Gangen var dannet af to mure, en lav til venstre og en høj til højre. Den høje mur var sort og opført efter saksisk skik med tinder, skydehuller og tykke, firdelte gitre foran smalle vindueshuller.

Ved foden af denne høje mur så man en ganske lille, meget trykket dør eller låge, der tog sig ud som hullet ved foden af en musefælde. Denne port, som var indfattet af en stenbue, var forsynet med en gitterfalddør, en vældig hammer, en stor lås, stærke hængsler, en stor mængde søm og et panser af beslag, og var således mere jern end træ.

Der var intet og ingen at se i gangen, ingen bod, ingen forbigående, men man hørte dog lige i nærheden en stadig støj, en larm af stemmer og vogne. Formodentlig lå på den anden side af den sorte bygning en stor gade, rimeligvis Southwarks hovedgade. Det eneste levende væsen, man kunne have opdaget i gangen foruden toget, var Ursus, hvis blege profil kiggede frem fra et hjørne af muren, på én gang spejdende og frygtende for at få noget at se.

Toget stillede sig op foran porten. Gwynplaine stod i midten, men havde nu *the wapentake* og hans jernstav bag sig.

The justice of the quorum løftede hammeren og bankede tre gange på. Falddøren åbnede sig.

"I kongens navn," sagde *the justice of the quorum*.

Den tunge ege- og jerndør drejede sig på sine hængsler, og en mørk, kold åbning viste sig som indgangen til en hule. En afskyelig hvælvet gang strakte sig ned i mørket.

Under den så Ursus Gwynplaine forsvinde.

3. I fængslet

Den tunge port lukkede sig efter Gwynplaine og følget. Hermetisk faldt den tilbage i sine stenrammer uden at man så, hvem der lukkede den. Det var en port, hvis portner man ikke så, hvorved fængslets indgang mindede om indgangen til graven.

Det var bagporten til Southwarks fængsel. Alt i denne ormstukne, uhyggelige bygning passede til et fængsel. Den havde i gamle dage været et hedensk tempel, så blev den et slot og en borg for den hellige Edward, endelig blev den i året 1199 af John uden Land ophøjet til et fængsels værdighed. Oprindelig var den gennemskåret af en gade, derpå var den i et par århundreder en *gate*, det vil sige en forstadsport, senere havde man tilmuret passagen. Der er endnu flere fængsler af denne art i England, f.eks. Newgate i London, Westgate i Canterbury, Canongate i Edinburgh. Bastillen i Frankrig var oprindelig en port.

Næsten alle engelske fængsler frembød det samme udseende, udvendig en stor mur, indvendig en kube med fangehuller. Disse sørgelige gotiske fængsler, hvor edderkoppen spandt om kap med retfærdigheden, kunne alle have antaget samme navn som det gamle fængsel i Brüssel, Treurenberg, Tårernes Hus.

Det nu nedrevne fængsel i Southwark vendte ud til to gader, mellem hvilke det tidligere som *gate* havde gjort tjeneste som forbindelsesvej, og havde to porte, en hovedport ud til den store gade, bestemt til autoriteterne, og en anden ud til strædet, bestemt for andre dødelige og endvidere for de hensovede, for

når en fange døde i fængslet, blev hans lig ført ud af sidstnævnte port. Det var også en befrielse.

Gangen eller strædet var som anført ikke andet end en snæver brolagt vej mellem to mure, der lå overfor hinanden. I Brüssel er der en sådan gang, som hedder "Gade for én Person". Af de to mure hørte den høje til fængslet, den lave til kirkegården. I den sidstnævnte mur, der ikke oversteg en mands højde, var der anbragt en dør omtrent lige over for fængselsporten. De døde behøvede således blot at gå over gaden for at nå kirkegården. På den høje mur var der anbragt en galgetrappe, på den lave lige overfor var der udhugget et dødningehoved.

Begiver vi os til den anden ende af fængslet, til facaden, ser vi Southwarks hovedgade, og uden for den arkitektoniske, officielle fængselsport holder her i dette øjeblik en rejsevogn, der gør sig bemærket ved en coupé foran, som man nu til dags ville kalde en cabriolet. En kreds af nysgerrige omgiver denne vogn; den er forsynet med våben. Nylig er en person steget ud af den og er gået ind i fængslet. Efter hvad mængden formoder, er det en dommer, for de engelske dommere var ofte adelige.

Den rejsende dommer eksisterer endnu i England – man kalder ham *judge of circuit* – og det var såre naturligt at antage, at denne vogn tilhørte en justitsembedsmand, der var på rejse. Men det var da besynderligt, at han var steget ud af den forreste coupé, der ikke sædvanligt var forbeholdt herren. Dertil kom, at når man rejste i egen vogn, måtte man betale tre shillings for hver hest og hver mil, foruden drikkepenge til postillonen, mens man med posten betalte én shilling for fem mil, og denne vogn havde fire heste og to postilloner, hvad der jo var en

fyrstelig luksus. Påfaldende var det også, at vognen var så omhyggeligt tillukket, at man ikke kunne se udefra ind og rimeligvis heller ikke indefra ud. Forresten syntes der ikke at være nogen i vognen.

Fængslet i Southwark hørte under sheriffen i grevskabet Surrey. En sådan særlig jurisdiktion var meget almindelig i England. Det londonske Tower antoges således slet ikke at ligge i noget grevskab, det svævede altså legalt i luften. Tower erkendte derfor ingen anden juridisk myndighed end sin *constable*, som førte titel af *custos turris* (tårnvægter). Det havde sin egen kirke, sin egen ret og sin egen regering. "Tårnvægterens" myndighed strakte sig derfor uden for London over én og tyve flækker *(hamlets)*, og da den ene legale ejendommelighed klynger sig til den anden i England, stod endog Englands felttøjmester under Towers jurisdiktion.

Sheriffen i et grevskab var meget anset. Han var altid esquire og ofte ridder. Tidligere blev han valgt af folket, men efter Henry den Sjettes tid blev han i de allerfleste grevskaber udnævnt af kongen. Det hørte til hans embedspligt at yde den rejsende dommer ledsagelse og beskyttelse. To embedsmand stod ham bi, undersheriffen, hans højre arm, *justice of the quorum*, hans venstre. Sidstnævnte foretog med hjælp af *the wapentake* arrestationer, forhørte forbrydere og vagabonder og holdt dem under sheriffens ansvar i fængsel. Forskellen mellem ham og undersheriffen i deres tjenstlige forhold til sheriffen bestod i, at undersheriffen ledsagede denne, mens *the justice of the quorum* understøttede ham. Sheriffen ledsagedes også af flere embedsmænd og havde et pragtfuldt følge af beredne tjenere i livré. Hans myndighed var meget udstrakt. Når han

således kom til en by i sit grevskab, kunne han summarisk affærdige fangerne, det vil sige enten sætte dem i frihed eller lade dem hænge, hvad der kaldtes at tømme fængslerne. Hvad der især gjorde ham anset og frygtet var hans myndighed til at udføre "alle Majestætens befalinger", hvad der jo gav ham et frygteligt råderum.

Nu til dags er alt dette ganske anderledes. Politi- og dommermyndigheden er ikke længere sammenblandet. Navnene har holdt sig, men funktionerne er forandrede. Ordet *wapentake* har nok fået en ganske anden betydning; før betegnede det et embede, nu betegner det et distrikt.

Da Gwynplaine hørte døren lukke sig, hvinende på sine hængsler, skælvede han. Det forekom ham, at denne port var lysets vej til mørket, at på den ene side af den var den jordiske vrimmel, på den anden de dødes verden, at alt, hvad der beskinnes af solen, nu lå bag ham, at han stod udenfor livet. Hvad ville man tage sig for med ham? Hvad havde alt det at betyde? Hvor var han? I det sorte mørke, han befandt sig i – falddøren var lukket sammen med porten, der var ingen adgang for luft eller lys, ingen lygte – kunne han ikke skelne noget som helst omkring sig.

Det var forbudt at oplyse indgangen til fængslet, for at de, der blev bragt derind, ikke skulle kunne lægge mærke til noget.

Gwynplaine strakte sine arme ud og berørte famlende muren på begge sider. Han befandt sig i en smal gang. Lidt efter lidt satte det ejendommelige kælderlys, der pibler frem på mørke steder, uden at man egentlig ved, hvorfra det kommer, og som medfører en udvidelse af pupillen, ham i stand til at skelne en

linje hist og her, og foran ham strakte sig gangen i ubestemte omrids.

Gwynplaine, som hidtil kun havde haft en anelse om lovens strenghed gennem Ursus' overdrivelser, følte sig ligesom grebet af en vældig, mørk hånd. Om man er nok så tapper over for enhver fare, kan man dog tabe modet overfor justitsen, formodentlig i følelsen af, at den menneskelige retfærdighed er et tusmørke, hvor dommeren famler omkring. Gwynplaine erindrede, hvad Ursus havde sagt ham om nødvendigheden af at tie. Han ville gerne se Dea, han ville derfor ikke ægge vilkårligheden. Imidlertid udøvede det eventyrlige i situationen et sådant indtryk, at han ikke kunne tilbageholde et spørgsmål.

"Hvor fører De mig hen, mine herrer?" sagde han.

Men man svarede ham ikke. Således måtte det være ved de tavse fængslinger.

Denne tavshed fremkaldte en isnende kulde hos ham. Hidtil havde han troet sig stærk i følelsen af at være sig selv nok. Han havde levet isoleret og havde bildt sig ind, at når man kan stå alene, er man uovervindelig. Men pludselig følte han sig nu under samfundsmagtens kraftige tryk. Hvorledes skulle han rive sig løs fra denne skrækkelige anonym, loven? Det var en gåde, hvis løsning oversteg hans kræfter. En frygt af en ukendt art havde overfaldet ham på et ubefæstet punkt. Desuden havde han hverken sovet eller spist, og siden den foregående aften var han uafbrudt blevet bestormet af nye indtryk. De sindsbevægelser, der angreb ham, holdt ham vel også oprejst, som orkanen en stund hindrer sejlet i at blive en klub, men han følte samtidig, at der er en grænse for modstanden, en grænse,

hvor vinden sønderriver sejlet. Det var, som om jorden skulle synke sammen under hans fødder.

Man satte sig nu i bevægelse ned ad gangen: Først *the wapentake*, derpå *the justice of the quorum*, så hele politimandskabet, der tilstoppede gangen bag Gwynplaine som en prop. Gangen blev smallere. Nu berørte Gwynplaine muren med begge sine albuer; den kalkede stenhvælving havde på flere punkter fremspringende granitbuer, der gjorde rummet endnu mere snævert, så man måtte bukke hovedet for at komme frem. At ile var en umulighed i denne gang. Flere gange krummede den sig, og hist og her så man gennem firkantede tilgitrede indsnit i muren trapper, der førte op og ned, både til højre og til venstre. Man kom til en lukket dør; den åbnede sig, man gik igennem, og den lukkede sig igen. Så stødte man på en ny dør, så på en tredje, der ligeledes syntes at gå op og i af sig selv, for man så ikke et menneske. Efterhånden som gangen blev smallere, blev hvælvingen lavere, og snart måtte man uafbrudt gå med bøjet hoved. Muren dryppede af fugtighed, det uklare blege skær, der trådte i stedet for lys, blev mere og mere uigennemsigtigt, der manglede luft. Et ejendommeligt nedslående indtryk gjorde det også, at man steg nedad mod mørket.

Hvor længe man gik således, kunne Gwynplaine ikke gøre sig nogen forestilling om, for minutterne bliver umålelige, når de gennemløber angstens valseværk.

Pludselig standsede man i det tætteste mørke på et sted, hvor gangen blev lidt videre. Lige tæt ved sig hørte Gwynplaine en larm, som om der blev trommet på afgrundens mellemgulv. Det var *the wapentake*, der med sin stav bankede på en jernplade.

Denne plade var en dør, men ikke en dør, der drejer sig; den gik op og ned omtrent som et faldgitter. Man hørte en knirkende lyd i en fuge, og pludselig havde Gwynplaine et firkantet stykke lys for sig. Pladen havde løftet sig som klappen på en rottefælde.

Det var et lysskær, men på Gwynplaines udvidede pupil virkede dette blege, pludselige skær som en lynstråle, og der gik nogen tid, inden øjet havde vænnet sig til lyset som før til mørket.

Hvad han da så, var forfærdeligt. Ved hans fødder førte omtrent tyve høje, snævre, forfaldne, næsten lodrette trappetrin uden rækværk på nogen af siderne ned i en meget dyb kælder, hvor blikket tabte sig som i en brønd.

Midt i denne kælder, der ikke var brolagt, men hvor gulvet dannedes af den kolde fugtige jord, bar fire lave, uformelige piller en tung kuppel, der nåede op til hvælvingen og dannede et slags indre gemak i kælderen, hvis man kan betegne et til alle sider åbent rum med piller i stedet for vægge sådan. I kuplen hang en rund kobberlygte, tilgitret som et fængselsvindue, og herfra stammede kælderens eneste belysning.

Mellem pillerne, lige under lygten på det sted, hvor der faldt mest lys, lå på den flade jord en skrækkelig, hvid skikkelse. Den lå på ryggen. Man så et hoved, hvis øjne var lukkede, et legeme, hvis krop var dækket af en uformelig masse, og fire lemmer, der hang sammen med kroppen som et Andreas-kors og var strakt ud mod de fire piller ved fire kæder, bundet om hænder og fødder. Disse kæder var fæstede til jernringe ved foden af hver pille. Skikkelsen var gusten som et lig og nøgen. Det var et menneske.

Som forstenet stirrede Gwynplaine derned oppe fra trappen.

Pludselig hørte han en rallen. Der var liv i liget.

Tæt ved dette spøgelse, i en af kuplens buer og på begge sider af en lænestol, som en bred flad sten dannede en forhøjning for, stod to i sorte liglagner indhyllede mænd, og på stolen sad en bleg, ubevægelig, uhyggelig olding i en rød kjortel med en rosenbuket i hånden.

Disse roser ville have afgivet en vigtig oplysning for den, der var mindre uvidende end Gwynplaine. Retten til at holde dom med en blomsterbuket i hånden betegnede en både kongelig og kommunal dommer. Londons lordmayor fungerer endnu på denne måde.

Den gamle mand på stolen var sheriffen i grevskabet Surrey. Han sad der med majestætisk strenghed som en romersk præst.

Ved siden af lænestolen, det eneste sæde i kælderen, så man et bord, der var dækket med papirer og bøger, og hvor sheriffens lange, hvide stav lå.

De to mænd, der stod på begge sider af sheriffen, var to doktorer, den ene doktor i medicinen, den anden juridisk doktor. Sidstnævnte var kendelig på, at han havde en *sergeant at law*'s hue på sin paryk; begge bar de sort gevandt, som vel skulle forestille en sørgedragt for dem, hvis død de foranledigede.

Bag sheriffen, på kanten af det trin, som stenen dannede, sad en skriver med et blækhus ved siden af sig på stenen, et pergamentblad på skødet og en pen i hånden, i en stilling, som om han gjorde sig færdig til at skrive. Denne skriver førte titel af sækkeholder efter den "retfærdighedens sæk", der lå for hans fødder.

Til en af pillerne lænede sig med korslagte arme en person, der var klædt i læder; det var en bøddel.

Disse mennesker syntes som fasttryllede i deres mørke holdning om den lænkede mand. Over dem alle hvilede der en forfærdelig ro.

Hvad Gwynplaine her så, var en torturkælder. Der fandtes dengang mange sådanne i England, og i London forevises endnu *"the vaults of Lady Place"*, hvor der er en kamin til at gøre jern gloende.

Hvad der nu foregår skete dengang hyppigt i England og kunne til nød ske endnu, for lovene fra den tid er ikke ophævet. England frembyder den mærkelighed at have en barbarisk lovgivning, som lever i god forståelse med friheden, og man må indrømme, at det er et lykkeligt ægteskab. Imidlertid må det være tilladt at nære en mistanke om, at ved en krise ville det ikke være umuligt, at gamle straffelove kunne leve op på ny. Den engelske lovgivning er en tæmmet tiger; den rækker en fløjlspote, men den har også sine klør. Det turde dog være klogt at skære kløerne af loven.

På den ene side står straffeloven, på den anden menneskeligheden. Filosofferne protesterer, men der vil gå en rum tid, før den menneskelige retfærdighed er bragt i overensstemmelse med selve retfærdigheden. Agtelse for loven er nu det engelske løsen, og det i den grad, at man ikke afskaffer loven. Den forlegenhed, som denne ærbødighed medfører, reder man sig ud af ved ikke at bringe loven til udførelse. En gammel lov går af mode som en gammel dame. De kan gerne anse sig selv for unge og smukke. Man lader dem

drømme sig til en tilværelse, men lader dem i øvrigt klare sig selv. Denne høflighed kaldes agtelse.

Den normanniske ret har mange rynker, men det hindrer ikke, at mere end én engelsk dommer koketterer med den. I maj 1867 blev fenieren Burk dømt til at rives i fire stykker, som skulle overrækkes dronningen.

I øvrigt påstår historien, at der aldrig har eksisteret tortur i England. Man ser, at historien kan være dristig. Mathieu af Westminster bemærker således, at "den meget milde og overbærende saksiske lov" straffede ikke forbryderen med døden, og føjer så til, at man indskrænkede sig til at skære næsen af ham, stikke øjnene ud på ham og rive visse lemmer af ham. Det var det hele!

Gwynplaine rystede over hele legemet ved det syn, der mødte ham på trappen. Han søgte at komme i tanke om, hvilken forbrydelse han kunne have begået. *The wapentake* indhyllede sig i tavshed, og nu åbnede sig en udsigt til at pines til døde. Lovens gåde, der snoede sig om ham, blev mere og mere uløselig.

Den menneskelige skikkelse, der lå på jorden, rallede nu atter.

Da mærkede Gwynplaine, at der var nogen, der sagte skubbede til ham. Det var *the wapentake*, der berørte hans skulder. Han indså da, at han måtte nedad, og han adlød.

Trin for trin gik han ned ad trappen. Trinene var meget smalle, otte til ni tommer høje, uden rækværk. Der hørte forsigtighed til. Bag ham kom i to trins afstand *wapentake* med løftet stav og derefter i samme afstand *the justice of the quorum*.

Ved hvert trin, han steg ned, følte Gwynplaine håbet synke. Det var døden, der listede sig på ham skridt for skridt. Det spøgelsesagtige væsen, der var lænket til pillerne, blev ved at ralle.

Da han var kommet helt ned, sagde en stemme i skyggen:

"Nærmere!"

Det var sheriffen, det tiltalte Gwynplaine, og denne gjorde endnu et skridt.

"Helt herhen!" sagde sheriffen igen, og *the justice of the quorum* hviskede Gwynplaine højtideligt i øret:

"I står for sheriffen i grevskabet Surrey."

Gwynplaine gik helt frem til den stakkels synder, som han så ligge udstrakt midt i fængslet, mens *the wapentake* og *the justice of the quorum* blev stående, hvor de var. Om muligt voksede hans skræk ved at komme nærmere.

Den lænkede mand var fuldkommen nøgen, når fraregnes en lap, som kunne kaldes torturens figenblad. Han syntes at være en mand i halvtredserne. Han var skaldet, og hagen var dækket af et vildt hvidt skæg. Øjnene var lukkede, munden åben, så at man så alle hans tænder. Det magre, benede ansigt kunne næppe adskilles fra et dødningehoved. Hans arme og ben, der var bundet til de fire stenpiller, dannede et X. På bryst og mave lå en jernplade, hvorpå en fem, seks store sten øvede et tryk. Hans rallen var snart en snøften, snart et brøl.

Uden at lægge rosenbuketten fra sig tog sheriffen den hvide stav på bordet, løftede den og sagde:

"Lydighed imod Hendes Majestæt!"

Derpå lagde han igen staven på bordet og sagde langsomt som en gravklokke, uden at fortrække en mine, ubevægelig som

forbryderen:

"Menneske, du, som ligger her i lænker, hør nu for sidste gang retfærdighedens stemme! Du er blevet trukket ud af dit fængsel og bragt herned. Du er blevet forhørt overensstemmende med loven efter alle foreskrevne former, og trods alle formaninger har du bevaret en hårdnakket tavshed og vægret dig ved at svare dommeren. Det er en utrolig dristighed, som bortset fra de andre strafværdige handlinger udgør en forbrydelse for sig, *overseeness*."

Sergenten med huen, der stod ved sheriffens højre side, bekræftede i en ubeskrivelig ligegyldig tone:

"*Over hernessa*, Alfreds og Godruns love, kapitel seks."

Sheriffen fortsatte:

"Loven agtes af alle, undtagen af forbryderne, der gør skoven usikker, hvor hinden kaster unge."

Som en klokke, der begynder at lyde, når en anden standser, gentog sergenten de samme ord på latin.

"Den, der vægrer sig ved at svare dommeren," sagde sheriffen, "er i stand til enhver forbrydelse."

Og sergenten faldt punktligt ind med den latinske oversættelse.

"Den, der intet vil bekende, tilstår alt. Den, der tier til dommerens spørgsmål, er løgner og morder. Menneske, det er ikke tilladt ved tavshed at lade, som om man er fraværende. Den halsstarrige krænker loven, det er en fornærmelse mod retten at tie for den, og en sådan fornærmelse er en majestætsforbrydelse. Derfor har man måttet bringe dig i torturkammeret, som loven byder. Man har lagt dig nøgen med ryggen på jorden, strakt dine fire lemmer og spændt dem til

lovens fire piller, lagt en jernplade på dig og så mange sten, som du kunne bære, og "endnu mere", siger loven."

"*Plusque,*" faldt oversætteren ind, men vi vil herefter overhøre hans afbrydelser.

Sheriffen blev ved, stadigt med pauser, under hvilke sergenten tog ordet for at citere på latin.

"Før torturen blev fortsat, har jeg, sheriffen i grevskabet Surrey, gentagende opfordret dig til at svare og tale, men satanisk har du bidt dig fast i tavsheden trods lænker, strikker og jern. Da nu lovens stivhed må rette sig efter forbryderens, er torturen blevet fortsat. Den første dag fik du hverken mad eller drikke. Den næste dag fik du noget at spise – man stak dig tre mundfulde bygbrød mellem tænderne – men intet at drikke. Den tredje dag fik du at drikke, tre gange fik du i tre glas noget vand hældt i munden fra fængslets afløbsrende – men intet at spise. Nu er den fjerde dog kommet. Bliver du nu ved ikke at ville svare, så må du ligge der, til du dør. Således vil loven. Ingen vil komme dig til hjælp, om så blodet styrter dig ud af munden og alle legemets åbninger. Pas på, hvad man siger dig, menneske! Opgiver du din forbryderske tavshed, så bliver du kun hængt og får ret til *meldefeoh*, det vil sige en sum penge, der udbetales dig i doitkins, suskins og galihalpens, og så bliver du kvalt i galgen. Det er de fordele, du opnår ved at tilstå. Vil du nu svare retten?"

Sheriffen tav og ventede på et svar, men forbryderen rørte sig ikke.

"Menneske," fortsatte sheriffen, "tavshed er en farlig tilflugt. Vogt dig for at fornærme retten og kronen. Vær en tro undersåt!"

Synderen rallede.

"Der er nu gået to og halvfjerdsindstyve timer. Menneske, nu er den afgørende dag oprundet. Den fjerde dag begynder efter loven konfrontationen. Dette øjeblik har lovens visdom valgt for at opnå, hvad vore forfædre kaldte "dommen ved dødskulde", fordi øjeblikket da er kommet, da man må tro mennesket på hans Ja eller Nej."

Sheriffen standsede et øjeblik, derpå bøjede han sit strenge ansigt ned til forbryderen.

"Menneske, du som ligger der på jorden" – og han gjorde på ny et ophold.

"Menneske, hører du, hvad jeg siger?"

Manden rørte sig ikke.

"I lovens navn," sagde sheriffen, "luk øjnene op!"

Men mandens øjenlåg blev ved at være lukkede.

Sheriffen henvendte sig nu til den læge, der stod ved siden af ham.

"Deres diagnose, doktor!"

Med pedantisk stivhed steg lægen ned fra stenen, gik hen til synderen, bøjede sig ned til ham, holdt sit øre for hans mund, følte hans puls på hånd, skulder og lår og rejste sig igen.

"Nå?" spurgte sheriffen.

"Han hører endnu," svarede lægen.

"Ser han?" spurgte sheriffen.

"Ja, han kan se."

På et tegn af sheriffen trådte *the justice of the quorum* og *the wapentake* frem. Sidstnævnte stillede sig ved siden af forbryderens hoved, mens førstnævnte blev stående bag ved Gwynplaine.

Lægen trådte et skridt tilbage mellem pillerne.

Da løftede sheriffen sine roser som offerpræsten sit vievandsbækken og tiltalte forbryderen med høj røst og et frygteligt udtryk:

"Ulyksalige, tal! Loven besværger dig, før den tilintetgør dig. Du vil synes stum; tænk på graven, som er stum. Du vil synes døv; tænk på fordømmelsen, som er døv. Betænk, at du vil blive forladt i dette fængsel. Hør mig, ven, for jeg er et menneske; hør mig, broder, for jeg er kristen; hør mig, min søn, for jeg er en olding! Tag dig i agt for mig, for jeg er herre over dine kvaler, og jeg må fra dette øjeblik være ubønhørlig streng. Jeg skælver for min egen magt. Driv mig ikke til det yderste! Konfrontationens øjeblik er kommet, og du må svare. Vil du ikke ligge her og dø i timer, dage, uger? Vil du undgå en lang og skrækkelig dødskamp med sult og tørst, under tryk af disse sten, alene, forladt, glemt og forstødt af alle undtagen af rotter og mus og mørkets dyr, der vil æde dit udtærede lig, mens man færdes deroppe på gaden over dit hoved, vil du ikke vansmægte i fortvivlelse under gråd og tænders gnidsel, uden læge til lindring, uden præst til husvalelse, så hør mig! Jeg bønfalder – jeg besværger dig, jeg kalder dig selv til hjælp for dig selv. Hav medlidenhed med dig selv, gør, hvad man forlanger af dig, adlyd retten, føj dig i det uundgåelige, drej dit hoved, luk øjnene op og sig, om du kender dette menneske!"

Men forbryderen hverken drejede hovedet eller åbnede øjnene.

Sheriffen gav nu *the justice of the quorum* og *the wapentake* et vink. Førstnævnte tog da hat og kappe af Gwynplaine, tog ham ved skuldrene og stillede ham imod lyset ved siden af den

lænkede mand. Samtidigt bukkede *the wapentake* sig, greb med begge hænder forbryderens hoved ved tindingerne, drejede det om mod Gwynplaine og spærrede med begge tommel- og pegefingre de lukkede øjenlåg op. Mandens vilde øjne blev synlige.

Og han så Gwynplaine.

Da løftede han selv sit hoved, spilede sine øjne vidt op og betragtede ham.

Han bævede og rystede, så vidt man kan bæve, når man har et bjerg på brystet, og råbte:

"Det er ham! Ja, det er ham!"

Og hvad der især var det gruelige: han brød ud i latter!

Så lod han atter sit hoved synke ned på jorden og lukkede sine øjne.

"Skriver," befalede sheriffen, "skriv det op!"

Skønt Gwynplaine var forskrækket, havde han dog indtil dette øjeblik så temmelig bevaret sin fatning. Men forbryderens råb: "Det er ham!" sønderknuste ham. Ved ordene "Skriver, skriv det op!" løb det ham koldt ned ad ryggen. Nu troede han at forstå, at en forbryder var i færd med at trække ham med i sin ulykke, uden at han kunne tænke sig, hvorfor, og han havde en følelse over sig, som om dette menneskes uforklarlige tilståelse snørede sig sammen om ham som et halsjern. Han forestillede sig allerede dinglende i en galge ved den andens side.

I denne angst følte han jorden synke under sine fødder og tog sig sammen. Han stammede nogle usammenhængende ord og udstødte det første det bedste angstens skrig, nogle fortvivlede ord, der var som projektiler, udslynget af vanvid.

"Det er ikke sandt!" råbte han. "Det er ikke mig! Jeg kender ikke det menneske. Han kan ikke kende mig, da jeg ikke kender ham. Jeg må hjem til forestillingen. Man venter på mig. Hvad vil man mig? Jeg vil have min frihed. Der er ikke et sandt ord i hele historien. Hvorfor har man ført mig ned i denne kælder? Der gives altså ingen love mere. Sig det dog hellere straks, at der er ingen lov og ret. Hr. dommer, jeg gentager, at det er ikke mig. Jeg er uskyldig i alt, hvad man finder på at beskylde mig for. Jeg har ikke gjort noget. Jeg vil bort herfra. Det er uretfærdigt, jeg og den mand har ikke det mindste med hinanden at gøre. Man kan spørge sig for. De må gerne vide alt. Man har ført mig bort som en tyv. Hvad skal det betyde? Jeg er en omvandrende kunstner. Jeg er manden, der ler. Der er folk nok, der kommer og ser på mig. Vi har gjort holdt på Tarrinzeau Field. I femten år har jeg ernæret mig redeligt. Jeg er fem og tyve år gammel. Jeg bor i værtshuset Tadcaster. Mit navn er Gwynplaine. Jeg beder Dem, hr. dommer, lad mig komme bort. Man må ikke spotte ulykken. Forbarm Dem over en værgeløs mand, der ikke har gjort noget. Jeg er en stakkels gøgler –"

"De er," afbrød sheriffen ham endelig, "lord Fermain Clancharlie, baron til baroniet Clancharlie og Hunkerville, marquis af Corleone i Sicilien, peer af England."

Og idet han rejste sig og bød Gwynplaine sin stol, tilføjede han:

"Behag at tage plads, mylord!"

3. bog

Havets velgerning

1. Forklaringen

Gwynplaine var til mode, som om en hånd pludselig havde strakt sig frem af skyen og rakt ham et bæger, fyldt med vanvid. Han kunne ikke forstå noget som helst. Han så sig tilbage for at se, hvem han talte med.

Når en tone er for stærk, opfattes den ikke af øret, og en bevægelse, der er for stærk, opfattes ikke af forstanden. Der gives en grænse for forståelsen.

The wapentake og *the justice of the quorum* nærmede sig Gwynplaine og tog ham under armene, og han følte, at man satte ham på den stol, sheriffen havde rejst sig fra. Han lod dem gøre med sig, hvad de ville, uden at kunne forklare sig, hvorledes det gik til.

Da han var kommet til at sidde, trådte de to bestillingsmænd et par skridt tilbage og blev stående ubevægelige bag stolen.

Nu lagde sheriffen sine roser på en stenplade, satte briller på næsen, tog frem af de aktstykker, bordet var dækket med, et gulgrønt, hist og her afgnavet og sønderrevet pergamentblad, som syntes at have været lagt sammen i meget snævre folder, og hvis ene side var dækket med skrift, stillede sig således, at lygtens lys faldt lige på det, tog bladet op til sine øjne og læste følgende i en højtidelig tone:

> "I faderens, sønnens og den hellige ånds navn:
> På dagen den 29. januar i Herrens år 1690, er en tiårig dreng blevet forladt på Portlands øde kyst i den onde hensigt at lade ham omkomme der af sult, kulde og forladthed.

Dette barn er i en alder af to år blevet solgt på Hans nådige Majestæt kong James II.s befaling.

Dette barn er lord Fermain Clancharlie, eneste retmæssige søn af afdøde lord Linnæus Clancharlie, baron til baroniet Clancharlie og Hunkerville, marquis af Corleone i Italien, peer af England, og af hans afdøde gemalinde, Anne Bradshaw.

Dette barn er arving til hans faders titler og gods. Derfor er det på Hans meget nådige Majestæts befaling blevet solgt, lemlæstet, skamskændet og ryddet af vejen.

Barnet er blevet opdraget og afrettet til at være gøgler på torve og markeder.

Salget fandt sted efter hans hr. faders død, og for barnet så vel som for flere koncessioner, tilladelser og friheder er der betalt kongen ti pund sterling.

Køberen var jeg undertegnede, der skriver disse linjer, og en vis Hardquanonne fra Flandern, som alene er i besiddelse af doktor Conquests hemmelighed og metode i forvridnings- og fordrejningskunsten. Vi bestemte barnet til at blive en leende maske, *masca ridens*. I dette øjemed har Hardquanonne fuldbyrdet operationen *bucca fissa usque ad aures* på ham, hvorved der påtrykkes ansigtet en evig latter.

Barnet, som ved et middel, der kun er kendt af Hardquanonne, blev dysset i søvn og gjort bevidstløs under operationen, ved altså intet om, at denne har fundet sted. Han ved ikke, at han er lord Clancharlie. Han lyder navnet Gwynplaine.

Hardquanonne er den eneste, der kan udføre operationen *bucca fissa*, og dette barn er det eneste levende væsen, på hvem den er fuldbyrdet.

Denne operation er den eneste af sin slags og så mærkværdig, at selv efter mange års forløb, om han var en olding i stedet for et barn, og om hans sorte hår var blevet hvide, ville han straks blive genkendt af Hardquanonne.

I det øjeblik, dette skrives, er Hardquanonne, der er fuldstændig inde i disse begivenheder og har deltaget deri som den egentlige gerningsmand, indsat i et af Hans Højhed fyrsten af Oranien, sædvanlig kaldet William III.s fængsler. Han er blevet fængslet som såkaldt comprachicos eller chailas. Han sidder i fangetårnet i Chatham.

Ved Genfersøen i Schweiz, mellem Lausanne og Bevey, i det samme hus, hvor drengens fader og moder er døde, er dette barn efter kongens befaling blevet solgt af salig lord Linnæus' sidste tjener og udleveret til os. Da denne tjener døde kort efter, er denne delikate sag hidtil ikke blevet kendt for noget menneske her på Jorden undtagen Hardquanonne og os, der står med den ene fod i graven.

Vi undertegnede har i otte år opdraget den lille herre og beholdt ham hos os for at drage nytte af ham i vor forretning. Idet vi nu i dag er flygtet fra England for ikke at dele Hardquanonnes skæbne, har vi af forknythed og frygt for de i Parlamentet vedtagne hårde straffe ved nattens frembrud udsat det nævnte barn på Portlands kyst.

Vi har nu vel svoret kongen tavshed, men ikke Gud. Overfaldet i nat af en hård storm ved Forsynets vilje, knælende i fortvivlelse for den, der kan frelse vort liv og

måske vil være så nådig at frelse vore sjæle, i et øjeblik, da vi ikke mere har noget at vente af menneskene, men alt at frygte af Gud, vort eneste anker og vor eneste trøst i angeren over vore slette handlinger, ydmygt hengivende os i den himmelske retfærdigheds vilje med det håb, at den vil skaffe sig fyldestgørelse, afgiver vi denne erklæring og betror den til det frådende havs rådighed efter Guds befaling. Så hjælpe os den hellige jomfru, amen."

"Nu følger underskrifterne," bemærkede sheriffen, "skrevet hver med sin hånd."

Og han læste videre:

"Doktor Gernardus Geestemunde. – Asuncion. – Et kors, og ved siden af står: Barbara Fermoy fra øen Tyrif. – Galzdorra, captal. – Giangirata. – Jacques Quatourze, kaldet Narbonneseren. – Luc-Pierre Capgaroupe fra bagnoet ved Mahon. –"

Sheriffen afbrød sig atter og sagde:

"Her følger en anmærkning, der er skrevet med samme hånd som hele aftrykket og den første underskrift. Den lyder således:

Efter at af besætningens tre mand skipperen er kastet overbord af en bølge, er kun to tilbage, og de har underskrevet: Galdeazun. – Ave Maria, tyv."

Nedenunder står:

"I rum sø, ombord på *Matutina*, urka fra Biscaya, bugten

ved Passages."

"Dette blad," fortsatte sheriffen, "er et kancellipergament med James II.s vandmærke. I randen af erklæringen står følgende anmærkning, der er skrevet med samme håndskrift:

> "Nærværende erklæring har vi skrevet på bagsiden af den kongelige ordre, som er blevet overrakt os til vor sikkerhed i anledning af købet af barnet. Når man vender bladet om, vil man finde ordren."

Sheriffen vendte pergamentet om, løftede det med sin højre hånd og holdt det for lyset. Man så da en hvid side, hvis man kan tale om hvidt, hvor man har et skimlet stykke pergament for sig, og midt på siden tre skrevne ord, to latinske: *Jussu regis* – på kongens befaling, – og en underskrift: *Jefferies*.

"*Jussu regis, Jefferies,*" læste sheriffen, det første med forsigtighed, det andet højt.

Gwynplaine befandt sig, som om en tagsten var faldet ned på hovedet af ham fra drømmenes slot. Han begyndte at tale uden selv at vide, hvad han sagde:

"Gernardus, ja rigtigt, doktoren, den gamle sørgmodige mand. Jeg var bange for ham. Gaizdorra, captal, det er kaptajnen. Der var også fruentimmer, Asuncion og de andre. Og så provencaleren – Capgaroupe. Han drak af en glat flaske, hvorpå der var skrevet et navn med rødt."

"Her er den," sagde sheriffen og lagde en genstand på bordet, som retsskriveren netop havde trukket op af retfærdighedens pose.

Det var en hankeflaske med vidjefletning om. Den havde øjensynligt oplevet noget og måtte længe have ligget i vandet. Muslinger og alger klæbede ved den. Halsen var overtrukket med tjære, så at den havde været hermetisk lukket. Den var blevet åbnet, men en slags told, som bestod af en i tjære dyppet tovende, havde man stukket ind igen. Det var den oprindelige prop.

"I denne flaske," sagde sheriffen, "er den oplæste erklæring blevet lagt af disse mennesker, der havde døden for øje, og havet har ærligt bragt budskabet til retfærdigheden."

Og med en særegen højtidelighed tilføjede han:

"Ligesom bjerget Harrow leverer udmærket korn og det fine mel, hvoraf man bager brød til det kongelige taffel, således viser havet England alle de tjenester, det kan, og når en lord går tabt, finder det ham igen og bringer ham tilbage."

Lidt efter begyndte han igen:

"På denne flaske står ganske rigtigt et navn skrevet med rødt."

Ved nærmere undersøgelse lykkedes det ham at finde navnet Hardquanonne. Da vendte han sig om mod forbryderen og sagde højtideligt:

"Hardquanonne! Da vi, sheriffen, første gang viste dig denne flaske, som dit navn står skrevet på, erkendte du den straks og af egen drift for at være din. Da derpå indholdet af pergamentet, som fandtes i flasken, blev læst op for dig, ville du ikke sige mere, men nægtede at svare, uden tvivl i håb om, at barnet var gået tabt og ikke vil kunne findes igen. Som følge af denne vægring er du blevet underkastet pinsler, og for anden gang er pergamentet blevet læst op for dig med dine

medskyldiges erklæring og tilståelse. Da du endelig i dag, den fjerde lovbestemte dag, blev stillet over for den, der blev udsat hin 29. januar på Portlands kyst, da blev dit djævelske håb gjort til skamme. Du brød din tavshed efter at have genkendt dit offer."

Forbryderen åbnede øjnene, løftede hovedet op og begyndte med en stemme, der havde dødskampens forunderligt klare klang, og i hvilken en mærkelig ro blandede sig med den tidligere rallen, at fremstønne nogle korte sætninger under stenhoben, idet han så at sige måtte løfte det gravlåg, der trykkede ham ved hvert ord:

"Jeg svor tavshed. Min ed har jeg holdt, så vidt jeg kunne. Der er også ærlighed i Helvede. Nu nytter det ikke at tie. Derfor taler jeg. Ja vel. Det er ham. Vi har begge gjort det, jeg og kongen. Det var kongens vilje og min kunst!"

Og med et blik på Gwynplaine tilføjede han:

"Nu kan du le!"

Og så begyndte han selv at le. Dette andet latterudbrud, som var endnu frygteligere end det første, kunne man næsten have antaget for en hulken.

Latteren standsede, og Hardquanonne faldt atter tilbage. Hans øjenlåg lukkede sig.

Sheriffen, der havde ladet ham tale, pålagde skriveren at føre alt til protokols og sagde derpå:

"Hardquanonne, i kraft af lovens ord vil du nu efter stedfunden konfrontation og efter at dine medskyldiges erklæring for tredje gang er blevet læst op for dig og bekræftet ved din tilståelse og dit ja, efter denne din gentagne bekendelse

blive befriet fra dine lænker og anbefalet til Majestætens nåde for at blive hængt som menneskerøver."

"Som plagiarius," faldt sergenten ind. "Vestgotiske Lov, 7. bog, titel 3. *Usurpaverit* og saliske lov, titel 41, § 2, samt frisiske lov, titel 21, *De Plagio.* Og Alexander Neqvam siger: *Qui pueros vendis, Plagiarius est tibi nomen* (når du sælger børn, er dit navn Plagiarius."

Sheriffen lagde pergamentet på bordet, tog sine briller af, greb atter buketten og sagde:

"Torturen er nu endt, Hardquanonne, anbefal dig til Majestæten."

På et vink af *the justice of the quorum* satte den læderklædte mand sig i bevægelse. Denne bøddelknægt, "galgens groom", som de gamle dokumenter kalder ham, gik hen til forbryderen, tog den ene sten bort efter den anden sammen med jernpladen og løste derpå de fire jern, han var bundet til pillerne med.

Forbryderen blev imidlertid liggende ubevægelig på jorden med lukkede øjne og med udstrakte arme og ben som en, der er taget ned fra korset.

"Hardquanonne!" befalede sheriffen, "rejs dig!"

Hardquanonne rørte sig ikke. Galgens groom tog en af hans hænder og slap den igen; den faldt tilbage. Det samme gentog sig med den anden så vel som med fødderne.

Lægen nærmede sig og holdt et lille stålspejl for Hardquanonnes gabende mund. Derpå åbnede han øjenlågene med fingeren, men de faldt atter sammen, og de glasagtige pupiller blev stående ubevægelige.

"Han er død," sagde lægen. "Han har leet, og det har dræbt ham."

"Det har ikke videre at sige," sagde sheriffen. "Efter tilståelsen er spørgsmålet om liv og død kun et formspørgsmål."

Idet han pegede med sin buket på Hardquanonne fortsatte han, henvendt til *the wapentake*:

"Dette lig må skaffes bort i nat."

The wapentake nikkede som tegn på sin lydighed, og sheriffen tilføjede:

"Fængselskirkegården er lige overfor."

The wapentake gentog sit nik, og retsskriveren protokollerede videre.

Nu tog sheriffen sin hvide stav i den højre hånd og roserne i den venstre, stillede sig hen for Gwynplaine, som endnu sad, hvor man havde sat ham hen, bukkede dybt for ham, kastede derpå højtideligt sit hoved tilbage, så Gwynplaine lige ind i ansigtet og sagde til ham:

"Så erklærer da herved vi, Philipp Denzill Parsons, ridder og sherif i grevskabet Surrey, med bistand af esquire Audrie Dominique, vor retsskriver og vore adjungerede, efter speciel, på behørig måde udfærdiget ordre af Hendes Majestæt, i kraft af vort hverv og vort embedes rettigheder og pligter og med samtykke af lordkansleren af England, efter optagelse af protokollen og undersøgelse af de af Admiralitetet meddelte akter så vel som af attester og underskrifter, efter oplæsning af udsagnene og efter stedfunden konfrontation, efter at således alle af loven fordrede undersøgelser og handlinger er foretaget og fuldført, erklærer vi dem, der her er til stede, at De er Fermain Clancharlie, baron til baroniet Clancharlie og Hunkerville, marquis af Corleone i Sicilien og peer af England. Gud tage mylord i sin varetægt!"

Og han bukkede atter.

Doktoren og alle de andre tilstedeværende med undtagelse af bødlen bukkede ligeledes, men endnu dybere, helt ned til jorden.

"Ha," udbrød Gwynplaine og fo'r ligbleg op fra sin plads, "væk mig!"

"Ja, jeg kommer virkelig for at vække Dem," sagde en stemme, som man ikke hidtil havde hørt.

En mand trådte frem fra en af pillerne, og da ingen var kommet ned i kælderen siden jernpladen ved polititogets ankomst havde løftet sig, var det klart, at han måtte have stået skjult der, før Gwynplaine kom, for at være et hemmeligt vidne. Han var kraftig og vel ved magt, bar hofparyk og rejsekappe. Han var snarere gammel end ung.

Han bukkede ærbødigt og utvungent for Gwynplaine med en kammerherres lethed.

"Jeg kommer for at vække Dem af den søvn. De har sovet i fem og tyve år. De må vågne af Deres drøm. De anser Dem selv for Gwynplaine og er lord Clancharlie. De bilder Dem ind at være en mand af folket, og De tilhører den fornemme verden. De tror, at De står på det laveste trin, og De står på det højeste. De bilder Dem ind at være en fattig gøgler, og De er en rig senator. De tror, De er lille, og De er stor. Vågn, mylord!"

Med en hviskende stemme, som når man har lyttet efter noget, der har indjaget skræk, hviskede Gwynplaine:

"Hvad betyder alt det?"

"Det betyder, mylord," svarede den samme mand, "at jeg hedder Barkilphedro, at jeg er embedsmand i Admiralitetet, at denne flaske er blevet fundet ved kysten og bragt til mig, og at

jeg i kraft af mit embede har taget seglet af den og åbnet den i nærværelse af de to edsvorne ved afdelingen Jetson, der begge er medlemmer af Parlamentet, William Blathwaith for staden Bath og Thomas Jervoise for Southampton, at disse to edsvorne med mig har beskrevet og verificeret flaskens indhold og underskrevet protokollen, at jeg har afsagt beretning til Hendes Majestæt, og at på dronningens befaling alle fornødne formaliteter er blevet opfyldt med den tavshed, som et så delikat anliggende fordrer. Det betyder, at De har en million i årlig indtægt, at De er lord af det forenede kongerige Britannien, lovgiver og dommer, øverste dommer, suveræn lovgiver, udstyret med fyrstelig rang, med purpur og hermelin, at De skal bære peer-kronen på Deres hoved, og at De skal ægte en hertuginde og kongedatter."

Under denne forklaring, der slog ned over ham som torden og lynild, faldt Gwynplaine bevidstløs til jorden.

Hele den eventyrlige tildragelse var foranlediget ved, at en soldat havde fundet en flaske på kysten. Til enhver sag slutter sig en kæde af omstændigheder. Nærværende var gået til på følgende måde:

En dag havde en af de fire kanonerer, der udgjorde besætningen på slottet Calshor, ved ebbetid fundet en flaske skyllet op af floden. Denne var ganske skimlet, tilproppet og lukket med beg. Soldaten havde bragt den herreløse genstand til slotskommandanten, og dennes pligt var det at overrække den til admiralen af England, det vil sige Admiralitetet, hvor Barkilphedro bestyrede afdelingen for herreløst gods. Han havde åbnet flasken og bragt den til dronningen. Denne havde

straks taget sagen under overvejelse. To højt ansete embedsmænd var taget på råd, nemlig lordkansleren, som efter loven er "vogter over kongen af Englands samvittighed", og lordmarskallen, som er "dommer over adelens våben og nedstamning". Thomas Howard, hertug af Norfolk, katolsk peer og arvelig engelsk lordmarskal, havde ved sin fuldmægtig, Henry Howard, greve af Bindon, ladet sige, at han agtede at slutte sig til lordkanslerens mening. Lordkansler var for tiden lord William Cowper, som havde vundet en vis berømmelse ved at afgive det votum i en sag, at "for den engelske forfatning er en peers genindsættelse vigtigere end en konges". Den ved Calshor fundne flaske havde derfor i højeste grad vakt hans opmærksomhed, for den, der opstiller en sætning, er glad ved at finde en lejlighed til at bringe den til anvendelse. Her forelå nu et tilfælde, hvor der blev spørgsmål om genindsættelsen af en peer.

Der blev foretaget undersøgelser. Gwynplaine, som havde skilt ude på gaden, var let at finde, og Hardquanonne, som sad i fængsel, vidste man også hvor man skulle finde. Man behøvede blot at strække hånden ud efter ham og lade ham føre fra Chatham til London. Samtidigt søgte man oplysninger i Schweiz og fik kendsgerningerne bekræftet. Alt dette skete med den største hemmelighedsfuldhed, som det sig hør og bør i alle statssager.

Ordene *"jussu regis"* og underskriften *"Jefferies"* blev navnlig nøje prøvet. Mange ville vel også forundret spørge, hvad der kunne bevæge James II, som man skulle tro måtte gøre alt for at skjule en sådan handling under det tætteste slør, til at efterlade skriftlige vidnesbyrd om den. Nå, det skete slet og ret af

kynisme. Der findes tyranner, der skjuler sig som Iiberius, og tyranner, der praler som Philip II. De første er nærmest skorpioner, de sidste leoparder. James hørte til sidstnævnte race. Han havde i modsætning til Philip et livligt og åbent ansigt. Philip var skummel, James jovial, men dog lige så grusom. James II var en godmodig tiger. Han var et uhyre af Guds nåde. Derfor troede han sig fritaget for at holde nogen af sine bedrifter skjult.

Dronning Anne, som selv om hun var kvinde, forstod fortræffeligt at bevare en hemmelighed, havde i dette alvorlige anliggende anmodet lordkansleren om en fortrolig indberetning af den art, som man kaldte "indberetninger til dronningens øre". Det er en form, der ikke er usædvanlig i monarkier. I Wien havde man en egen hofcharge, der kaldtes "øreråd". Der fandtes også en karolingisk værdighed, den Såkaldte *auricularius*, "den, som taler sagte med kejseren". William, baron Cowper, Englands kansler, som dronningen skænkede tillid, fordi han var endnu mere kortsynet end hun selv, havde affattet et memorandum, hvori han berettede, at arvingen til en peer-værdighed var blevet bortført, lemlæstet, udsat og genfundet. Han dadlede på ingen måde James II, der jo, når alt kom til alt, var dronningens fader. Han anførte endog en række af bevissteder af lovgivningen til forsvar for, hvad der var sket. Han beviste af loven, at kongen har magt over sine undersåtters liv og lemmer og gods. Men ikke mindre klart beviste han, at når en forsvunden arving til adelige rettigheder genfindes, skal han genindsættes i sine rettigheder, og androg derfor sluttelig på, at Fermain, lord Clancharlie, der gik under det falske navn Gwynplaine, skulle indsættes i sine værdigheder

og på sine godser, "dog under betingelse af, at han konfronteredes med forbryderen Hardquanonne og genkendtes af denne". Således beroligede lordkansleren den kongelige samvittighed, hvis forfatningsmæssige vogter han var.

I et postscriptum gav lordkansleren bestemmelser om de pinsler, Hardquanonne skulle underkastes, hvis han skulle vægre sig ved at svare. At han ville genkende Gwynplaine, nærede han i øvrigt ingen tvivl om.

Anne, som vidste, at Gwynplaine var grim, men ikke ville skade sin søsters interesser – Clancharlies godser var overdraget til hende – huggede knuden over ved den bestemmelse, at hertuginden skulle ægte den nye lord, Gwynplaine.

Lord Clancharlies genindsættelse frembød i øvrigt ingen vanskelighed, da han bevisligt var retmæssig og direkte arving. Det var i dette tilfælde ikke nødvendigt at henvende sig til Overhuset. Dronningen, støttet af lordkansleren, kunne her af egen magtfuldkommenhed anerkende og optage den nye lord.

Barkilphedro ledede det hele. Han havde fortjenesten af, at hemmeligheden blev så hermetisk bevaret, at hverken Josiane eller lord David havde nogen anelse om de tildragelser, der undergravede deres stilling. Den stolte Josiane levede i så fornem ensomhed, at det var en let sag at blokere hende og afspærre hende fra omverdenen. Hvad lord David angik, da blev han sendt til søs, til Flanderns kyster. Han skulle miste sin værdighed som lord, men vidste ikke noget af det. Man besluttede imidlertid at sende ham en trøst. Der skete det, at en halv snes mil fra den station, hvor lord David førte kommandoen, vandt en kaptajn ved navn Halyburton en sejr

over den franske flåde. Konseilspræsidenten indstillede nu blandt andre kaptajn Halyburton til at befordres til kontreadmiral, men Anne strøg Halyburton af listen og satte lord David Dirry-Moir i hans sted. Kunne han ikke blive ved at være lord, skulle han dog være kontreadmiral.

Anne var tilfredsstillet. En skrækkelig mand til hendes søster og en smuk rang til lord David, det var en passende blanding af ondt og godt. Hendes Majestæt stod i begreb med at spille komedie med sig selv. Hun sagde til sig selv, at hun gjorde et misbrug af magt fra hendes ophøjede faders side godt igen, at hun handlede som en stor dronning, at hun beskyttede uskyldigheden, at Forsynets veje er uransagelige, og andet sådant. Det kan have sine behageligheder at udføre en retfærdighedshandling, som generer en eller anden, man ikke kan lide.

I øvrigt havde Barkilphedro ikke underrettet dronningen om, af hvilken beskaffenhed Gwynplaines grimhed var. Anne havde kun erfaret, at han var grim, og hun havde ikke indhentet nærmere oplysninger. Det var jo også ligegyldigt, for så vidt som et ansigt ikke kan være nogen hindring for en ret. Oraklet, lordkansleren, havde jo talt, og lordernes hus kunne kun være taknemmeligt for genindsættelsen af en peer, en tilfredsstillelse for hele standen. Alt dette sagde Anne til sig selv mere eller mindre bevidst og gik så roligt løs på det store kvindelige og kongelige mål, at sætte sin vilje igennem.

Dronningen var den gang i Windsor, hvorved der fremkom en vis afstand mellem hoffets intriger og publikum. Kun de aldeles uundværlige personer var indviede i hemmeligheden.

Hvad Barkilphedro angik, da var han fornøjet, hvorfor hans ansigt antog et sørgmodigt udtryk. Han bestræbte sig altid for, at der skulle stå et *nil admirari* skrevet på hans ansigt, men i grunden havde han været meget forundret. Havde nogen kunnet rive den maske af, han søgte at skjule sin samvittighed med, endda over for Gud, ville han have opdaget følgende: netop nu var Barkilphedro begyndt at blive overbevist om, at han med alt sit lave hemmelige fjendskab ikke ville kunne ramme hertuginde Josiane i hendes høje stilling; hans had var derved vokset til raseri, men det var fortvivlelse, modløshed. Han bevarede viljen til at lægge onde planer imod Josiane, men opgav at gøre hende fortræd. Han havde altså sluppet sit bytte, han måtte glemme sit had i skeden som en dolk i et antikkabinet. Det var en ydmygelse. Men pludselig, i det rette øjeblik sender eventyret ham Hardquanonnes flaske. Forunderligt, tænker han, at hav og storm, ebbe og flod skulle gøre sig så megen ulejlighed blot for at lade noget ondt lykkes. I femten år har oceanet ikke hvilet et øjeblik for at bringe det dertil. Bølgerne har rakt den svømmende flaske til hinanden, klipperne har undgået sammenstødet med glasset, proppen er blevet bevaret, fletningen er ikke rådnet op af tang og alger, navnet er ikke slidt af, pergamentet ikke opløst og skriften ikke udslettet. Og alt dette for at Barkilphedro skulle kunne styrte Josiane, for efter hans mening måtte det alt sammen være sket for hans skyld. Han så ikke, at det kunne være sket for at skaffe den uskyldige hans ret, at det kunne være sket for Gwynplaines skyld.

Hvor meget han end søgte at give sig mine af ligegyldighed, var hans forbavselse lige så stor som hans glæde. Alt kom ham i

møde; eventyret, som skulle bringe hans had fyldestgørelse, lå for ham i fuldstændige brudstykker, som han blot behøvede at samle og lodde sammen. Kunstværket skulle blot endnu ciseleres, og det var et underholdende arbejde.

Gwynplaine! Det navn kendte han. *Masca ridens!* Han havde som alle andre været henne for at se manden, der ler. Han havde læst skiltet, hvor der tydeligt stod: "Her ser man Gwynplaine, der i sit tiende år natten til den 29. januar 1690 blev forladt på Portlands kyst", og dette skilt trådte nu tydeligt frem for hans øje. Det tabte barn var genfundet, der var kommet en lord Clancharlie. David Dirry-Moir var færdig, peer-værdighed, magt, rang og rigdom strømmede fra ham over til Gwynplaine, slotte og skove, paladser og borge og Josiane oven i købet tilhørte nu Gwynplaine. Og Josiane! Hvilken opløsning! Hvem havde hun nu for sig, hun, den ophøjede og hovmodige? En gøgler, et uhyre! De mest hadefulde beregninger var overtruffet af det uforudsetes djævelske rundhåndethed. Barkilphedro måtte erkende, at alle hans drømme var tåbelige, mens virkeligheden havde leveret et mesterværk.

Selv om de omvæltninger, han skulle være redskabet ved, måtte gå ud over ham selv, ville han ikke desto mindre have indladt sig på det. Der findes uegennyttige grusomme insekter, som stikker, selv om de ved, at de må dø af stikket. Til dette utøj hørte Barkilphedro.

Men her kunne han ikke rose sig af uegennyttighed. Lord David Dirry-Moir skyldte ham nemlig intet, men lord Fermain Clancharlie ville komme til at skylde ham alt. Fra en beskyttet ville Barkilphedro blive beskytter, og hvis beskytter? En engelsk

peers. Han skulle have sin egen lord, en lord, som han selv havde skabt, og som han nok skulle vide at opdrage. Og denne lord ville blive dronningens morganatiske svoger. Da han var så grim, ville han behage dronningen i samme forhold, som han ville mishage Josiane. Under sådanne omstændigheder kunne Barkilphedro, når han iførte sig en værdig og beskeden dragt, blive en person af stor indflydelse. Lysten til at blive biskop spøgte stadigt i hans hoved. Imidlertid følte han sig lykkelig. Han havde ikke forgæves stået på lur. Han var blevet en klippe, Josiane et vrag, som var strandet på ham; det var nok til at fremkalde en forbryderisk begejstring.

Han var dreven i kunsten at give indskydelser, som består i at gøre et lille indsnit i en andens sjæl og nedlægge en idé. Mens han selv holdt sig tilbage og ikke syntes at bekymre sig om noget, forstod han at indrette det således, at Josiane gik til Green-Box og så Gwynplaine. Det kunne ikke skade, mente han. At hun havde set gøgleren i hans fornedrelse kunne engang blive et krydderi.

I stilhed havde han forberedt alt. Hvad han ville, var noget ubeskriveligt pludseligt, en lynstråle.

Efter at forberedelserne var endt, havde han våget over, at alle fornødne formaliteter blev opfyldt overensstemmende med loven, hvorved hemmeligheden ikke kunne røbes, da tavshed hørte med til det lovformelige.

Hardquanonnes konfrontation med Gwynplaine havde fundet sted, og Barkilphedro havde været til stede. Resultatet kender man.

Samme dag blev der pludselig sendt en kongelig postvogn fra dronningen for at føre lady Josiane til Windsor, hvor Anne for

tiden tilbragte sæsonen. For visse årsagers skyld havde Josiane gerne have været ulydig eller i det mindste opsat sin rejse blot en eneste dag, men hoflivet tilsteder ikke en sådan modstand. Hun måtte øjeblikkelig begive sig på rejse og bytte sin londonske residens, Hunkerville House, med sin residens i Windsor, Corleone Lodge. Hun havde forladt London i samme øjeblik, som *the wapentake* indfandt sig i værtshuset Tadcaster for at føre Gwynplaine til torturen.

Da hertuginde Josiane kom til Windsor, modtog hun den besked af den sorte dørvogter, at dronningen havde lukket sig inde med lordkansleren, at hun ikke kunne få audiens før den næste dag, at hun derfor måtte holde sig til disposition for Hendes Majestæt i Corleone Lodge, og at Hendes Majestæt næste morgen ville sende hende direkte ordre, så snart hun vågnede. Josiane tog gnaven hjem, spiste til aften med et dårligt humør, fik migræne, dimitterede alle sine folk med undtagelse af pagen, og til sidst også ham, og gik til sengs, mens det endnu var højlys dag.

Ved sin ankomst havde hun erfaret, at lord David Dirry-Moir havde fået ordre til straks at begive sig hjem for at modtage ordre af dronningen, og at han kunne ventes i Windsor netop den følgende dags morgen.

2. Forvandlingen

At selv den stærkeste og kraftigste mand kan tabe besindelsen, når han pludselig rammes af skæbnens kølleslag, er ikke usædvanligt. Frants af Albescola, han, som rev jernlænken fra de tyrkiske havne, lå en hel dag bevidstløs hen, da man gjorde ham til pave.

Da Gwynplaine kom til sig selv og atter slog øjnene op, var det nat. Han sad i en lænestol midt i et stort værelse, som var helt beklædt med purpurrødt fløjl, både vægge, loft og gulv. Man gik på fløjl. Ved siden af ham stod med blottet hoved manden med den tykke mave og rejsekappen, som var trådt frem fra en pille i kælderen i Southwark. Gwynplaine befandt sig alene i stuen med denne mand. Når han strakte armen ud, kunne han berøre to borde, som var forsynet hver med en armstage med seks tændte vokslys; på det ene bord lå der papir ved siden af et skrin, på det andet stod der en anretning af koldt køkken med vin og brændevin på et forgyldt sølvfad.

Gennem ruderne i et vindue, der nåede fra loft til gulv, havde man ved den klare aprilhimmels natlige belysning udsigt til en gård, der var omgivet af søjler, og som lukkedes af en port med tre døre, en meget stor og to lave, den store til vogne i midten, en mindre til højre for ryttere, en lille dør til venstre for fodgængere. Dørene var lukket med gitre med skinnende spidser, og midterporten var for oven besat med billedhuggerarbejde. Søjlerne var uden tvivl af hvidt marmor ligesom gårdens snehvide stenbro, hvis glatte fliser omsluttede en mosaik, der kun utydeligt kunne kendes i mørket, men ved dagslyset formodentlig frembød et farverigt emaljeret

våbenbillede i kæmpestørrelse efter florentinsk mode. Rækværk, der gik op og ned i zig-zag tydede på terrassetrapper. Over gården hævede sig et tågeindhyllet kolossalt bygningsværk. I baggrunden af det stjerneklare afsnit af himlen tegnede sig silhuetten af et palads.

Man så et meget stort tag, hvælvede gavle, tagvinduer med gitre som hjelmvisirer, skorstene som tårne og gesimser, dækkede med ubevægelige guder og gudinder. Gennem søjlehallen sprudlede i halvmørket et sagte brusende, eventyragtigt springvand, som faldt fra bækken til bækken på engang som regn og vandfald, udstrøende en overflødighed af diamanter og perler for vinden, som ville det give statuerne en behagelig tidsfordriv.

Lange rækker af vinduer adskiltes af rustninger i ophøjet arbejde og af buster på konsoller. Over frontispicerne hang trofæer og hjelme med buske i sten.

I det værelse, hvor Gwynplaine sad, så man i baggrunden lige over for vinduet på den ene side en kamin så høj som væggen og på den anden side under en tronhimmel en rummelig middelalderlig seng, som man måtte stige op i ved hjælp af en trappestige, og hvor man kunne ligge og sove på tværs. En række lænestole foran væggene og en række stole foran lænestolene fuldstændiggjorde møblementet. Loftet var hvælvet. I kaminen brændte et lystigt bål; på flammens styrke og de røde og grønne striber ville en kender kunne se, at det var asketræ, man brændte, en betydelig luksus. Værelset var så stort, at der var mørkt trods armstagerne. Hist og her omgav portierer med deres rige folder forbindelserne med andre værelser. Den firskårne, massive karakter, der prægede det hele,

mindede om James I.s tid. Betræk og tapet, sengeforhæng og gardiner, alt var af rødt fløjl; guld sås kun i loftet. Her lyste i lige afstand fra alle fire hjørner et stort rundt skjold af drevet metal, hvor en blændende kreds af våben med ophøjet arbejde funklede. På to våbenskjolde, der var anbragt ved siden af hinanden, sås en barons snor og en marquiskrone; om det var forgyldt kobber eller sølv, lod sig ikke afgøre; det lignede guld. Midt i det fyrstelige loft, denne pragtfulde mørke himmel, lyste det flammende skjold som en natlig sol.

Et uciviliseret menneske, som der stikker en fri mand i, føler sig næsten lige så urolig i et palads som i et fængsel. En sådan pragt avler angst. Hvem kunne vel beboeren af dette ophøjede sted være? Hvilken kolos kunne al denne storhed tilhøre? Hvilken løve havde kåret dette palads til sin hule? Gwynplaine, der endnu ikke var rigtig vågen, følte sit hjerte presse sig sammen.

"Hvor er jeg?" udbrød han.

"De er hjemme, mylord," svarede manden, der stod foran ham.

Man må have tid for at nå op til overfladen, når man som Gwynplaine er sunket til bunds i forbavselsens dyb. Man vinder ikke straks fodfæste i det ubekendtes rige. Tanker kan jages på flugt ligesom en armé og samles da ikke straks på ny.

Gwynplaine var kastet frem og tilbage fra den ene forbavselse til den anden, og således går det gerne, når det uventede begynder i et menneskes skæbne, det går da slag i slag; er der først skudt breche i muren, styrter begivenhederne frem i vild tummel. Det overordentlige hyller sig i mørke, og dette mørke

tyngede på Gwynplaine. Hvad der hændte ham var ufatteligt. Ved de uventede begivenheder var der kommet et stød, der ligesom havde styrtet alt i grus, og det var, som om dette grus tilslørede hans forstand. Efterhånden begyndte han dog at skimte, tågen spredte sig, han søgte at opløse skyen og derpå at sætte den sammen igen. Tanken udvidede sig i eventyrets mørke som pupillen i kælderen i Southwark. Vanskeligheden bestod i at bringe de mange indtryk, der ophobede sig over hinanden, i en passende indbyrdes afstand. For at de uklare tanker kan blusse op til forståelse, må man have luft. Men det var det, der manglede her, begivenhederne faldt så at sige for brystet og hindrede et frit åndedrag. Da Gwynplaine trådte ned i den skrækkelige kælder, ventede han at blive omsluttet af slavelænker, og man satte ham peer-kronen på hovedet. Hvorledes var det muligt? Der var ikke plads nok mellem genstanden for hans frygt og den virkelige tildragelse, det ene var kommet for hurtigt på det andet, modsætningerne lå for tæt op til hinanden, Gwynplaine anstrengte sig for at få sin ånd ud af denne skruestik.

Han tav og valgte således instinktmæssigt det sikreste forsvarsmiddel. Et undsluppent ord, grebet af det ukendte maskineri, kan før man aner det slæbe en helt og holden ind under de farlige hjul. Men småfolk frygter altid for at blive trådt på, mængden er bange for, at man skal sætte den foden på nakken, og Gwynplaine havde jo længe hørt til mængden.

"De er hjemme, mylord," gentog manden med den tykke mave.

Gwynplaine følte på sig som for at overbevise sig om, at han var sig selv. Ja, det var ham, man talte til, men han var blevet en

anden. Han havde ikke længere sin trøje og sin lædersklavine på. Han var iført en broderet atlaskesfrakke og sølvbrokades vest; i vestelommen følte han at der lå en stor fyldt pung. Vide knæbenklæder af fløjl skjulte hans snævre klovnbukser; på fødderne havde han sko med høje røde hæle. Lige så lidt som han vidste, hvorledes han var kommet ind i slottet, lige så lidt havde han nogen anelse om, hvorledes han havde fået disse klæder på.

"Vil mylord behage at lægge mærke til," fortsatte den tykmavede, "at det er mig, der hedder Barkilphedro. Jeg er ansat ved Admiralitetet. Det er mig, der har åbnet Hardquanonnes flaske og taget mylords skæbne ud af den. I det arabiske eventyr får jo en fisker en kæmpe ud af en flaske."

Gwynplaine stirrede på det smilende ansigt, der talte til ham, og Barkilphedro fortsatte:

"Foruden dette palæ, mylord, besidder De Hunkerville House, som er endnu større. De ejer borgen Clancharlie, Deres stamhus; det er en fæstning fra Edvard den Gamles tid. De hersker over nitten amter med landsbyer og bønder. Det vil sige, De har omtrent firs tusinde lensmænd og skatskyldige. I Clancharlie er De også dommer. Kongen har intet forud for Dem undtagen retten til at slå mønt. I de gamle northumbriske dokumenter kaldes De fyrste. De er i slægt med viscounterne Valentia i Irland, der hedder Power, og med greverne Umfraville i Skotland, som hedder Angus. De er overhoved for en klan og har otte borgfogderier. De har rettighed til tørvene ved Pillinmore og til stenbruddet ved Trent. Desuden besidder De hele landet Penneth Chase og et bjerg med en gammel by på.

Byen hedder Vinecaunton, bjerget Moil-enlli. Alt dette giver Dem en årlig indtægt af 40.000 pund sterling."

Mens Barkilphedro talte således, vågnede erindringen hos Gwynplaine, idet hans forbavselse var i stadig stigen. Erindringen er et dyb, som et ord kan røre op i. Alle de navne, Barkilphedro nævnte, var Gwynplaine vel bekendte. De stod skrevet i de sidste linjer af de to plakater, der beklædte den bod, hvor hans barndom var henrundet, og da han ofte mekanisk havde ladet sine øjne glide hen over dem, kunne han dem udenad. Da den forladte forældreløse kom til hjulboden i Weymouth, fandt han der fortegnelsen over hans arvegods, og da han vågnede om morgenen, var navnet på hans ejendom det første, hans adspredte blik ubevidst stavede sammen. I femten år havde han derpå rejst omkring som klovn og levet fra hånden i munden med sin lykke, hængt op som skilderi i fattigdommens hjem.

Barkilphedro pegede på skrinet, der stod på det ene bord.

"Mylord," sagde han, "dette skrin indeholder to tusind guineas, som Hendes nådige Majestæt sender Dem til Deres første fornødenheder."

Gwynplaine fo'r sammen.

"Det skal min fader Ursus have," sagde han.

"Som De behager," svarede Barkilphedro. "Ursus i værtshuset Tadcaster, ikke sandt? Sergenten, som har ledsaget os hertil, og som straks rejser tilbage, skal bringe ham det. Måske tager jeg til London. I så fald bringer jeg ham det selv. Jeg skal nok sørge for det."

"Jeg vil selv bringe ham det," svarede Gwynplaine.

Nu smilede Barkilphedro ikke mere, men sagde:

"Umuligt."

Barkilphedro sagde dette med en betoning, der gav ordet et eget eftertryk. Han standsede, som om han ville sætte punktum efter ordet. Derpå blev han ved i den ærbødige og ejendommelige tone, en tjener taler med, når han føler sig som herre:

"Mylord, De befinder Dem her tre og tyve mil fra London, i Corleone Lodge, Deres hofresidens, som støder lige op til det kongelige slot i Windsor. De er her, uden at nogen ved det. De er ført hertil i en lukket vogn, som ventede Dem ved porten til fængslet i Southampton. De, der har ført Dem ind i dette slot, ved ikke, hvem De er, men mig kender de, og det er tilstrækkeligt. Ved en hemmelig nøgle, som er i min besiddelse, er det lykkedes at føre Dem til dette gemak. Folk sover her i huset, og nu er det ikke tid at vække dem. Derfor er der nu lejlighed til en forklaring, som i øvrigt skal blive kort. Jeg har af Hendes Majestæt fået det hverv at give Dem den."

Mens han talte, havde han begyndt at blade om i en hob aktstykker, der lå ved siden af skrinet.

"Her er Deres peer-patent, mylord. Her er Deres patent som siciliansk marquis. Her er fortegnelserne over Deres besiddelser sammen med kontrakterne. På det våben der i loftet ser De Deres to kroner, perlesnoren som baron og blomsterkransen som marquis. Her i Deres garderobe hænger Deres røde fløjls peer-kåbe med hermelinsstriber. Allerede i dag har lordkansleren og marshallen fået underretning om udfaldet af Deres konfrontation med Hardquanonne og modtaget Hendes Majestæts befalinger. Alle formaliteter er opfyldt. Allerede i morgen får De adgang til Overhuset. Man har der i et

par dage forhandlet om et af Kronen indbragt lovforslag, som går ud på at forøge dronningens gemals, hertugen af Cumberlands årpenge med 100.000 pund sterling. De vil kunne tage del i diskussionen."

Her standsede Barkilphedro som for at trække vejret og fortsatte derpå:

"Imidlertid er endnu intet sket. Man bliver ikke peer af England imod sin vilje. Alt kan endnu annulleres og forsvinde, det beror på Dem selv. En begivenhed, der har ophørt at være til før den fuldføres, er noget, man kender i politikken. Deres hele anliggende er en hemmelighed, som er blevet bevaret af statshensyn, og disse hensyn er så vigtige, at de besindige folk, som i dette øjeblik er de eneste, der ved besked om mylords tilværelse og rettigheder, straks vil glemme Dem, hvis statshensyn pålægger dem at glemme. Hvad der er i mørke, kan blive i mørke. Det er en let sag at slå en streg over Deres navn, især da De har en broder, en naturlig søn af Deres fader og en dame, som siden Deres faders forvisning har stået i forhold til kong Charles II, hvorfor Deres broder står sig godt med hoffet. Denne broder vil Deres peer-værdighed tilfalde, selv om han er bastard. Ønsker De det? Det kan jeg ikke antage. Nu, det kommer an på Dem selv. De må kun adlyde dronningen og kan derfor ikke forlade denne residens før i morgen. I Hendes Majestæts vogn kører De da til Overhuset, om De behager. Vil De være peer af England, mylord, eller ikke? Dronningen har noget i sinde med Dem. Hun har bestemt en næsten kongelig forbindelse til Dem. Lord Fermain Clancharlie, det er et afgørende øjeblik! Skæbnen åbner ikke en dør uden at lukke en anden. Har man gjort visse skridt fremad, er det ikke muligt

længere at gå tilbage. Den nye tilværelse udsletter den tidligere. Mylord, Gwynplaine er død, forstår De?"

En gysen fo'r gennem Gwynplaine, men han fattede sig igen og svarede:

"Ja."

Barkilphedro smilede, bukkede, tog skrinet under sin kappe og gik sin vej.

Gwynplaine var på en gang ført op på en bjergtop og styrtet ned i en afgrund. Det svimlede for ham. Han havde følt, hvorledes han steg til vejrs, men ikke følt, hvorledes han sank.

At se en ny horisont indgyder angst. En udsigt kan give råd, men det er ikke altid gode råd.

Han havde for sig en slags eventyragtig rift – måske var det en snare – i en sky, der spreder sig og indbyder blikket til at fortabe sig i det dybe blå, som er så dybt, at det synes at være mørkt.

Han stod på bjerget, hvorfra man skuer ud over Jordens kongeriger, et bjerg, der er så meget farligere, som det ikke har nogen virkelighed. De, der er kommet op på denne tinde, står i drømme. Fristelsen er her afgrunden, og den er så mægtig, at på denne tinde håber Helvede at kunne besmitte Paradiset. Hvor Satan frister Jesus, hvorledes skal et menneske kunne kæmpe der?

Paladser, slotte, magt, rigdom, al menneskelig lyksalighed i uoverskuelig udstrækning for sig, et verdenskort over nydelser ophængt i horisonten, en jordbeskrivelse i stråleglans fremstillende én selv som Jordens midtpunkt – det er et farefuldt fatamorgana.

Man tænke sig nu et menneske, der pludseligt får et sådant syn, uden gradvis overgang, uden advarsel, uden forberedelse, tvært imod forberedt på modsætningen.

Svimmelen giver en farlig lysning, den kan på en gang vise dig dag og nat. Man ser for meget og for lidt, man ser alt og intet. Man bliver, hvad vi ovenfor et sted har betegnet som "den blændede blinde".

Da Gwynplaine var alene, gav han sig til at gå op og ned i stærk bevægelse. Før eksplosionen syder det. Han søgte at samle sine erindringer. Det er forunderligt, at man ofte meget godt har hørt, hvad man tror næppe at have fornemmet. De skibbrudnes forklaring, som sheriffen havde læst op, stod pludselig fuldkommen klar og forståelig for hans erindring. Han mindedes hvert ord og så bagved hele sin barndom.

Med ét blev han stående, med hænderne på ryggen, skuende op til loftet, til himlen, opad.

"Gengældelse!" udbrød han.

Det var, som om han atter fik hovedet over vandet og grebet af en pludselig klarhed overskuede alt, fortid, fremtid og nutid.

"Ha!" råbte han, for også i tankens dybder kan der lyde høje råb, "ha, er det således! Jeg var lord. Alt kommer for dagen. Ha, man har bestjålet mig, forrådt, tilintetgjort, forstødt, myrdet mig! I femten år har min skæbnes lig svømmet om på havet, nu har det pludselig nået land og rejst sig lyslevende op. Jeg genfødes. Jeg har nok under mine pjalter følt noget andet røre sig end den stymper, jeg gik for. Når jeg vendte mig mod menneskene, følte jeg nok, at de var hjorden, og at jeg ikke var hunden, men hyrden. Mine fædre har været folkets hyrder, menneskenes vejledere, førere og herrer, og hvad de har været,

er nu jeg! Jeg er adelsmand og har en kårde, jeg er baron og har en hjelm, jeg er peer og har en krone. Ha, alt det havde man berøvet mig. Jeg var en lysets beboer, og man havde stødt mig ned i mørket. De, der havde forvist faderen, har solgt barnet. Da han døde, tog de den sten, som var hans hovedpude i landflygtigheden, og hængte den om halsen på mig og kastede mig i mudderet! Ja, nu husker jeg disse banditter, som pinte min barndom, nu ser jeg dem lyslevende for mig! Jeg har været et stykke kød, kastet hen på en grav, et bytte for en ravneflok, som hakkede i mig. Jeg blødte og skreg, men det rørte dem ikke. Så dybt styrtede man mig, at alle kunne træde på mig, ned under menneskeslægtens laveske trin, dybere end slaven. Og dog er jeg kommet op, nu ser jeg lys, nu lever jeg. Gengældelse!"

Han satte sig, rejste sig igen, greb med begge hænder om sit hoved, begyndte atter at gå op og ned, og den stormende monolog fortsatte:

"Hvor er jeg? I højden. Hvor har jeg fæstet bo? På tinden. Denne storhed, denne verdenskuppel, almagten er mit hus. Jeg er en af guderne i templet, som er utilgængeligt for mængden. Nu er jeg deroppe i de lykkeliges uindtagelige fæstning, hvorfra så mange stråler trængte ned, at jeg må lukke øjnene, når jeg ser derop. Ha, endelig har hjulet drejet sig. Jeg er lord, jeg får min skarlagenskåbe og en krone på hovedet, jeg skal være til stede ved kongernes kroning, i min hånd skal de nedlægge eden. Jeg har paladser i by og på land, skove, heste og vogne, millioner!"

Således vågnede de onde instinkter hos dette ufordærvede menneske, og det blot forbi der var fundet et gammelt pergament på havet.

I dybe drag drak Gwynplaine en stolthed, som formørkede hans sjæl. Sådan er denne vin. Bedøvelsen bemægtigede sig ham, og han gav ikke blot efter for den, men følte den som en nydelse, for han havde længe tørstet efter den. Han havde altid haft ubestemte ønsker i denne retning; altid havde han set hen til de store, og i denne seen hen til ligger der et ønske. Det er ikke for intet, at ørneungen fødes på de høje steder. At være lord – det var noget, han nu i visse øjeblikke fandt ganske simpelt; der var tilbagelagt en lang afstand siden i går. Gwynplaine var faldet i et baghold, hvor det bedste lå skjult, som er det godes fjende.

Den er i grunden at beklage, om hvem man siger: Han har lykken med sig! Man står nemlig bedre imod i modgang end i medgang, man lader sig lettere rive med af medgang og trækker sig snarere ud af modgangen. Nøden er et Charybdis, men rigdommen et Scylla. Den, som holder sig oprejst under lynet, kan falde i afmagt for et blændende skin. Du, som ikke skælver for afgrunden, vogt dig for skyernes og drømmenes talløse vinger, at de ikke flyver bort med dig! Under opstigningen kommer du højere, men bliver mindre.

At forstå sig på lykken er ikke let. Tilfældet er kun en forklædning med det mest skuffende ansigt. Er det forsyn eller skæbne?

Man ser en lysning, og det er måske slet ikke lys, den bringer; det kan være en ild, der fortærer, i stedet for et lys, der skulle sprede klarhed.

Det er nat, og i mørket hensættes der et lys, en stakkels præs, der skal tjene som stjerne. En natsværmer nærmer sig og farer omkring lyset, til den brænder sig. Hvad kan den nu gøre for, at

den bæres af lysskæret som fuglen af slangens blik? Er det natsværmeren eller fuglen muligt at holde sig borte derfra? Er det da muligt for et blad papir at modstå vinden? Eller formår stenen at nægte tyngdekraften lydighed?

Det er materielle spørgsmål, som også finder anvendelse i moralen.

Efter modtagelsen af hertugindens brev havde Gwynplaine mandet sig op. Dybe tilbøjeligheder hos ham havde sat sig til modværge. Men når de heftige vindstød har udtømt deres kræfter på den ene side af horisonten, tager de fat på den anden side, og skæbnen kan være ubøjelig som naturen. Det første stød ryster, det andet rykker op med rode.

Hvorledes går det til, at egen falder?

Således skete det, at han, der som tiårigt barn havde stået alene på Portlands klippe og rede til kamp stirret fjenderne stift i øjnene, orkanen, som førte det skib bort, hvor han ville ombord, afgrunden, der berøvede ham den reddende planke, det gabende dyb, som bringer fare ved at vige tilbage, landjorden, som nægtede ham et ly, horisonten, som nægtede ham en stjerne, den ubarmhjertige ensomhed og det uigennemtrængelige mørke, oceanet og himlen, alle de vilde kræfter i det ene uendelige rum og alle gåder i det andet, han, der så lille han var, hverken havde skælvet eller bukket under for det fjendtlige ukendte, han, der selv et barn havde antaget sig et barn og selv træt og skrøbelig havde belæsset sig med en ny byrde, som trods sine svage kræfter havde optaget kampen og stolt fortsat sin march, da alt blev mørkt omkring ham, som tappert havde frosset, tørstet og sultet, som skønt en dværg af skikkelse havde været en kæmpe af ånd, han, Gwynplaine, som

havde sejret over naturkræfternes vildhed som over nød og fattigdom, at han vaklede ved forfængelighedens pust!

Når et menneske har holdt sig oprejst efter at have kæmpet med al menneskelig nød og lidelse, kan skæbnen give sig til at smile, og det hænder da, at mennesket beruses og snubler. Dette skæbnens smil kan være frygteligt. Det er den ubarmhjertige sjæleprøvers sidste middel. Tigeren, som er skjult i skæbnens skød, rækker os undertiden en fløjlspote. Det er en farlig forberedelse.

Ethvert menneske må have følt en svækkelse samtidigt med en voksen. Den pludselige vækst forrykker ledemodene og fremkalder feber.

Gwynplaines hoved omtumledes af en mængde nye indtryk, de besynderligste modsætninger, et sammenstød mellem fortid og fremtid. Han følte sig som to Gwynplainer, bag sig havde han et pjaltet, i natten omflakkende barn med klaprende tænder og en mave, der skreg af sult, som vakte latter, hvor det trådte frem, foran sig en glimrende og stolt fornem herre, der blændede hele London. Han afførte sig den ene Gwynplaine, gøgleren, og voksede sammen med den anden, lorden. Sådanne ydre forandringer er undertiden sjælelige forvandlinger. Af og til lignede det alt for meget en drøm. Det var en blandet drøm, både ondt og godt. Han tænkte på sin fader – en bitter tanke, en fader, han ikke kendte, men som han prøvede på at danne sig en forestilling om. Så tænkte han på den broder, man nylig havde talt til ham om. Altså han, Gwynplaine, havde familie! Og han fortabte sig i fantastiske luftkasteller: han så glimrende syner drage forbi sig som i en sky, pragtfulde optog, og hørte bedøvende fanfarer.

"Jeg vil være veltalende!" sagde han til sig selv, og så forestillede han sig et glimrende indtog i lordernes hus. Han ville træde derind opfyldt af nye tanker. Hvad havde han ikke at sige? Hvilket fortrin at stå i denne forsamling som den, der havde set og erfaret og gennemgået noget, og som kunne råbe til dem: Jeg har stået alt det nær, som I kun kender på afstand. Disse i illusioner vuggede patriciere ville han kaste virkeligheden i ansigtet, og de ville skælve, for det var sandheden, han ville vise dem, og de ville tiljuble ham bifald, for han ville være stor. Han ville forekomme dem som en fakkel, når han viste dem sandheden, og som et glavind, når han viste dem retfærdigheden. Hvilken triumf!

Mens han således lod sin på engang lyse og formørkede ånd tumle sig, fo'r han snart omkring som en rasende og kastede sig snart i den første, den bedste lænestol, så faldt han sammen, og så sprang han igen op, gik op og ned, så op i loftet, undersøgte kronerne, stirrede åndsfraværende på våbenskjoldets hieroglyffer, befølte væggenes fløjlsbetræk, flyttede stolene, rodede op i pergamenterne, læste navnene og stavede titlerne sammen: Buxton, Homble, Cumdraith, Hunkerville, Clancharlie, sammenlignede seglene og signeterne, følte på de kongelige segls silkesnore, nærmede sig vinduet, lyttede til springvandets rislen, tog fat på statuerne, talte med en søvngængers udholdenhed marmorsøjlerne og udbrød:

"Ja, det er alt sammen rigtigt!"

Og han følte på sin fløjlsfrakke og spurgte sig selv:

"Er det virkelig mig? – Ja, det er mig."

En storm rasede i hans indre, han vidste ikke selv, hvad han foretog sig.

Således gik timerne hen. Morgenrøden brød frem, og det dagede. En hvid lysstråle trængte ind i stuen og på samme tid lyste det op i Gwynplaines ånd.

"Og Dea!" sagde den klare lysstråle til ham.

4. bog

Ursus i forskellige roller

1. Hvad misantropen siger

Da Ursus havde set Gwynplaine forsvinde gennem Southwarks fængselsport, blev han en stund stående i den krog, hvor han havde stillet sig op til iagttagelse. Endnu længe lød hvinet af låsen i hans øren som et glædesskrig fra fængslet, over at have slugt en ulykkelig. Han ventede. På hvad? Han spionerede. Efter hvad? Når disse ubønhørlige porte først er lukket, åbner de sig ikke så snart igen. De er stivnet under opholdet i mørket og har ondt ved at bevæge sig, især når det gælder om at sætte nogen i frihed. Vil du ind? værsgo, men ud er en anden sag. Det vidste Ursus. Men vente er noget, man ikke kan høre op med, når man har lyst, man venter imod sin vilje. De handlinger, vi udfører, frigør en vis kraftmængde, som holder ud, selv når den har mistet sin genstand, bemægtiger sig os og tvinger os til endnu i nogen tid at fortsætte, hvad der ikke længere har nogen hensigt. En unyttig luren og søgen er en latterlighed, som enhver har underkastet sig, en tidsspilde, som enhver, der passer på noget forsvundet, uvilkårligt indlader sig på. Man ved ikke, hvorfor man bliver på det sted, hvor man befinder sig, og bliver dog. Hvad man har begyndt aktivt, fortsætter man passivt med udmattende sejhed.

Skønt Ursus var så forskellig fra andre mennesker, blev han dog, som de fleste ville have gjort, her stående som naglet fast til pletten. Snart betragtede han de to mure, den høje og den lave, snart porten med galgestigen og den med dødningehovedet. Der gik kun så få folk forbi, at man slet ikke lagde mærke til ham.

Endelig trådte han frem fra krogen, som skjulte ham, en slags tilfældigt skilderhus, hvor han havde stået på post, og fjernede sig langsomt. Dagen hældede, så længe havde hans vagt varet. Af og til drejede han sit hoved for at betragte den forfærdelig lave port, Gwynplaine var trådt ind ad. Hans øjne var udtryksløse og stive. Da han var nået til enden af strædet, drejede han om fra den ene gade til den anden og genfandt i al sin tankeløshed den samme vej, som han flere timer i forvejen havde tilbagelagt. Af og til vendte han sig om, som om han endnu kunne se fængselsdøren, skønt han ikke længere var i den gade, hvor fængslet lå. Efterhånden nærmede han sig Tarrinzeau Field. Med sænket hoved og bøjet ryg gik han forbi hegn og grøfter. Pludselig standsede han imidlertid, rettede sig og udbrød:

"Så meget desto bedre!"

Samtidigt slog han sig to gange for panden og to gange på lårene, hvad der røber en mand, der har det rette syn på tingene.

"Nu kan han have det så godt, den pjalt, den røver, den døgenigt, den oprører! Det har han bragt det til med sine udtalelser om regeringen. Jeg har huset en oprører. Nu er jeg ham kvit. Det er en lykke, han kunne have bragt os alle i ulykke. Puttet i hullet! Sådan skal det være. Jo, det er udmærkede love, vi har. Den utaknemmelige! Jeg havde givet ham opdragelse; hvad har man nu for sin ulejlighed? Hvad behøvede han at gå omkring og vrøvle for? Blande sig i statsanliggender! Vil man blot betænke! Han, som har nok at gøre med at samle sine få skillinger sammen, giver sig til at ræsonnere om skatter, om fattigvæsenet, om folket, om ting, der ikke kommer ham det

mindste ved. Så tillader han sig næsvise bemærkninger om den kongelige kobbermønt, fornærmer Hendes Majestæts småpenge. En penny er akkurat det samme som dronningen. Og det hellige præg, for pokker! det hellige præg, er det en dronning eller ikke? I regeringen står alt i sammenhæng; det må man kende. Jeg har erfaring, jeg har indsigt i sådanne ting. Der kommer én og spørger: Giver du dig da slet ikke af med politik? Kære venner, politikken bryder jeg mig ikke mere om end om et æsels stride skind. Engang gav en baronet mig et slag med stokken. Dengang sagde jeg til mig selv: Det er tilstrækkeligt, nu ved jeg, hvad politik er. Folket har kun en halvskilling, det giver den, dronningen tager den, folket takker hende for det; det er så ligetil. Det øvrige er lordernes sag, de gejstliges og de verdsliges. Hm! Gwynplaine er under lås og lukke; han sidder på galejen, det er ikke mere end ret og rimeligt, fortjent og lovligt. Det er hans egen skyld. At sladre er forbudt. Er du en lord, tossehoved? *The wapentake* har fængslet ham, *the justice of the quorum* har ført ham bort, sheriffen gemmer ham. I dette øjeblik bliver han sagtens forhørt af en eller anden sergent. Hvor disse dygtige folk forstår at plukke forbrydelserne ud af én! Puttet i hullet, slyngel! Det er slemt for dig, desto bedre for mig. Jeg er tilfreds med det. Jeg tilstår ærligt, at jeg har lykken med mig. Hvilket tåbeligt indfald, at fiske denne dreng og denne pige op fra gaden! Tidligere levede vi så roligt, Homo og jeg. Hvad havde det pak i min hytte at bestille? Hvor jeg har kælet for dem, da de endnu var små rollinger! Hvor jeg har trukket afsted med dem! Jo, det er et par nette fugle, jeg har taget mig af! Han gruelig styg, hun enøjet på begge øjnene. Og for deres skyld har jeg lidt hvert et savn, for

deres skyld har jeg suget på lappen. Og nu bliver de store og leger kærester med hinanden. Skrubtudse og muldvarp. Såre idyllisk. Og dem levede jeg i fortroligt samkvem med. Det måtte ende med justitsen. Den skrubtudse har talt om politik. Godt, at jeg er af med dem. Da *the wapentake* kom, bar jeg mig først dumt ad; man tvivler altid om sin lykke. Jeg troede ikke mine egne øjne, det var umuligt, et mareridt, en fæl drøm. Men nej, intet er virkeligere; det er plastisk. Gwynplaine sidder i hullet *in optima forma.* Det er et puds af skæbnen. Tak, nådige frue! Lev vel, Gwynplaine. Nu er jeg dem begge kvit. For Dea vil tage sin død over det. Når hun ikke mere får Gwynplaine at se – den tosse! som om hun kunne se – har hun ingen grund mere til at leve. Hun vil sige: Hvad skal jeg her i verden? Hun vil forlade den; lykkelig rejse! Lad Fanden tage dem begge to. Jeg har altid afskyet dem, disse skabninger. Krepér man væk, Dea. Nej, hvor jeg er tilfreds med mig selv."

2. Hvad misantropen gør

Han havde nået værtshuset Tadcaster.

Klokken slog halv syv. Det var kort før tusmørkets indtræden.

Mester Nicless stod i døren. Hans forstyrrede ansigt var siden morgenstunden ikke igen kommet i de rette folder, og skrækken stod malet på det.

Allerede langt borte råbte han til Ursus:

"Nå?"

"Hvad er der?"

"Kommer Gwynplaine snart tilbage? Det er på den højeste tid. Publikum vil straks indfinde sig. Vil forestillingen med manden, der ler, finde sted?"

"Jeg er manden, der ler," sagde Ursus og betragtede værten med et påfaldende grin.

Derpå gik han op ad trappen, åbnede vinduet ved siden af værtshusskiltet, bukkede sig, strakte armen ud, langede efter plakaten med *Gwynplaine, manden, der ler*, og brættet med *Det besejrede Kaos*, tog begge dele ned, puttede dem under armen, og gik atter ned.

Mester Nicless fulgte ham med øjnene.

"Hvorfor tager I det ned?"

Ursus gav sig til at le højt.

"Hvorfor ler I?" spurgte værten.

Ursus svarede:

"Jeg trækker mig tilbage til privatlivet."

Mester Nicless forstod ham og gav sin fuldmægtig, den opvartende Govicum, ordre til at sige til alle, der indfandt sig, at der ingen forestilling ville finde sted den aften. Han fjernede

den tønde, der tjente til billetkontor fra døren og skubbede den hen i et hjørne i den lave sal.

Et øjeblik efter steg Ursus ind i Green-Box. Han lagde de to nedtagne plakater i en krog og trådte ind i det rum, han kaldte "Damernes pavillon".

Dea sov.

Hun lå påklædt på sengen, med åbent korset, som hun plejede ved sin middagshvile.

Ved siden af hende drømte Vinos og Fibi, den ene siddende på en skammel, den anden på gulvet.

Trods det fremrykkede tidspunkt havde de endnu ikke taget deres gudindetricots på, hvilket var et tegn på stor modløshed. De havde beholdt deres uldne tørklæder og deres simple linnedkjoler på.

Ursus betragtede Dea.

"Hun øver sig til en længere søvn," mumlede Ursus.

Han henvendte sig til Fibi og Vinos.

"I ved vel, det er forbi med musikken? I kan lægge jeres trompeter i skuffen. I har gjort vel i ikke at udstaffere jer som gudinder. Som I nu ser ud, er I hæslige, men I har gjort ret i det. Behold jeres forjaskede skørter på. Der er ingen forestilling i aften, heller ikke i morgen, i overmorgen eller i overovermorgen. Gwynplaine er borte, helt borte."

Og han betragtede atter Dea.

"Hvad vil det være for et slag for hende! Som når man blæser et lys ud."

Han pustede kinderne op:

"Puh! Og så er det forbi."

"Mangler Gwynplaine, mangler alt. Det vil være, som om jeg mistede Homo. Det vil være endnu værre. Hun vil føle sig ensommere end enhver anden. Sådanne blinde tager sig alting mere nær end vi seende."

Han gik hen til lugen i baggrunden.

"Hvor dagene bliver lange! Man kan endnu se klokken syv. Men vi må dog tænde lys."

Han slog ild og tændte lygten, der hang i loftet.

Han bøjede sig ned over Dea.

"Hun ligger og forkøler sig. I har snøret korsettet alt for meget op, fruentimmer. Der er et fransk ordsprog:

> On est en avril,
> n'ôte pas un fil."

Han så en nål blinke på gulvet, tog den op og stak den i sit ærme. Derpå gik han gestikulerende op og ned langs ad Green-Box.

"Jeg er ved mine fulde fem. Jeg er tilregnelig, fuldkommen tilregnelig. Jeg finder denne tildragelse aldeles i sin orden og godkender, hvad der sker. Når hun vågner, vil jeg fremstille sagen aldeles klart for hende. Katastrofen vil ikke lade vente på sig længe. Gwynplaine er borte. God nat, Dea. Hvor smukt alt dette er arrangeret. Gwynplaine i fængsel, Dea på kirkegården, begge lige over for hinanden. En dødningedans! To skæbner, der forsvinder bag kulisserne. Vi må tage kostumerne af og snøre ranslen, nemlig ligkisten. Det var to mislykkede skabninger, Dea uden øjne, Gwynplaine uden ansigt. Hist oppe vil den gode Gud gengive Dea synet og Gwynplaine skønheden. Døden udjævner alt. Alt er godt. Fibi, Vinos, hæng jeres tamburiner på sømmet. Jeres talent for at gøre larm må rustne,

skønne damer. Der vil hverken blive spillet eller trompetet mere. *Det besejrede Kaos* er besejret. Med manden, der ler, er det ude. Tra-ra tra-ra – er død. – Dea sover endnu stadig. Det gør hun ganske ret i. I hendes sted ville jeg slet ikke vågne. O, hun ville hurtigt sove ind igen. Sådan en lærkeunge dør snart. Det kommer der af at befatte sig med politik. Hvilken lære! Og hvor rigtigt handler regeringerne! Gwynplaine tilfalder sheriffen, Dea graverkarlen. Det løber parallelt, i lærerig symmetri. Jeg vil håbe, at værten har låst døren rigtigt af. Vi vil i aften dø indbyrdes *en famille.* Ikke jeg, heller ikke Homo, men Dea. Jeg vil blive ved med at køre omkring med min vogn. Jeg hører nu engang hjemme på vagabondlivets afveje. Jeg giver de to piger afsked; jeg vil ikke beholde en eneste. Jeg har hang til at blive en gammel støver. En tjenestepige hos en udhaler giver alt for megen anledning. Jeg ønsker ingen flere fristelser. De passer sig ikke mere for min alder. *Turpis senilis amor.* Jeg fortsætter min rejse med Homo ganske alene. Homo vil blive forbavset. Hvor er Gwynplaine? Hvor er Dea? Gamle kammerat, nu er vi to igen ganske alene. Det glæder mig oprigtigt. Deres hyrdespil bliver kedelige. Gwynplaine, den galgenfugl, kommer ikke engang tilbage; han lader os sidde i det. Godt, nu kommer turen til Dea. Længe vil det ikke vare. Jeg ser gerne, at det engang får ende. Jeg ville ikke give Fanden en næsestyver for at forhindre hende i at krepere. Krepere, forstår du mig? Ha, hun vågner!"

Dea åbnede øjenlågene; thi mange blinde lukker øjnene for at sove. Hendes blide, skyldfrie ansigt strålede af glæde som altid.

"Hun smiler," hviskede Ursus, "og jeg ler. Det går godt."

Dea råbte:

"Fibi, Vinos! Forestillingen begynder nok snart. Jeg har vist sovet længe. Kom og klæd mig på."

Hverken Fibi eller Vinos rørte sig.

Deas ubeskrivelige blinde blik mødte Ursus' øje. Han skælvede.

"Nå," råbte han, "hvad bliver det til? Vinos, Fibi, hører I ikke Dea kalde? Er I døve? Hurtigt! Forestillingen skal straks begynde!"

Forbløffede stirrede de to fruentimmer på Ursus.

Ursus fo'r løs:

"Ser I ikke, publikum samler sig? Fibi, klæd Dea på. Vinos, trompet."

Fibi var lydigheden selv, Vinos den tålmodige, begge var den personificerede underkastelse. Ursus, deres herre, havde altid været dem en gåde. Aldrig at blive forstået er en grund til altid at finde lydighed. De troede ganske simpelt, at han var blevet gal, og adlød hans befaling. Fibi tog fat på klæderne, og Vinos greb efter trommen.

Fibi begyndte at klæbe Dea på. Ursus lod gardinet for fruentimmernes aflukke falde og fortsatte så bagved det:

"Se engang, Gwynplaine! Gården er allerede over halvt fuld af mennesker. Hvor de trænger sig om billetkontoret! Hvilken mængde! Hvad siger du til det?"

Fibi og Vinos lod som om de ikke mærkede det.

"Er disse sigøjnersker rigtig kloge! Man er dog forfærdelig dum i Egypten. Løft ikke forhænget. Vær artig. Dea klæder sig på."

Han holdt inde, og pludselig hørte man udråbet:

"Hvor Dea er smuk!"

Det var Gwynplaines stemme. Fibi og Vinos fo'r sammen og vendte sig om. Det var Gwynplaines stemme, men i Ursus' mund.

Ursus forbød dem med et vink gennem det åbnede gardin at vise deres forbavselse.

Han begyndte igen med Gwynplaines stemme:

"Engel!"

Derpå svarede han med sin egen røst:

"Dea en engel! Du er forrykt, Gwynplaine. Der findes intet andet flyvende pattedyr end flagermusen."

Og han tilføjede:

"Hør, Gwynplaine, slip Homo løs. Det er langt mere fornuftigt."

Og han steg ned ad Green-Box' bagtrappe med samme lette trin som Gwynplaines. Lyden, der var skuffende lig, kunne høres af Dea.

Han så i gården opvarteren, som hele denne eventyrlige historie havde gjort nysgerrig.

"Ræk mig begge dine hænder," sagde han sagte til ham og tømte en håndfuld kobberskillinger i dem.

Govicum blev rørt over denne gavmildhed.

Ursus hviskede ham i øret:

"Dreng, stil dig midt i gården, spring, dans, stød, brøl, skrig, pib, vrinsk, klap i hænderne, tramp med fødderne, le højt, slå noget i stykker!"

Mester Nicless, der var forknyt og fortrædelig over at se alle folk, som var kommet for at se manden, der ler, vende om og strømme til de andre markedsboder, havde lukket værtshusdøren af. Han havde renonceret på denne aften at

udskænke sine drikkevarer, for at undgå kedelige spørgsmål, og i sin ved den aflyste forestilling foranledigede uvirksomhed stod han med et lys i hånden på balkonen og kiggede ned i gården. Ursus råbte til ham, idet han, holdende begge sine hule håndflader til munden, forsigtigt satte sin stemme i parentes:

"Gentlemen, følg drengens eksempel: gø, bjæf, hyl!"

Han steg atter op i Green-Box og sagde til ulven:

"Tal alt, hvad du kan."

Han hævede derpå sin stemme:

"Der er for mange tilskuere. Jeg tror ikke, det løber godt af med forestillingen."

Imidlertid slog Vinos nogle slag på trommen.

Ursus fortsatte:

"Dea er påklædt. Der kan begyndes. Jeg beklager, at man har ladet så mange tilskuere komme ind. De står som pakkede. Se kun, Gwynplaine, hvilken umådelig masse. Jeg tør vædde på, at vi aldrig har haft så stor en indtægt. Muntert, piger, musik! Kom herhen, Fibi, tag dit horn. Godt. Vinos, rør din tromme. Fibi, indtag en famas stilling. Mine damer, jeg finder jer ikke nøgne nok. Tag jeres trøjer af. Skift dette linned med gaze. Publikum ynder de kvindelige former. Lad moralisterne præke. Og spil nu nogle rigtig vilde melodier. Snork, blæs, trompeter, trom! Hvilken trængsel, stakkels Gwynplaine!"

Han afbrød sig selv.

"Gwynplaine, kom og hjælp mig lidt her."

Han trak sit lommetørklæde op.

"Men lad mig først snyde min næse."

Og han gjorde det meget energisk, hvilket en engastrimyth aldrig må undlade.

Da han igen havde gemt sit lommetørklæde, gav han sig i færd med trisseværket, som frembragte den sædvanlige knirkende lyd.

"Gwynplaine, det behøves ikke nu at lade dækket gå op. Vi vil lade det være nede til forestillingen begynder. Vi vil ikke føle os som hjemme. Træd I to hen i forgrunden. Musik, mine damer! Bum, bum, bum, bum. Tilskuerskaren er prægtig. Det er bærmen af folket. Hvilken pøbelmasse, du gode Gud!"

De to sigøjnerinder stillede sig med dyrisk lydighed med deres instrumenter på deres sædvanlige pladser.

Nu præsterede Ursus det overordentlige. Han var ikke længere et menneske, han var en hel masse. Nødsaget til at udfylde tomheden, kaldte han et vidunderligt bugtaleri til hjælp. Det hele orkester af menneske- og dyrestemmer, han havde at råde over, satte sig samtidig i bevægelse. Han blev til en legion. Hvem der lukkede øjnene, måtte tro at befinde sig på en offentlig plads en festdag eller under et oprør. Den hvirvel af lyd og skrig, som fo'r ud af Ursus, sang, bjæffede, sladrede, hostede, spyttede, nøs, talte, spurgte og svarede, og alt på én gang. Begyndte stavelser blev opslugt af andre stavelser. I denne gård, hvor ingen var, hørte man mandfolk, fruentimmere, børn. Det var den livagtige surren af en folkehob. Sælsomme mislyde slyngede sig som en røg gennem denne larm, hønens kaglen, kattens mjaven, et spædt barns skrålen. Man kunne skelne drukkenboltens hæse stemme fra alle de andres. Hunde knurrede misfornøjet, som om de var blevet trådt på af tilskuerne. Stemmer hørtes langt borte og nær ved, fra oven og fra neden, fra forgrunden og fra baggrunden. Det hele var et af de forskelligste enkeltheder sammensat

bulder. Ursus slog fra sig med hænderne, trampede med fødderne, kastede stemmen langt tilbage i gården, og lod den så igen stige op af jorden. Det var en ubeskrivelig naturtro scene. Den gik fra en hvisken over til støjen, fra støjen til tumult, fra tumult til en orkan. Han var sig selv og alle, han gav monologer og lod folk tale i munden på hinanden. Der findes malerier, som skuffende gengiver naturen; der findes også sådanne lyde. Hvad Proteus var for synet, var Ursus for hørelsen. Intet kunne overgå dette faksimile af en masse. Fra tid til anden løftede han gardinet til damernes lukaf og så på Dea. Dea lyttede.

Opvarteren gjorde sin pligt nede i gården.

Vinos og Fibi blæste samvittighedsfuldt i deres trompeter, så at de tabte vejret, og trommede af alle livsens kræfter. Mester Nicless, den eneste tilskuer, forklarede sig sagen i al mag, ligesom Fibi og Vinos, idet de mente, at Ursus var gået fra forstanden. Den brave vært mumlede for sig selv:

"Hvilken forstyrrelse!"

Govicum, som var henrykt over at kunne bidrage til forøgelsen af den herskende uorden, gjorde næsten lige så megen støj som Ursus. Det morede ham, og desuden indbragte det ham penge.

Homo var eftertænksom.

Midt i larmen blandede Ursus også ord.

"Det går som altid, Gwynplaine. Der er intriger i gang. Vore konkurrenter undergraver vor triumf. De krydrer den med at pibe os ud. Og så er der alt for mange folk. De kan ikke stå mageligt. At føle naboens albue i siden på sig, bidrager ikke til nogen velvillig stemning. Når de kun ikke brækker bænkene itu. Vi er udsat for at insulteres af en rasende masse. Bare vor ven

Tom-Tim-Jack var der, men han kommer her ikke mere. Se engang, hvorledes disse hoveder rejser sig, det ene over det andet. Folk, som må stå, ser aldrig fornøjede ud, selv om at stå, ifølge Galenus, er en bevægelse, som denne store mand kalder "en tonisk bevægelse". Vi kommer til at forkorte forestillingen. Da kun "*Det besejrede Kaos*" står på programmet, vil vi udelade *Ursus rursus*. Det er altid en fordel. Hvilken forskrækkelig støj! Det løber ikke af uden en ulykke. Det kan umuligt blive ved at gå således; vi kan ikke spille, man vil ikke kunne forstå et ord af stykket. Jeg kommer til at holde en tale til dem. Gwynplaine, træk forhænget lidt til side. Borgere –" her råbte Ursus til sig selv med en feberagtig og skrigende røst:

"Ned med den gamle karl!"

Og han fortsatte med sin egen stemme:

"Jeg tror, at publikum håner mig. Cicero har ret: *Plebs, fex urbis.* Sig ikke noget, jeg vil holde en formaningstale til pøbelen. Det vil koste megen umage at komme til orde, men jeg vil tale alligevel. Menneske, gør din pligt. Gwynplaine, se engang det gamle kvindfolk der bagved, der skaber sig som en rasende."

Ursus holdt inde og skar tænder. Homo og Govicum fulgte eksemplet.

Ursus fortsatte:

"Fruentimmerne er værre end mandfolkene. Øjeblikket er ikke gunstigt. Lad os alligevel forsøge en tales magt. Veltalenhed er god til enhver tid. – Pas nu på, Gwynplaine. Indledningen til en tale må være vindende. – Borgerinder og borgere, jeg er bjørnen. Jeg blotter mit hoved for at tale med Dem. Jeg beder ydmygst om tavshed."

Her lod Ursus nogen fra mængden råbe:

"Grumphll!"

Han fortsatte:

"Jeg har ærbødighed for mine tilhørere. Grumphll er et udråb som ethvert andet. Vær hilset, vrimlende befolkning. At I alle sammen hører til pøbelen, det tvivler jeg ikke om på nogen måde. Det formindsker ikke min agtelse, min velovervejede agtelse. Jeg har den største agtelse for alle de herrer, som beærer mig med deres søgning. Der er vanskabninger imellem Dem, jeg tager ingen forargelse af det. De herrer halte og pukkelryggede forekommer i naturen. Kamelen har en pukkel, bisonen en ophovnet ryg, grævlingens venstre ben er kortere end de højre. Dette faktum påvises af Aristoteles i hans afhandling om dyrene. De iblandt jer, som ejer to skjorter, har den ene på og den anden hos pantelåneren. Jeg ved, at det går således til. Albuquerque pantsatte sit mundskæg og den hellige Dionysius sin helgenglorie. Det er storartede eksempler. At have gæld er dog at have noget. Jeg højagter Dem som tiggere."

Ursus afbrød sig her med et tilråb udstødt med en dyb bas:

"Ærkeæsel!"

Og han svarede i den høfligste tone:

"Indrømmet. Jeg er en lærd. Jeg beder derfor om forladelse, så godt det lader sig gøre. Videnskabeligt taget foragter jeg videnskaben; uvidenheden er en virkelighed, som føder sin mand; videnskaben er en virkelighed, man må sulte med. Sædvanlig er man nødt til at vælge imellem, enten at være en lærd og svinde ind, eller at græsse og være et æsel. O, borgere, græs! Videnskaben er ikke så meget værd som en god mundfuld. Jeg spiser hellere et stykke inderlår, end jeg vil vide, at den gemmer musklen *psoas*. Jeg har kun én fortjeneste, tørre

øjne. Som I ser mig her, har jeg aldrig grædt. Rigtig nok har jeg heller aldrig været tilfreds, aldrig, ikke engang med mig selv. Jeg foragter mig. Men jeg vil gøre medlemmerne af den her tilstedeværende opposition opmærksomme på, at når Ursus kun er en lærd, så er Gwynplaine en kunstner."

Han snøftede på ny lyden:

"Grumphll!"

Og fortsatte:

"Atter igen grumphll! Dette er en indvending, men jeg forbigår den. Og Gwynplaine, mine herrer og damer, har en anden kunstner ved sin side, denne fornemme, lodne person, der ledsager os, hr. Homo, en forhenværende vild hund, der nu for tiden er en civiliseret ulv og tro undersåt af Hendes Majestæt. Homo er en mimiker af stort talent. Behag at samle hele Deres opmærksomhed. De vil straks få såvel Homo som Gwynplaine at se i aktivitet og komme til at hædre kunsten. Det sømmer sig for de store nationer. Er de skovmennesker? For mig gerne. I så fald *silvae sint consule dignae*. To kunstnere opvejer dog vel en konsul. Godt! Man har kastet en kålstok efter mig, men man har ikke ramt mig. Det vil ikke forhindre mig i at tale. Tvært imod. Den undgåede fare er snaksom. *Garula pericula,* siger Juvenal. Folk, der findes drankere iblandt jer, også drankersker. Det er godt nok. Mændene stinker, fruentimmerne er forfærdelig grimme. I har alle slags udmærkede grunde til at sidde sammentrængte her på disse værtshusbænke, lediggangen, dovenskaben, pusterummet imellem to tyverier, porteren, hvidtøllet, bruntøllet, maltet, brændevinen, enebærret og det ene køns drift mod det andet. Det er prægtigt! Et lystigt hoved ville her have en frugtbar

mark, men jeg afholder mig fra det. Jo galere, jo bedre, for mig gerne! Men der må være anstændighed i orgierne. I er lystige, men støjende. I efteraber udmærket dyrenes skrig, men hvad ville I sige, hvis I et eller andet sted havde et stævnemøde med en dame og jeg da ville more mig med at gø i hælene på jer? Det ville genere jer. Nå, det generer også os. Jeg bemyndiger jer til at holde mund. Kunsten er lige så agtværdig som udsvævelsen. Jeg taler med jer i et anstændigt sprog."

Her lod han en stemme fra mængden råbe:

"Gid feberen snører struben til på dig med dine øjenbryn som rugaks!"

Og han svarede:

"Ærede herrer, lad os ikke tale om rugaks. Det er ugudeligt at gøre vold på planterne, for at finde en lighed mellem dem og dyrene og menneskene. I øvrigt snører feberen ikke struben til; den lignelse halter. Jeg beder jer, ti! Tillad, at jeg siger jer, at I mangler noget af den majestæt, som karakteriserer den sande engelske gentleman. *Posito*, jeg sætter, at de iblandt jer, der har sko på, som den store tå titter frem af, benytter disse sko til at lægge fødderne på skuldrene af de foran dem siddende tilskuere, hvilket udsætter damerne for den ubehagelighed at gøre den iagttagelse, at sålerne altid revner der, hvor de metatarsiske knokler begynder. Vis jeres fødder lidt mindre og jeres hænder lidt mere. Jeg kan herfra iagttage listige bedragere, der putter deres snilde fingre i deres enfoldige naboers lommer. Kære lommetyve, lidt blufærdighed! Boks jeres næste, om I vil, men bestjæl ham ikke. I vil volde folk mindre ærgrelse ved at give dem et blåt øje end ved at berøve dem en halvskilling. Slå kun løs på næsebenet! Borgeren holder

mere af sit guld end af sin skønhed. I øvrigt kan jeg forsikre jer om mine sympatier. Jeg er ikke så pedantisk, at dadle gavtyvene. Ondet eksisterer. Enhver tolererer det og enhver udøver det. Ingen er fritaget for sine synders utøj; bider det os ikke alle? Jeg har selv mine fejl. *Plaudite, cives*."

Her lod Ursus en misfornøjet knurren lyde, som han overdøvede med de ord:

"Mine lords og mine herrer, jeg ser, at min tale har haft det held at mishage Dem. Jeg tager nogle øjeblikke afsked med Deres hyssen. Forestillingen vil så straks begynde."

Han ombyttede den oratoriske tone med den gemytlige.

"Vi vil atter trække os tilbage bag tæppet. Jeg må trække vejret. Jeg var honningsød. Jeg har talt godt. Jeg kaldte dem mine lords og mine herrer. Jeg svøbte min tale i fløjl, men forgæves. Hvad siger du til det pak, Gwynplaine? Her indser man, hvad England i de sidste fyrretyve år har måttet tåle af disse forbitrede og ondskabsfulde gemytters ophidselser. De gamle englændere var krigerske, disse er tungsindige og oplyste og bryster sig af, at de foragter lovene og fornægter den kongelige anseelse. Jeg har gjort alt, hvad menneskelig veltalenhed formår. Jeg har ødslet adjektiver på dem, yndefulde som en ynglings blomstrende kinder. Er de formildede? Jeg betvivler det. Hvad kan man vente sig af et folk, som spiser så overordentlig meget og i den grad stopper sig med tobak, at her til lands selv forfatterne skriver deres værker med piben i munden! Nå, for mig gerne. Vi vil begynde på stykket."

Man hørte forhængets ringe glide hen over stangen, sigøjnerskernes trommen ophørte. Ursus tog sit instrument ned, foredrog sit forspil, sagde halvhøjt: "Hvad mener du,

Gwynplaine, klinger det ikke mystisk?" og væltede sig derpå omkring med ulven.

Forestillingen af "*Det besejrede Kaos*" løb næsten af som sædvanligt, med undtagelse af de ved det blålige skær og den eventyragtige belysning frembragte virkninger. Ulven spillede med al mulig alvor. I det rette øjeblik viste Dea sig og kaldte med skælvende og overjordisk stemme Gwynplaine til bevidsthed. Hun strakte armene ud og søgte efter hans hoved.

Ursus tog fat i sin paryk, purrede op i den, satte den på og strakte, idet han holdt åndedrættet tilbage, sit på denne måde forpjuskede hoved ind under Deas hånd.

Derpå sang han, mens han opbød al sin kunst for at efterligne Gwynplaines stemme, i den ømmeste tone uhyrets svar på åndens opfordring.

Efterlignelsen var så vellykket, at begge sigøjnerinderne også denne gang så sig om efter Gwynplaine, forskrækkede over at høre ham uden at se ham.

Den forbavsede Govicum trampede med benene, istemte bifaldsråb, klappede i hænderne, gjorde en olympisk larm og lo ganske alene som en hel gudeskare; knægten udfoldede virkelig et sjældent tilskuertalent.

Fibi og Vinos, automater, hvis mekanisme Ursus satte i bevægelse, frembragte deres sædvanlige instrumentale bulder på kobber og æselhud, hvilket betegnede forestillingens slutning, og ledsagede det teatret forladende publikum.

Badet i sved rejste Ursus sig.

Han sagde ganske sagte til Homo:

"Du indser, at det gjaldt om at vinde tid. Jeg tror, at det er lykkedes. Jeg har behændigt redet mig ud af forlegenheden, selv

om jeg dog var berettiget til at være bestyrtet. Til i morgen kan Gwynplaine muligvis komme tilbage. Det er unødvendigt straks at dræbe Dea. Dig kan jeg forklare sagen."

Han tog parykken af og tørrede sin pande.

"Jeg er et bugtalergeni," hviskede han. "Hvilket talent jeg har udfoldet! Jeg har nået Brabant, den franske konge François I.s bugtaler. Dea er overbevist om, at Gwynplaine er til stede her."

"Ursus," sagde Dea det samme, "hvor er Gwynplaine?"

Forfærdet vendte Ursus sig om.

Dea var blevet tilbage i teatrets baggrund og stod under den fra loftet nedhængende lanterne. Hun var bleg som en skygge.

Med et ubeskriveligt fortvivlelsens smil sagde hun:

"Jeg ved alt. Han har forladt os. Han er borte. Jeg vidste nok, at han havde vinger."

Og idet hun hævede sit stirrende blik op i det uendelige rum tilføjede hun:

"Hvornår kommer turen til mig?"

3. Forviklinger

Ursus var som forstenet. Han havde ikke formået at bedrage hende. Var hans bugtaleri skyld i det? Ingenlunde. Det var lykkedes ham at bedrage Fibi og Vinos, som havde øjne, men ikke Dea, som var blind. Det kom af, at hos Fibi og Vinos var kun øjestenene klare, mens Dea så med hjertet.

Han var ikke i stand til at svare et ord, og han tænkte ved sig selv:

"*Bos in lingua.*"

Når sindet er opfyldt af blandede følelser, er ydmygelsen det første, der giver sig luft. Ursus tænkte:

"Jeg har bortødslet mine onomatopoietika til unytte."

Og som enhver anden drømmer, der er bragt i forlegenhed, gjorde han sig selvbebrejdelser.

"Fuldkommen mislykket! Jeg har udtømt efterlignelsens harmoni aldeles forgæves. Men hvad skal der nu blive af os?"

Han betragtede Dea. Idet hun blev blegere og blegere, tav hun og rørte sig ikke. Han stirrede tankeløst ud i rummet.

Her fandt han en afleder i rette tid.

Ursus bemærkede i gården mester Nicless, som, med et lys i hånden, gav ham et vink.

Mester Nicless havde ikke overværet slutningen af den spøgelseskomedie, Ursus opførte, fordi der var blevet banket på døren til værtshuset og han var gået for at lukke op. Der var blevet banket to gange, hvorfor han to gange måtte fjerne sig. Ursus, som var aldeles optaget af sin hundredstemmige monolog, havde ikke lagt mærke til det. På mester Nicless' stumme vink begav han sig ned og lagde fingeren på munden.

Også mester Nicless lagde fingeren på sin mund. Således betragtede de hinanden; hver af dem syntes at sige til den anden:

"Vi vil tale med hinanden, men vi vil tie."

Tavs åbnede værten døren til værtshusets lave sal. Mester Nicless trådte indenfor, Ursus gjorde det samme. De var ganske alene i værelset. Vinduet ud mod gaden var lukket, såvel som døren og skodderne, som vendte ud til gaden. Værten trak gårddøren til efter sig, så at den lukkede sig lige for næsen af den nysgerrige Govicum, og satte lyset på bordet. En hviskende samtale begyndte:

"Mester Ursus?"

"Mester Nicless?"

"Jeg har forstået alting."

"Ak!"

"I har villet bilde den stakkels blinde ind, at alt var ved det gamle."

"Der er ingen lov, der forbyder én at være bugtaler."

"I har talent."

"Nej."

"Det er mærkeligt, hvor alting lykkes Dem."

"Nej, siger jeg."

"Jeg har nu noget at tale med Dem om."

"Er det politik?"

"Jeg ved ikke."

"For så svarer jeg ikke."

"Døm selv. Mens I selv i én person spillede stykket og publikum, bankede nogen på gadedøren."

"Er der blevet banket på døren?"

"Ja."
"Det holder jeg ikke af."
"Jeg ikke heller."
"Nå?"
"Nå, jeg lukkede op."
"Hvem var det, der bankede?"
"En, som talte med mig."
"Hvad sagde han?"
"Jeg hørte på ham."
"Hvad svarede I?"
"Ingenting. Jeg vendte tilbage og så Dem spille videre."
"Og så?"
"Og så bankede man på endnu engang."
"Var det den samme?"
"Nej, en anden."
"Atter én, der talte med Dem?"
"En, der ikke havde noget at sige mig."
"Det er mig kærere."
"Ikke mig."
"Forklar Dem, mester Nicless."
"Gæt, hvem det var, der bankede."
"Jeg har ingen tid til at være en Ødipus."
"Det var ejeren af Circus."
"Af Circus ved siden af?"
"Ja."
"Hvorfra man altid hører denne sataniske musik?"
"Ganske rigtigt."
"Nå?"
"Nå, mester Ursus, han gjorde Dem et tilbud."

"Tilbud?"

"Tilbud."

"Hvorfor?"

"Derfor."

"I har noget forud for mig, mester Nicless. I har straks kunnet forstå min gåde, og jeg kan slet ikke forstå Deres."

"Ejeren af Circus har pålagt mig at sige Dem, at han i morges har set politiet gå forbi, og for at bevise Dem, at han er Deres ven, tilbyder han Dem at betale Dem halvtreds pund sterling kontant for Deres vogn, Green-Box, begge Deres heste, Deres trompeter sammen med damerne, der blæser dem, Deres stykke med den deri syngende blinde, Deres ulv og Dem selv oven i købet."

Ursus smilede stolt.

"Mester Nicless, ejer af værtshuset Tadcaster, sig ejeren af Circus, at Gwynplaine er kommet tilbage."

Værten tog noget, der i mørket lå henslængt på en stol, og vendte sig om mod Ursus, idet han strakte begge sine arme i vejret og med den ene hånd lod en kappe og med den anden en lædersklavine, en filthat og en kittel hænge ned, og sagde:

"Den mand, der bankede anden gang og hørte til politiet, og som kom og gik uden at tale et eneste ord, har bragt dette."

Ursus genkendte Gwynplaines sklavine, kittel, hat og kappe.

4. Moenibus surdis campana muta

Ursus befølte filtet i hatten, tøjet i kappen, læderet i sklavinen og lærredet i kitlen, var ikke i stand til at betvivle identiteten af disse efterladenskaber og pegede uden at sige et ord med en kort og bydende gestus på døren.

Mester Nicless åbnede den. Ursus styrtede ud på gaden.

Mester Nicless forfulgte ham med øjnene og så, at Ursus så hurtigt, som hans gamle ben ville tillade ham det, skyndte sig bort i den retning, som *the wapentake* var slået ind på, da han om morgenen bortførte Gwynplaine. Et kvarters tid efter nåede Ursus åndeløs det stræde, som bagdøren til fængslet i Southwark vendte ud imod, og hvor han allerede havde stået så mange timer på lur.

Dette stræde behøvede ikke til midnatten for at være øde, men havde det om dagen et sørgeligt udseende, så var det ved nattetid ligefrem ængstende. Efter en vis tid på aftenen vovede ingen sig derind. Det var, som frygtede man for, at de to mure skulle nærme sig hinanden, og at man, hvis fængslet og kirkegården fik lyst til at omfavne hinanden, ville blive knust af omfavnelsen. Det er nattens indtryk. De ødelagte træer i den lille gade Wauvert i Paris var lige så ilde berygtede. Man påstod, at disse træstubbe om natten forvandlede sig til uhyre hænder og greb fat i de forbipasserende.

Instinktmæssigt undgik, som vi alt har bemærket, beboerne af Southwark denne gang, der førte mellem fængsel og kirkegård. Tidligere havde den om natten været spærret med en jernkæde. Dette var aldeles overflødigt, for den bedste kæde til at afspærre strædet var den frygt, som det indgød.

Ursus trådte rask derind.

Hvilken plan havde han? Ingen.

Han kom for at spejde. Ville han banke på fængselsporten? Langt fra. Tanken om denne skrækkelige og unyttige udvej opstod ikke engang i hans hjerne. Hvilken dårskab ville det ikke have været at forsøge på at trænge herind for at indhente oplysninger. Fængslerne åbner sig lige så lidt for den, der vil ind, som for den, der vil ud. Deres hængsler drejer sig kun om loven. Det vidste Ursus. Hvad ville han da i denne gade? Se. Hvilket? Intet. Han vidste det ikke selv, han lod stå til. Igen at stå over for den dør, Gwynplaine var forsvundet bag, var allerede noget. Undertiden taler den sorteste mur, og der glimter et skin frem mellem dens sten. At stå på lur er at prøve det hylster, der omgiver en kendsgerning. Vi har alle denne drift til at lade det mindst mulige mål af uigennemtrængelighed stille sig imellem et faktum og os selv. Derfor var Ursus vendt tilbage til det stræde, hvor den lave fængselsport befandt sig.

I samme øjeblik, som han betrådte strædet, hørte han et klokkeslag, derpå et andet.

"Holdt!" tænkte han. "Skulle klokken allerede være tolv?"

Mekanisk gav han sig til at tælle.

"Tre, fire, fem."

Han tænkte:

"Hvor afmålte disse klokkeslag lyder, hvor langsomt. Seks, syv."

Og han gjorde følgende bemærkninger:

"Hvilken ynkelig lyd! – Otte, ni. – Ak, det er så simpelt. Et ur bliver sørgmodigt over at være i fængsel. – Ti. – Og så ligger

kirkegården her. Klokken angiver timen for den levende og evigheden for den døde. – Elleve. – Ak! for den, der ikke er fri, er det, at angiver timen, også at angive evigheden! – Tolv."

Han holdt inde.

"Ja, klokken er tolv."

Klokken slog det trettende slag.

Ursus skælvede.

"Tretten!"

Den slog for fjortende og for femtende gang.

"Hvad har det at betyde?"

Slagene blev ved med lange pauser. Ursus lyttede.

"Det er ikke slagene af et ur. Det er klokken Muta. Jeg tænkte allerede før, hvor langsomt den slår tolv! Denne klokke slår ikke, den ringer. Hvad sørgeligt går her for sig?"

I gamle dage havde hvert fængsel så vel som hvert kloster en klokke, som hed Muta, og som kun benyttedes ved sørgelige lejligheder. Muta, "den stumme", var en meget svagt lydende klokke, som syntes at anstrenge sig for ikke at blive hørt.

Ursus havde igen stillet sig i krogen, der var så velegnet til at lure, hvor han en stor del af dagen havde holdt øje med fængslet. Klokkelyden blev ved sørgelig i afstand.

Gravklokken danner en hæslig interpunktion i tiden. Den betegner bedrøvelige afbrydelser i enhvers tanker; den ligner et menneskes rallen, der forkynder dødskampen. Når der hist og her i husene i omegnen af denne klokke, der er sat i bevægelse, drømmes ubestemte og forventningsfulde drømme, så skærer denne ringning til graven dem i faste stykker. Den vage drøm er en slags tilflugt. Angstens uklarhed tilsteder endnu et glimt af håbet; den fortvivlede gravklokke forjager denne uklarhed, og

under skrækken, hvori uroen forsøger at holde sig svævende over afgrunden, styrter den ned i den. En gravklokke taler til enhver i hans kummers eller hans forfærdelses sprog. Den tragiske klokke har anvendelse på os selv; den advarer. Der findes intet sørgeligere end en monolog, som denne lyd slår takten til. Den regelmæssige tilbagevenden udtrykker en hensigt. Hvad smeder denne hammer, klokken, på denne ambolt, tanken?

Forvirret fortsatte Ursus, skønt det var et ørkesløst arbejde, at tælle gravringningens klokkeslag. Mens han følte sig glide ned i dybet, anstrengte han sig for ikke at falde hen i gisninger. Gisninger er et skråplan, som man til ingen nytte går for langt ned ad. Imidlertid, hvad betød denne klokke?

Han stirrede gennem mørket hen på det sted, hvor, som han vidste, fængselsporten var.

Pludselig viste der sig på dette sted, som dannede et slags sort hul, et rødligt skær. Denne rødme tog til og blev et lyst skin. Fængselsdøren havde nys drejet sig om sine hængsler. I det røde skær blev dørhvælvingen og dørkarmene synlige. Døren var kun halvt åben. Et fængsel åbner sig ikke helt; det lukker på en vis måde kun munden op, ligesom for at gabe, måske af kedsomhed.

En mand, der havde en fakkel i hånden, trådte ud af porten.

Klokken blev ved at lyde. Ursus var i en dobbelt spænding; hans øre lyttede til klokken, hans øje spejdede efter fakkelskæret.

Bag denne mand åbnede døren sig helt, gjorde plads for to andre mænd og endnu en fjerde. Denne fjerde viste sig i

fakkelskæret at være *the wapentake*. Han havde sin jernstav i hånden.

Bag *the wapentake* skred, parvis ordnede, tavse mænd gennem døren, stive som vandrende støtter.

Dette natlige tog bevægede sig parvis fremad, som en procession af bodfærdige, sindigt, næsten lemfældigt og med en mørk omhu for ikke at gøre nogen støj. En slange, der kryber ud af sit hul, viser en sådan forsigtighed.

Faklen fremhævede ansigterne og skikkelserne, mørke ansigter, sørgelige skikkelser.

Ursus genkendte elle de politibetjente som om morgenen havde bortført Gwynplaine. Det var utvivlsomt, at det var de samme. De viste sig på ny. Sandsynligvis ville det samme nu også være tilfældet med Gwynplaine. De havde ført ham dertil; de førte ham tilbage. Det var klart nok.

Ville Gwynplaine blive sat i frihed?

Ursus stirrede ubevægelig på skaren, der nærmede sig.

Den dobbelte række politibetjente kom meget langsomt, ligesom dråbevis frem under hvælvingen. Klokken, der vedblev at lyde uden ophør, syntes at angive dem tempoet. Da toget trådte ud af fængslet, vendte det Ursus ryggen og gik til højre mod den side af gaden, der var den modsatte af den, hvor han var posteret.

En ny fakkel kastede sit skin under hvælvingen; den forkyndte togets slutning.

Ursus skulle altså nu få at se, hvad de førte med sig, fangen, manden. Ursus skulle gense Gwynplaine.

Hvad de førte med sig blev synligt.

Det var en båre.

Den var dækket af et sort klæde og blev båret af fire mænd.

Bag efter dem gik en mand, som bar en spade på skulderen. En tredje brændende fakkel, der blev båret af en mand, som læste i en bog og måtte være en gejstlig, sluttede toget. Båren fulgte efter politiet, som var drejet af til højre. Samtidigt med ham standsede togets fortrop.

Ursus hørte en nøgle knirke. Overfor fængslet blev i den lave mur, som begrænsede den anden side af gaden, en anden døråbning belyst af en fakkel, som bevægede sig igennem den. Denne dør, hvorpå et dødningehoved var synligt, var indgangen til kirkegården.

The wapentake trådte ind i denne åbning, fulgt af mændene og faklerne; toget forsvandt som en slange, der forsvinder i sit hul; den hele række af politibetjente fulgte efter, så båren, så manden med spaden, så den gejstlige med sin bog og sin fakkel, og døren lukkede sig atter.

Man så kun endnu et skin hinsides muren.

Der hørtes en mumlen, derpå dumpe toner. Det var uden tvivl den gejstlige og graverkarlen, af hvilke den første læste bønner, den anden kastede jord på kisten.

Denne mumlen standsede og ligeledes de dumpe toner.

Det begyndte igen at røre sig. Faklerne lyste; *the wapentake* kom frem af den på ny åbnede kirkegårdslem; den gejstlige kom med sin bog, graverkarlen med sin spade; toget viste sig igen uden kisten; den dobbelte række af mænd tilbagelagde vejen mellem de to døre med samme tavshed, men i modsat retning. Kirkegårdsporten lukkede sig; fængselsporten åbnede sig atter; gangen, der lignede en gravhvælving, blev synlig i

fakkelskinnet; fængslets tætte og dybe nat viste sig for øjet, og den hele vision sank atter tilbage i alle disse skygger.

Gravklokken holdt op at lyde. Tavsheden, mørkets skumle slot, indhyllede alt.

Det var en forsvunden vision, ikke andet, et i atomer opløst spøgelsestog.

Af forhold, der stemmer logisk med hinanden, danner sig til sidst noget, der ligner en afgjort kendsgerning. Til Gwynplaines fængsling, til dens mystiske iværksættelse, til hans af politibetjenten tilbagebragte klæder, til den gravklokke i fængslet, han var blevet ført hen til, kom eller, vi vil udtrykke det skarpere, *passede* den netop foregåede tragiske natlige jordefærd.

"Han er død!" råbte Ursus.

Han sank ned på en hjørnesten.

"Død! De har myrdet ham! Gwynplaine! mit barn! min søn!"

Og han brød ud i en stærk hulken.

5. Statsfornuften arbejder i det små som i det store

Ursus, ak! han roste sig af, at han aldrig havde grædt. Tårebeholderen var fuld. En sådan fylde, i hvilken dråbe for dråbe, smerte for smerte har samlet sig et helt liv igennem, bliver ikke udtømt i et øjeblik. Ursus hulkede længe.

Den første tåre er som stikket hos den vattersottige. Han græd over Gwynplaine, over Dea, over sig selv, over Homo; han græd som en olding; han græd over alt, hvad han havde leet ad. Han afbetalte de påløbne restancer. Menneskets ret til tårer tabes ikke ved hævd.

For øvrigt var det Hardquanonne, som man havde stedet til jorden, men det kunne Ursus ikke vide.

Flere timer var forløbet.

Det begyndte at dages; det blege morgenlys lagde sig med ubestemte slagskygger over Bowling Green. Dæmringen farvede facaden på værtshuset Tadcaster. Mester Nicless havde ikke lagt sig igen, for undertiden frembringer ét og samme faktum flere søvnløse nætter.

Ulykken kaster sine stråler til alle sider. Kast en sten i vandet og tæl de opadsprøjtende dråber.

Mester Nicless følte sig meget stærkt berørt. Eventyrlige begivenheder i ens eget hus er meget ubehagelige. Han faldt i tanker, urolig og med anelser om forviklinger. Han beklagede at have taget slige mennesker i huset. – Havde han blot vidst det forud! – De ville endnu skaffe ham ulykker på halsen. – Hvorledes skulle han nu blive af med dem? – Han havde kontrakt med Ursus. – Hvor heldigt ville det være, hvis han

kunne blive dem kvit! – Men hvorledes skulle han gribe sagen an for at kaste dem på døren?

Pludselig hørte han en stærk banken på værtshusets dør. Det var en banken af den art, der i England bebuder, at "nogen" er udenfor. Bankningens tonestige svarer der til hierarkiets trinfølge. Det var ikke ganske som en lords banken, men snarere en øvrighedspersons.

Skælvende åbnede værten kighullet på halvt.

Det var virkelig øvrigheden. I dæmringen bemærkede mester Nicless udenfor sin dør en skare politibetjente, med to mænd i spidsen, af hvilke den ene var *the justice of the quorum*.

Mester Nicless havde om morgenen set *the justice of the quorum* og genkendte ham; den anden mand var ham ukendt.

Det var en fed gentleman med et voksfarvet ansigt, en paryk, som folk af verden bærer den, og en rejsekappe.

Mester Nicless var meget bange for den førstnævnte, *the justice of the quorum*. Havde mester Nicless været lidt bekendt med hoffet, så ville han have været endnu mere bange for den sidste, for det var ingen anden end Barkilphedro.

En af skaren bankede atter heftigt på døren.

Værten lukkede op, med angstens sveddråber på panden.

I en tone, som en mand der beklæder et politiembede og har et meget nøje personkundskab til vagabonderne, opløftede han sin stemme og spurgte strengt:

"Mester Ursus?"

Værten svarede med huen i hånden:

"Deres Velbårenhed, han bor her."

"Det ved jeg," sagde embedsmanden.

"Upåtvivlelig, Deres Velbårenhed."

"Lad ham komme her."

"Deres Velbårenhed, han er her ikke."

"Hvor er han?"

"Jeg ved det ikke."

"Hvad behager?"

"Han er ikke kommet hjem."

"Han er altså gået meget tidligt ud?"

"Nej, han gik meget sent ud."

"Disse vagabonder!" svarede embedsmanden.

"Deres Velbårenhed," sagde mester Nicless med blid røst, "der kommer han."

Ursus sås virkelig dreje om et hjørne og at vende tilbage til værtshuset. Han havde tilbragt næsten hele natten mellem fængslet, hvor han havde set Gwynplaine træde ind klokken tolv om middagen, og kirkegården, hvor han havde hørt dem kaste en grav til klokken tolv om natten. Hans ansigt var farvet af en dobbelt bleghed, sørgmodighedens og morgendæmringens. Han skred langsomt fremad som en drømmeskikkelse.

I angstens vilde distraktion havde han forladt værtshuset med blottet hoved. Han havde ikke engang lagt mærke til, at han ikke havde hat på. Hans tynde grå hår flagrede for vinden, hans åbne øjne syntes uden synskraft; man sover ofte, når man er vågen, ligesom man endnu kan være halvt vågen, når man er sovet ind. Ursus så ud som en vanvittig.

"Mester Ursus!" råbte værten, "kom her! Disse velbårne herrer ønsker at tale med Dem!"

Mester Nicless, der stadig nærede den tanke at dysse sagen ned, udtalte sit pluralis "disse velbårne herrer", der for hele skaren klang ærbødigt, men måske var fornærmende for dens

anfører, som derved blev sammenblandet med sine undergivne, hvad han vist helst havde undgået.

Ursus fo'r sammen som en mand, der falder ud af sin seng, hvor han har ligget i dyb søvn.

"Hvad er der på færde?" spurgte han.

Og han opdagede politiet og *the justice of the quorum* i spidsen for samme. Det var en ny og heftig rystelse.

Nys var det endnu *the wapentake*, nu var det *the justice of the quorum*. De syntes ham at spille bold med ham. Der findes gamle historier om klipper i havet, som dette er tilfældet med.

The justice of the quorum vinkede til ham, at han skulle komme ind i værtshuset. Ursus adlød.

Govicum, der lige var stået op og fejede gulvet i salen, standsede med sit arbejde, stillede sig bag bordene i en krog, satte sin fejekost fra sig og vovede næppe at trække vejret. Han fo'r med hånden op i hårtotten og kløede sig i hovedet, uden at tænke noget ved det, hvilket er et kendetegn på særlig opmærksomhed for hvad der foregår.

The justice of the quorum satte sig ned på en bænk foran et bord. Barkilphedro tog en stol. Ursus og mester Nicless blev stående. Politibetjentene, der var blevet udenfor, stillede sig i en klynge ved den atter lukkede dør.

The justice of the quorum hæftede sit legale øje på Ursus og sagde:

"I har en ulv?"

Ursus svarede:

"Ikke ganske."

"I har en ulv," begyndte embedsmanden igen, idet han lagde særlig vægt på ordet "ulv".

Ursus svarede:

"Ja, men –" og tav.

"Det er en forseelse," fortsatte embedsmanden.

Ursus vovede at anføre til sit forsvar:

"Det er min tjener."

Embedsmanden lagde sin flade hånd på bordet og udspilede alle fem fingre, hvilket er en meget imponerende bevægelse af en øvrighedsperson.

"Skælm," sagde han, "i morgen ved denne tid må De og Deres ulv have forladt England. Hvis ikke, så bliver ulven pågrebet, ført for øvrigheden og dræbt."

Ursus tænkte:

"Mordene bliver fortsat."

Men han mælede ikke et ord og lod sig nøje med at skælve på alle sine lemmer.

"I har forstået mig?" tog embedsmanden atter til orde.

Ursus gav et bekræftende nik.

Øvrighedspersonen gentog:

"Dræbt!"

Der opstod en pause.

"Hængt eller druknet?"

Øvrighedspersonen betragtede Ursus.

"Og De vil blive puttet i hullet."

Ursus hviskede:

"Hr. dommer –"

"Inden i morgen tidlig må I være borte, hvis ikke, så ved De besked."

"Hr. dommer –"

"Hvad nu?"

"Vi skal begge forlade England?"

"Ja."

"I dag?"

"I dag."

"Hvorledes skal vi bære os ad med det?"

Mester Nicless følte sig lykkelig.

Denne embedsmand, som han havde skælvet for, kom ham til hjælp; politiet stod ham, Nicless, bi, det befriede ham for "dette menneske"; det rakte ham selv det middel, han søgte efter; det jagede denne Ursus bort, som han ønskede at opsige lejligheden; mod overmagten var ingen indvending tænkelig. Han var henrykt, og han blandede sig.

"Velbårne herre, denne mand –"

Her pegede han på Ursus.

"Denne mand spørger, hvorledes han skal bære sig ad med at forlade England endnu i dag. Det er ganske ligetil. Hele dagen og hele natten ligger ved Themsens ankerringe på begge sider af London Bridge skibe, der farer til udlandet fra England, til Danmark, til Holland, til Spanien, ikke til Frankrig på grund af krigen, men ellers i alle retninger. Hen imod klokken et i nat, hvor det er flodtid, vil flere skibe afgå, blandt andre *Vograat* af Rotterdam."

Øvrighedspersonen drejede hovedet til den side, hvor Ursus stod, og sagde:

"Godt. Rejs med det første det bedste skib, med *Vograat*."

"Hr. dommer," begyndte Ursus.

"Nå?"

"Hr. dommer, når jeg kun havde min lille hjulbod som tidligere, så lod det sig gøre. Den ville kunne få plads på et skib,

men –"

"Hvad betyder Deres men?"

"Men jeg bebor for tiden Green-Box, en stor indretning, der bliver trukket af to heste, og hvor stort skibet end er, så kan det ikke rumme den."

"Hvad kommer det mig ved?" sagde embedsmanden. "Så vil ulven blive dræbt"

Ursus gyste, og det var, som om han blev grebet af en iskold hånd.

"De uhyrer!" tænkte han. "Dræbe folk, det er alt, hvad de forstår."

Værten vendte sig smilende til Ursus.

"Mester Ursus, De kan sælge Green-Box."

Ursus så stift på Nicless.

"Mester Ursus, man har jo gjort Dem et tilbud."

"Hvem?"

"Man vil købe Deres vogn, de to heste, begge sigøjnerinderne –"

"Hvem?" gentog Ursus.

"Ejeren af Circus tæt herved."

"Rigtigt!"

Ursus huskede det nu.

Mester Nicless henvendte sig her til øvrighedspersonen.

"Velbårne herre, handlen kan gå for sig endnu i dag. Ejeren af Circus tæt herved har lyst til at købe den store vogn og begge hestene."

"Denne ejer af Circus handler fornuftigt," sagde øvrighedspersonen, "for han vil få brug for disse sager; vogn og heste vil være ham til nytte, også han må bort herfra i dag. De

højærværdige gejstlige af Southwark har klaget over den uanstændige larm på Tarrinzeau Field. Sheriffen har truffet foranstaltninger imod det. Fra i aften må der ikke være en eneste gøglerbod mere på denne plads. Dette forargelige uvæsen må have en ende. Den højstærede herre, der behager at være nærværende her –"

Her afbrød øvrighedspersonen sig selv med et buk for Barkilphedro, som denne besvarede.

"Den højstærede herre, der behager at være til stede her, er i nat ankommet med befalinger fra Windsor. Hendes Majestæt har sagt: Vi må gøre en ende på dette uvæsen."

Ursus havde, mens han i den lange nat var overladt til sine egne tanker, forelagt sig forskellige spørgsmål. Til sidst havde han ikke set andet end en ligbåre. Lå Gwynplaine virkelig i kisten? Der kunne jo også være andre døde på Jorden end Gwynplaine. En forbidragende båre er ingen hensovet, der nævner sit navn. Efter Gwynplaines fængsling havde der fundet en begravelse sted; det beviser intet. *Post hoc, non propter hoc* osv. Ursus var igen kommet så meget til sig selv, at han begyndte at tvivle. Håbet brænder og lyser som nafta på vandet; denne flamme svømmer evigt på den menneskelige smerte og synker ikke til bunds. Endelig havde Ursus sagt sig selv: Det er sandsynligt, at Gwynplaine er den begravede, men det er ikke vist. Hvem ved? Måske lever Gwynplaine endnu.

Ursus bukkede for justitsembedsmanden.

"Højstærede hr. dommer, jeg vil rejse. Vi vil rejse. Man vil rejse. Med *Vograat*. Til Rotterdam. Jeg adlyder. Jeg sælger Green-Box, hestene, trompeterne, sigøjnerinderne. Men der bor en

kammerat hos mig, som jeg ikke kan lade i stikken, Gwynplaine –"

"Gwynplaine er død," lød en stemme.

Ursus havde en fornemmelse, som om en kold slange krøb over hans hud. Det var Barkilphedro, som havde talt.

Den sidste gnist af håb slukkedes, der eksisterede ingen tvivl længere. Gwynplaine var død. Denne fornemme herre måtte vide det. Han så ulykkevarslende nok ud til det.

Ursus bukkede.

Mester Nicless var et meget godmodigt menneske, for så vidt hans fejhed kunne virke, men han var grusom i sin angst. Det største barbari er frygten. Han mumlede:

"Sagen bliver mindre og mindre indviklet."

Han gned sine hænder bag Ursus' ryg med den bevægelse, som er egoismen ejendommelig, og som betyder: Ham er jeg af med.

Nedslået bøjede Ursus hovedet. Dommen over Gwynplaine var eksekveret, døden; hvad ham selv angik, da var dommen landsforvisning. Der var ikke andet at gøre end at adlyde. Han faldt i tanker.

Da bemærkede han, at nogen stødte ham på albuen. Det var den anden herre, øvrighedspersonens ledsager. Ursus skælvede.

Stemmen, som havde sagt: *Gwynplaine er død*, hviskede ham i øret:

"Her er ti pund sterling, som én sender Dem, der vil Dem vel."

Og Barkilphedro lagde en lille pung på bordet.

Man vil erindre sig skrinet, som Barkilphedro havde taget med sig.

Ti guineas af to tusinde var alt, hvad Barkilphedro kunne undvære. For hans samvittighed var det tilstrækkeligt. Hvis han havde givet mere, ville han selv have tabt ved det. Han havde gjort sig den ulejlighed at opsøge en lord, han begyndte at høste fordel af fundet, det var ikke mere end rimeligt, at guldminens første udbytte tilhørte ham. De, som vil se et småligt sindelag heri, har ret, men de har uret i at forbavses over det. Barkilphedro elskede penge, navnlig de stjålne. I en misundelig stikker en gnier. Barkilphedro var ikke uden fejl. At begå forbrydelser forhindrer ikke, at man kan have laster. Tigrene har utøj.

Barkilphedro henvendte sig til øvrighedspersonen og sagde:

"Vil De have den godhed at slutte sagen. Jeg har stort hastværk. En af dronningens ekvipager venter mig. Jeg må sporenstregs tilbage til Windsor og være der inden to timer. Jeg må aflægge min beretning og modtage befalinger."

Øvrighedspersonen rejste sig. Han gik hen til døren, som kun var lukket med slå, åbnede den, betragtede uden at tale et ord politibetjentene og gav dem med pegefingeren et betegnende vink. Den hele skare trådte ind under den art tavshed, som bebuder, at noget vigtigt forestår.

Mester Nicless, glad over den hurtige løsning, der havde bragt styr på forviklingerne, og henrykt over at stå uden for samme, frygtede for, da han så denne hob politibetjente, at man ville arrestere Ursus i hans bopæl. To slag i slag på hinanden følgende arrestationer i hans hus, først Gwynplaines og nu denne, kunne let skade dets renommé, da gæsterne ikke holder af at stå under politiets kontrol. Her kunne han passende anbringe en ydmyg og ædelmodig forbøn. Mester Nicless

vendte sit smilende ansigt, på hvilket trygheden var mildnet af agtelsen, mod *the justice of the quorum*.

"Velbårne herre, jeg tillader mig at gøre Dem opmærksom på, at disse ærede herrer politibetjente ikke længere er uomgængeligt nødvendige, da den strafværdige ulv vil blive ført bort fra England, den pågældende Ursus ikke gør nogen modstand, og Deres nådige befalinger vil blive punktligt efterlevede. Deres Nåde vil tage i betragtning, at de for kongerigets vel så nødvendige handlinger af det hæderlige politi har en skadelig indflydelse på et beværtningssted, og at mit hus er uskyldigt. Da der er gjort en ende på dette uvæsen, som Hendes Majestæt dronningen kaldte det, så ser jeg ikke her flere forbrydere, for jeg forudsætter ikke, at den blinde pige og de to sigøjnersker er delinkventinder, og jeg vil indstændigt bede den velbårne herre at afkorte sit høje besøg og sende disse ærede herrer hjem, som nylig er trådt herind, og hvis Deres Nåde tillader mig at bevise rigtigheden af min anskuelse i form af et ærbødigt spørgsmål, så vil jeg godtgøre unødvendigheden af disse ærede herrers nærværelse ved at spørge Deres Nåde: Da bemeldte Ursus adlyder og begiver sig bort, hvem kan der så her endnu være at arrestere?"

"Dem," sagde justitsembedsmanden.

Med et gennemborende kårdestik hjælper ingen forklaring. Mester Nicless sank sønderknust ned på den første den bedste genstand, der fandtes i nærheden.

Øvrighedspersonen løftede sin stemme, så at den måtte høres af folk, hvis der stod nogen udenfor:

"Mester Nicless Plumptree, vært i nærværende værtshus, dette er det sidste punkt, som kommer til afgørelse. Denne

skælm og denne ulv er vagabonder og bliver landsforvist. Men De er den strafbare. I Deres bolig og med Deres samtykke er loven blevet krænket, og De, en patenteret, med et offentligt ansvar beklædt mand har optaget forargelsen i Deres hus. Mester Nicless, Deres rettighed som vært er forbrudt. De kommer til at betale bøde og bliver sat i fængsel."

Politibetjentene omringede værten. Justitsembedsmanden fortsatte, idet han pegede på Govicum:

"Denne opvarter, som er Deres medskyldige, bliver arresteret."

En politibetjent tog Govicum ved kraven, mens denne nysgerrigt betragtede ham. Den ikke just særligt forskrækkede knægt forstod ikke helt, hvad der foregik. Han havde allerede været tilskuer ved mere end én besynderlig tildragelse og spurgte sig selv, om dette måske var en fortsættelse af komedien. *The justice of the quorum* satte hatten på hovedet, krydsede sine hænder over sin mave, hvilket er højdepunktet af majestætisk embedsmandig holdning, og tilføjede:

"Som sagt, mester Nicless, I vil blive puttet i hullet, I og denne dreng. Og dette hus, værtshuset Tadcaster, vil blive lukket, forbudt og spærret. Der må statueres et eksempel. Og nu følger De med os."

5. bog

Titaninden

1. Opvågnen

Og Dea!

Det forekom Gwynplaine, da han, mens disse eventyr foregik i værtshuset Tadcaster så dagslyset bryde frem i Corleone Lodge, at dette udråb kom udefra. Det kom indefra.

Hvem har ikke fornemmet sjælens dybe røst?

For øvrigt var det ved at begynde at dages. Morgenrøden er en stemme. Hvad andet skulle solen tjene til end at vække den dybt sovende, samvittigheden? Lys og dyd er af samme art.

Lad guddommen hedde Kristus eller Amor, der kommer altid en time, hvor han glemmes, selv af den bedste. Vi behøver alle, selv helgener, en stemme, der minder os, og dæmringen lader den ophøjede advarer inde i os tale. Over for pligten falder samvittigheden, ligesom hanen galer over for daggryet.

Det menneskelige hjerte, dette kaos, hører råbet: Det vorde lys!

Gwynplaine – vi fortsætter at kalde ham sådan, Clancharlie er en lord, Gwynplaine er et menneske – Gwynplaine var genopvågnet. Det var på tide, at arterien blev underbundet. Hans retskaffenhed var ved at forbløde.

"Og Dea!" sagde han.

Og det var, som om der blev ledet ædlere blod ind i hans årer. En kraftig lægedom gennemstrømmede ham. De gode tankers pludselige opståen er, som når nogen kommer hjem uden nøgle og i ærlig hensigt kryber over sin egen mur. Det er en opklatren, men til det gode. Det er et indbrud, men i det onde.

"Dea! Dea! Dea!" gentog han.

Og han spurgte højt, næsten forbavset over ikke at få noget svar:

"Hvor er du?"

Med en bestyrtelse, i hvilken han kom til besindelse, stirrede han på væggene og loftet og gentog:

"Hvor er du? Hvor er jeg?"

Og i dette værelse, i dette bur begyndte han igen at gå rundt som et indespærret vildt dyr.

"Hvor er jeg? I Windsor. Og du? I Southwark. Min Gud, for første gang er vi fjernet fra hinanden. Hvem er det, der har gravet denne grøft? Jeg her, du der. O nej! det er ikke tilfældet, det tør ikke være tilfældet! Hvad har man gjort af mig?"

Han blev stående.

"Hvem er det da, der har talt med mig om dronningen? Ved jeg, hvad det er? Forandret? Jeg forandret? Hvorfor? Fordi jeg er lord. Ved du, hvad der nu vil ske, Dea? Du er lady. Der sker underværker. Nuvel, jeg må genfinde min vej. Har man måske vildledt mig? Her var en mand, som talte med mig på en forblommet måde. Jeg husker de ord, han henvendte til mig: "Mylord, når en dør åbnes, så lukker sig en anden. Hvad der ligger bag ved Dem, er ikke mere." – Med andre ord: De er en sket karl! Den elendige! Han sagde mig dette, før jeg endnu var vågnet. Han misbrugte det første øjeblik af min bedøvelse. Jeg var så at sige hans bytte. Hvor er han, at jeg kan beskæmme ham? Han talte til mig med drømmens hånlige smil. Ha! Jeg er igen mig selv. Og det er godt. Man tager fejl, hvis man tror, at man kan gøre med lord Clancharlie, hvad man vil. Peer af England, ja, med et peeri, som er Dea. Betingelser? Tager jeg imod betingelser? Dronningen? Hvad kommer dronningen mig

ved? Jeg er ikke lord for at være en træl. Fri tiltræder jeg min magt. Bilder man sig ind at have taget lænkerne af mig for slet ingenting? Man har taget mundkurven af mig, intet videre. Dea! Ursus! Vi bliver sammen. Hvad I var, var jeg. Hvad jeg er, er I. Kom! Dog nej, jeg kommer til jer. Straks, på øjeblikket! Jeg har allerede ventet for længe. Hvad må de tænke om mig, at de ikke ser mig komme tilbage? Disse penge! Når jeg tænker over, at jeg har sendt dem penge. Det er mig selv, de trængte til. Jeg erindrer, at den mand sagde til mig, at jeg ikke kunne komme bort herfra. Lad os engang se. Hejda! en vogn, en vogn! Der skal spændes for! Jeg vil til dem! Hvor er tjenerne? Her må dog være tjenere, da her er en lord. Jeg er herre her i huset. Dette hus er mit. Jeg skal ødelægge hver lås og hver slå, sparke dørene ind. Jeg støder enhver, som spærrer mig vejen, en kårde i livet, for jeg har nu en kårde. Jeg vil engang se, hvem der vover at gøre modstand. Jeg har en hustru, Dea, en fader, Ursus. Mit hus er et slot, og jeg forærer Ursus det. Mit navn er et diadem, og jeg forærer det til Dea. Hurtigt! Straks! Nu kommer jeg, Dea! Jeg skal snart have overskredet det rum, der adskiller os, så sandt som jeg lever!"

Og idet han traf den første portiére, der var i hans nærhed, til side, styrtede han ud af værelset.

Han befandt sig i en korridor, som han gik igennem. En anden korridor viste sig. Alle døre stod åbne.

Han gik på lykke og fromme videre, fra værelse til værelse, fra korridor til korridor, og søgte efter udgangen.

2. Et slot ligner en skov

I de efter italiensk bygningsmåde opførte slotte, og et sådant var Corleone Lodge, fandtes meget få døre. Alt var forhæng, portiérer, tapeter.

Der fandtes på den tid intet slot, hvis indre ikke skjulte en sælsom labyrint af værelser og gange, hvor der herskede en stor luksus af forgyldning, marmor, udskårne paneler og orientalske silkestoffer, og som var skjulte i et halvmørke, mens andre igen strålede af lys. Her fandtes rigt udstyrede og brogede kabinetter, spejlblanke, skinnende, med hollandsk fajance eller portugisiske *azulejos* beklædte smuthuller, høje, i flere afdelinger inddelte vinduesfordybninger og helt af glas sammensatte kabinetter, der så ud som nydelige beboelige lanterner. I de udhulede vægge fandtes nyttige bekvemmeligheder. Hist og her fandtes små gemakker bestemte til garderober, dem kaldte man "*les petits appartements*". Der pønsede man på forbrydelser. Hvis man ville myrde hertugen af Guise eller forføre den smukke præsidentinde af Sylvecane, eller også dæmpe skriget af de små pigebørn, som Lebel skaffede til veje, så var en sådan indretning som skabt til det. Det var en meget indviklet bolig og ikke til at finde ud af for en fremmed. Den var stedet for bortførelsen, den ubekendte baggrund, hvor forsvundne personer endte deres dage. De ting, som her foregik, hørte til dem, der, som den romerske ret siger, skete *vi, clam et precario*, med vold, hemmelig, og for en kort tid. Den, der engang var kommet der, måtte blive der, så længe det behagede besidderen. Det var fængsler, man forgyldte. De havde noget af et kloster og noget af et serail. Der løb trapper

opad og nedad. Værelser, der spiralformet sluttede sig til hinanden, førte tilbage til det samme punkt, man var gået ud fra. Et galleri endte i et kapel. En skriftestol førte lige op til et sovekammer. Forgreningerne i koralklipperne og porerne i svampene havde formodentlig tjent de kongelige herskabelige bygmestre af disse "*petits appartements*" til mønstre. Disse forgreninger var ikke til at finde rede i. Portrætter, der drejede sig omkring åbninger, frembød indgange og udgange. Det var som et maskineri, og det måtte være således, for her opførtes hele dramaer. Etagerne i denne kube nåede fra kælderen lige op til tagkamrene. Det var et forunderligt koralrev, som alle slotte, Versailles først og fremmest, var belagt med, på en vis måde en bolig for pygmæerne i titanernes huse. Gange, hvilesteder, reder, celler, alle slags smuthuller, hvor de stores lidenhed krøb i skjul.

Disse af mur opførte bygninger mindede om lege, om tilbundne øjne, ravende hænder, tilbageholdt latter, blindebuk, skjul og ledte samtidig tanken hen på atriderne, på Plantageneterne, på Medicierne, på de vilde riddere af Elz, på Rizzio, på Monaldeschi, på kårder, som forfølger en flygtning fra værelse til værelse. Også oldtiden havde sådanne hemmelighedsfulde steder, hvor den herskende luksus blev benyttet til rædselsgerninger. Underjordiske mønstre af denne art er blevet opbevaret i mange egyptiske begravelsessteder, blandt andet i den af Passalacqua opdagede krypt fra kong Psammetichs tid. Man finder hos de gamle digtere skrækken for disse mystiske lokaler udtrykt. *Error circumflexus, locus implicitus gyris.*

Gwynplaine befandt sig midt inde i Corleone Lodges små gemakker. Han følte en feberagtig higen efter at komme ud derfra og gense Dea. Dette virvar af gange og celler, af skjulte og uforudsete ind- og udgange opholdt og standsede ham. Han ønskede at styrte afsted, men var tvunget til at liste sig frem.

Fra det ene værelse kom han til det andet, derpå til en hel række af sale.

Han mødte ikke noget levende væsen. Han lyttede. Intet rørte sig. Det forekom ham undertiden, som om han vendte samme vej tilbage.

Ofte troede han at se nogen komme sig i møde. Der var ingen. Det var ham selv, klædt som lord, set i et spejl.

Det var ham, men det forekom ham usandsynligt. Han genkendte sig, men ikke straks.

Han gik stadig videre og forsøgte alle gangene, der viste sig for ham.

Den indviklede arkitektur førte ham fra afvej til afvej; fra et koket dekoreret, hemmelighedsfuldt kabinet kom han til et mystisk, helt med perlemor og emalje udlagt kapel, og så igen til et af disse kostbare florentinske kabinetter, der er indrettet for det kvindelige lune, og som man allerede dengang kaldte boudoirs. Over alt så man på lofterne, på væggene, selv på gulvet af fløjl eller metal forarbejdede grupper af fugle og træer, fantastiske planter, omsnoet af perlerader, ophøjede besætninger, afbildninger af krigere, dronninger, tritoner osv. Alt var udstyret med den ødsleste, men samtidige smagfuldeste pragt. Det var det yndigste slot, hvis det ikke snarere kan kaldes det mest kolossale juvelskrin, et hus for Mab eller et smykke for Gèo.

Gwynplaine søgte efter udgangen, men fandt den ikke. Det var umuligt at orientere sig. Intet stiger således til hovedet som rigdommen, når man ser den for første gang. Men desuden befandt han sig i en labyrint. Ved hvert skridt stødte han på en luksusgenstand, der syntes at forhindre ham i at komme videre.

"Hvilket forfærdeligt slot!" tænkte han.

Han drev omkring i disse irgange, urolig, spørgende sig selv, hvad det skulle betyde, om han var i fængsel, harmfuld og gispende efter frisk luft. Han gentog: "Dea! Dea!" ligesom man fastholder tråden, som man ikke tør slippe, for atter at finde udgangen.

Nu og da råbte han:

"Hejda! Er her ingen?"

Intet svar.

Disse værelser tog ingen ende. Alt var øde, stille, pragtfuldt, uheldvarslende.

Således tænker man sig de fortryllede slotte i eventyrene.

Skjulte åbninger, hvorfra der strømmede varme, vedligeholdt på disse gange og i disse gemakker en sommerlig temperatur. Juni syntes at være taget til fange af en eller anden troldmand og indespærret i denne labyrint. En strøm af vellugt mødte én, som om man var omgivet af et usynligt blomsterflor. Det var varmt; over alt lå bløde tæpper; man kunne have gået ganske nøgen omkring.

Gwynplaine så ud af vinduerne. Udsigten vekslede, snart så han haver, som var opfyldt af forårets og morgenens friskhed, snart nye facader, smykkede med statuer, snart spanske patios,

det vil sige små firkantede flisebelagte gårde mellem de store bygninger, snart Themsen, snart Windsors tårne.

I den tidlige morgenstund var ingen forbigående at se.

Han stod stille og lyttede.

"Ja, jeg vil gå," sagde han. "Jeg må til Dea. Man skal ikke holde mig tilbage med magt. Ve den, som vil hindre mig i at gå herfra. Hvad er det for et tårn der henne? Hvis en jætte, en Cerberus, en drage bevogter dette forheksede slots indgang, så skal han være dødsens. Om den så var bevogtet af en hel hær, vil jeg ødelægge den. Dea! Dea!"

Pludselig hørte han en ganske sagte lyd. Den lignede lyden af et springvand.

Han befandt sig i en snæver, mørk gang, som nogle skridt fra det sted, han stod på, var lukket med et forhæng.

Han nærmede sig dette forhæng, trak det til side og trådte ind. Et uventet syn mødte ham.

3. Eva

For ham lå en ottekantet hvælvet sal uden vinduer, hvori lyset faldt ovenfra, og som fra loftet til gulvet var beklædt med marmor. I dens midte fandtes en spids opløbende baldakin af sort marmor med snoede søjler i den henrivende stil fra dronning Elisabeths tid, som med sin skygge dækkede et bækken i form af et badekar af samme sorte marmor, i hvis midte der sprang en fin stråle af varmt og vellugtende vand – et sort bad, til forhøjelse af den hvide huds glans.

I værelset fandtes intet andet møbel end en løjbænk forsynet med bløde puder der stod i nærheden af badekarret, og som var lang nok til at en kvinde, der lå udstrakt på den, endnu kunne have sin hund hvilende ved sine fødder, hvoraf ordet *can al pie* kommer, som kanapé senere er dannet af.

Det var en spansk chaiselongue med sølvfødder og med madrasser og hovedpude betrukket med hvidt silketøj.

På den anden side af badekarret stod lænet til muren et toilettebord af massivt sølv, forsynet med alle mulige toilettegenstande. Over samme var der anbragt otte venetianske spejle i en sølvramme, der ligesom dannede et vindue.

I væggen nærmest kanapéen var en firkantet fordybning, som lignede en luge og var lukket med en plade af rødligt sølv, hvorpå der strålede en nielleret og forgyldt kongekrone. Over denne hang en forgyldt sølvklokke fæstet i væggen.

Overfor indgangen, hvor Gwynplaine pludselig var blevet stående, var der en åbning, som nåede lige op til det hvælvede loft og var skjult med et bredt og højt, sølvbroderet gardin.

Dette gardin var af en eventyrlig finhed og så klart, at man kunne se igennem det.

Det var kun fæstet foroven og kunne løftes eller trækkes til side. Det adskilte marmorsalen, der var et badeværelse, fra et meget mindre rum, der var et sovekammer. Dette meget lille værelse var en slags spejlgrotte. Over alt tilbagestrålede tæt ved hinanden anbragte, med forgyldte lister forbundne venetianske spejlflader sengen i midten. På denne seng opdagede Gwynplaine med forfærdelse en nøgen kvinde – ikke just bogstavelig nøgen, for hun var fra issen til fodsålen indsvøbt i en slags gevandt, der lignede englenes på helgenbillederne, men så fint og klart, som om det var dyppet i æter.

Hun sov, med hovedet kastet tilbage; hendes sølvbroderede hovedpude var gledet ned på gulvet. Kabinettet, der mere lignede en alkove end et værelse, blev kun belyst ved genskinnet fra badeværelset. Sengen var uden søjler eller himmel, så at den sovende så snart hun åbnede øjnene så sit billede mangfoldiggjort i de hende omgivende spejle.

Gwynplaine stod som forstenet ved dette syn. Han genkendte i den sovende, skønt øjnene endnu var lukkede, hertuginden, dette hemmelighedsfulde væsen, der i så høj grad havde opfyldt hans tanker og drømme, hende, der havde skrevet til ham det sælsomme brev, den eneste kvinde i verden, han kunne sige om: "Hun har set mig og synes om mig!" Han havde forjaget drømmen, brændt brevet. Han havde så vidt muligt bandlyst hende af sine tanker og af sin erindring; han troede at have glemt hende.

Han genså hende, genså hende med forfærdelse! Den nøgne kvinde er den bevæbnede kvinde. Han følte sig som løftet i en

sky og revet bort med den.

Han kunne ikke lade være at stirre på hende, denne kvinde, i teatret en hertuginde, her en havfrue, en fe, et åndesyn.

Han forsøgte at flygte og følte, at det var umuligt. Hans blikke var som to lænker, der fængslede ham til dette fantom.

Gwynplaine skælvede ved synet af denne fuldendte skønhed, som samtidig var genstand for hans beundring og hans frygt. Skæbnens tilskikkelse er uudtømmelig. Gwynplaine troede at være nået til enden; han begyndte forfra igen. Hvilke lyn var det ikke, som uden ophør fo'r hen over hans hoved, og som til sidst hans både eftertragtede og frygtede drøm steg frem af!

Havde da hele skyggeverdenen sammensvoret sig imod ham, og hvad skulle der blive af ham under al denne gunst af lykkens blinde gudinde? Hvorfor åbnede denne svimlende afgrund sig for ham? Denne kvinde her! I hvad øjemed? Var han blevet peer af England ene og alene for denne hertugindes skyld? Hvem var det, der således førte dem sammen? Hvem var den bedragne? Hvem ofret?

Alle disse spørgsmål opkastede han ikke i klare ord, de fo'r som flygtige mørke skyer gennem hans hjerne. Det var som om hans kræfter blev suget ud af ham, som om han blev bundet med lænker af ukendte magter. Han var på engang fortvivlet og henrykt.

Kvinden blev ved at sove.

For ham, hvis uro mere og mere tog til, var hun ikke længere ladyen, hertuginden, damen; hun var for ham ikke andet end kvinden. Han var som ude af sig selv. Hvad skulle han gribe til i dette skæbnesvangre øjeblik?

Han havde været fattet på alt, kun ikke på dette. En vild dørvogter, som stillede sig tværs for indgangen, kampen med et rasende uhyre, som ikke ville lade ham slippe ud af fængslet – sådanne ting havde han gjort regning på. Han havde ventet at finde Cerberus; han fandt Hebe – en nøgen sovende kvinde! Hvilken mørkets kamp!

Han lukkede øjnene, der blændedes af den alt for stærke morgenrøde, men gennem de lukkede øjenlåg så han hende straks igen, mørkere, men lige så skøn.

At gribe flugten var ikke let. Han havde forsøgt det, men ikke kunnet det. Han stod som fastnaglet til stedet, således som det ofte sker i drømme.

Når vi vil vende om, smeder fristelsen vor fod fast til jorden. At gå fremad er muligt, ikke at vige tilbage. Syndens usynlige arme vokser op af jorden og drager os ned i dybet.

Gwynplaine var bedøvet; hans sanser forvildedes. Han havde ikke længere noget kompas; en eneste vished lå for ham, denne kvinde. En uundgåelig lykke åbnede sig for ham, som lignede et skibbrud. Roret ville ikke lystre mere. Her den uimodståelige brænding, hisset klippen, men klippen er ingen sten, den er en sirene. I dybets afgrund er en magnet. Gwynplaine ville rive sig løs fra denne tiltrækkende kraft. Men hvorledes skulle han gribe det an? Han havde ikke længere noget holdepunkt. Et menneske kan blive viljeløst som et skib. Ankeret er samvittigheden. Men det værste er, at også samvittigheden kan slippe sin ankergrund.

Han havde ikke engang den tilflugt mere: "Jeg er vansiret og hæslig. Hun vil støde mig tilbage." Denne kvinde havde jo skrevet til ham, at hun elskede ham.

Der gives øjeblikke, hvor sjælen taber ligevægten, hvor den føler sig for svag til at modstå den onde attrå, der vil drage den ned i dybet. Var dette sørgelige øjeblik oprundet for Gwynplaine?

Hvorledes skulle han undgå det?

Altså, det var hende, hertuginden! Han havde hende lige for sig, i dette værelse, på dette ensomme sted, sovende, forsvarsløs, alene. Hun var i hans magt, og han var i hendes vold.

4. Satan

Pludselig vågnede hun. Hun rejste sig halvt op med al sin kvindelige majestæt. Hendes blonde hår bølgede som silke i indtagende uorden ned over hendes nakke; hendes skuldre blottedes, derpå strakte hun sig og gabede, som en tigerinde ved solens opgang.

Sandsynligvis udstødte Gwynplaine uvilkårligt et dybt suk som en, der længe har holdt vejret tilbage.

"Er her nogen?" spurgte hun med den yndigste stemme. Samtidig rejste hun sig på sine knæ – der findes en antik statue, som knæler således – greb efter det lette silkegevandt, som lå skødesløst henslængt ved foden af sengen, og fo'r ud af den, kun nøgen så længe, som en pil behøver til at flyve forbi, og var i samme øjeblik igen indhyllet i silkegevandtet. De meget lange ærmer skjulte selv hendes hænder; kun de små hvide tæer med små negle, som på foden af et barn, var endnu synlige. Hun trak det bølgende hår frem og kastede det ud over morgenkjolen, ilede derpå ind i alkoven og holdt sit øre til et spejl, som sandsynligvis skjulte en dør.

Hun pikkede på spejlet med denne lille bøjning, som frembringes af den krummede pegefinger.

"Er her nogen? Er det allerede Dem, lord David? Hvad er da klokken? Er det dig, Barkilphedro?"

Hun vendte sig om.

"Nej, på denne side er det ikke. Skulle der være nogen i badeværelset? Men så svar dog! Dog nej, der kan jo ingen komme fra."

Hun gik hen til det sølvbroderede forhæng, åbnede det med fodspidsen, skød det til side ved en bevægelse med skulderen og trådte ind i marmorværelset.

Gwynplaine troede at blive grebet af dødens isnen. Der var intet tilflugtssted at opdage; det var for sent at flygte, og han havde desuden ikke mere styrke til det. Han ønskede, at jorden ville åbne sig under ham og opsluge ham. Det var umuligt at undgå at blive set.

Hun blev opmærksom på ham. Hun betragtede ham, forbavset, men uden at skælve, og sagde med en stemme, der udtrykte en blanding af lykke og ringeagt:

"Nej se, Gwynplaine!"

Derpå faldt hun ham med et voldsomt spring om halsen, som var hun en panterinde, og trykkede hans hoved mellem sine nøgne arme, som ærmerne under denne heftige bevægelse var gledet til side fra. Og pludselig stødte hun ham tilbage, lagde sine små hænder som labber på begge Gwynplaines skuldre, og i denne stilling betragtede hun ham med sine sælsomme blikke, i hvis stråler der blandede sig noget skelende og noget stjerneagtigt. Gwynplaine betragtede det ene blå og det andet sorte øje, og stod som forstenet af dette blik fra Himlen og dette blik fra Helvede. Denne kvinde og denne mand fortryllede gensidigt hinanden, han ved sin hæslighed, hun ved sin skønhed.

Han tav som under en byrde, som det var ham umuligt at ryste af sig.

Hun råbte:

"Du har ånd. Du er kommet. Du bar erfaret, at jeg var nødsaget til at forlade London, du er fulgt efter mig. Du har

gjort vel i dette. Du er et usædvanligt menneske, eftersom du er her."

Advaret af sit bly og skyldfrie hjertes ubestemte frygt veg Gwynplaine tilbage. Men hun slap ham ikke.

"Da du engang er her," fortsatte hun, "må det være således besluttet. Jeg spørger ikke, hvorledes det er gået til, at du er kommet her. Den dag, jeg så dig første gang, sagde jeg mig selv: "Det er ham, jeg genkender ham; han er uhyret fra mine drømme. Han må blive min." Man må række skæbnen hånden. Derfor skrev jeg dig til. Gwynplaine, et spørgsmål! Tror du på prædestinationen? Jeg tror på den, efter at jeg i Cicero har læst Scipios drøm. – og vil man se! Du er klædt som en adelsmand. Nå, hvorfor ikke? En gøgler er lige så meget værd som en lord. Hvad er desuden lorderne? Klovne. Du er i øvrigt vel voksen. Du har en ædel holdning. Hvornår kom du? Jeg begriber ikke, hvordan du er kommet herind. Hvor længe har du været her? Ja, jeg elsker dig, du har læst mit brev. Har du læst det selv, eller er det blevet læst højt for dig? Kan du læse? Du må være uvidende. Jeg retter spørgsmål til dig, men besvar dem ikke. Jeg holder ikke af klangen i din stemme, den er behagelig. Et uforligneligt væsen som du burde ikke tale, men hyle. Du synger harmonisk; det hader jeg; det er det eneste, der mishager mig hos dig. Alt det øvrige er rædsomt dejligt. I Indien ville du være en gud. Er du født med denne forfærdelige lattermine? Ikke sandt, det er du ikke? Det er uden tvivl en vansiring, der er tilføjet dig som straf. Jeg håber, at du har begået en forbrydelse. Kom i mine arme!"

Hun sank ned på kanapeen og trak ham ned til sig. Han sad ved hendes side uden at kunne gøre sig rede for, hvad der

foregik. Hun talte, og hendes ord var musik, men for Gwynplaine lød denne musik som en hvirvelvind.

"I din nærhed," fortsatte hun, "føler jeg mig nedværdiget, o hvilken lykke! Det keder mig altid at skulle være højhed. Man hviler, når man synker. Jeg har fundet en udvej. At bryde med alt, trodse alt, gøre alt og ødelægge alt er at leve. Det er derfor jeg elsker dig."

Hun afbrød sig selv med et skrækkeligt smil.

"Jeg elsker dig ikke blot fordi du er grim, men fordi du står så lavt. En lavtstående elsker er noget udsøgt; det er det samme som at bide i afgrundens frugt. Jeg er Eva, afgrundens Eva, der længes efter æblet, ikke fra Paradiset, men fra Helvede. Du er sandsynligvis uden selv at vide det en djævel. Du er genskinnet af Djævelens skoggerlatter. Du er netop den, jeg søgte."

Hendes ord var som udbruddet af en vulkan. Gwynplaine stammede:

"Madame – –"

Hun lagde sin hånd på huns mund.

"Stille! Se på mig; mellem os består et slægtskab som mellem stjernerne; vi stammer begge fra natten, du ved dit ansigt, jeg ved min forstand. Du åbenbarer mig min sande natur. Se, hvor jeg ligner dig, se på mig som i et spejl. Min sjæl er dit ansigt. Jeg vidste ikke, at jeg var så forfærdelig. Også jeg er altså et uhyre! O Gwynplaine, du befrier mig for kedsomheden."

Mens denne kvinde talte, var det som om han blev oversprøjtet med ildgnister; de fængede og tændte en fortærende flamme i hans indre.

"Gwynplaine, jeg er tronen, du er fodskamlen. Vi vil være lige. Ha! jeg er lykkelig, jeg er faldet! Jeg ville ønske, at enhver vidste,

i hvilken grad jeg er foragtelig. Man ville kaste sig dybere i støvet for mig, for jo mere man afskyr, desto mere ydmyger man sig. Således er menneskeslægten, fjendtlig sindet, men krybende, en drage, men en orm. Ha! Jeg er faldet, som guderne er det. Aldrig skal man kunne berøve mig præget af at være en konges bastarddatter. Jeg handler som en dronning. Hvad var Rhodope? En dronning, som elskede Phteh, manden med krokodillehovedet. Det var til ære for ham, hun byggede den tredje pyramide. Penthesilea elskede kentauren, som man kalder Skytten, og som er et stjernebillede. Og hvad mener du om Anne af Østrig? Mazarin var hæslig nok. Du er ikke hæslig, du er vanskabt. Det hæslige er lille, det vanskabte er stort. Du er en titan, du er grandiøs. Jeg tilbeder dig!"

Og som en vanvittig trykkede hun ham til sit hjerte.

Gwynplaine følte sig allerede overvundet; da lød pludselig lige ved siden af dem klangen af en klokke. Det var det i muren anbragte urværk, som slog. Hertuginden drejede hovedet og sagde:

"Hvad vil hun mig?"

Og pludselig åbnede den med en kongekrone indlagte luge eller falddør sig. Man så det indre af en "tour", der var betrukket med himmelblåt fløjl, med et brev på en guldtallerken.

Dette brev var stort og lå således, at det prægede segl i rødt voks var synligt. Klokken blev ved at lyde.

Falddøren nåede næsten ned til kanapeen, som de sad på. Hertuginden bøjede sig tilbage, og mens hun holdt den ene arm om Gwynplaines hals, strakte hun den anden ud, tog brevet fra tallerkenen og stødte lemmen til, touren lukkede sig og klokken tav.

Hertuginden brød seglet med fingrene, åbnede kuverten, tog to deri indesluttede skrivelser frem og kastede kuverten på gulvet, hvor det knækkede segl var læseligt, og Gwynplaine kunne tydeligt på samme se en kongekrone og bogstavet A.

Selv om kuverten var revet over, lå dog begge halvdelene således, at man kunne læse udskriften: *Til Hendes nåde hertuginde Josiane*.

De to skrivelser i kuverten var et pergament og et papir.

Pergamentet var stort, papiret lille. På pergamentet fandtes et stort kancellisegl af grønt voks. Hertuginden var øjensynlig misfornøjet over den skete afbrydelse.

"Nå?" sagde hun. "Hvad sender hun mig der? En lap papir! Hvor det menneske forstår at forstyrre andres glæder!"

Og idet hun lod pergamentet ligge, kastede hun et blik i papiret.

"Det er hendes, det er min søsters hånd. Det er kedeligt. Gwynplaine, jeg spurgte før, om du kan læse. Kan du læse?"

Gwynplaine svarede med et bekræftende nik.

Hun rakte ham papiret, idet hun indtog en næsten liggende stilling på kanapeen.

"Velan, Gwynplaine, du er min. Begynd din tjeneste. Læs for mig, hvad dronningen skriver til mig."

Gwynplaine tog papiret og læste med en af flere forskellige grunde skælvende stemme:

"Madame!

"Vi sender Dem allernådigst indesluttede afskrift af en af vor tjener William Cowper, lordkansler af vort kongerige England, attesteret og undertegnet protokol, af hvilken det sælsomme faktum fremgår, at lord Linnæus Clancharlies

retmæssige søn igen er blevet fundet og opdaget blandt vagabonderende markskrigere og gøglere under navnet Gwynplaine. Hemmeligholdelsen af hans stand strækker sig til hans tidligste barndom. Ifølge kongerigets love og i kraft af hans arveret bliver lord Fermain Clancharlie, søn af lord Linnæus Clancharlie, endnu i dag optaget og genindsat i lordernes hus. Eftersom vi nu ønsker at behandle Dem venligt og at konservere Dem overdragelsen af lord Clancharlies godser og domæner, indsætter vi denne i Deres gunst i stedet for lord David Dirry-Moir. Vi har ladet lord Fermain bringe til Deres residens Corleone Lodge. Det er vor befaling og vilje som dronning og søster, at vor ovennævnte lord Fermain Clancharlie, som til den dag i dag er blevet kaldet Gwynplaine, bliver Deres gemal, og at De ægter ham. Dermed sker vor kongelige vilje."

Mens Gwynplaine læste hende denne skrivelse og næsten skammede sig ved hvert ord, hørte hertuginden på det med stirrende blik og rejste sig lidt efter lidt op fra sin liggende stilling. Da han var færdig, rev hun brevet fra ham.

"*Anne, dronning*", sagde hun, idet hun med et drømmende udtryk læste underskriften.

Derpå tog hun pergamentet og kastede blikket på det. Det var en afskrift af udsagnet fra de skibbrudne på Matutina, sådan som den var nedskrevet af sheriffen af Southwark og undertegnet af lordkansleren.

Efter at hun havde læst protokollen, læste hun dronningens budskab om igen og sagde så:

"For mig gerne."

Og idet hun ganske roligt med fingeren pegede på portieren til det galleri, Gwynplaine var kommet fra, sagde hun:

"Gå nu."

Gwynplaine blev stående ubevægelig og som forstenet.

Med isnende kulde gentog hun:

"De er min mand; derfor gå!"

Målløs slog Gwynplaine øjnene ned som en forbryder og rørte sig ikke af stedet.

Hun tilføjede:

"De har ikke ret til at være her. Denne plads tilhører min elsker."

Gwynplaine stod som fastnaglet.

"Godt," sagde hun, "så vil *jeg* gå. Ah! De er altså min mand? Fortræffeligt. Jeg hader Dem."

Hun rejste sig op, tilkastede den forbavsede Gwynplaine et hovmodigt afskedsblik og gik.

Portieren til galleriet lukkede sig efter hende.

5. Man genkender hinanden uden at kende hinanden

Gwynplaine var alene.

Den tankeforvildelse, der var foregået i ham, havde nået sit højeste punkt. Hvad han tænkte havde ikke mindste lighed med tænkning. Det var forvirring, sanseløshed, angsten for det ubegribelige. Han følte ligesom den bratte forsvinden af et drømmesyn.

Indtrædelsen i en ukendt verden er ingen sædvanlig kendsgerning.

Siden pagens overbringelse af hertugindens brev var der for Gwynplaine oprundet en rækkefølge af uforståelige overraskelser. Indtil dette øjeblik havde han drømt, men hans tilstand havde dog været ham klar. Nu ravede han om i mørke. Han tænkte ikke, han drømte ikke engang mere, han befandt sig i en letargisk tilstand. Han blev siddende på det samme sted, hvor hertuginden havde forladt ham.

Pludselig hørte han stærke fodtrin. De kom fra den side, som lå over for det galleri, hertuginden havde fjernet sig gennem. De kom nærmere; Gwynplaine lyttede, hvor dybt han end var hensunket i sig selv.

Nu hørtes en dør åbne sig, som man måtte formode bag den åbning, dronningens brev var blevet rakt ind gennem, og en lystig, klar mandsstemme sang refrænet af en gammel fransk vise:

> Trois petits gorets sur leur fumier
> juraient comme des porteurs de chaise.

En mand trådte ind, med kårde ved siden og en med sløjfe og kokarde forsynet fjerhat i hånden. Han bar en prægtig sømandsdragt besat med guldtresser.

Gwynplaine fo'r op, som om han blev drevet i vejret af en springfjeder.

Han genkendte denne mand, og manden genkendte ham.

De så betuttede på hinanden, og det dobbelte udråb: "Gwynplaine!" – "Tom-Tim-Jack!" undslap dem samtidigt.

Manden med fjerhatten nærmede sig Gwynplaine, som stod med korslagte arme.

"Hvorledes er du kommet her, Gwynplaine?"

"Og hvad gør du her, Tom-Tim-Jack?"

"Ah, nu forstår jeg. Josiane! Et indfald! Et uhyre og en markskriger; det er for interessant til, at man kan modstå. Du har forklædt dig, Gwynplaine for at få adgang hertil."

"Og du også, Tom-Tim-Jack."

"Gwynplaine, hvad betyder denne fornemme dragt?"

"Tom-Tim-Jack, hvad betyder denne officersuniform?"

"Gwynplaine, jeg besvarer intet spørgsmål."

"Jeg ikke heller, Tom-Tim-Jack."

"Gwynplaine, jeg hedder ikke Tom-Tim-Jack."

"Tom-Tim-Jack, jeg hedder ikke Gwynplaine."

"Gwynplaine, jeg er i mit eget hus."

"Og jeg er i mit, Tom-Tim-Jack."

"Jeg forbyder dig at repetere mine ord. Du har ironi, og jeg har min stok. Hold op med at efterabe mig, elendige karl!"

Gwynplaine blev bleg.

"Du er selv en elendig karl! Og du skal give mig oprejsning for denne fornærmelse."

"I din bod, så meget du lyster, med knyttet næve."

"Her, med kårdestød."

"Gode ven, kården tilkommer kun adelsmand. Jeg slås kun med mine ligemænd. På næverne er vi lige, med kården er vi ulige. I værtshuset Tadcaster kan Tom-Tim-Jack bokse med Gwynplaine; i Windsor står sagerne anderledes. Vid, jeg er kontreadmiral."

"Og jeg er peer af England."

Manden, som Gwynplaine antog for Tom-Tim-Jack, gav sig til at le højt.

"Hvorfor ikke konge? Du har i grunden ret. En komediant er alt, hvad hans roller gør ham til. Du kan lige så godt sige mig, at du er Theseus, konge i Athen."

"Jeg er peer af England, og vi må duellere."

"Gwynplaine, det bliver kedeligt i længden. Driv ikke spøg med én, der kan lade dig gennemprygle. Jeg hedder lord David Dirry-Moir."

"Og jeg hedder lord Clancharlie."

Lord David gav sig atter til at le højt. "Godt udtænkt! Gwynplaine er lord Clancharlie! Dette navn må man virkelig have for at komme i besiddelse af Josiane. Hør, jeg tilgiver dig. Og ved du, hvorfor? Fordi vi begge er Josianes elskere."

Portieren for galleriet blev trukket tilbage, og en stemme sagde:

"De er begge hendes mænd, nådige herrer."

Begge vendte sig om.

"Barkilphedro!" råbte lord David.

Det var virkelig Barkilphedro.

Han hilste begge lorderne smilende og med et dybt buk.

Nogle skridt fra ham stod en herre med ærbødige og strenge miner, som bar en sort stav i hånden.

Han trådte nærmere, bukkede tre gange for Gwynplaine og sagde:

"Mylord! Jeg er dørvogter af den sorte stav. Idet jeg adlyder Hendes Majestæts befaling, er jeg kommet for at afhente Deres Herlighed."

6. bog

Kapitolium og dets omgivelser

1. Dissektion af det majestætiske

Den frygtelige ophidselse, som allerede i så mange timer havde bemægtiget sig Gwynplaine, ledsagede ham tilbage til London.

De drømmeagtige kendsgerninger, han havde oplevet, drog i uafladelig rækkefølge forbi ham.

Det var umuligt at blive dem kvit. Når den ene slap ham, trådte en anden straks i stedet. Han havde næppe tid til at trække vejret.

Hvem der har set en taskenspiller, har også set skæbnen.

De nedfaldende, stigende og atter nedfaldende kugler er menneskene i skæbnens hånd, op- og nedkastede spillebolde.

Samme dags aften befandt Gwynplaine sig på et usædvanligt sted. Han sad på en med liljer gennemvævet bænk. Over sine silkeklæder bar han en skarlagenrød kappe foret med hvidt taft med hermelinskrave, og på skuldrene to med guld indfattede hermelinsstriber.

Omkring ham sad mænd af forskellig alder, unge og gamle, på liljer, ligesom han, klædte i hermelin og purpur ligesom han.

Foran sig så han andre mænd liggende på knæ, de bar sorte silkekapper. Nogle af disse knælende mænd skrev.

I nogen afstand så han trappetrin, en estrade, en tronhimmel, et stort våben, der funklede imellem en løve og en enhjørning, og under denne tronhimmel på estraden en forgyldt og med en krone prydet lænestol, der lænede sig til våbnet.

Det var en trone, Storbritanniens trone.

Gwynplaine, selv peer, befandt sig i det engelske peer-hus.

På hvilken måde var Gwynplaines indførelse i House of Lord foregået? Vi vil fortælle det.

Den hele lange dag, fra morgen til aften, var han steget i vejret fra trin til trin, fra Windsor til London, fra Corleone Lodge til Westminster Hall, ved hvert trin grebet af ny bedøvelse.

Han var blevet afhentet fra Windsor i en kongelig vogn med den en peer tilkommende eskorte. Æresgarde er en militærbevogtning meget lig.

På dén dag så alle de, der boede langs vejen, der fører fra Windsor til London, et tog af Hendes Majestæts *gentlemen pensioners* ride forbi, som eskorterede to hurtigt kørende kongelige postvogne. I den første sad dørvogteren af den sorte stav med staven i hånden; i den sidste så man en stor hat med hvid fjer, som skyggede et usynligt ansigt. Hvem var det? En fyrste eller en fange?

Det var Gwynplaine.

Han så ud som én, der skulle føres til Tower, med mindre det var en, der skulle indføres i peer-kammeret.

Dronningen havde ordnet alt på det omhyggeligste. Da der var tale om hendes søsters tilkommende gemal, havde hun givet ham en eskorte af sin egen hofetat.

Tjeneren hos dørvogteren med den sorte stav red i spidsen for toget.

Dørvogteren med den sorte stav havde på forsædet i sin vogn en sølvbrokades pude. På denne pude lå en sort portefølje, som var prydet med en kongekrone.

I Brentford, det sidste sted før man kom til London, skulle der skiftes heste, og de to vogne og eskorten standsede.

Her ventede en med skildpadde indlagt karet med fire lakajer bag på, to forridere og en kusk med allongeparyk. Hjulene, vogntrinnet, vognstang, den hele underdel var forgyldt. Hestenes seletøj var af sølv.

Denne galakaret havde en stolt og overraskende form og ville have udmærket sig højst fordelagtigt mellem de en og halvtreds kareter, som Roubo har efterladt os afbildninger af.

Dørvogteren af den sorte stav steg ud, så vel som hans tjener. Denne tog den sølvbrokadespude, hvorpå porteføljen med kronen lå, fra sædet mellem begge sine hænder og stillede sig bag dørvogteren.

Dørvogteren af den sorte stav åbnede døren på den tomme karet, derpå døren til den, Gwynplaine sad i, og indbød ham med nedslagne blikke ærbødigt til at tage plads i den karet. Gwynplaine fulgte indbydelsen. Efter ham steg dørvogteren med sin stav og tjeneren med den sølvbrokades pude ind og satte sig på det lave sæde, som i gamle galakareter var bestemt for pagerne.

Kareten var indvendig betrukket med hvidt atlask, kantet med kniplinger og med sølvkvaster og udvendig var den prydet med våben.

Forriderne for den vogn, som man nylig var steget ud af, bar kongeligt liberi. Kusken, forriderne og lakajerne på den vogn, man var steget ind i, havde et andet, meget prægtigt liberi.

Til trods for den drømmende tilstand, Gwynplaine befandt sig i, lagde han dog mærke til denne pragt og spurgte dørvogteren af den sorte stav:

"Hvad er dette for et liberi?"

Dørvogteren af den sorte stav svarede:

"Det er Deres, mylord."

På denne dag skulle House of Lord holde aftenmøde.

Curia erat serena, siger de gamle protokoller. I England begynder det parlamentariske liv i reglen om aftenen. Man ved, at det faldt i Sheridans lod engang at begynde en tale ved midnat og først at slutte den ved solopgang.

De to postkareter vendte tomme tilbage til Windsor; vognen, Gwynplaine sad i, kørte til London.

Den firspændede skildpaddeskaret kørte i skridt fra Brentford til London. Kuskens parykværdighed fordrede det.

I denne kusks skikkelse lagde ceremoniellet beslag på Gwynplaine.

I øvrigt var efter al sandsynlighed denne nølen beregnet. Den formodede grund dertil vil man senere erfare.

Det var vel ikke ganske, men dog næsten mørkt, da skildpaddeskareten holdt udenfor Kings Gate, en svær og lav port mellem to tårne, som førte fra White Hall til Westminster.

De ridende *gentlemen pensioners* grupperede sig omkring vognen. En af de lakajer, der stod bag på vognen, sprang ned og åbnede karetdøren.

Dørvogteren af den sorte stav steg ud sammen med tjeneren, der bar den sølvbrokadespude, og sagde til Gwynplaine:

"Mylord, vil De behage at stige ud? Vil mylord beholde hatten på?"

Gwynplaine havde under sin rejsekappe den silkedragt, som han havde båret siden den foregående aften. Han havde ingen kårde. Han lod sin kappe blive i vognen.

Inden for Kings Gates hvælvede portvej var en lille sidedør, som nogle trappetrin førte op til.

Ved ceremonielle lejligheder fordrer ærbødigheden at gå foran. Dørvogteren af den sorte stav gik rask i forvejen med sin tjener bag efter sig. Gwynplaine fulgte dem. De steg op ad trappen og trådte ind ad sidedøren.

Nogle øjeblikke derefter stod de i en rund rummelig sal med en pille i stueetagen i midten af et tårn. Denne sal, der var belyst af meget smalle spidsbueformede vinduer, måtte selv ved højlys dag være mørk. Et svagt lys hører med til det højtidelige. Dunkelheden er majestætisk.

I dette værelse stod tretten mænd, tre foran, seks i andet geled og fire bagest.

Af de tre første havde den ene en rød fløjlskjole på, de to andre ligeledes røde kjoler, men af atlask. Alle tre havde det engelske våben broderet på skulderen.

De seks i andet geled var iført en dalmatica af hvidt mor, og hver af dem havde et andet våbenskjold på brystet.

De fire bageste, som alle var klædt i sort mor, var forskellige fra hinanden derved, at den første havde en blå kappe på, den anden den hellige St. Jørgen i skarlagenrødt på maven, den tredje to broderede karmoisinrøde kors på brystet og ryggen, og den fjerde en krave af sort zobelskind. De bar alle fire parykker, havde blottede hoveder og kårde ved siden.

I halvmørket kunne man næppe se deres ansigtstræk. De kunne heller ikke se Gwynplaines ansigt.

Dørvogteren med den sorte stav løftede staven og sagde:

"Mylord Fermain Clancharlie, baron Clancharlie og Hunkerville! Jeg, dørvogteren af den sorte stav, audienssalens første embedsmand, overgiver Deres Nåde til den engelske våbenkonge Hosebånd."

Manden i fløjlskjolen trådte frem, bukkede meget dybt for Gwynplaine og sagde:

"Mylord Fermain Clancharlie, jeg er Hosebånd, Englands første våbenkonge. Jeg er den af Hans Højhed hertugen af Norfolk, arvelig grevemarskal, valgte og kronede embedsmand. Jeg har svoret kongen, peererne og ridderne af hosebåndsordenen lydighed. På min kroningsdag, da den engelske grevemarskal hældte mig et bæger vin over hovedet, har jeg højtideligt lovet at være tjenstfærdig mod adelen, at undgå ilde berygtede personers selskab, snarere at undskylde end dadle folk af stand og at stå enker og jomfruer bi. Jeg har det hverv at ordne højtidelighederne ved peerernes begravelse og har opsynet over deres våben."

Den første af de to i atlaskeskjoler gjorde sin kompliment og sagde:

"Mylord, jeg er Clarence, Englands anden våbenkonge. Jeg er den embedsmand, som forestår begravelsen af de embedsmænd, som står under peererne. Jeg stiller mig til Deres Nådes disposition."

Den anden af de atlaskesklædte hilste og sagde:

"Mylord, jeg er Norroy, Englands tredje våbenkonge. Jeg stiller mig til Deres Nådes disposition."

De seks af andet geled trådte, uden at hilse, et skridt nærmere.

Den første til højre fra Gwynplaine sagde:

"Mylord, vi er Englands seks våbenhertuger. Jeg er York."

Derpå tog hver af herolderne eller våbenhertugerne ordet og navngav sig.

"Jeg er Lancaster."

"Jeg er Richmond."

"Jeg er Chester."

"Jeg er Somerset."

"Jeg er Windsor."

De våben, som de havde på brystet, var de forskellige grevskabers og stæders, hvis navn de bar.

De fire sortklædte bag ved herolderne tav.

Våbenkongen Hosebånd pegede med fingeren på dem og sagde:

"Mylord, disse er de fire våbentjenere: Blåkappe."

Manden med den blå kappe hilste med et buk.

"Røddrage."

Manden med den hellige St. Jørgen hilste.

"Rødkors."

Manden med det skarlagenrøde kors hilste.

"Gitterbærer."

Manden med zobelskindet hilste.

På et givet tegn af våbenkongen trådte den første af opvarterne, Blåkappe, frem og modtog af dørvogterens tjeners hænder den sølvbrokades pude og den med en krone stemplede portefølje.

Og våbenkongen sagde til dørvogteren af den sorte stav:

"Således være det. Jeg stadfæster mylords optagelse."

Disse etiketteforskrifter og andre, som senere vil blive berørt, indeholdtes i det gamle af Henry den Ottende vedtagne ceremoniel, som dronning Anne en tidlang forsøgte at opfriske. Intet af alt dette sker mere. Alligevel anser lordernes hus sig for uforanderligt, men alligevel forandrer det sig. *E pur si muove.*

Aristokraterne er stolte af det, som ydmyger damerne: deres høje alder, men både damerne og aristokraterne befinder sig i den samme vildfarelse, at de kan konservere sig.

Det er sandsynligt, at House of Lord ikke vil kunne genkende sig i det, man nys har læst, og i det, som man vil få at læse, omtrent som en forhenværende smuk dame, der ikke vil vide af sine rynker at sige.

Våbenkongen henvendte sig til Gwynplaine:

"Mylord, behag at følge mig."

Han tilføjede:

"Man vil hilse Dem. Mylord behager da kun at tage til hatteskyggen."

Toget satte sig i bevægelse hen imod en dør i salens baggrund. Dørvogteren af den sorte stav åbnede optoget; derpå fulgte Blåkappe med puden, så våbenkongen; efter våbenkongen gik Gwynplaine med tildækket hoved.

De andre våbenkonger, herolder og opvartere blev tilbage i den runde sal.

Gwynplaine skred frem med dørvogteren og våbenkongen foran sig fra sal til sal ad en vej, som det nu om stunder vil være umuligt at genfinde, da den gamle engelske parlamentsbygning er blevet revet ned.

Han kom blandt andet gennem den gotiske sal, hvor det sidste møde mellem James II og Monmouth havde fundet sted og den feje nevøs unyttige knæfald for den grusomme onkel. I dette værelse hang på væggen, ordnede efter datoen, ni portrætter i legemsstørrelse af forhenværende peers med deres navne og våben: lord Nansladron, 1305, lord Baliol, 1306, lord Benestode, 1314, lord Cantilupe, 1356, lord Montdegon, 1357,

lord Tidotot, 1372, lord Zouch of Codnor, 1615, lord Bella-Aqua, uden dato, lord Harren og Surrey, greve af Blois, uden dato.

Da det var blevet mørkt, var gallerierne oplyst med lamper, der hang i en vis afstand fra hinanden. Kobberlysekroner med vokslys var tændt i salene, der omtrent var belyst som sideskibe i en kirke.

Man stødte kun på de nødvendige personer.

I et værelse, som toget passerede, stod i en ærbødig stilling med bøjede hoveder de fire skrivere for det kongelige segl og skriveren for statsdokumenterne.

I et andet befandt sig den højvelbårne Philip Sydenham, ridder af banneret, herre af Brympton i Somerset. Ridderen af banneret er den, som i krigen blev slået til ridder af kongen under det vajende kongelige banner.

I et tredje værelse stod den ældste engelske baronet, sir Edmund, baron of Suffolk, arving efter sir Nicholas, som fører titel af *primus baronetorum Angliae*. Bag ved ham stod hans jæger med bøssen og hans svend med Ulsters våben, da disse baronets er de fødte forsvarere af grevskabet Ulster i Irland.

I et fjerde værelse stod skatkammer-kansleren med sine fire regnemestre og lordkammerherrens to deputerede; endvidere møntmesteren, som holdt et pund sterling i sin åbne hånd. Disse otte personer bukkede for den nye lord.

Ved indtrædelsen i den med en stråmåtte belagte gang, der fører fra Underhuset til Overhuset, blev Gwynplaine hilst af sir Thomas Mansell af Margan, den kongelige hushovmester og parlamentsmedlem for Glamorgan, og ved udgangen af en deputation af otte baroner: William Ashburnham hilste ham på Hastings, Matthew Ahlmor på Devers, Josias Burchett på

Sandwichs, sir Philip Bokeler på Hyeths, John Brewer på New-Rummeys, Edvard Southwell på byen Ryes, James Hayes på byen Winchelseas og Georges Nailor på byen Seafords vegne.

Da Gwynplaine ville besvare deres hilsen, mindede våbenkongen ham med hviskende stemme om ceremoniellet.

"Kun hatteskyggen, mylord."

Gwynplaine adlød.

Han kom til det dekorerede værelse, hvor der ikke findes andre malerier end i det højeste et par helgenbilleder. På den ene side af skranken, som delte dette værelse fra den ene til den anden ende, stod de tre statssekretærer, højt ansete mænd, der tavse hilste Gwynplaine, som berørte sin hatteskygge.

Skrankevogteren åbnede skranken til det lange grønne bord i værelsets baggrund stående, der var reserveret for lorderne.

På bordet stod en tændt kandelaber.

Gwynplaine fulgte efter dørvogteren af den sorte stav, Blåkappe og Hosebånd ind i denne afdeling.

Skrankevogteren lukkede skranken efter ham.

Våbenkongen blev stående så snart skranken var overskredet

I baggrunden af det store rum stod under det kongelige våben mellem begge vinduerne to oldinge klædt i rødt fløjl med to hermelinsstriber, besatte med guldtresser på skuldrene og hvide fjerhatte på deres parykker. Gennem en åbning i deres røde kapper så man deres silkeklæder og kårdegreb.

Bag disse stod ubevægelig en i sort mor klædt mand, som holdt en stor gylden sten i hånden, på hvilken der var anbragt en kronet løve.

Det var peerernes stavbærer.

Løven er deres kendemærke. "Et les lions ce sont les Barons et li Peer!" står der i Bertrand Duguesclins håndskrevne krønike.

Våbenkongen viste Gwynplaine de to fløjlsklædte personer og hviskede ham i øret:

"Mylord, disse herrer er deres ligemænd. De behager at besvare deres hilsen på samme måde, som den bringes Dem. Disse to her tilstedeværende herrer er to baroner og de af lordkansleren for Dem bestemte faddere. De er meget gamle og næsten blinde. Af dem vil De blive indført i lordernes hus. Den ene er Charles Mildmay, lord Fizwalter, sjette herre på baronernes bænk, den anden er Augustus Arundel, lord Arundel of Trevice, den otte og tredivte herre på baronernes bænk."

Våbenkongen trådte et skridt hen imod de to oldinge og sagde med høj røst:

"Fermain Clancharlie, baron til Clancharlie og Hunkerville, marquis af Corleone i Sicilien, hilser Deres Nåder."

De to lorder løftede deres hatte i højde med armens længde og satte dem derpå igen på hovedet.

Gwynplaine besvarede hilsenen på samme måde.

Dørvogteren af den sorte stav gik frem, efter ham Blåkappe, derpå Hosebånd; stavbæreren stillede sig foran Gwynplaine, og de to lorder stillede sig ved hans side, lord Fizwalter til højre og lord Arundel til venstre. Den sidste var meget skrøbelig og den ældste af dem. Han døde et år efter og efterlod sin peer-værdighed til sin mindreårige sønnesøn John.

Dette tog begav sig fra det dekorerede værelse ind i et af søjler båret galleri, hvor der ved hver søjle stod skiftevis

engelske partisanbærere og skotske hellebardister som skildvagter.

Høvedsmanden for partisanbærerne og høvedsmanden for hellebardisterne hilste Gwynplaine og de to lorder, der fungerede som hans faddere, med kården. Soldaterne hilste.

I galleriets baggrund skinnede en stor port med sådan pragt, at de to fløjdøre havde udseende af at være to guldplader.

På begge sider af porten stod to mænd ubevægelige. På deres livré kunne man kende, at det var dørvogtere.

Et kort stykke fra porten udvidede galleriet sig til en runddel, forsynet med vinduer.

I denne runddel sad en personage med en umådelig omfangsrig paryk og dragt på en lænestol. Det var William Cowper, lordkansler af England.

Den med vinduer forsynede runddel var oplyst af en lampe, der hang ned fra loftet.

Lordkansleren, der sad gravitetisk i sin lænestol, havde på sin højre side et bord, ved hvilket kronens sekretær sad, og på venstre et, ved hvilket parlamentets skriver havde sin plads.

Hver af disse skrivere havde en åben protokol liggende foran sig og et skrivetøj.

Bag lordkanslerens lænestol stod hans stavbærer med den kronede stav, og endvidere slæbbæreren og pungebæreren, begge med store parykker på. Begge disse bestillinger eksisterer endnu.

På et sidebord ved lænestolen lå et sværd med gyldent håndgreb og skede og bælte af ildfarvet fløjl.

Bag kronens sekretær stod en embedsmand, som med begge hænder holdt kroningsdragten højt løftet.

Bag parlamentssekretæren stod en anden embedsmand med en lignende klædning, nemlig parlamentskåben.

Disse klædningsstykker, som var forfærdigede af karmoisinrødt fløjl, forede med hvidt silketøj med hermelinsstriber på skuldrene og besatte med guldtresser, adskiller sig kun fra hinanden ved, at kroningskåben havde en større hermelinskrave.

En tredje embedsmand, bibliotekaren, bar på en pude af flamsk læder den såkaldte *redbook* – den røde bog – en lille i rødt maroquin indbundet bog, som indeholdt listen over peererne og underhusmedlemmerne samt en del hvide blade og en blyant, og som efter gammel skik overleveres til hvert nyt indtrædende parlamentsmedlem.

Toget, som sluttede med Gwynplaine mellem begge sine faddere, de to peerer, standsede foran lordkanslerens lænestol.

De to faddere tog hattene af; Gwynplaine gjorde det samme.

Våbenkongen modtog af Blåkappens hænder den sølvbroderede pude, knælede og rakte på puden den sorte portefølje til lordkansleren.

Denne modtog porteføljen og rakte den til parlamentssekretæren. Sekretæren modtog den med højtidelig mine og satte sig ned.

Parlamentssekretæren åbnede porteføljen og rejste sig.

Porteføljen indeholdt de to sædvanlige budskaber, det kongelige for lordernes hus bestemte patent og den til den nye peer rettede opfordring om at indtage sit sæde, *the writ of summons*.

Stående oplæste sekretæren begge dokumenterne med ærbødig langsomhed.

Den til lord Fermain Clancharlie rettede opfordring endte med den sædvanlige formular:

"– – – *We strictly enjoin you* … vi befaler Eder strengt med den troskab og Pligt, som I er os skyldig, personlig at indtage Eders Plads blandt de i vort Parlament i Westminster forsamlede Prælater og Peers for i alle Kongerigets og Kirkens Anliggender i al Høviskhed og samvittighedsfuldt at meddele Eders råd."

Efter at disse budskaber var læst op, tog kansleren ordet:

"Herom gøres meddelelse til kronen. Lord Fermain Clancharlie, forsager Deres Nåde transsubstantiationen, tilbedelse af helgenerne og messen?"

Gwynplaine bukkede.

"Herom gøres meddelelse," sagde lordkansleren.

Og parlamentssekretæren udbrød:

"Lorden har afsagt testeden."

Lordkansleren tilføjede:

"Mylord, Fermain Clancharlie, De kan indtage Deres sæde."

"Det ske," sagde fadderne.

Våbenkongen rejste sig igen, tog sværdet fra bordet og spændte Gwynplaine bæltet om livet.

"Når dette er sket," siger de gamle normanniske dokumenter, "så tager peeren sit sværd, stiger op til de øverste sæder og bivåner audiensen."

Gwynplaine hørte nogen bag ved sig sige:

"Jeg beklæder Deres Nåde med parlamentskåben."

Og samtidig gav den talende ham kåben på og bandt ham det sorte bånd i hermelinskraven.

Nu så Gwynplaine i sin purpurkåbe og med det gyldne sværd ved siden ganske ud som de to lorder, der havde plads på hans

højre og venstre side.

Bibliotekaren rakte ham den røde bog og stak ham den i lommen.

Våbenkongen hviskede ham i øret:

"Mylord, ved indtrædelsen må De hilse den kongelige stol. Den kongelige stol er tronen."

Imidlertid skrev de to skrivere, hver ved sit bord, den ene i Kronens, den anden i Parlamentets protokol. Hver af dem bragte derpå lordkansleren sin bog til underskrift. Efter at lordkansleren havde skrevet under, sagde han:

"Lord Fermain Clancharlie, baron af Clancharlie og Hunkerville, marquis af Corleone i Italien, jeg byder Dem velkommen mellem os peers, Storbritanniens gejstlige og verdslige lorder."

Gwynplaines to faddere berørte hans skuldre.

Han vendte sig om.

Og begge fløjene på den store forgyldte dør i baggrunden af galleriet blev åbnet.

Det var døren til det engelske peer-kammer.

Næppe seks og tredive timer var forløbet fra det øjeblik, da Gwynplaine, omgivet af et ganske andet tog, havde set jerndørene til fængslet i Southwark åbne sig for ham.

Alle disse skyer drev med rivende hurtighed hen over hans hoved, skyer, der var begivenheder, med en hurtighed, som indtog alt med storm.

2. Upartiskhed

Oprettelsen af en med kongen ligeberettiget stand, som kaldtes peerie, var i de barbariske tider en nyttig fiktion. I Frankrig og England frembragte dette oprindelig politiske middel forskellige virkninger. I Frankrig var peeren en skinkonge, i England en sand fyrste, mindre stor end i Frankrig, men mere virkelig, man kunne sige ringere, men værre.

Peeriet opstod i Frankrig på en ubestemmelig tid, ifølge sagnet under Charles den Store, ifølge historien under Robert den Vise. Historien er i denne henseende lige så usikker som sagnet. Favin skriver: "Kongen af Frankrig ville ved den prægtige titel peer lokke sit riges stormænd til at tro, at de var hans lige."

Peeriet spaltede sig meget snart og gik fra Frankrig over til England.

Det engelske peeri har været en stor kendsgerning. Forud for samme gik det saxiske *wittenagemot*. Den danske than og den normanniske vasal sammensmeltede i baronen. Baron er det samme ord som *vir*, som i spansk oversættelse hedder *varon* og betyder mand i ordets højeste betydning. Allerede i året 1075 optræder baronerne bydende overfor kongen. Og hvilken konge! Wilhelm Erobreren. I 1086 giver de et grundlag for lensvæsenet. Dette grundlag er den såkaldte Dommedagsbog (*Doomsday-Book*). Under John Lackland begynder striden: de franske herrer behandler Storbritannien som afhængigt af dem, og peererne af Frankrig stævner kongen af England for deres skranker. Dette bragte de engelske baroner i harnisk. Ved kong Philip Augusts kroning bar kongen af England som hertug

af Normandiet det første firkantede banner og hertugen af Guyenne det andet. Med denne konge, der står i lensforhold til udlandet, udbryder "herrernes" krig. Baronerne pånøder den stakkels kong John det *Magna charta*, som lordernes hus opstår af. Paven antager sig kongens sag og sætter lorderne i kirkens ban. Det skete 1215, og pave Innocens III var det, der skrev dette *Veni sancte spiritus* og sendte John Lackland de fire kardinaldyder i form af fire gyldne ringe. Lorderne gør fortsat modstand. En lang kamp følger, der varer flere menneskealdre. 1248 er året for "de Oxfordske provisioner". Firsindstyve baroner bestemmer og begrænser kongens magt og udnævner for hvert grevskab en ridder til deltagelse i kampen. Dette er Underhusets morgenrøde. Senere tilkalder lorderne to borgere fra hver by og to bosiddende fra hver flække (*borough*). Deraf kom det, at indtil Elisabeths tid havde peererne afgørelsen over gyldigheden af valgene til Underhuset. Fra deres jurisdiktion udgik det ordsprog: Underhusets medlemmer må udnævnes uden de tre P'er: *sine Prece, sine Pretio, sine Poculo*. I året 1293 stod kongen af England endnu under peer-retten i Frankrig, og Philip den Smukke stævnede Edward I for sin domskol. Edward I var den konge, som befalede sin søn, efter døden at lade ham koge og tage hans ben med i krigen. Lorderne indså nødvendigheden af, på grund af deres kongers dårskaber, at styrke Parlamentet. De deler det i to huse, Over- og Underhuset. Lorderne hævder sig på anmassende måde overherredømmet. I tilfælde af, at et medlem af Underhuset drister sig til at tale ufordelagtigt om lordernes hus, stævnes han for skranken for at modtage en irettesættelse, og undertiden sendes han til Tower. Ligeledes er der en forskel i afstemningsmåden. I lordernes hus stemmer

den ene efter den anden, og den yngste baron begynder. Enhver opråbes ved navn og svarer "tilfreds" eller "ikke tilfreds". I Underhuset stemmer alle på engang eller gruppevis Ja eller Nej. Underhuset er anklager, Overhuset dommer. Da peererne nødig giver sig af med tal, har de overdraget Underhuset at føre tilsyn med skatkammeret.

Indtil det femtende århundrede blev parlamentsakterne affattet på fransk. Først under Henry VIII affattedes de efter lordernes forlangende på engelsk. England, britisk under Uther Pendragen, romersk under Cæsar, saxisk under Heptarchiet, dansk under Harald og normannisk under William, bliver, takket være lorderne, engelsk. Senere blev det anglikansk. I året 1584 brød London med pavedømmet. Lorderne vedtog reformationen og bekendte sig til Luther. Dette var et svar på kirkebandet fra 1215. Det tilfredsstillede Henry VIII, men i andre henseender stod lorderne ham i vejen. Kongen usurperer; lorderne gør overgreb, og deres herredømme formindskes. Selv overfor Elisabeth er lorderne urolige. Dette havde Durhams henrettelse til følge. Elisabeth sammenkalder Parlamentet så sjældent som muligt og indskrænker lordernes hus til fem og tres medlemmer, blandt hvilke der kun findes en marquis, Westminster, og ikke en eneste hertug. I øvrigt betragtede kongerne af Frankrig peeriet med samme skinsyge blikke og foretog den samme rensning. I England lod kronen gerne peeriet dø ud; for kun at nævne et eksempel: Allerede under Anne beløb antallet af de siden det tolvte århundrede uddøde peerier sig til 565. Krigen mellem den røde og den hvide rose havde påbegyndt hertugernes udryddelse, som blev fuldendt af Mary Tudor med bøddeløksen. James I

genoprettede hertugværdigheden, og det vrimler fra nu af med hertuger, kun med den forskel, at før var de feudale, nu hofmænd. Charles II gør to af sine elskerinder til hertuginder, Barbara af Southampton og Louise de Quéronnel. Under Anne findes der fem og tyve hertuger, af hvilke tre, Cumberland, Cambridge og Schomberg, er udlændinge. Leder dette af James I opfundne hofvæsen til et heldigt resultat? Nej. Lordernes hus føler, hvorledes det bliver omspundet af rænker, og bliver opbragt på Charles I. Han domfældes og henrettes. Lorderne rækker Underhuset en hjælpsom hånd. Kongen indkalder Parlamentet til møde i Oxford, revolutionen sammenkalder det i London. Fire og tyve peerer følger med kongen, to og tyve med republikken. Af denne alliance mellem lorderne og folket fremgår "*Bill of Rights*", skitsen til de franske "menneskerettigheder", en ubestemt skygge, som den franske revolution fra fremtidens dyb kaster på den engelske.

Dette er de af peeriet rigtig nok ufrivilligt ydede og dyrt betalte tjenester, for peeriet er en frygtelig snyltegæst, men betydelige er disse tjenester dog. Det despoti, som betegnede en Louis XI, en Richelieu og en Louis XIV, der gør fyrsten til en sultan, den med ligheden forvekslede nivellering, den med scepteret uddelte bastonade, de til samme lavmål nedtrykkede masser, dette tyrkiske i Frankrig fuldførte arbejde har lorderne forhindret i England. De har gjort aristokratiet til en mur, som på den ene side omgav kongemagten og på den anden side ydede folket et tilflugtssted. Ved deres uforskammethed over for kongen råder de bod på deres anmasselse over for folket. Simon, greve af Leicester, sagde til kongen: "Konge, du har løjet." Lorderne pålægger kongen servitutter. De sårer kongen

på det ømmeste sted, i jagtretten. Enhver lord, der passerer en kongelig park, har ret til at skyde en hjort. Hos kongen er lorden hjemme, og lordernes hus har berøvet kongen frihed og kronen. Det var lorderne, der afsatte John Lackland, berøvede Edward II kongeværdigheden, detroniserede Richard II, tilintetgjorde Henry VI og banede vejen for Cromwell. Hvad stak der ikke for en Louis XIV i Charles I! Det er Cromwell, man kan takke for, at han forhindredes i at blive det. Vi vil i øvrigt i forbigående berøre en kendsgerning, som ingen historieskriver har påagtet, nemlig at Cromwell selv tragtede efter peer-værdigheden. Dette bevægede ham til at ægte Elisabeth Bourchier, som nedstammede fra en Cromwell, lord Bourchier, hvis peeri uddøde 1471, og en Bourchier, lord Robefart, hvis peeri allerede var uddødt 1429, og var deres arving. Da han siden deltog i de begivenheder, der udviklede sig så frygteligt, fandt han det dog nemmere at herske ved kongens undertrykkelse end ved at gøre fordring på peer-værdigheden.

Gennem fem århundreder har lordernes gamle hus haft en plan og forfulgt den med fasthed. Det engelske aristokrati var uroligt, hovmodigt, ubøjeligt, opmærksomt, opfyldt af patriotisk mistillid. Hvor fordærveligt og egoistisk dette aristokrati end har været, så viste det dog i visse tilfælde en påfaldende upartiskhed. Man bedømmer det hårdt, hvorimod historien behandler Underhuset mildt; det kan der være delte meninger om. Vi anser lordernes rolle for meget vigtig. Oligarkiet er uafhængigheden i barbarisk tilstand, men dog uafhængighed. Man kan blot se til Polen, som af navn var et kongerige, men i virkeligheden en republik. De engelske peers var mistænksomme over for tronen og satte den under deres

formynderskab; de bød kongen skak. At nedsætte kongen til en doges rang var deres mål, og i samme omfang som de befordrede kongemagtens aftagen, befordrede de nationens opsving.

Kongedømmet indså dette og hadede peererne. Fra begge sider søgte man at svække hinanden, og denne gensidige svækkelse kom folket til gode. De to blinde magter, monarkiet og oligarkiet, mærkede ikke, at de arbejdede for en tredje, demokratiet. Hvilken glæde var det ikke for hoffet i det forrige århundrede at kunne hænge en peer, lord Ferrers.

For øvrigt lod man ham af høflighed hænge i en silkesnor.

En pair af Frankrig havde man ikke hængt, var en stolt bemærkning af Richelieu. Vi indrømmer det. Man havde halshugget ham. Denne høflighed var endnu større. Montmorency Tankarville skrev sig: "Pair af Frankrig og England" og henviste således det engelske peeri til andet geled. Pairerne af Frankrig stod højere og var mindre mægtige, da de så mere på rangen end på magten, mere på forsædet end på herredømmet. Imellem dem og lorderne fandtes den nuance, som adskiller forfængeligheden fra stoltheden. For pairerne af Frankrig var den højeste opgave, at gå foran de udenlandske fyrster, at have fortrinnet for en grande af Spanien, at besidde forrangen for Venedigs patriciere, at lade marshallerne, konnetablen og admiralen af Frankrig, selv om han var en greve af Toulouse og en søn af Louis XIV, tage plads på Parlamentets bageste bænke, at gøre forskel på mandlige og kvindelige hertugdømmer, at opretholde afstanden mellem et simpelt grevskab, som Armagnac eller Albret, og et med pair-værdigheden beklædt grevskab, som Evreux, i visse tilfælde at

have ret til at bære det blå bånd eller i sit fem og tyvende år det gyldne vliess, at holde så mange pager og køreheste som en kurfyrste, at lade sig titulere *monseigneur* af den første præsident, at undersøge, om hertugen af le Maine havde ret til, ligesom siden 1458 greven af Eu, at gå tværs igennem den store sal, eller om han måtte gå langs med siderne. Hovedopgaven for lorderne var navigationsakten, testeden, herredømmet til søs, stilarternes fordrivelse, krigen med Frankrig. I Frankrig drejede alt sig fornemmelig om etiketten, i England om magten. De engelske peers havde et udbytte, de franske en skygge.

Kort sagt, lordernes hus i England har været et udgangspunkt, der i civilisationens anliggender er af uberegnelig vigtighed. Det har haft den ære at danne begyndelsen til en nation; det har været den første legemliggørelse af den folkelige enhedsidé.

Den engelske modstand, den almægtige dunkle magt er opstået i lordernes hus. Baronerne har ved en række af voldsomheder imod fyrsterne banet vejen for den endelige detronisering. Lordernes hus er nu for tiden lidt forbavset og nedslået over det, som det uden at ville eller vide det har gjort, så meget mere som det er uigenkaldeligt. Hvad er koncessioner? Erstatninger. Folket ved det meget godt. Jeg forlener, siger kongen. Jeg får tilbage, siger folket. Lordernes hus har troet at skabe peerernes forrettighed, det har fremkaldt borgernes ret.

Gribben Aristokrati har udruget ørneægget Frihed.

I vor tid er ægget sønderbrudt. Ørnen svæver højt i luften, gribben dør.

Aristokratiet ligger i de sidste trækninger, England bliver stort.

Men vi vil være retfærdige imod aristokratiet. Det har holdt kongedømmet stangen; det har været dets modvægt. Det har lagt despotismen hindringer i vejen; det har været dens skranke.

Vi vil takke hint og begrave denne.

3. Den gamle sal

Ved siden af Westminster Abbey stod et gammelt normannisk slot, som brændte under Henry III. Endnu findes to fløje af det. Edward VI placerede lordernes hus i den ene og Underhuset i den anden.

Hverken de to fløje eller de to sale eksisterer i deres gamle skikkelse, det er alt sammen ombygget.

Vi må her gentagende berøre, at mellem det nuværende og det forhenværende Overhus er der ingen lighed. Man har brudt det gamle slot ned, hvorved de gamle ceremonier for en del er afskaffet. Øksehuggene, der rettes mod bygningsværker, ryster samtidig sædvanerne og det opbevarede, og der falder ingen sten uden at rive en gammel lov med sig. Når man fører senatet fra en firkantet sal til en rund, så vil det antage en ny skikkelse. Forandring af muslingeskallen omdanner også slimdyret i samme.

Hvis man vil konservere en gammel menneskelig eller guddommelig indretning, en lovbog eller et dogme, et adels- eller præstevælde, så må man ikke anbringe noget nyt på det, ikke engang på hylsteret. Man må i det højeste lappe på det. Således er jesuitismen en lap på katolicismen. Man må behandle bygningerne som institutionerne.

Skygger må bo i ruiner. De forældede magter befinder sig ikke vel i et nyt dekoreret opholdssted. Til institutioner, der er forfaldne af ælde, passer kun forfaldne borge.

At beskrive det indre af lordernes gamle hus er at fremvise det ukendte. Historien er natten. I historien findes ingen mellemgrund. Alt, hvad der ikke er i teatrets forgrund,

forsvinder umiddelbart i mørket. Med borttagelsen af dekorationen bliver alt udvisket og glemt. Fortiden har et synonym: det ubekendte.

Peererne af England forsamledes som domstol i den store sal i Westminster og som lovgivende overhus i en dertil bestemt sal, der hed "Lordernes Hus", *House of the Lords*.

Foruden peerernes domstol, som kun samles på kronens opfordring, holdt også de to store engelske domstole, som står under peer-retten, men over alle andre retter, deres møder i Westminsters store sal. Den første domstol, som hvis præsident man tænker sig kongen, var overhofretten (*Kings Bench*), den anden var kanslerretten, hvor kansleren havde forsædet. Disse to endnu eksisterende domstole fortolkede lovene og forvandlede dem en smule. Dommernes kunst består i at bearbejde lovbogen således, at den bliver til jurisprudens, en virksomhed, som rimeligheden, så godt det lader sig gøre, fremkommer ved. Lovene blev altså på dette sted givet og udøvet. Hver af disse sale havde en hvælving af kastanjetræ, som spindelvævene ikke kunne hæfte ved; det er tilstrækkeligt, hvis de bliver hængende i lovene.

At samles som domstol og som hus er to ting. Denne dobbeltstilling bevirker den højeste magt. Det lange parlament, som begyndte den 3. november 1640, følte som en revolutionær fornødenhed at føre dette dobbelte sværd. Derfor erklærede det sig som peer-hus lige så vel med hensyn til den dømmende som med hensyn til den lovgivende magt.

Denne dobbeltmagt i lordernes hus var ældgammel. Vi har allerede berørt, at lorderne samledes som dommere i Westminster Hall og som lovgivere i en anden sal.

Denne anden sal, det egentlige Lordernes Hus, var lang og smal. Den havde kun sit lys fra fire dybtliggende vinduer højt oppe under taget og fra et over tronhimlen anbragt rundt vindue med seks ruder, og var om aftenen kun belyst med tolv lampetter, der var fastgjort i væggen. Senatets sal i Venedig var endnu mørkere. Disse almagtens ugler holder meget af at færdes i skyggen.

Over salen, hvor lorderne samlede sig, hævede sig en høj hvælving med firkantede afdelinger, hvis kanter var forgyldte. I Underhuset fandtes kun et fladt bjælkeloft. Alt har sin betydning i monarkiets bygningsværker. I den ene ende af lordernes lange sal var indgangen, og over for den var tronen. Nogle skridt fra indgangen var der en skranke, en slags grænseskel, der betegner det sted, hvor folket ophører og adelen begynder. På højre side af tronen var der en kamin, over hvilken der var anbragt et våbenskjold, og hvorpå der fandtes to marmorbasrelieffer, af hvilke det ene fremstillede Cuthwolfs sejr over briterne i året 572 og det andet grundridset af flækken Dunstable, som kun har fire gader, der svarer til de fire verdenshjørner. Tre trin førte til tronen, som kaldtes "den kongelige stol". Begge væggene langs med salen var dækket med uhyre tapeter, en gave fra Elisabeth, som i en billedrække fremstillede den spanske armadas skæbne fra dens afsejling fra Spanien indtil dens skibbrud på Englands kyst. De store skibskasteller var vævet af guld- og sølvtråde, som i tidens løb var blevet sorte. Op imod disse tapeter, der i regelmæssige afstande var afbrudt af lampetterne, stod til højre for tronen tre rækker bænke for hertugerne, marquierne og greverne. Disse bænke hævede sig amfiteatralsk og var adskilt ved gange. På

den første af disse bænkerækker sad hertugerne, på den anden marquierne og på den tredje greverne. Den hesteskoformede bænk for viscounterne stod overfor tronen, og bag denne fandtes to bænke for baronerne. På den øverste bænk til højre for tronen sad de to ærkebiskopper af Canterbury og York, på den mellemste bænk de tre biskopper af London, Durham og Winchester, på den nederste de andre biskopper. Imellem ærkebiskoppen af Canterbury og de andre biskopper er der den betydelige forskel, at han er biskop "af guddommeligt forsyn", mens de andre kun er det "af guddommelig tilladelse". Til højre for tronen sås en stol for prinsen af Wales, til venstre sæder for de kongelige hertuger og bag disse en ophøjet bænk for de unge mindreårige peers, som endnu ikke havde sæde i huset. Over alt så man en mængde liljer og på de fire vægge over peererne og over kongen det store engelske våben. Peerernes sønner og arvingerne til peer-værdigheden overværede møderne stående. På det firkantede rum mellem peerernes bænke og tronen lå fire uldsække, en lige for tronen, som kansleren sad på, en foran biskopperne, for statsrådets dommere, der havde sæde, men ingen stemme, en foran hertugerne og greverne, som statssekretærerne sad på, og en foran viscounterne og baronerne, hvor kronens og Parlamentets sekretærer havde plads, hos hvilke da de to undersekretærer skrev i en knælende stilling. Midt i salen stod et stort bord, overtrukket med klæde, der var belæsset med aktstykker, registre og folianter. Peererne sad i kronologisk orden efter grundlæggelsen af deres peer-værdighed. Ved skranken stod dørvogteren med den sorte stav.

Parlamentet behøvede kun at være samlet hvert syvende år.

Lorderne forhandlede hemmeligt for lukkede døre; Underhusets møder var offentlige.

Lordernes antal var ubegrænset; en udnævnelse af lorder var en forholdsregel, kongemagten truede med, et regeringsmiddel.

I begyndelsen af det attende århundrede var lordernes hus allerede meget talrigt. Det er senere blevet endnu større. Aristokratiets fortyndelse er politisk klogskab. Elisabeth begik vist en fejl, da hun indskrænkede peer-værdigheden til et antal af 65 lorder. En mindre talrig adel er så meget desto stærkere. Jo flere medlemmer en forsamling tæller, desto færre hoveder tæller den. Dette havde James II meget rigtigt betænkt, da han bestemte lordernes tal i Overhuset til 188. Under Anne udgjorde antallet, biskopperne medindbefattet, 207. Ved vigtige anledninger, og når lordernes hus skulle modtage en meddelelse fra kronen, plantede denne hele mængde i rober og parykker, dækkede med den kirkelige mitra eller den ridderlige fjerbaret, deres hoveders række langs med væggene, hvorpå man utydeligt så stormen ødelægge den spanske armada. Man kunne dermed tænke sig den storm, der truede Englands stænder.

4. Det gamle hus

Ceremonien i anledning af Gwynplaines optagelse i lordernes hus var foregået i en slags *clair obscur*.

Lord William Cowper havde ikke tilstedet, at man meddelte ham, lordkansleren, for nøjagtige enkeltheder om den unge lord Fermain Clancharlies vanskabte ydre, da han holdt det under sin værdighed at erfare, at en lord ikke var smuk, og ville føle sig nedværdiget ved den dristighed, en af hans undergivne kunne tage sig ved at give ham sådanne oplysninger. At være grim er fornærmeligt for en lord. På de få ord, som dronningen havde sagt ham desangående, havde lordkansleren indskrænket sig til det svar: "En adelsmands ansigt er hans adel". Dog havde han i det hele taget efter de gennemsete protokoller dannet sig en rigtig forestilling om hans udseende og taget sine forholdsregler derefter.

Den nye lords ansigt kunne let ved hans indtrædelse i huset vække nogen sensation. Det var af vigtighed at forhindre dette. Lordkansleren havde altså truffet sine forholdsregler. Han havde, for at undgå al opsigt og mulig forargelse, berammet lord Fermain Clancharlies optagelse til et aftenmøde. Lord William Cowper var selv meget nærsynet, og han havde derfor næppe lagt mærke til Gwynplaines grimhed; de to lorder, der fungerede som faddere, to næsten blinde oldinge, havde slet intet set.

Lordkansleren havde forsætlig valgt dem, og endnu mere, lordkansleren, som kun havde lagt mærke til Gwynplaines vækst og smukke holdning, havde erklæret ham for en ret smuk mand.

I det øjeblik, dørvogteren havde åbnet fløjdørene for Gwynplaine, havde kun nogle ganske så lorder indfundet sig i salen. Disse lorder var næsten alle gamle mænd. De gamle er i forsamlingerne altid de punktligste. På hertugernes bænk så man kun to hertuger, en ganske hvid og en ganske grå, Thomas Osborne, hertug af Leeds og Schomberg, en søn af den Schomberg, der var tysker af fødsel, på grund af marskalstaven franskmand og på grund af peer-værdigheden englænder, og som, efter at han som franskmand havde ført våben mod England, fordrevet ved det nantiske edikt, førte våben mod Frankrig som englænder. På bænken for de gejstlige lorder sad kun øverst oppe ærkebiskoppen af Canterbury, Englands primas, og nederst doktor Simon Patrick, biskop af Ely, i samtale med Evelyn Pierrepont, marquis af Dorchester, som forklarede ham forskellen imellem en skansekurv og en courtine og imellem en palisade og en fraise. Foruden disse sås endnu en del andre peers, der i forskellige grupper underholdt sig med hinanden om lignende vigtige genstande.

Det møde, som skulle finde sted, var et kongeligt, i hvilket kronen var repræsenteret ved kommissærer. Lordkansleren tog plads på sin uldsæk og husets embedsmænd indtog deres. Ærkebiskoppen af Canterbury rejste sig og holdt bønnen. Mødet begyndte. Gwynplaine var trådt ind for nogen tid siden, uden at man havde lagt mærke til ham. Da baronernes anden bænk, hvor hans plads var, stod tæt ved skranken, havde han kun nogle få skridt at gå. De to lorder, hans faddere, havde sat sig ned hver ved sin side af ham, hvorved hans person næsten aldeles blev skjult. Parlamentssekretæren oplæste med næsten hviskende stemme de den nye lord vedkommende aktstykker,

og lordkansleren havde forkyndt hans optagelse midt under den tummel, som i referaterne betegnes som "almindelig uopmærksomhed".

Gwynplaine sad tavs og med blottet hoved mellem de to gamle peers, lord Fitzwalter og lord Arundel.

Ved sin indtrædelse havde han i overensstemmelse med det vink, våbenkongen havde givet ham, og som de to faddere havde gentaget, hilst den "kongelige stol".

Dermed var det gjort. Han var lord.

Han var nået op på dette højdepunkt, denne vidunderlige tinde, hvis glans han hele sit liv igennem havde set sin lærer og mester Ursus ængsteligt bøje sig for.

Han stod på Englands strålende mørke punkt, på højden af det feudale bjerg, som Europa og historien har stirret på i seks århundreder. En skrækkelig glorie omkring en mørkets verden.

Hans indtrædelse, hans uigenkaldelige indtrædelse i denne glorie var sket.

Han var hjemme der, hjemme på sin stol som kongen på sin. Han var der, og intet kunne fremtidigt forhindre ham fra at være der.

Denne kongekrone, som han så under tronhimlen, var søsteren til hans egen krone. Han var denne trones peer.

Over for majestæten var han adelen; han var ringere, men havde lighed med den.

Hvad var han i går? En komediant. Hvad i dag? En fyrste. I går intet, i dag alt.

Det var en brat konfrontation af elendigheden og magten, som møder hinanden ansigt til ansigt i vor skæbne, og pludselig bliver de to halvdele af en og samme samvittighed, to spøgelser,

lykke og ulykke, som bemægtiger sig én og samme sjæl og rives om den – den patetiske deling af en forstand, en vilje, en hjerne, mellem to fjendtlige brødre, fattigdommens spøgelse og rigdommens spøgelse – Abel og Kain i et og samme menneske.

5. Højadelig sladder

Efterhånden blev husets bænke fyldt med lorderne. På dagsordenen stod afstemningen over den *bill*, ifølge hvilken den årlige dotation til Jørgen af Danmark, hertug af Cumberland, dronningens gemal, skulle forøges med 100.000 pund sterling. Desuden var det blevet meddelt huset, at forskellige af Hendes Majestæt stadfæstede poster ved kronens kommissærer skulle overbringes huset, hvilket gjorde dette møde til et "kongeligt". Peererne havde alle deres parlamentariske kappe over deres sædvanlige klædedragt. Denne kappe, som Gwynplaine også havde fået på, var ens for alle, kun at hertugerne havde fem, marquierne fire, greverne og viscounterne tre og baronerne to guldkantede hermelinsstriber.

Lorderne trådte ind i grupper. De var mødtes på gangene og fortsatte deres påbegyndte samtaler. Nogle kom alene. Kostumerne var festlige, deres holdning eller ord var det derimod ingenlunde. Ved indtrædelsen hilste alle tronen, alle disse på forskellig måde i politikken eller krigen berømte mænd, blandt hvilke der var flere, som England kunne være stolt af, spøgede og passiarede. Det var så at sige historien i negligé.

På mindre end en halv time var huset fuldtalligt. Dette var en selvfølge ved et kongeligt møde, men hvad der mindre var en selvfølge var konversationens livlighed. I huset, som nys endnu lå i en dyb søvn, herskede der en uro som i en opskræmt bikube. Dette var foranlediget ved de senest ankomne lorder. De bragte nyt med dem. Sælsomt! De peers, som havde været til stede fra

mødets åbning, vidste ikke, hvad der var foregået i samme, og de, som ikke var til stede, vidste det.

Flere af lorderne kom fra Windsor. På nogle timer var Gwynplaines eventyr rygtedes. Hemmeligheden er et net; når en maske revner, revner det hele. På grund af dette havde allerede om morgenen den hele historie om en genfundet peerværdighed på et fjællebodsteater og en som lord anerkendt lord vakt opsigt i de kongelige gemakker i Windsor. Først talte fyrsterne om det, derpå tjenerne. Fra hoffet havde begivenheden bredt sig ud i byen. Klokken syv anede man endnu intet om denne historie i London, klokken otte var Gwynplaine genstand for alles omtale! Kun de få punktlige lorder, der havde indfundet sig forinden mødets åbning, var uvidende om sagen. Derfor blev de, som sad rolige på deres bænke, levende tiltalt af de i en heftigere sindsbevægelse ankomne.

"Nå?" sagde Francis Brown, viscount af Mountacute, til marquien af Dorchester.

"Hvad er der?"

"Har De hørt det?"

"Hvilket?"

"Manden, der ler."

"Hvad er der på færde med ham?"

"De kender ikke manden, der ler?"

"Nej."

"Det er en klovn, en dreng med et umuligt ansigt, som var at se på markedet for to sous, en markskriger."

"Nå?"

"De har nu for nylig gjort ham til peer af England."

"De er selv manden, der ler, mylord Mountacute."

"Jeg spøger ikke, mylord Dorchester."

Og viscount Mountacute vinkede ad parlamentssekretæren, som rejste sig fra sin uldsæk, stadfæstede viscountens udsagn og meddelte sagens yderligere sammenhæng.

Den unge grev Annesley trådte hen til lord Eure, som kun havde to år tilbage at leve i, for han døde 1707.

"Mylord Eure!"

"Mylord Annesley?"

"Har De kendt lord Linnæus Clancharlie?"

"Ja."

"Som døde et sted i Schweiz?"

"Ja, vi var slægtninge."

"Som havde været republikaner under Cromwell og blev ved at være det under Charles II?"

"Republikaner? Ingenlunde. Han var misfornøjet. Det var en personlig strid mellem kongen og ham. Jeg ved fra sikker kilde, at lord Clancharlie ville have ladet sig forsone, hvis man havde gjort ham til kansler efter lord Hyde."

"De sætter mig i forbavselse, lord Eure. Mig har man sagt, at lord Clancharlie var en ærlig mand."

"En ærlig mand! Gives der da noget sådant? Unge mand, der findes ingen ærlige folk."

"Men Cato?"

"De tror på Cato?"

"Aristides da?"

"Man gjorde vel i at forvise ham."

"Men Thomas Morus?"

"Man gjorde vel i at hugge hovedet af ham."

"Og De mener, at lord Clancharlie var –"

"En mand af samme slags. I øvrigt gør en mand, som bliver i landflygtighed, sig kun latterlig."

"Han døde i landflygtigheden."

"Han blev skuffet i sine ærgerrige forhåbninger. Om jeg har kendt ham? Jeg var jo hans bedste ven."

"Ved De, mylord, at han i Schweiz giftede sig?"

"Jeg har hørt tale om det."

"Og at han har haft en søn i dette ægteskab?"

"Ja, som døde."

"Han lever."

"Han lever?"

"Han lever."

"Det er ikke muligt."

"Han lever virkelig, bevisligt, stadfæstet, anerkendt, indregistreret."

"Men så arver jo denne søn peeriet Clancharlie?"

"Han arver det ikke."

"Hvorfor ikke?"

"Fordi han allerede har arvet det. Sagen er afgjort."

"Afgjort?"

"Vend Dem engang om, mylord Eure. Han sidder bag ved Dem på baronernes bænk."

Lord Eure vendte sig om, men Gwynplaines ansigt skjulte sig under den tykke skov af hans hår.

"Ah!" sagde den gamle lord, som ikke så andet end hårene. "Han har allerede antaget den nye mode, han går ikke med paryk."

Grantham begav sig hen til Colepepper.

"Jeg kender én, som er blevet narret."

"Hvem da?"

"David Dirry-Moir."

"Hvorledes det?"

"Han er ikke mere peer."

"Hvorledes er det gået til?"

Og Henry Auverquerque, greve af Grantham, fortæller John, baron Colepepper, den hele "anekdote" om den svømmende flaske, der blev bragt til admiralitetet, comprachicos' pergament, det af Jefferies bekræftede *jussu regis*, konfrontationen i Southwarks torturkammer, stadfæstelsen af alle disse kendsgerninger ved lordkansleren og dronningen, aflæggelsen af testeden og endelig lord Fermain Clancharlies optagelse i begyndelsen af mødet, og de gjorde sig begge umage for at opdage den nye lords meget omtalte ansigt mellem lord Fitzwalter og lord Arundel, men uden at det lykkedes dem bedre end lord Eure og lord Annesley.

Gwynplaine sad forresten, enten ved et tilfælde eller fordi hans af lordkansleren instruerede faddere havde sørget for det, således i skyggen, at han undgik de nysgerriges blikke.

"Hvor? Hvor er han?"

Dette udråb hørtes af alle de ankomne, men ingen kunne få øje på ham. Nogle, som havde set Gwynplaine i Green-Box, var især nysgerrige, skønt forgæves. Ligesom man undertiden meget forsigtigt forskanser en ung pige bag en flok gamle damer, således var Gwynplaine ligesom indhyllet af flere uigennemtrængelige, gamle, skrøbelige og ligegyldige lorder.

Fra hånd til hånd vandrede afskrifter af det af tre linjer bestående brev, som. efter hvad man sagde, hertuginde Josiane

havde sendt sin søster, dronningen, som svar på Hendes Majestæts befaling, at ægte den nye peer, Clancharlies retmæssige arving. Dette brev lød således:

> "Madame! Det kommer mig i grunden ret tilpas. Lord David vil nu kunne være min elsker. *Josiane*."

Dette ægte eller falske brev gjorde en begejstrende virkning.

En ung lord, Charles af Oknhampton, baron Mohun, af det parti, som ikke bar paryk, gennemlæste det henrykt gentagne gange.

Lewis de Duras, greve af Feversham, en englænder, som havde fransk esprit, betragtede Mohun smilende.

"I sandhed," råbte lord Mohun, "den kvinde havde jeg lyst til at ægte!"

Og de to lorders naboer hørte følgende samtale mellem Duras og Mohun:

"Ægte hertuginde Josiane, lord Mohun!"

"Hvorfor ikke?"

"Det hører der mod til."

"Man vil blive lykkelig!"

"Men ikke være ene om det."

"Er man det nogensinde?"

"De har ret, lord Mohun. Hvad damerne angår, må vi alle lade os nøje med, hvad de andre levner os. Hvem tør rose sig af at være den første?"

"Måske Adam."

"Ikke engang han."

"I sandhed, Satan!"

"Min bedste," sluttede Duras samtalen, "Adam, den tåbe, giver kun sit navn til det. Han har endosseret menneskeslægten. Kvinden er Djævelens eget værk."

Den meget lovkyndige Hugo Cholmley, greve af Cholmley, blev interpelleret af Nathanuel Crew, som var peer på to måder, nemlig verdslig peer som baron Crew og gejstlig peer som biskop af Durham.

"Er det muligt?" sagde Crew.

"Er det regelmæssigt?" sagde Cholmley.

"Denne nye peers udnævnelse er sket udenfor huset," begyndte biskoppen igen, "men man påstår, at der findes præcedens."

"Ja, lord Beauchamp under Richard III og lord Chenay under Elisabeth."

"Og lord Broghill under Cromwell."

"Cromwell regnes ikke med."

"Hvad mener De om den hele sag?"

"Der lader sig adskilligt sige om det."

"Mylord, greve af Cholmley, hvorledes vil denne unge Fermain Clancharlie komme til at rangere her i huset?"

"Hr. biskop, da den gamle rangfølge er blevet forstyrret under republikken, så vil Clancharlie nu få sin plads som peer mellem Barnard og Somers. Ved afstemningen vil lord Fermain Clancharlie altså være den ottende, der svarer."

"Virkelig? En komediant fra fjælleboden!"

"Sagen i og for sig forundrer mig slet ikke, hr. biskop. Man har hørt sådanne ting før, ja endnu mere forbavsende. Blev ikke krigen mellem den hvide og den røde rose forkyndt i Bedford den l. januar 1399 med den pludselige udtørring af floden Ouse?

Men når en flod kan udtørres, kan så ikke en adelig komme i en underordnet stilling? Ulysses, kongen af Ithaka, måtte drive alle slags håndteringer. Fermain Clancharlie er i sin komediantskikkelse blevet ved at være lord. Kjolens simpelhed berører ikke blodets adel. Men imod testedens aflæggelse og udnævnelsen til peer uden for mødet kan der, selv om det i grunden er lovligt, rejses indvendinger. Jeg er af den mening, at man må enes om, hvor vidt der senere vil være anledning til at interpellere lordkansleren desangående på lovformelig måde."

Og biskoppen tilføjede:

"Det være som det vil, så er denne historie det mest eventyrlige, man har oplevet siden grev Gasbodus' tid."

Gwynplaine, manden, der ler, værtshuset Tadcaster, Green-Box, *Det besejrede Kaos*, Schweiz, Chullon, comprachicos, forvisningen, skamferingen, republikken, Jefferies, James II, *jussu regis*, den i admiralitetet åbnede flaske, lord Linnæus faderen, lord Fermain den retmæssige søn, lord David, de formodede konflikter, hertuginde Josiane, lordkansleren, dronningen, alt dette løb fra bænk til bænk. Sladderen er en løbeild. Man repeterede i et væk enkelthederne. Den eventyrlige begivenhed fremkaldte i huset en hvisken, der ikke ville tage nogen ende. Gwynplaine hørte fra sit skjul denne utydelige summen uden at vide, at han selv var genstanden for samme.

Uroligheden i et hus hindrer lige så lidt at et møde går sin gang, som støvet hindrer en hærafdeling i at marchere. Dommerne, der i overhuset kun er simple bisiddere, som kun tør tale, når de bliver spurgt, havde indtaget deres pladser på den anden uldsæk og statssekretærerne deres på den tredje. På de tre bænke havde hver lord indtaget sin plads. Næsten alle

biskopper var fraværende. Hertugerne var mødt talrigt, men hverken Howard, hertug af Norfolk, eller Talbot, hertug af Shrewsbury, havde indtaget deres sæder, da de var katolikker, ikke heller Churchill, hertug af Marlborough, der var i krig og i dette øjeblik slog franskmændene. Skotske hertuger fandtes der dengang ikke, da Queensbury, Montrose og Roxbourghe først blev optaget 1707.

6. Oprørte mennesker er værre end den oprørte sø

Lordkansleren tog ordet:

"Mylords! Efter at huset i flere dage har forhandlet lovforslaget angående forhøjelsen af Hans kongelige Højhed prinsgemalens apanage med 100.000 pund sterling og debatten er udtømt og sluttet, vil der nu blive skredet til afstemning, og ifølge forretningsordenen vil der blive begyndt med det yngste medlem af baronernes bænk. Enhver lord vil ved navneopråbet behage at rejse sig og svare "tilfreds" eller "ikke tilfreds". Det står enhver frit for at motivere sin afstemning, hvis han vil. Sekretær, begynd navneopråbet!"

Parlamentssekretæren åbnede stående en stor, på en forgyldt pult liggende foliant, som indeholdt navneregisteret.

Det yngste medlem af huset var dengang lord Herwey. Da sekretæren nævnte hans navn, rejste han sig og svarede: "Tilfreds!" og dette blev gentaget af de øvrige lorder indtil turen kom til den ottende. Sekretæren råbte dennes navn. "Mylord Fermain Clancharlie, baron til Clancharlie og Hunkerville."

Gwynplaine rejste sig og sagde: "Ikke tilfreds!"

Alle hoveder vendte sig mod hans plads. Gwynplaine stod der, stærkt belyst af de på begge tronens sider opstillede kandelabre.

Gwynplaine havde pålagt sig denne selvovervindelse, som i nødsfald var blevet ham mulig. Ved en viljesanstrengelse, som den, der vil udfordres for at tæmme en tiger, var det lykkedes ham et øjeblik at forvandle sit ansigts skæbnesvangre grin til dyb alvor. Nu lo han ikke, men det kunne ikke blive af lang varighed. Modstanden mod det, der er vor lov eller vor skæbne,

er kort. Undertiden modsætter vandet sig tyngdens lov, svulmer op til en skypumpe og bliver til et bjerg, men under den betingelse, at det atter må synke. En lignende kamp foregik i Gwynplaines indre. For et øjeblik havde han ved en vidunderlig viljeskraft lagt sin sjæls mørke slør over sin pande, dog ikke for stort længere tid end den, lynet behøver. Hans udseende var derfor ikke mindre rædselsfuldt.

"Hvad er det for en mand?" råbte man.

En ubeskrivelig rædsel greb alle de tilstedeværende. Denne skov af hår, disse sorte fordybninger under brynene, dette gennemborende blik fra et øje, som man ikke så, disse vilde træk i et ansigt, på hvilket lys og skygge blandede sig på en gruopvækkende måde, var overraskende. Det overgik al beskrivelse. Man havde talt meget om Gwynplaine, men det var skrækkeligt at se ham. Selv de, som var forberedte på det, var ikke forberedte på dette. Man tænker sig guderne forsamlede om aftenen ved et muntert måltid, og at da Prometheus' af gribben sønderrevne ansigt pludselig viser sig på himlen som en måne. Olympen, som opdager Kaukasus! Hvilket billede! Unge og gamle stirrede med åben mund på Gwynplaine.

En af hele huset højtagtet olding, som havde set og hørt meget og var udset til hertug, Thomas, greve af Wharton, rejste sig forskrækket.

"Hvad skal det sige?" råbte han. "Hvem har ført dette menneske herind? Bring dette menneske ud!"

Og hovmodigt spurgte han Gwynplaine:

"Hvem er De? Hvorfra kommer De?"

Gwynplaine svarede:

"Fra dybet."

Og med korslagte arme betragtede han lorderne.

"Hvem jeg er? Jeg er fattigdommen. Mylords, jeg har et ord at tale med Dem."

Man gyste og tav. Gwynplaine fortsatte:

"Mylords, De svømmer ovenpå. Det er godt. Man må antage, at Gud har sine grunde til det. De har rigdommen, magten, glæden, den udelte nydelse, den umådelige ignoreren af andre. Lad så være. Men under Dem gives der også noget, måske også over Dem. Mylords, jeg kommer for at meddele Dem noget nyt: Menneskeslægten eksisterer."

Forsamlinger er som børnene. Uforudsete tilfælde er en attrap, som de er bange for, og som de dog glæder sig over. Undertiden synes en springfjeder at røre sig, og man ser en djævel springe op fra åbningen. Således gik det i Frankrig med Mirabeau, som også var vanskabt.

Gwynplaine følte sig i dette øjeblik mærkværdig stor. En menneskeskare, som man taler til, er som en trefod. Man står så at sige på en af sjæle dannet tinde. Under hælen skælver menneskelige følelser. Gwynplaine var ikke længere den mand, der i den forgangne nat et øjeblik næsten var tilintetgjort.

Tågerne af denne pludselige ophøjelse, som havde forvirret ham, havde fordelt sig og var blevet gennemsigtige, og i det, som forfængeligheden havde forført ham til, så han nu en åbenbaring. Hvad der først havde fornedret ham, ophøjede ham nu. Han var oplyst af et af disse stærke lyn, som slår ned fra pligtfølelsen.

Fra alle sider omkring Gwynplaine råbte man:

"Hør! Hør!"

Det lykkedes ham imidlertid ved overmenneskelig anstrengelse af sine muskler på sit ansigt at fastholde det strenge og mørke udtryk, under hvilket den grinende latter stejlede som en vild hest, der står i begreb med at rive sig løs. Han begyndte igen:

"Jeg er den, der kommer fra dybet, mylords. De er de store og de rige. Det er farligt. De drager Dem natten til nytte, men vogt Dem. Der gives en stor magt, morgenrøden. Dæmringen er uovervindelig. Den vil komme. Den kommer. Den bærer dagens uimodståelige kast i sig. Og hvem vil forhindre denne slynge i at kaste solen op på himlen? Solen er rettigheden. De er forrettigheden. Vogt Dem. Den sande herre i huset vil banke på døren. Hvem er forrettighedens fader? Tilfældet. Og hvem er dens søn? Misbrugen. Hverken tilfælde eller misbrug er af varighed. De har begge en slem fremtid. Jeg advarer Dem. Jeg anklager Deres lykke for Dem. Den består i andres ulykke. De har alt, og dette alt dannes af de andres intet. Mylords, jeg er en advokat, som fortvivler og forsvarer den opgivne sag. Denne sag vil Gud omsider vinde. Jeg er intet andet end en stemme. Menneskeslægten er en mund, og jeg er dens røst. De skal høre den. Jeg fremstår for Dem, peers af England, for at åbne folkets store retssal, denne suveræns, som er en stakkels synder, denne domfældtes, som er dommeren. Jeg segner under byrden af det, som jeg har at sige. Hvor skal jeg begynde? Jeg ved det ikke. Af lidelsernes umådelige fordeling har jeg opsamlet mit uhyre adspredte forråd. Hvad skal jeg nu gøre med det? Det nedbøjer mig, og jeg slynger det vildt fra mig. Havde jeg forudset dette? Nej! De forbavses, og jeg også. I går var jeg en bajads, i dag er jeg en lord. O, dybt skjulte spil! Af hvem? Af det ubekendte. Vi

må alle skælve. Mylords, hele den blå himmel er på Deres side. De ser kun herligheden af dette uhyre verdensalt. Erfar af mig, at det også har skygger. Blandt Dem hedder jeg lord Fermain Clancharlie, men mit virkelige navn er et navn, som føres af de fattige, Gwynplaine. Jeg er en elendig, som ved en konges luner er skåret af det samme tøj, de store laves af. Dette er min historie. Flere iblandt Dem har kendt min fader. Jeg har ikke kendt ham. Han står i forbindelse med Dem fra sin feudale side, jeg tilhører ham gennem hans forvisning. Hvad Gud gør, er vel gjort. Jeg er blevet kastet i afgrunden. I hvilken hensigt? For at jeg skal se ned i dens dyb. Jeg er en dykker og bringer perlen Sandhed med derfra. Jeg taler, fordi jeg ved, De vil kunne forstå mig, mylords. Jeg har lidt. Jeg har set. Lidelsen, nej, den er intet tomt ord, mine herrer lykkelige. I fattigdommen er jeg opvokset. Om vinteren har jeg skælvet af kulde, jeg har smagt hungeren, jeg har tålt foragten, jeg har haft pesten, jeg har tømt forhånelsens bæger. Og for Dem vil jeg spytte i det, og denne jammerens udgydelse vil stænke Deres fødder og flamme op. Jeg har vaklet, forinden jeg lod mig føre til denne plads, hvor jeg sidder, for mine pligter ligger et andet sted, og mit hjerte er ikke her. Hvad der er foregået i mig, vedkommer ikke Dem. Da dørvogteren af den sorte stav kom til mig fra den kvinde, som De kalder dronning, var det et øjeblik min tanke at sige nej. Men det forekom mig, at Guds dunkle hånd drev mig til denne side, og jeg adlød. Jeg følte, at jeg måtte træde op iblandt Dem. Hvorfor? For mine pjalters skyld fra i går. For at tage ordet mellem de mætte havde Gud samlet mig med de hungrige. O, forbarm jer! I kender ikke denne skæbnesvangre verden, I tror at høre til. I er så høje, at I står uden for den. Jeg skal sige jer,

hvorledes det forholder sig. Jeg har erfaring. Jeg hæver mig under byrden. Jeg kan sige jer, hvor hårdt I trykker. I, som er herrerne, I ved, hvad I er? Ser I, hvad I gør? Nej. Ak, alt er skrækkeligt. I en nat, en stormfuld nat, er jeg som ganske lille, forstødt, forældreløs, alene draget ind i denne umådelige skabning, i denne dunkelhed, som I kalder samfundet. Det første, som jeg så, var loven i form af en galge, det andet rigdommen, jeres rigdom i form af en ihjelfrossen og udsultet kvinde. Det tredje fremtiden i form af et med døden kæmpende barn. Det fjerde det gode, det sande, det retfærdige i skikkelse af en vagabond, der ikke havde nogen anden staldbroder og ven end en ulv."

I dette øjeblik følte Gwynplaine, grebet af den dybeste bevægelse, at gråden var nær ved at kvæle ham, hvilket foranledigede, at han brast ud i en forfærdelig latter.

Smitten påfulgte umiddelbart. Der havde lejret sig en sky over forsamlingen. Den kunne bryde ud i forfærdelse, den brød ud i glæde. Latteren, dette muntre vanvid, greb huset.

Kongernes latter ligner gudernes; den har altid en blanding af grusomhed. Lorderne begyndte at spotte. Hån skærper latteren. Man beklappede taleren og fornærmede ham. Et virvar af lystige udråb, en livlig, sønderknusende hagl strømmede ned over ham.

"Bravo, Gwynplaine! Bravo, leende mand! – Bravo, Green-Box-grimasse! – Du giver en forestilling! Godt! Snak væk! – Det et en morsom fyr! – Kan det dyr le! – God morgen, Harlekin! – Vivat, lord Klovn! – Han vil holde taler! – Det er en peer af England, ej, ej! – Bliv ved! – Nej! Nej! – Jo! Jo!"

Lordkansleren var ilde faren.

En døv lord, James Butler, hertug af Ormond, dannede med sin hånd for øret et hørerør og spurgte Charles Beauclerk, hertug af Saint Albans:

"Hvorledes stemte han?"

Saint Albans svarede:

"Ikke tilfreds."

"Nå," sagde Ormond, "det tror jeg gerne, med *det* ansigt!"

Veltalenheden er et bidsel; når det går itu, bliver auditoriet rasende og slår bagud, indtil taleren er løftet af sadlen. At stramme tøjlen synes et hjælpemiddel uden at være det. Hver taler forsøger det instinktmæssigt, også Gwynplaine. Han betragtede et øjeblik den leende forsamling.

"I forhåner elendigheden," råbte han. "Stille, peers! Dommere, hør forsvarstalen! O, jeg besværger jer, hav medlidenhed. Medlidenhed, med hvem? Med jer selv. Hvem er I fare? Det er I. Ser I ikke, at I er på en vægtskål, og at jeres magt ligger i den ene skål og jeres ansvarlighed i den anden? Gud vejer jer. O, le ikke! Tænk efter! Denne vægtskålens svæven er samvittighedens bæven. I er ikke slette. I er mennesker som de andre, hverken bedre eller værre. I holder jer for guder. Bliv syg i morgen, og I vil se jeres guddommelighed i febergysen. Vi er lige så meget værd som alle I. Jeg henvender mig til de ærlige hjerter, der findes sådanne her; til de begavede hoveder, der findes sådanne her; til de ædle sjæle, der findes sådanne her. I er fædre, sønner og brødre, følgelig er I ofte blevet rørte. Den iblandt jer, der i morges har set sit unge barn vågne, er god. Hjerterne er de samme. Menneskeheden er kun ét hjerte. Mellem undertrykkerne og de undertrykte er der ingen anden forskel end stedet, som de står på. Jeres fødder træder på

hoveder; det er ikke jeres skyld; det er det selskabelige Babels. Det er en mangelfuld, faldefærdig bygning. Den ene etage trykker på den anden. Hør, hvad jeg siger jer! Vær broderlige, fordi I er mægtige. Vær blide, fordi I er store. Hvis I vidste, hvad jeg har set. Ak! Hvilken kval hersker i dybet. Menneskeslægten ligger i fængsel. Hvor mange fordømte, som er uskyldige! Der mangler lys, luft, dyd; man håber ikke, og, hvad der er det værste, man venter.

Aflæg jeres regnskab for al den jammer. De lovmæssige straffes strenghed er forfærdelig. Jeg udtaler mig lidt på lykke og fromme og vælger ikke. Først i går så jeg, som jeg her står, en lænket nøgen mand med sten på sit bryst dø under torturen. Ved I det? Nej. Hvis I vidste, hvad der foregår, så ville ingen af jer vove at være lykkelig. Hvem har været i Newcastle-on-Tyne? I bjergværkerne, der er der folk, som tygger kul for at fylde deres maver og bedrage hungeren. I grevskabet Lancaster er Ribblechester af fattigdom blevet fra en stad til en landsby. Jeg finder ikke, at prins Jørgen af Danmark trænger til endnu hundredetusinde guineas. Jeg vil hellere optage den syge fattige i hospitalet uden at forpligte ham til i forvejen at betale sin begravelse. I Caërnavon, i Traitmaur som i Traith-Bichon er de fattiges usselhed gruopvækkende. I Strafford er man af pengemangel ude af stand til at udtørre sumpen. Klædefabrikkerne i hele Lancashire er lukkede. Over alt er der arbejdsløshed. Ved I, at sildefiskerne i Harlech spiser græs, når fangsten mislykkes? Ved I, at der i Burton-Lazers endnu findes spedalske, der bliver jaget som vildt, og som man skyder på, når de forlader deres smuthuller? I Ailesbury, en by, en af jer er lord af, ophører hungersnøden aldrig. I Perrekridge i Coventry, hvis

domkirke I nu lige før har voteret, og hvis biskop I med det samme har beriget, har man ingen sengeklæder i hytterne, og man graver huller i jorden, man lægger børnene at sove i, så at de i stedet for at begynde med vuggen, begynder med graven. Disse ting har jeg set. Ved I, mylords, hvem der betaler skatterne, som I bevilger? De døende! Ak! De bedrager Dem. De er på en afvej. De forøger de fattiges fattigdom for at forøge de riges rigdom. Man burde gøre det modsatte. Hvorledes? Tage fra arbejderen for at give det til lediggængeren, tage fra de forsultne for at give det til de mættede, tage fra den trængende for at give det til fyrsten! Ja, jeg har gammelt republikansk blod i mine årer. Jeg gyser. I forøger skattebyrden til bedste for tronen. Læg mærke til de love, som I vedtager. Læg mærke til den masse, der krymper sig, og som I søndertræder. Se ned. O, store, der gives små; hav medlidenhed, ja, hav medlidenhed med jer selv, for mængden ligger i dødskampen, og den nederst liggende bringer, når han dør, den øverst liggende døden. Er I egoister? Så frels de andre. Skibets undergang er ingen passager ligegyldig. Der gives intet skibbrud for den ene, uden at den anden drukner. Vid, dybet er for alle."

Latteren fordoblede sig og blev uimodståelig. Forresten var denne ordbram tilstrækkelig til at opmuntre en forsamling.

At være komisk i det ydre, tragisk i det indre, en dybere, mere ydmygende oval findes der ikke. Således gik det Gwynplaine. Hans ord ville virke på én måde, hans ansigt virkede på den modsatte. Det var en frygtelig tilstand. Pludselig antog hans stemme en hvislende lyd.

"De er lystige, disse mennesker. Godt. Ironien stiller sig over for dødskampen. Hånlatter overdøver dødsrallen. De er

almægtige. Nå, vi vil få det at se. Ha! Jeg er en af deres. Jeg er også en af jeres, stakler! En konge har solgt mig, en fattig har taget sig af mig. Hvem har lemlæstet mig? En fyrste. Hvem har helbredet og næret mig? En hungrende. Jeg er lord Clancharlie, men jeg bliver ved at være Gwynplaine. Jeg er besvogret med de store, men jeg hører til de små. Jeg er blandt dem, der nyder, og med dem, som lider. Ja, dette samfund er falskt. En dag vil det sande samfund komme. Da vil der ikke mere findes nogen adelig, men frie mennesker, ingen herrer, men fædre. Det er fremtiden. Ingen underkastelse mere, ingen fornedrelse, ingen uvidenhed, ingen mennesker som lastdyr, ingen hofmænd, ingen trælle, ingen konger. Lys! Imidlertid står jeg her. Jeg har en rettighed, jeg benytter den. Er det en rettighed? Ikke når jeg udøver den for mig selv, men når jeg udøver den for alle. Jeg vil tale til lorderne, da jeg er en af dem. O, mine brødre fra dybet, jeg skal fortælle lorderne om jeres nød. Jeg stiller mig her for Dem med folkets håndfuld af pjalter og udøser trællenes jammer for herrerne, og De, de begunstigede og anmassende, vil ikke mere kunne løsrive dem fra erindringen om de ulykkelige; de, fyrsterne, vil ikke mere kunne befri Dem fra de fattiges pinsler, og så meget desto værre, når det er utøj, og så meget desto bedre, når det sætter sig på løver!"

Her vendte Gwynplaine sig til de knælende undersekretærer, som skrev ved den fjerde uldsæk.

"Hvad er det for folk, som knæler der? Hvad bestiller I? Stå op, I er mennesker."

Denne pludselige apostrof til undergivne, som en lord ikke engang tør lægge mærke til, satte kronen på munterheden. Man havde råbt bravo, nu råbte man hurra. Bifaldet gik over til

trampen med fødderne. Man kunne have troet, man var i Green-Box; kun at latteren i Green-Box var en triumf for Gwynplaine, her tilintetgjorde den ham. Spotten bestræber sig for at ødelægge. Menneskenes latter gør undertiden alt muligt for at myrde nogen.

Latteren var blevet til en voldshandling. Det regnede ned med hånlige bemærkninger. Forsamlinger er dumme nok til at ville være åndrige. Deres tåbelige hånlatter ignorerer kendsgerningerne i stedet for at undersøge dem og fordømmer spørgsmålene i stedet for at løse dem. En tildragelse er et spørgsmålstegn. At le ad den er det samme som at le ad en gåde. Den alvorlige sfinks står bagved.

Man hørte de mest modsigende udråb:

"Stille! Stille! – Videre! Videre!"

William Farmer, baron Leimpster udslyngede imod Gwynplaine den fornærmelse, som Ryc-Quiney udslyngede mod Shakespeare:

"*Histrio! Mima!*"

Lord Vaughan råbte:

"Vi er hensatte i den fabelagtige tidsalder, da dyrene kan tale."

"Lad os høre på Bileams æsel!" tilføjede lord Yarmouth, der havde det skarpsindige fysiognomi, som fremkommer ved en tyk næse og en skæv mund.

"Rebellen Linnæus tugtes i sin grav. Sønnen er faderens straf!" sagde John Hough, biskop af Lichfield og Coventry, hvis indtægter Gwynplaine før havde sigtet til.

"Han lyver," forsikrede lord Cholmley, den lovkyndige lovgiver. "Hvad han kalder tortur, er en stærk, men meget god

straf. I England eksisterer ingen tortur."

Thomas Wentwort, baron Raby, udbrød heftigt til kansleren:

"Mylord kansler, hæv mødet."

"Nej! Nej! Lad ham blive ved! Han morer os! Hip! Hip! Hip! Hurra!" råbte de unge lorder; deres munterhed var raseri.

"I fjælleboden med Gwynplaine!" sagde Rochester.

"Ned med ham!" råbte Thanet.

Viscount Hatton tog en penny op af lommen og kastede den til Gwynplaine, og en mængde andre lorder klappede og råbte bravo af fuld hals.

Det var en dæmonisk latter, der overdøvede Gwynplaines ord. Man hørte kun et:

"Tag jer i agt!"

Ralph, hertug af Montagu, en ung flødeskæg, som først for nylig havde forladt Oxford, steg ned fra hertugernes bænk og stillede sig med korslagte arme hen foran Gwynplaine. På en klinge befinder sig et sted, som skærer bedst, og hver stemme har en tone, som er mest fornærmelig. Montagu antog denne tone, lo Gwynplaine hånligt i ansigtet og skreg:

"Hvad siger du?"

"Jeg forudsiger," svarede Gwynplaine.

En ny latter brød ud, som harmen brummede bassen til. En af de mindreårige peers, Lionel Cronfaild Sachwilte, greve af Dorset og Middlesex, rejste sig uden at le alvorlig fra sin plads, som det sømmer sig en tilkommende lovgiver, betragtede Gwynplaine, uden at sige et ord, med sit friske tolvårige ansigt og trak på skuldrene. Dette bevægede biskoppen af Saint-Asaph til, idet han pegede på Gwynplaine, at sige til biskoppen af Saint David:

"Det er narren!" og idet han derpå pegede på barnet: "Det er den vise."

Fra det vilde kaos af spot hørtes forvirrede råb:

"Gorgonfjæs! – Hvad skal alt det til? – Det er en fornærmelse mod huset! – Ham har der aldrig været set mage til! – Fy! Fy! – Hæv mødet! – Nej, lad ham tale ud! – Tal, bajads!"

Lord Lewis de Duras holdt hænderne i siden og råbte:

"Å, hvor latteren er velgørende! Mit mellemgulv er rystet. Jeg foreslår følgende takkevotum: Lordernes hus takker Green-Box."

Gwynplaine havde, som man vil erindre sig, drømt om en anden modtagelse.

Hvem der over en svimlende afgrund i sandet har kravlet op ad en stejl, hensmuldrende brink, hvem der under sine hænder, sine negle, sine albuer, sine knæ, sine fødder har følt støttepunktet glide og svinde, hvem der på denne genstridige højde i angsten for at glide ud er rutsjet ned i stedet for at skride fremad, hvem der har følt visheden om skibbruddet, jo mere han trængte opad mod højdepunktet, hvem der ved hver bevægelse, han gjorde for at redde sig ud af faren, mere og mere styrtede sig i den, hvem der i bevidstheden om afgrundens frygtelige nærhed og under den skrækkelige gennemisnen i alle sine lemmer har følt det åbne gab under sig, den har oplevet, hvad Gwynplaine oplevede.

Han følte det stykke vej, han havde tilbagelagt, styrte sammen under sig, og hans tilhørerkreds var en afgrund.

Der er altid én til stede, som udtaler det ord, hvori alt er sammenfattet.

Lord Scarsdale gengav forsamlingens indtryk i det ene udråb:

"Hvad vil det uhyre her?"

Bestyrtet og oprørt hævede Gwynplaine sig som i en sidste kamp. Han stirrede stift på dem alle.

"Hvad jeg vil her? Jeg vil være skrækkelig! Jeg er et uhyre, siger I. Nej, jeg er folket. Jeg er en undtagelse? Nej, jeg er hvermand. I er undtagelsen. I er drømmeskikkelsen, og jeg er virkeligheden. Jeg er mennesket. Jeg er den forfærdelige mand, der ler. Hvad ler han ad? Ad jer, ad sig selv, ad alt. Hvad betyder hans latter? Jeres forbrydelse og hans kval. Denne forbrydelse, denne kval kaster han jer i ansigtet. Jeg ler, det vil sige: jeg græder."

Han holdt inde. Latteren fortsatte, men svagt. Han kunne gøre sig håb om en tilbagevendende opmærksomhed. Han trak vejret og fortsatte:

"Denne latter på min pande, en konge har præget den på den. Denne latter udtrykker den almindelige fortvivlelse. Denne latter betyder had, nødtvungen tavshed, raseri, fortvivlelse. Torturens pinsler har frembragt den; det er en lattertvang. I holder mig for en undtagelse! Jeg er et symbol. O, I almægtige dårer, åbn øjnene! Jeg er en personifikation af alt. Jeg forestiller menneskeheden, således som dens herrer har lavet den. Mennesket er en lemlæstet. Hvad man har gjort mod mig, har man gjort mod den hele menneskeslægt. Man har for den lemlæstet ret og retfærdighed, sandheden, fornuften, forstanden, som hos mig øjne, næse og øren; ligesom mit, har man opfyldt dens hjerte med en kloak af harme og smerte og lagt en masse af tilfredshed over dens ansigt. Biskopper, peers og fyrster! Folket er den dybt lidende, som ler med ydersiden. Mylords, jeg siger Dem, dette folk er jeg. I dag undertrykker I

det, i dag forhåner I mig. Men fremtiden er et mørkt tøvejr. Hvad der nu er sten bliver bølge. Det tilsyneladende faste bliver oversvømmet. Et brag – og alt er forbi. Der vil komme en time, da en krampetrækning vil bryde jeres åg, da et hyl vil besvare jeres hån. Denne time var allerede kommet – du tilhører den, min fader – denne Herrens time var kommet og hed republik. Man har forjaget den, og den vil komme igen. Husk på, at imidlertid er rækken af de med sværdet bevæbnede konger blevet afbrudt af den med øksen bevæbnede Cromwell. I skælver! De ubestikkelige løsninger nærmer sig, de afklippede klør vokser frem igen, de udrevne tunger flyver afsted og bliver til ildtunger, som udstrøede i mørkets vinde bliver ved at hyle i en uendelighed. Folket kommer, siger jeg jer, mennesket fremstiger, det er endens begyndelse, det er katastrofens blodige morgenrøde, og det er skjult i den latter, som I ler ad. London er en evig jublen. Lad gå. England er et glædesråb fra den ene ende til den anden. Ja. Men fornem det: Alt hvad I ser, er jeg. I har fester, det ler jeg ad. I har offentlige forlystelser, det ler jeg ad. I har ægteskaber, salvelser og kroninger, det ler jeg ad. I har fødsler af prinser, det ler jeg ad. I har tordenen over jer, det ler jeg ad."

Hvor var det muligt at modstå længere? Latteren begyndte på ny, denne gang overvældende. Af al lava, som den menneskelige munds krater udspyr, er glæden den mest fortærende. På en lystig måde at stifte fortræd, det er en smitte, som massen aldrig modstår. Ikke alle henrettelser foregår på skafottet, og hvor mennesker er samlet i mængde eller i en forsamling, der har de altid en almægtig bøddel i deres midte, spotten. Ingen kval kan sammenlignes med den ulykkeliges, der gøres

latterlig. Denne kval udstod Gwynplaine. Munterheden haglede ned over ham som en sten- eller kugleregn. Han var en bold, en stråmand, et tyrkerhoved, en skive. Man sprang op, man råbte *da capo*, man trampede med fødderne, man tog fat i hinanden. Stedets hellighed, respekten for purpuret og hermelinen, parykkernes folieformat udøvede ingen modstandskraft. Lorderne lo, biskopperne lo, dommerne lo. På oldingenes bænk forsvandt rynkerne, og de unges bænk sprak af latter. Ærkebispen af Canterbury stødte ærkebispen af York med albuen, Henry af Conton, ærkebiskop af London, holdt sig i siderne, lordkansleren slog øjnene ned for at skjule sin latter, og ved skranken lo ærbarhedens statue, dørvogteren af den sorte stav.

Gwynplaine var blevet bleg; han stod med korslagte arme og følte sig som tilintetgjort af denne til vanvid grænsende larm og jubel, der afgjorde hans skæbne. Denne tankeløse og suveræne spot knuste ham til støv. Enhver modstand var umulig. Hvad der i Green-Box ville have været en triumf for ham var nederlag og fald i lordernes hus. Hvad der var bifald, blev her til forbandelse.

En forsamling grebet af lystighed, er som et skib, der har mistet sit kompas. Man vidste ikke mere, hvad man ville, eller hvad man gjorde. Mødet måtte hæves. På grund af det forefaldne udsatte lordkansleren afstemningen til den næste dag. Man gik fra hinanden. Lorderne bukkede for den kongelige stol og fjernede sig. Man hørte latteren fortsættes og tabe sig i gangene. Snart var salen tom.

Pludselig vågnede Gwynplaine fra det tankedyb, han var sunket i. Han var alene. Han havde ikke engang lagt mærke til,

at mødet var hævet, og at alle peers, selv hans to faddere, var forsvundet. Kun hist og her ventede endnu nogle underordnede bestillingsmænd på, at "Hans Herlighed" ville gå sin vej, for at de kunne lægge overtrækkene på og slukke lysene. Mekanisk satte han hatten på, forlod sin plads og skred hen imod den store dør, der førte til galleriet. Da han passerede skranken, skilte en dørvogter ham af med peer-kappen. Han lagde næppe mærke til det. Et øjeblik efter stod han i galleriet.

De tilstedeværende embedsmænd bemærkede med forbavselse, at denne lord havde forladt salen uden at bukke for den kongelige stol.

7. En god søn, derfor ingen god broder

I galleriet var ingen mere. Gwynplaine vandrede gennem rotunden, hvorfra man havde fjernet lænestolene og bordene, og hvor der ikke var noget spor at se af hans investitur. Kandelabre og lysekroner, der var anbragt i en vis afstand betegnede ham vejen til udgangen. Ved hjælp af denne lysstribe fandt han sig med lethed til rette i den kæde af sale og gange, som han under ledsagelse af våbenkongen og dørvogteren af den sorte stav havde måttet tilbagelægge ved sin ankomst. Han mødte ingen, i det højeste hist og her en gammel lord, der langsomt og med besværlighed fjernede sig.

Pludselig blev tavsheden i disse store øde sale afbrudt af ubestemte ordlyde, en sælsom natlig støj på et sådant sted. Han vendte sig til den side, hvorfra denne støj kom, og stod pludselig i en rummelig, svagt belyst hal, som dannede en af husets udgange. Man så en stor åben glasdør, en perron, lakajer og fakler; man så uden for en plads; ved foden af perronen holdt en vogn.

Det var derfra larmen kom.

I døren under lampen, der hang i hallen, stod en højrøstet, heftigt gestikulerende gruppe. Gwynplaine nærmede sig.

Det var en ordstrid. På den ene side stod ti eller tolv unge lorder, som ville ud, og på den anden stod en mand med en kæk mine og dækket hoved ligesom disse og spærrede dem vejen.

Og hvem var denne mand? Tom-Tim-Jack.

Nogle af disse lorder var endnu iført deres peer-dragt, andre havde lagt den parlamentariske kappe og var civilt klædte.

Tom-Tim-Jack bar en hat, hvis fjer ikke var hvide som de andre lorders, men grønne med en orangefarvet kant; han var fra issen til fodsålen indhyllet i broderi og guldtresser; om armene og halsen havde han en flod af bånd og kniplinger, og i sin feberagtige ophidselse legede han med grebet af sin kårde, hvis gehæng og skede var prydet med admiralitetsværdighedens ankere.

Det var ham, som vedblivende havde ordet, og Gwynplaine kunne høre ham sige følgende til alle disse unge lorder:

"Jeg har kaldt jer feje, og I forlanger, at jeg skal tilbagekalde mit ord. Godt, I er ikke feje, I er nogle dumrianer. I var alle om at overfalde én. Det skal ikke være nogen fejhed? For mig gerne. Så er det en dumhed. Man har talt til jer. I har ikke forstået. Her er de gamle døve på hørelsen og de unge på forstanden. Jeg er en af jeres og tør derfor nok sige jer sandheden. Denne nye lord er besynderlig og har, det tilstår jeg, sagt en masse tåbeligheder, men mellem disse tåbeligheder skjulte sig sandheder. Det var forvirret, ikke udarbejdet, dårligt, jeg indrømmer det. Han gentog for ofte: "Ved I? Ved I?" men man kan ikke forlange, at en mand, som endnu i går skar ansigter på et fjællebodsteater, skal kunne tale som Aristoteles eller som doktor Gilbert Burnet, biskoppen af Sarum. Det om utøjet, om løverne, replikken til undersekretærerne, var alt sammen smagløst. Nå, hvem påstår vel det modsatte? Det var en vild, usammenhængende, på kryds og på tværs gående tale, men der fremlyste hist og her virkelige kendsgerninger. Det er allerede meget at kunne tale således, når man ikke har gjort sig en profession af at tale. Jeg gad nok have set, hvorledes I ville bære jer ad med det. Hvad han sagde om de spedalske i Burton-

Lazers kan ikke gendrives; i øvrigt er han ikke den første, der har sagt dumheder. Kort og godt, mylords, jeg kan ikke lide, at flere kaster sig over én; jeg er nu engang således, og jeg må bede De herrer om tilladelse til at være det. I har mishaget mig, det gør mig ondt. Jeg hører ikke til dem, der har den stærkeste tro, men jeg takker Gud, at han af denne lave tilværelses dyb har fremdraget denne peer og tilbagegivet denne arving hans arv og uden at ænse, om det er til min fordel eller ikke, finder jeg det smukt, når jeg ser ormen pludselig forvandle sig til en ørn og denne Gwynplaine til en Clancharlie. Mylords, jeg forbyder Dem at have en anden anskuelse end jeg. Jeg beklager, at Lewis de Duras ikke er her. Jeg ville med fornøjelse fornærme ham. Mylords, Fermain Clancharlie har opført sig som en peer og De som markskrigere. Hans latter er ikke hans skyld. De har leet over denne latter. Man ler ikke ad en ulykke. De er nogle rigtige tossehoveder, og grusomme tossehoveder oven i købet. Hvis De tror, at De ikke selv giver anledning til latter, så tager De fejl. De er hæslige, og De klæder Dem smagløst. Mylord Haversham, jeg så nylig din maitresse; hun er gruelig; en hertuginde, men et fugleskræmsel. Mine lattermilde herrer, jeg gentager det, at jeg nok engang gad se, om De er i stand til at tale fire ord i sammenhæng. Mange mennesker snakker, meget få taler. De bilder Dem ind, at De forstår noget, fordi De har dovnet Deres lømmelår i Oxford eller Cambridge, og fordi De, forinden De blev peers på Westminster Halls bænke, har været sinker på skolebænken i Gonewill og Caïus. De var uforskammede mod denne nye lord for lidt siden. Han er et uhyre, det indrømmer jeg, men han var overgivet til dyrene. Jeg ville hellere være ham end jer. Jeg overværede mødet i går på min plads som eventuel

arving til peer-værdigheden, jeg hørte alt. Jeg havde ingen ret til at tale, men jeg har ret til at være adelsmand. Deres lystige ansigter har ærgret mig. Derfor har jeg ventet Dem her ved udgangen for at træffe de nødvendige aftaler. Har De tænkt over, at De i grunden også har fornærmet mig en smule? Mylords, det er min faste hensigt at gøre kål på et par stykker af Dem. Jeg, David Dirry-Moir, en af flådens soldater, udfordrer Dem herved alle sammen og pålægger Dem snarest muligt at forsyne Dem med sekundanter og vidner, og jeg venter Dem pande mod pande og bryst mod bryst i aften, straks, i morgen, ved dag, ved nat, ved solskin eller fakkellys, hvor, når og som det behager Dem, over alt hvor der er plads til at lade to kårder krydse hinanden, og De vil gøre vel i at prøve låsene på Deres pistoler og æggen på Deres sværd, da det er min hensigt at gøre Deres peerier vakante. Nu har De hørt det, mylords. Jeg tåler ikke, at man er uforskammet i min nærværelse, og jeg skal tugte Dem. Jeg dadler, at De har fornærmet og beskæmmet lord Fermain Clancharlie. Han er mere end De. Som Clancharlie er han i besiddelse af den adel, som De mangler, og som Gwynplaine af den ånd, som De ikke har. Jeg gør hans sag til min, hans fornærmelse til en fornærmelse mod mig, og Deres spot til min harme. Vi vil få at se, hvem der går levende ud af denne affære, for jeg udfordrer Dem på liv og død, har De forstået mig?"

De unge lorder besvarede disse rasende udtalelser med et smil.

"Det er afgjort," sagde de.

Den ene valgte pistolen, den anden kården, den tredje boksning, osv.

Gwynplaine trådte frem fra det sted, hvor han havde stået i skyggen.

Han trådte hen til den, som han hidtil havde kaldt Tom-Tim-Jack, og i hvem han nu begyndte at formode noget ganske andet.

"Jeg takker Dem," sagde han. "Men dette bliver min sag."

Alle hoveder vendte sig om.

Gwynplaine trådte nærmere. Han følte sig draget til den mand, som man kaldte lord David, og som var hans forsvarer og måske endnu mere. Lord David veg tilbage.

"Ah," sagde lord David, "er det Dem? De kommer, som De var kaldet. Også Dem har jeg et ord at tale med. De har for lidt siden talt om en dame, som elskede kong Charles II, efter at hun havde elsket lord Clancharlie."

"Det er rigtigt."

"Min herre, De har fornærmet min moder."

"Deres moder!" råbte Gwynplaine. "I så fald, det anede mig, er vi –"

"Brødre," svarede lord David.

Og med det samme gav han Gwynplaine en ørefigen.

"Vi er brødre," gentog han. "Derfor kan vi nu slås. Kun ligestillede kan slås. Hvem er mere vor ligemand end vor broder? Jeg skal sende Dem mine sekundanter. I morgen vil vi dræbe hinanden."

7. bog

Fald

1. Fra et overmål af storhed til et overmål af jammer

Ved midnatstid, da klokken slog tolv på St. Pauls tårn, trådte en mand, som i samme øjeblik var passeret London Bridge, ind i Southwarks smågader. Der brændte ingen lygte, da det på den tid i London som i Paris var brugt at lade den offentlige belysning ophøre klokken elleve, det vil sige at slukke lysene i det øjeblik, de er mest nødvendige. De mørke gader var øde. Ingen lygter, følgelig få folk. Manden gik hurtigt. Han havde en for en person, der på denne tid er på gaden, besynderlig påklædning. Han bar en broderet silkedragt, en kårde ved siden, en fjerbaret og ingen kappe. Natvægteren, som så ham ile forbi, sagde: "Det er en lord, som har indgået et væddemål," og veg til side for ham med den en lord og et væddemål tilkommende agtelse.

Denne mand var Gwynplaine.

Han havde taget flugten.

Hvorledes stod det til med ham? Han vidste det ikke. Sjælen har, som vi alt for ofte har bemærket, sine cykloner, skrækkelige hvirvler, i hvilke alt, himmel og hav, dag og nat, liv og død omtumles i en slags ubeskrivelig rædsel. Man kan ikke længere indånde virkeligheden. Man sønderknuses af ting, som man ikke tror på. Af et intet er der blevet en orkan. Firmamentet er blegnet. Det uendelige er tomt. Man dvæler i det fraværende. Man føler, hvorledes man dør hen. Man længes efter en stjerne. Hvad opfyldte Gwynplaines sind? Han tørstede kun efter ét – at se Dea.

Han kendte ingen anden følelse. Igen at vende tilbage til Green-Box, til det muntre, lyse værtshus Tadcaster, der var

opfyldt af folkets sunde, hjertelige latter, genfinde Ursus og Homo, gense Dea, leve op på ny!

Skuffelserne bliver med en mørk kraft afskudt som en bue og slynger mennesket som pilen hen imod sandheden. Gwynplaine ilede afsted. Han nærmede sig Tarrinzeau Field. Han gik ikke, han løb. Hans blik ilede forud for at trænge gennem mørket, spejdende efter det attråede tilflugtssted i horisonten. Hvilket øjeblik, da han skulle få øje på de oplyste vinduer i værtshuset Tadcaster!

Han kom til stedet. Han drejede om et hjørne og havde på den modsatte side i nogen afstand værtshuset lige for sig.

Han så derhen. Intet lys. En sort masse.

Han fo'r sammen. Men derpå sagde han sig selv, at det jo allerede var sent; værtshuset var lukket, det var jo så ligetil; man sov; han behøvede kun at vække Nicless eller Govicum. Han behøvede kun at gå hen til huset og banke på døren. Som sagt så gjort. Han løb ikke, han styrtede afsted.

Åndeløs nåede han værtshuset. Man er i dødsangst, man vånder sig i sjælens usynlige krampetrækninger, man ved ikke mere, om man er død eller levende, og dog føler man den ømmeste opmærksomhed for dem, man elsker; derpå genkender man de sande hjerter. Om alting synker, svømmer kærligheden dog ovenpå. Ikke at forskrække Dea ved sin heftige banken var Gwynplaines første tanke.

Han nærmede sig værtshuset, idet han gjorde så lidt støj som muligt. Han genkendte det lille aflukke, Govicum sov i, og som havde en luge ud til pladsen. Gwynplaine pikkede sagte på vinduesruderne. At vække Govicum var tilstrækkeligt.

Intet rørte sig derinde. I den alder, sagde Gwynplaine til sig selv, sover man hårdest. Han pikkede lidt stærkere på lugen. Alt blev stille.

Han bankede endnu stærkere. Der rørte sig intet i aflukket.

Da gik han i sin angst hen til værtshusdøren og bankede på.

Ingen svarede.

Han tænkte, men ikke uden at fornemme begyndelsen til en dyb, kold gysen: Mester Nicless er gammel; børnene sover dybt og oldingene fast. Stærkere altså!

Han havde pikket, banket, hamret. Han sparkede nu mod døren. Dette vakte hos ham en gammel erindring, Weymouth, dengang han som en lille dreng havde båret den ganske lille Dea i sine arme.

Han sparkede heftigt som en lord, hvad han jo, ak, desværre! også var.

Alt forblev stille i huset.

Han følte, at han tabte tålmodigheden.

Han tog intet hensyn mere. Han råbte:

"Nicless! Govicum!"

Samtidig kiggede han ind ad vinduet for at se, om der måske blev tændt lys.

Han gik hen til porten, bankede, sparkede, ruskede i den som en afsindig og råbte:

"Ursus! Homo!"

Ulven lod ingen lyd høre.

En kold sved perlede på hans pande.

Han så sig omkring. Det var mørk nat, men der var stjerner nok på himlen, til at han tydeligt kunne genkende pladsen. Han opdagede en sørgelig kendsgerning, nemlig at alt var

forsvundet. Ikke en eneste bod var at se på hele pladsen. Der var ingen cirkus mere, ikke et eneste telt, ikke et eneste stillads, ikke en eneste vogn. Dette tusindfold støjende vagabondvæsen, det her før havde vrimlet af, havde gjort plads for en uhyggelig tomhed. Alt var som overtrukket med sort.

Angstens vanvid greb ham. Hvad betød dette? Hvad var der sket? Var der ingen mere til stede? Var livet styrtet sammen bag ved ham? Hvor havde man gjort af dem alle? O, min Gud! Han styrtede som en orkan mod huset. Han bankede på hoveddøren, på sidedøren, vinduerne, skodderne og murene, med hænder og fødder, rasende af skræk og angst. Han råbte:

"Nicless, Govicum, Fibi, Vinos, Ursus og Homo!"

Han skreg og larmede. Undertiden afbrød han sig selv og lyttede, men i huset forblev alt tyst og dødt. Så begyndte han forbitret på ny at støje, sparke, banke, skrige, så det genlød fra alle kanter. Det var, som om tordenen forsøgte at vække graven.

Han gentog vel over hundrede gange navnene på alle dem, der kunne være derinde, alle navne undtagen Deas; det var af en ham selv uklar forsigtighed, som et instinkt midt i hans raseri drev ham til.

Efter at han havde udtømt al sin råben og skrigen, var der intet andet for ham at gøre end at trænge ind i huset. Men hvorledes? Han slog en rude ind i Govicums aflukke, stak hånden ind, hvorved han rev sig til blods, skød slåen fra og åbnede lugen. Han lagde mærke til, at hans kårde ville være ham til hinder; han rev da i sin harme både klinge, skede og bælte af og kastede dem på gaden. Derpå steg han op på de fremragende murkanter og kom, selv om lugen var snæver, lykkelig igennem den. Han gav sig nu til at gennemsøge huset.

Govicums seng stod i aflukket, men Govicum lå ikke i den. Når Govicum ikke var i sin seng, så kunne mester Nicless sandsynligvis heller ikke være i sin. Hele huset var mørkt. Man følte i dette mørke rum tomhedens hemmelighedsfulde ubevægelighed og den ubestemte gysen, som betyder: Her findes slet ingen. Krampagtigt gik Gwynplaine gennem salen, stødte sig på bordene, kastede bænke og drikkekar ned, klatrede over møblerne, nåede døren, der førte ud til gården, og stødte den ind med et eneste skub med knæet. Han kastede et blik ud i gården, Green-Box var forsvundet derfra.

2. Hvad der blev til overs

Gwynplaine forlod huset og gennemsøgte Tarrinzeau Field i alle retninger. Han gik til alle de steder, hvor man aftenen i forvejen havde set et stillads, et telt eller en bod. Der var intet tilbage. Han bankede på skurene, selv om han vidste, at de ikke var beboede. Han bankede på alt, hvad der lignede en dør eller et vindue. Overalt herskede dødsstilhed.

Myretuen var blevet søndertrådt. Det var åbenbart, at politiet havde sine fingre med i spillet. Der havde fundet sted, hvad man i vore dage ville kalde en razzia. Tarrinzeau Field var mere end tomt, det var øde, og man så i alle krogene spor af en glubende klo. Man havde så at sige vendt markedsgæsternes lommer og tømt dem. Efter at Gwynplaine havde gennemrodet alting, forlod han pladsen, drejede ind i den krumme gade ved den yderste ende, som hed East Point, og gik ned ad Themsen til.

Han krydsede omkring i dette net af smågader, hvor der kun sås mure og gærder. Derpå følte han pludselig det friske vands nærhed, han hørte flodens dumpe plasken, og pludselig stod han foran rækværket ved Effroc Stone.

Dette rækværk begrænser et stykke af en meget kort og snæver kaj. Under det steg Effroc Stones høje mur lodret ned i det mørke vand.

Gwynplaine blev stående her, støttede sig på sine albuer, lagde hovedet i hænderne og begyndte at tænke efter med vandet nedenunder sig.

Stirrede han ned i vandet? Nej. Hvad stirrede han da på? Skyggen. Ikke skyggen udenfor, men skyggen i hans eget indre.

I det melankolske, natlige landskab, som han ikke gav agt på, i dette yderdyb, hvori hans blik ikke tabte sig, kunne man skelne omrids af rær og master. Under Effroc Stone så man ikke andet end vand, men nedad strømmen sænkede kajen sig umærkeligt og endte i nogen afstand i et bolværk, som der lå flere skibe ved, af hvilke nogle netop var ankommet, andre snart skulle afgå.

På disse skibe, der dels lå fortøjede, dels for anker, var alt stille. Man hørte ingen gå eller tale, da matroserne har den gode vane at sove så meget som muligt og først stå op ved arbejdstid. Man så kun skroget og takkelagen, men alt dunkelt og utydeligt. Hist og her lyste en rød lanterne gennem tågen.

Af alt dette så Gwynplaine imidlertid intet. Genstanden for hans betragtning var skæbnen.

Han grublede som en forstyrret drømmer over for den ubønhørlige virkelighed.

Bag sig troede han at fornemme noget som et jordskælv. Det var lordernes latter.

Han var lige sluppet bort derfra efter at være slået i ansigtet.

Af hvem?

Af sin broder.

Og sluppet bort fra denne latter med dette slag i ansigtet som en såret fugl, der flygtede til sin rede, flygtede for hadet og opsøgte kærligheden, hvad havde han da fundet?

Mørket. Ingen. Alt var borte!

Dette mørke sammenlignede han med den drøm, han havde haft.

Hvilket fald!

Han grublede.

Hvad var der foregået? Hvor var Green-Box og dens beboere? Man havde øjensynlig bortført dem med vold. Hans skæbne havde bragt ham, Gwynplaine, et stød fremad, storhed, og dem et stød tilbage, tilintetgørelse. Det var klart, at han aldrig skulle se dem igen. Man havde truffet sine forholdsregler imod det. Og på samme tid havde man lagt beslag på alt, hvad der havde hjemme på markedet, først og fremmest på Nicless og Govicum, for at der ikke skulle kunne gives nogen som helst oplysning. Det var en ubønhørlig adsplittelse. Denne frygtelige samfundskraft havde samtidig med, at den knuste ham i lordernes hus, knust dem i deres fattige hytte. De var tabt. Dea var tabt, tabt for ham, for altid. Himmelske magter! Hvor var hun? Og han havde ikke været til stede for at forsvare hende!

At henfalde til gisninger om fraværende, som man elsker, er at spænde sig selv på pinebænken. Han pålagde sig denne kval. Ved hvert et slag, han gav sig selv, ved hver formodning, som han opstillede, stønnede han dybt.

Gennem en række af smertelige tanker erindrede han sig det uheldbringende menneske, der havde forestillet sig for ham som Barkilphedro. Dette menneske havde skrevet ham noget dunkelt i hjernen, som nu igen kom for dagen, og det var skrevet med så rædselsfuldt blæk, at det nu var blevet til ildbogstaver, og Gwynplaine så i sine tankers dyb disse gådefulde, nu forklarede ord lyse frem: "Skæbnen åbner aldrig en dør uden at lukke en anden."

Alt var fuldbragt. Den sidste skygge havde lagt sig over ham. Mennesket kan i sin skæbne have en verdens undergang for sig alene. Det er det, man kalder fortvivlelse.

Så vidt var han altså kommet.

En røg var draget forbi. Han var blevet indhyllet af denne røg. Den havde lagt sig tæt over hans øjne; den var trængt ind i hans hjerne. Han havde været udvendig blændet, indvendig beruset. Dette havde varet så længe, som en røg behøver til at drage forbi. Derpå havde alt opløst sig, røgen og hans liv. Vågnet af denne drøm fandt han sig alene.

Alt var forsvundet, borte, tabt. Nat. Intet. Det var hans horisont.

Han var alene.

Alene har et synonym: Død.

Fortvivlelsen er en regnemester. Den vil kende facit. Intet undgår den. Den adderer alt, den glemmer ikke en hvid. Den bebrejder Himlen tordenslagene og nålestikkene. Den vil vide, hvad den har i vente af skæbnen. Den overlægger, vejer og regner.

En mørk ydre kulde, under hvilken den glødende lava bliver ved at flyde.

Gwynplaine prøvede sig selv og prøvede skæbnen.

Tilbageblikket er et frygteligt resumé.

Når man står oppe på bjerget, ser man ned i afgrunden. Når man er i dybet af faldet, hæver man blikket til himlen.

Og man siger til sig selv: Der har jeg været.

Gwynplaine befandt sig i ulykkens dyb. Og hvor hurtigt var det ikke kommet. Skrækkelige hurtighed i ulykken! Den er så plump, at man er tilbøjelig til at holde den for langsom. O nej! Det synes, som om sneen, da den er kold, måtte have vinterens sløvhed og, da den er hvid, liglagenets ubevægelighed. Alt dette modsiges af lavinen.

Lavinen er gløden forvandlet til sne. Den bliver kold, og den fortærer. Lavinen havde indhyllet Gwynplaine. Han var blevet revet med som et fnug, oprykket som et træ, rullet bort som en sten.

Han gennemtænkte sit fald. Han forelagde sig spørgsmål og besvarede dem. Smerten er et forhør. Ingen dommer er så pinligt nøjagtig som samvittigheden, der leder undersøgelser i sin egen sag.

Hvilken sum af anger lå i hans fortvivlelse!

Han ville aflægge sig selv regnskab for det og dissekerede sin samvittighed, det var en smertefuld vivisektion.

Hans fraværelse havde medført en katastrofe. Havde denne fraværelse beroet på ham? Havde han i alt, hvad der lige var foregået, haft frie hænder? Nej. Han følte sig som fange. Hvad var det, der standsede ham og holdt ham tilbage? Et fængsel? Nej. En lænke? Nej. Hvad var det da? En lim. Han havde været sunket hen i storhed.

Hvem er det ikke hændet, tilsyneladende at være fri og føle sine vinger bundet?

Der havde været noget til stede som et udspændt net. Hvad der begyndte som fristelse endte i fangenskab.

Men, og i dette punkt slog samvittigheden ham, havde han kun måttet lide, hvad han ikke kunne undgå? Nej. Han havde givet sit samtykke.

Vel var der på en måde øvet vold imod ham. Han var på en vis måde blevet overrasket, men han havde også på en vis måde fundet sig i det. At han havde ladet sig rive med, var ikke hans skyld; at han havde ladet sig beruse, det var hans svaghed. Der havde været et øjeblik, et afgørende øjeblik, hvor spørgsmålet

var blevet stillet; denne Barkilphedro havde stillet ham over for et dilemma og tydeligt givet Gwynplaine lejlighed til med et ord at afgøre sin skæbne. Gwynplaine kunne have sagt Nej. Han havde sagt Ja.

Fra dette i bedøvelsen udtalte Ja hidrørte alt.

Gwynplaine indså det; han følte den bitre afsmag af sit samtykke.

Og dog, for han kæmpede mod sine selvbebrejdelser, var det da en så stor uret at generhverve sin ret, sin fædrene ejendom, sin arv, sit hus, som patricier sine aners rang, som forældreløs sine fædres navn? Hvad havde han modtaget? En restitution. Gennem hvem? Gennem Forsynet.

Da vendte alt sig i ham. O tåbelige forudsætning! Hvilken handel havde han sluttet! Hvilket afsindigt bytte. Han havde til sin egen skade indladt sig med dette Forsyn! Hvorledes? For to millioner årligt, for syv eller otte herregårde, for ti eller tolv paladser, for bolig i byen og slotte på landet, for hundrede lakajer og jagthunde og ekvipager og våben, for at være dommer og lovgiver, for at bære krone og purpur som en konge, for at være baron og marquis, peer af England, havde han overgivet Ursus' barak og Deas smil! For en bevægelig umålelighed, man synker ned i og lider skibbrud, havde han givet lykken, for oceanet perlen. O afsindige, bedragne dåre!

Og på trods af dette, og her hvilede hans indvendinger igen på en fast grund, havde i denne lykkefeber, som havde grebet ham, ikke alt været usundt. Måske havde en forsagelse været egoistisk og antagelsen en pligt. Hvad skulle han gøre efter pludselig at se sig forvandlet til en lord? Forvikling i begivenheder afføder tvivlrådighed i sindet. Det var det, som

var hændet ham. Pligten, som pålagde befalinger i forskellige retninger, som pegede til alle sider på en gang, den mangfoldige og næsten selvmodsigende pligt havde forvirret ham. Denne forvirring havde lammet ham, navnlig på hans gang fra Corleone Lodge til lordernes hus, som han ikke havde gjort modstand imod. Hvad man i livet kalder at stige, er det samme som at forlade en ligefrem for en urolig vej. Hvor er herefter den lige linje? Hvem har vi pligter imod? Mod vore nærmeste? Mod menneskeslægten? Går man ikke fra den lille familie over til den store? Man stiger, og man føler en voksende byrde tynge på sin retskaffenhed. Jo højere man er kommet, desto mere forpligtet føler man sig. Rettens udvidelse udvider pligten. Man har det tilbagevendende indtryk, måske skuffelsen af flere veje, som samtidigt frembyder sig for øjet, og ved begyndelsen af hver tror man at se samvittighedens vejviser. Hvorhen? Ud? blive? gå videre? hvad er at gøre? At også pligten har sine korsveje er sælsomt. Ansvarligheden kan være en labyrint.

Og når et menneske repræsenterer en idé, når han er legemliggørelsen af en kendsgerning, når han er et symbolsk menneske og på samme tid et menneske af kød og ben, er så ansvarligheden ikke endnu mere foruroligende? Deraf kom hans sorgnedtyngede føjelighed og hans stumme angst, deraf hans lydighed ved opfordringen til at indtage sit sæde. Det tænkende menneske er ofte det passive menneske. Det forekom ham, at han havde anet selve pligtens bud. Var denne betræden af et sted, hvor man kan påvise og bekæmpe undertrykkelsen, ikke virkeliggørelsen af målet for hans dybeste længsel? Når ordet blev givet ham, ham, en frygtelig prøve af samfundet, et

levende eksempel på den vilkårlighed, menneskeslægten har sukket under i seks tusinde år, havde han da ret til at frafalde det?

Hvad havde han i den dunkle og svimlende kamp med samvittigheden sagt sig selv? Følgende: Folket er tavsheden. Jeg vil være den vældige ordfører for denne tavshed. Jeg vil tale til de store om de små og til de mægtige om de svage. Det er min skæbnes pligt. Gud vil, hvad han vil, og han gør det. Vist nok er det forunderligt, at den flaske, der blev kastet ud af denne Hardquanonne, denne flaske, hvori Gwynplaines forvandling til lord Clancharlie stak, er svømmet hele femten år på havet i bølger, brændinger og storme, uden at tage mindste skade. Jeg ser hvorfor. Der gives skjulte skæbner. Jeg har nøglen til min, og jeg løser gåden. Jeg er prædestineret. Jeg har en mission. Jeg skal være de fattiges lord. Jeg skal tolke deres stammen, tolke mængdens forbandelser, knurren, raseri, de slet udtalte klager, de uforståelige røster og alle disse dyriske hyl, som man lader menneskene udstøde af uvidenhed og lidelser. Menneskenes larm er uartikuleret som vindens larm; de skriger, men man forstår dem ikke; således er at skrige det samme som at tie, og tavshed er deres afvæbning, en tvungen afvæbning, om kræver hjælp. Jeg vil være denne hjælp. Jeg vil være anklagen. Jeg vil være folkets ord. Ved mig vil man komme til at forstå. Jeg vil være den blødende mund, som kneblen er revet ud af. Jeg vil sige alt. Det vil være stort.

Ja, at tale for de stumme er skønt, men at tale til de døve sørgeligt. Det var den anden del af hans eventyr.

Ak, det var mislykket! Uoprettelig mislykket!

Den højde, som han havde troet på, den store lykke, den strålende glans var styrtet sammen under ham.

Hvilket fald! at styrtes ned i latterens skumbølger.

Han troede sig stærk, han, som i så mange år med sjælens hele opmærksomhed havde været vidne til lidelsernes store omfang og fra dette mørke medbragte et smertensskrig. Han var strandet på hin uhyre klippe, de lykkeliges frivolitet. Han troede at være en hævner, han var en klovn. Han troede at skulle sønderknuse, han havde kildret. I stedet for at ryste havde han høstet spot. Han havde hulket, man havde hengivet sig til glad lystighed. Under denne lystighed var han strandet. Uheldsvangre skibbrud!

Og hvad havde man leet ad? Ad hans latter.

Denne ryggesløse virksomhed altså, hvis spor han altid måtte bære, denne lemlæstelse, der var blevet til en stedsevarende lystighed, denne grinende mund, som er et billede på nationernes formentlige tilfredshed med deres undertrykkere, denne af torturen skabte glædesmaske, denne afgrund af hån, som han bar på sit ansigt, dette ar, som betyder *jussu regis*, denne attest på den forbrydelse mod ham, som var begået af kongen, det triumferer over ham, det trykker ham ned til jorden; anklagen mod bøddelen forvandler sig til en fordømmelsesdom over offeret. O, skrækkelige retsfornægtelse! Efter at kongedømmet havde forurettet hans fader, forurettede det ham. Det onde, man havde gjort, tjente det onde, som endnu skulle gøres, til påskud og grund. Hvem var lorderne opbragte på? På bøddelen? Nej, på den mishandlede. Her tronen, hist folket; her James II, hist Gwynplaine. Unægtelig, denne konfrontation bragte et attentat og en forbrydelse for

dagen. Hvad bestod attentatet i? I at beklage sig. Hvad bestod forbrydelsen i? I lidelse. Lad fattigdommen skjule sig og tie, eller den bliver til majestætsforbrydelse. Og var disse mennesker, som havde hånet Gwynplaine, onde? Nej, også de havde deres skæbne; de var lykkelige. De var bødler uden at vide det. De var i godt humør. Gwynplaine havde åbnet sit indre for dem, og man havde råbt til ham: Spil din komedie. Det var hjerteskærende, at han selv lo. Den skrækkelige lænke bandt hans sjæl og forhindrede hans tanke fra at finde et udtryk på hans ansigt. Lemlæstelsen gik over på hans ånd, og mens han var oprørt i sin sjæls inderste, modsagde hans ansigt det og grinede. Det var forbi. Han var manden, der ler, den grædende verdens karyatide. Han var en til lystighed forstenet smerte, som bærer byrden af en lidelsernes verden og for evigt er indemuret i andres ironi og fornøjelse.

Uheldbringende skæbne!

Han havde råbt: Nåde for de lidende! Forgæves. Han ville fremkalde medlidenhed og fremkaldte forfærdelse. Man så i ham et spøgelse, men et håndgribeligt spøgelse af kød og ben.

Og på samme tid, som han var et spøgelse, var han et menneske.

Det var hans smertelige dobbeltvæsen, det ydre et spøgelse, det indre et menneske, måske mere end hos nogen som helst, for hans dobbelte skæbne indesluttede hele menneskeheden i sig, og samtidig med, at han følte menneskeheden i sit indre, følte han den udenfor sig.

Der lå noget uoverstigeligt i hans tilværelse. Hvad var han? En arveløs? Nej, for han var lord. Var han da en lord? Nej, for han var en oprører. Han var lysbringeren, en skrækkelig

fredsforstyrrer. Han var visselig ikke Satan, men han var Lucifer. Han kom som et mørkets barn med en lygte i hånden.

Mørk, for hvem? For de mørke. Frygtelig, for hvem? For de frygtede. Og de stødte ham også tilbage. Blive en af deres? Bydes velkommen af dem? Aldrig. Den hindring, han bar i sit ansigt, var skrækkelig, men den hindring, der lå i hans ideer, var endnu mere uoverstigelige. Hans ord syntes endnu mere vanskabte end hans ansigt. Han havde ikke en i denne verden af store og mægtige mulig tanke, i denne verden, som en tilskikkelse havde ladet ham fødes ind i, og som en anden havde forjaget ham fra. Imellem menneskene og hans ansigt lå en maske, og mellem samfundet og hans ånd en mur. Ved sin altomfattende interesse for det almene havde han tilsidesat interessen for de herskende klasser. Blandt dem var han umulig.

Gwynplaine var blevet modtaget som et spøgelse, der træder ind i gudernes sal.

Alt, hvad han der så, oprørte ham. Nej, han var intet spøgelse, han var et menneske. Han havde sagt dem det, han havde råbt det til dem, at han var *mennesket*.

Han var ikke noget skyggebillede. Han var levende kød. Han havde en hjerne, og han tænkte; han havde et hjerte, og han elskede; han havde en sjæl, og han håbede. At have håbet alt for meget var jo hans hele forbrydelse.

Ak! Han havde drevet håbet så vidt, at han troede på den mystiske genstand, samfundet. Han, som stod udenfor, var trådt ind i det.

Samfundet havde straks i et nu gjort ham sine tre tilbud og rakt ham sine tre gaver, ægteskab, familie, stand. Ægteskabet!

Han havde på dets tærskel set vanæren. Familien! Hans broder havde slået ham i ansigtet og ventede ham den næste dag med kården i hånden. Standen! Den havde jo netop hånligt leet ham ud. Patricieren, den ulykkelige. Han var blevet tilbagevist, næsten endnu inden han var blevet optaget. Og hans tre første skridt i samfundets dybe skygge havde åbnet tre afgrunde under ham.

Og gennem en forræderisk forklarelse var hans ulykke begyndt.

Katastrofen havde nærmet sig ham med forgudelsens åsyn. Stig op! betød ikke andet end: Stig ned.

Han var en slags modsætning til Job. Til ham var ulykken kommet gennem lykken.

Hvilken tragisk gåde for mennesket at løse! Hvilke baghold! Som barn havde han kæmpet med natten, og havde været stærkere end den; som mand måtte han brydes med skæbnen, og han havde kastet den til jorden. Fra en vanskabt var han blevet en af glæde strålende, fra en ulykkelig til en lykkelig. Af sin forvisning havde han dannet sig et tilflugtssted. Som omstrejfende havde han kæmpet med rummet og ligesom fuglene fundet sine brødkrummer under åben himmel. Vild og ensom havde han kæmpet med mængden og gjort den til sin ven. Som en atlet havde han kæmpet med denne løve, folket, og tæmmet den. Fattig havde han kæmpet mod nøden, havde budt livets triste nødvendighed trods og af fattigdommen dannet sig en rigdom, idet han blandede alle hjertets glæder med elendigheden. Pludselig var fra det ukendtes dyb nye magter trådt ham i møde, ikke med trusler, med smilende og kærtegnende; for ham, som kun var opfyldt af den reneste,

uskyldigste kærlighed, viste sig den drakoniske, materielle kærlighed; han, der levede af idealet, var blevet grebet af kødet; han havde hørt vellystens hyl, der lignede raseriets hyl; han havde følt en kvindes omfavnelser, der gjorde indtrykket af slangebugtninger. Sandhedens lys var blevet efterfulgt af forvildelsens lygtemænd, for ikke kødet er det virkelige, men sjælen. Kødet er asken, sjælen er flammen.

I stedet for den ved armod og arbejde beslægtede gruppe, som var hans sande, naturlige familie, havde samfundets familie, blodets familie – men det blandede blods – trængt sig frem, og forinden han endnu var indlemmet i samme, stod han overfor et tilsigtet brodermord. Ak, han havde ladet sig optage i dette samfund, om hvilket Brantôme, som han ikke havde læst, har sagt: *Sønnen har ret til at udfordre sin fader til tvekamp.* Den skæbnesvangre tilskikkelse havde tilråbt ham: Du hører ikke til mængden, du hører til de udvalgte, og havde anvist ham en fremragende plads i selskabet af fyrster og herrer. Pludselig så han sig omgivet, i stedet for af folket, der tiljublede ham bifald, af herrer, der forbandede ham. Ulykkelige forvandling! Skændselsfulde ophøjelse! Pludselige berøvelse af alt det, der havde udgjort hans lykke! Hvor dog alle disse ørne huggede deres skarpe næb i Gwynplaine, i Clancharlie, i lorden, i komedianten, i hans gamle og i hans nye tilværelse.

Således havde han halvt nødtvungent, halvt frivilligt – for efter *the wapentake* fik han at gøre med Barkilphedro, og havde samtykket i sin bortførelse – forladt det virkelige for det indbildte, det sande for det falske, opgivet Dea for Josiane, kærligheden for stoltheden, friheden for magten, det stolte og ringe arbejde for rigdommen, men den ansvarsfulde rigdom,

skyggen, hvori Gud har hjemme, for flammerne, hvori Djævelen huser, Paradiset for Olympen.

Han havde bidt i den gyldne frugt, det var aske, han spyttede ud.

Den, der bliver truffet af lynet, rører sig næppe. Gwynplaine stod ubevægelig. Hvem der i afstand havde set ham stå ubevægelig ved rækværket i dette mørke ville have antaget ham for en sten, anbragt højt oppe på kanten.

Alt var udtømt. Hvorfor skulle Gwynplaine, han, den domfældte og fordømte, blive ved at kæmpe? Han havde intet mere at vente hverken af menneskene eller af Himlen. Dea! Dea! Hvor er Dea? Tabt! Hvad? tabt? Den, som har mistet sin sjæl, har kun ét sted at genfinde den – i døden.

Forstyrret og tragisk lagde Gwynplaine rask sin hånd på rækværket som en løsning på gåden og stirrede ned i floden.

Han havde nu ikke sovet i tre nætter. Han følte en febergysen. Hans tanker forvildedes. Han følte et bydende krav på søvn. Således blev han nogle øjeblikke stående bøjet over vandet. Skyggen tilbød ham med truende fristelse den store, stille seng, det uendelige mørke.

Han trak sin frakke af og lagde den, omhyggeligt sammenlagt, på rækværket. Derpå knappede han vesten op. Idet han ville trække den af, stødte hans hånd på noget i lommen. Det var den røde bog, som bibliotekaren i lordernes hus havde rakt ham. Han tog denne brevtavle op af lommen, betragtede den i nattens dårlige belysning, opdagede en blyantspen, tog den og skrev på den første den bedste ubeskrevne side følgende to linjer:

"Jeg går. Lad min broder David træde i mit sted og være lykkelig!"

Og han undertegnede: Fermain Clancharlie, peer af England.

Derpå trak han vesten af og lagde den på kjolen. Han tog hatten af og lagde den på vesten. I hatten lagde han den åbne brevtaske med den side opad, der var skrevet på. Han så en sten ligge på jorden, tog den og lagde den i hatten.

Derpå stirrede han i det uendelige mørke over sit hoved. Og nu sænkede hovedet sig langsomt som tiltrukket af dybets usynlige tråd.

I rækværkets grundmurede fundament var et hul, som han satte sin fod i, således at hans knæ ragede frem over rækværket og der kun stod tilbage at springe ud over det.

Han lagde sine hænder foldede over ryggen og bukkede sig.

"Så," sagde han.

Og han hæftede sine øjne på det dybe vand.

I dette øjeblik følte han en tunge slikke sine hænder.

Han fo'r sammen og vendte sig om.

Homo stod bagved ham.

Slutning

Havet og natten

1. Hund og engel

Gwynplaine udstødte et skrig:

"Er det dig, ulv!"

Homo logrede med halen. Dens øjne lyste i mørket. Den så på Gwynplaine.

Derpå begyndte den igen at slikke hans hænder. Gwynplaine var et øjeblik som beruset. Håbets ufattelige tilbagevenden rystede ham. Homo, hvilket syn! I otte og fyrre timer var han, man fristes til at sige blevet bedøvet af det ene tordenslag stærkere end det andet; der stod endnu kun tilbage for ham at rammes af glædens tordenkile, som nys var slået ned. Den atter modtagne vished eller i det mindste det lys, der førte til den, den pludselige mellemkomst af en usynlig, hemmelighedsfuld nåde, livet, som i gravens dybeste nat siger: "Her er jeg", øjeblikket, da man har opgivet alt, og som så pludselig forjætter lægedom og redning, et slags støttepunkt, genfundet i nedsynkningens farefulde moment, alt dette så Gwynplaine i Homo.

Imidlertid havde Homo gjort omkring. Den gjorde nogle skridt fremad og så sig derpå tilbage som for at se, om Gwynplaine ville følge med.

Gwynplaine var fulgt efter den. Homo logrede med halen og fortsatte sin gang.

Den vej, Homo slog ind på, førte langs med sænkningen af Effroc Stone til Themsens bred. Fra tid til anden drejede ulven sit hoved for at se, om Gwynplaine var bag ved den.

I visse kritiske situationer er der intet, der i den grad ligner en gennemtrængende forstand som et kærligt dyrs simple

instinkt.

Der gives tilfælde, hvor hunden føler trang til at følge sin herre, andre, hvor den føler trang til at løbe i forvejen. Dyret overtager da førerens rolle, dets urokkelige sporekraft er i stand til ubevidst at gennemskue, hvad der er skjult for os i dunkelhed. Ved det, at der er et farligt sted, det må hjælpe mennesket frem over? Det er ikke sandsynligt, men dog ikke umuligt. I alt fald er der én, som ved det for dyret. Vi har allerede én gang bemærket, at ofte i livet kommer den hjælp, som man antager kommer nedefra, fra oven. Man kender ikke alle de skikkelser, som guddommen kan antage.

Ankommet til flodbredden gik ulven langs med den til strimmel land, der førte til Themsen.

Den gøede ikke, den gav ingen lyd fra sig, men vandrede stum afsted. Efter at have tilbagelagt omtrent et halvt hundrede skridt standsede den. Til højre viste sig et pæleværk. Ved den yderste ende af samme, hvor der var en slags losseplads, der hvilede på pæle, sås en dunkel masse; det var et stort skib. Bagest på dækket var der noget, der skinnede svagt, omtrent som en natlampe, der er nær ved at slukkes.

Ulven overbeviste sig for sidste gang om, at Gwynplaine var fulgt med; derpå sprang den op på pæleværket, hvor der var en bjælkelagt, tjæret gang, og nogle øjeblikke efter stod Gwynplaine og Homo ved målet.

Det skib, der lå fastgjort ved enden af pæleværket, var et af disse store, hollandske fartøjer med et fladt dobbelt dæk, et for og et bag, mellem hvilke der på japansk vis var et dybt, foroven åbent rum, som man steg ned til ad en stejl stige, og som alle ladningens collier blev bragt ned i.

Således dannedes to kasteller som på de gamle flodskibe og med en fordybning i midten, omtrent i form af de små papirskibe, som børnene laver sig. Under dækket var kahytterne, som ved døre stod i forbindelse med det midterste rum og fik deres lys fra luger, der var anbragt i skibets sider. Lasten var stuvet således, at der var gange åbne mellem collierne.

Skibets master var opplantet på begge dæk. Masten i forstavnen hed Paul og den i agterstavnen Peter, så at skibet ved disse to master blev ført som kirken af sine to apostle. Over det midterste rum førte en smal gang fra det forreste dæk til det bageste som en kinesisk bro. I hårdt vejr blev rækværket på begge sider af denne gang ved en mekanisme firet ned, hvorved der dannedes et tag over det åbne rum, så at skibet i stærk søgang var ligesom hermetisk tillukket. Disse meget massive barker havde en bjælke til ror, da dettes styrke måtte rette sig efter fartøjets tyngde. Tre mand, kaptajnen og to matroser, udgjorde sammen med en skibsdreng besætningen. Begge dæk var uden rækværk. På skibets plumpe skrog stod med hvide, selv om natten synlige bogstaver:

Vograat, Rotterdam.

På denne tid havde forskellige begivenheder til søs, navnlig de otte skibes skæbne under baron de Pointi ved Cap Carnero, nødet hele den franske flåde til at trække sig tilbage til Gibraltar, hvorved farvandet mellem London og Rotterdam var blevet frit for alle krigsskibe, så at koffardiskibene kunne fare frem og tilbage uden eskorte.

Skibet, hvorpå man læste navnet *Vograat*, lå med sit bagbord næsten lige med pæleværket; man behøvede så at sige kun at

stige et trin ned. Med et spring var Homo og med et skridt Gwynplaine ombord i skibet, nemlig på dets bageste dæk, hvor alt var tyst og øde. Hvis der, hvad der var sandsynligt, skulle passagerer med skibet, så måtte de allerede være ombord, da skibet lå sejlfærdigt og fragtgodsets bestuvning var tilendebragt, hvilket sås af det med baller og kister fuldt proppede, hule rum. Men uden tvivl var de gået til hvile i aflukkerne på mellemdækket og lå formodentlig allerede i dyb søvn, da overfarten skulle finde sted om natten. I sådanne tilfælde viste passagererne sig først næste dag på dækket. Besætningen var sandsynligvis i færd med at spise aftensmad og afventede i den krog, som man dengang kaldte "matroskahytten", det nært forestående øjeblik til afrejsen.

På pæleværket var ulven næsten løbet afsted; på dækket gik den langsomt næsten med forsigtighed. Den logrede med halen, dog ikke mere fornøjet, men med en urolig hunds sørgmodige, svage svingninger.

Mens den stadig viste Gwynplaine vejen gik den hen over det bageste dæk og derpå over broen, der forbandt de to dæk.

Da Gwynplaine betrådte broen, så han et lysskær foran sig. Det var det samme lys, som han havde set på strandbredden. Ved foden af formasten stod en lygte, hvis skin på den sorte, natlige baggrund dannede et skyggebillede med fire hjul.

Gwynplaine genkendte Ursus' gamle hytte.

Denne usle træbarak, vogn og bolig på én gang, hvor han havde tilbragt sine barndomsår, var bundet fast til foden af masten med tykke tove, hvis knuder sås mellem hjulene. Den var meget forfalden og hældede ynkeligt til den ene side. Den led øjensynligt af en ulægelige sygdom, alderdomssvaghed. Alt

vidnede om det: Jernet var rustent, læderet sprækket og træet ormstukket. Den forreste rude var knækket på flere steder, gennem hvilke der faldt en stråle fra lygten. Hjulene var skæve, væggene, gulvet og akserne syntes udmattede af træthed. Totalindtrykket havde noget nedtrykt og bønfaldende ved sig. De to opadvendende vognstænger så ud som to mod himlen udstrakte arme. Nedenfor hang Homos lænke.

At genfinde sit liv, sin lykke og sin kærlighed og blindt at styrte løs på det synes at være en selvfølge og overensstemmende med naturens bud. Ja, kun ikke i tilfælde, hvor man er dybt rystet. Den, der er blevet hårdt ramt af en række af skæbnens slag, bliver betænkelig selv i glæden, frygter for at meddele dem, han elsker, sine tilskikkelser og nærmer sig kun forstemt og med forsigtighed sin formodede lykke. Paradiset åbner sig på ny, men inden man træder derind, betragter man det nøje.

Svimlende under byrden af sine følelser, stirrede Gwynplaine hen for sig.

Ulven havde lagt sig ned ved siden af sin lænke.

2. Barkilphedro sigtede efter ørnen og traf duen

Trinnet til Ursus' hytte var slået ned, døren stod halvt åben. Der var ingen derinde; den smule lys, der faldt gennem den forreste rude, viste i melankolsk halvmørke utydeligt omridsene af hyttens indre. De indskrifter, i hvilke Ursus lovpriste lordernes storhed, var at læse på de forfaldne træskilte, der på engang udgjorde muren udadtil og panelet indvendig.

På et søm ved siden af døren så Gwynplaine sin sklavine og sin kittel hænge som den afdødes klæder i et lighus.

Han havde i dette øjeblik hverken vest eller frakke på.

Fjælleboden skjulte noget, som lå udstrakt ved foden af masten, og som lygtens skin faldt på. Det var en madras, af hvilken man så det ene hjørne. På denne madras lå der formodentlig nogen. Man så skygger, som bevægede sig på den.

Man talte. Gwynplaine lyttede. Det var Ursus' stemme.

Den i sit udbrud rå, men i sin karakter så blide stemme, som fra Gwynplaines barndom havde talt til ham så hårdt og ledet ham så ømt, besad ikke længere den gamle skarpe, livskraftige klang. Den var mat og svag og tabte sig mod slutningen af hver sætning i et suk. Den lignede kun lidt endnu Ursus' simple faste røst. Den var ligesom udtrykket for et menneske, hvis lykke er dræbt. Stemmen kan blive til en skygge.

Ursus syntes mere at tale med sig selv end med en anden; for øvrigt ved man jo, at monologen var en vane hos ham; man anså ham derfor for en forrykt.

Gwynplaine holdt sit åndedrag tilbage for ikke at tabe et ord af det, Ursus sagde, og hørte følgende:

"Denne slags skibe er farlige. Det har ingen ræling. Intet standser den, der triller i vandet. I hårdt vejr må man bringe hende under dækket, hvilket vil være skrækkeligt. En ubehændig bevægelse, en følelse af frygt, og pulsåren springer. Jeg har set eksempler på det. O, min gud, hvad skal der blive af os? Sover hun? Ja, hun sover. Jeg tror, hun sover. Er hun bevidstløs? Nej, hentes puls slår meget stærkt. Hun sover vist. Søvnen er en frisk, en velsignelsesrig blindhed. Hvorledes skal jeg bære mig ad med, at ingen kommer og gør støj med deres fødder? Mine herrer, hvis nogen er på dækket, så beder jeg Dem: gør ingen støj. Nærm Dem ikke, hvis De kan undgå det. De ved jo, at en pige med et skrøbeligt helbred trænger til skånsel. Hun ligger i feber, det ser De jo. Hun er så ung. Jeg har lagt hendes madras herud, for at hun kan få lidt frisk luft. Jeg fortæller Dem dette, for at De kan vogte Dem. Hun er af træthed sunket som afmægtig ned på madrassen. Men hun sover. Jeg ønsker ikke, at man skal vække hende.

Jeg henvender mig til damerne, hvis her er damer til stede. En ung pige. Det er sørgeligt. Vi er fattige gøglere; jeg fordrer kun, at man viser en smule godhed, og dernæst, hvis jeg har noget at betale for, at man ikke gør nogen støj, så vil jeg gerne betale det. Mange tak, mine damer og herrer. Er her nogen?

Nej. Jeg tror ikke, her er nogen, og at jeg taler forgæves. Desto bedre. Mine herrer, jeg takker Dem, hvis her er nogen, og takker Dem hjerteligt, hvis her ingen er. – Hele hendes pande er dækket med sved. Nuvel, ind igen i fængslet! Vi vil igen tage lænken på. Elendigheden har atter indfundet sig. Det går igen ned ad floden. En hånd, den skrækkelige hånd, som man ikke ser, men som man altid føler over sig, har igen vendt skæbnens

mørke side mod os. Lad så være; ikke forsagt! Hun må kun ikke være syg. Det må vist tage sig tåbeligt ud, at jeg skønt ganske alene her taler så højt, men hun må kunne mærke, at her er nogen, når hun vågner. Hvis man blot ikke vækker hende på en voldsom måde. For Guds skyld, ingen støj! Hvis hun skulle fare op i forskrækkelse. Det ville ikke være godt. Det var slemt, hvis nogen kom herhen. Jeg tror, folkene her på skibet sover. Jeg takker Forsynet for denne gunst. Nå, hvor er nu Homo henne? I min bestyrtelse har jeg glemt at binde den fast, jeg ved ikke mere, hvad jeg gør; i over en hel time har jeg ikke set den. Den er vist gået udenfor for at opsøge sin aftensmad. Blot der ikke tilstøder den nogen ulykke. Homo! Homo!"

Homo slog sagte med sin hale på dækkets brædder.

"Er du der! Gudskelov, at du er der! At miste Homo ville være for meget. Hun rører sin arm; hun vil måske vågne. Stille, Homo! Ebben kommer. Vi kommer straks til at sejle. Jeg tror, natten bliver smuk. Der rører sig ingen vind, vimplen hænger slapt ned ad masten. Vi får en god overrejse. Jeg ved ikke, om vi har måneskin, men skyerne rører sig næppe. Der vil ikke blive nogen stærk søgang. Vi får smukt vejr. Hun er bleg. Det er mathed. Men nej, hun er rød. Det er feberen. Men nej, hun blomstrer som en rose. Hun har det godt. Jeg kan ikke rigtigt se mere. Så må vi atter begynde forfra igen; vi må atter begynde at arbejde. Vi er nu kun to, må du vide. Vi vil begge arbejde for hende. Hun er vort barn. Ha, skibet bevæger sig. Vi sejler. Farvel, London! God aften, god nat, gå Fanden i vold, skrækkelige London!"

Skibets bevægelser antydede virkelig, at der var lettet anker. Afstanden mellem pæleværket og baggrunden blev større. I

skibets agterende sås en mand, sandsynligvis skipperen, som havde løsnet tovet og stod ved roret. Denne mand havde kun øje for farvandet, som det sømmer sig et væsen, der besidder hollænderens og sømandens dobbelte flegma. Han hørte og så intet uden vandet og vinden. Han stod bøjet under rorets yderste ende og lignede et spøgelse med en bjælke på ryggen. Han var alene på dækket. Så længe man endnu var på floden, var ingen anden sømands nærværelse nødvendig. Efter nogle minutters forløb var skibet ude i farvandet. Det gled ned ad strømmen uden slingren og stampen. Themsen var rolig og kun lidt oprørt af ebben, som drev skibet hurtigt afsted. Bag ved det forsvandt Londons sorte omrids i mørket.

Ursus fortsatte:

"Jeg vil dog give hende medicinen. Jeg frygter for, at hun skal tale vildt. Hun sveder inde i hånden. Men hvad har vi syndet mod den gode Gud? Hvor hurtigt er denne ulykke kommet. Den har en forfærdelig hast. En sten falder ned, den har klør. Det er høgen, der slår ned på lærken. Således er skæbnen. Og nu ligger du der, søde barn. Man kommer til London og siger: Det er en stor stad med prægtige bygninger. Southwark er en herlig forstad. Man bosætter sig der. Men nu er det en afskyelig egn. Hvad skal jeg gøre? Jeg er glad, at jeg kommer bort. I dag er det den 30. april. Jeg har altid haft mistro til april. April har kun to lykkelige dage, den 3. og den 27., og fire ulykkelige dage, den 13., 20., 29. og 30. Dette er blevet fuldkommen godtgjort ved Cardamus' beregninger. Jeg vil ønske, at denne dag var overstået. At vi er kommet derfra er allerede en lettelse. I dæmringen vil vi være i Gravesend og i morgen aften i

Rotterdam. Og så vil jeg igen begynde mit tidligere liv i boden; vi trækker folk til, ikke sandt, Homo?"

En sagte pikken forkyndte ulvens samtykke.

Ursus fortsatte:

"Hvis man kunne forlade en smerte, som man forlader en stad, Homo, *så* kunne vi endnu engang blive lykkelige. Ak, den, vi savner, vil altid være til stede. Den overlevende beholder skyggen. Du ved, hvem jeg mener, Homo. Vi var fire, nu er vi kun tre. Livet er et fortsat tab af alt, hvad man elsker. Man efterlader sig et smertensspor. Skæbnen ængster os med en byrde af utålelige lidelser. Og så undrer man sig over gamle folks idelige gentagelser. Fortvivlelsen gør dem til tossehoveder. Min gode Homo, vinden bliver ved at være gunstig. Paulskirkens kugler er ikke mere i sigte. Vi kommer straks forbi Greenwich. Så har vi sejlet gode seks mil. Ha, jeg vil for altid vende dem ryggen, disse forhadte hovedstæder, fulde af præster, embedsmænd og pøbel. Jeg hører hellere løvet rasle i skoven. Endnu stadig sved på panden. Disse store blå årer på forarmen ser jeg ikke gerne. I dem stikker feberen. Ak, jeg tager min død over det. Sov, mit barn! ja, hun sover."

Nu løftede sig en stemme, en ubeskrivelig stemme, som syntes at komme langt borte fra, fra det høje og fra dybet på engang, Deas stemme.

Alt, hvad Gwynplaine indtil dette øjeblik havde følt, var forsvundet. Hans engel talte. Han troede at høre overjordiske ord, der blev sagt i en afmagt, som kom fra Himlen.

Stemmen sagde:

"Han har gjort ret i at gå herfra. Denne verden er ikke for ham. Men jeg må gå med ham. Fader, jeg er ikke syg; jeg hørte

dig nylig tale. Jeg er fuldkommen rask, jeg befinder mig vel, jeg sover. Fader, snart vil jeg være lykkelig."

"Mit kære barn," spurgte Ursus med en stemme, hans angst var præget i, "hvad mener du med det?"

Svaret var:

"Fader, vær ikke bedrøvet!"

Der fandt en pause sted, som om hun ville trække vejret. Derpå hørte Gwynplaine følgende langsomt udtalte ord:

"Gwynplaine er her ikke mere. Nu er jeg blind. Jeg kendte ikke mørket. Mørket er fraværelsen!"

Derpå tav stemmen igen, før den fortsatte:

"Jeg har altid været bange for, at han ville flyve bort herfra. Jeg følte, at han stammede fra Himlen. Han er pludselig fløjet derop. Således måtte det komme. Hans sjæl skilles herfra som en fugl. Men sjælens rede ligger i et dyb, hvor den store magnet befinder sig, som trækker alt til sig, og jeg ved godt, hvor jeg genfinder Gwynplaine. Jeg er ikke bange for vejen. Fader, dernede løber den. Senere vil du komme til os. Og Homo med."

Homo, som hørte sit navn nævne, lod sig sagte høre på dækket.

"Fader," begyndte stemmen igen, "du kan begribe, at fra det øjeblik, Gwynplaine er borte herfra, er alt forbi. Om jeg også ville blive, kunne jeg ikke, man må jo dog ånde. Man må ikke forlange umuligheder. Jeg var hel sammen med Gwynplaine; det var jo lige til, da levede jeg. Nu er Gwynplaine her ikke mere, og jeg dør. Det er ét og det samme. Han må komme tilbage, eller jeg må bort herfra. Da han ikke kommer tilbage, så går jeg. At dø er sødt. Det er slet ikke svært. Hvad der slukkes her, fader, bliver igen tændt et andet sted. At leve hernede på

denne Jord gør hjertet beklemt. Man kan ikke altid være ulykkelig. Så går man hen til, hvad de kalder stjernerne, man ægter hinanden, man skilles aldrig mere ad, man elsker hinanden, elsker hinanden, elsker hinanden. Gode Gud!"

"Bliv blot ikke heftig!" sagde Ursus.

Stemmen blev ved:

"Ja, forrige år, i foråret forrige år, da var vi sammen, da var vi lykkelige. Nu er det ganske anderledes. Vi var i en lille by, hvor, har jeg glemt, vi var under træer. Jeg hørte fuglene synge. Vi drog til London. Der forandrede det sig. Jeg gør dig ingen bebrejdelser for det. Man kommer til en egn. Man kan jo ikke vide. Husker du ikke nok, fader, en aften var der en dame i den store loge? Du sagde: det er en hertuginde! Og jeg blev bedrøvet. Jeg tror, det havde været bedre, vi var blevet i den lille by. Med ét ord, Gwynplaine har handlet rigtigt. Nu er turen kommet til mig. Har du ikke selv fortalt mig, da jeg var ganske lille, at min moder var død, at jeg om natten lå på jorden i sneen, der faldt ned på mig, og at han, som også var lille og ganske alene, tog mig op, og at jeg således blev holdt i live? Så kan det heller ikke undre dig, at jeg må og vil herfra og gå hen for at se ned i graven, om Gwynplaine ligger i den. For det eneste virkelige i livet er hjertet og efter livet sjælen. Du har jo forstået, hvad jeg siger dig; ikke sandt, fader? Hvad er det, der bevæger sig her? Det forekommer mig, at vi er i et hus, som bevæger sig, men jeg hører dog ingen hjul."

Efter en afbrydelse tilføjede stemmen:

"Jeg kan ikke godt skelne mellem i går og i dag. Jeg ved ikke, hvad der er sket, men der må være sket mange ting."

Disse ord blev udtalt med en dyb, utrøstelig blidhed og et suk, som Gwynplaine hørte, endte således:

"Jeg må herfra, hvis han ikke kommer tilbage."

Med rynket pande mumlede Ursus halvhøjt:

"Jeg tror ikke på spøgeri."

Derpå henvendte han sine ord til hende:

"Vi er på et skib. Du spørger, hvorfor huset bevæger sig. På et skib er vi. Vær rolig. Du tør ikke tale for meget. Barn, hvis du holder lidt af mig, så bliv ikke heftig, ellers får du feberen. Så gammel som jeg er, kan jeg ikke udholde, at du bliver syg. Hav medlidenhed med mig, bliv ikke syg."

Stemmen begyndte igen:

"Hvorfor søge på Jorden, hvad man først finder i Himlen?"

Ursus svarede med et svagt forsøg på at antage en bydende tone:

"Vær rolig. Sommetider er du helt urimelig. Jeg pålægger dig at forholde dig rolig. Du kan jo godt nok ikke vide, hvad det er at sprænge en åre. Jeg vil være rolig, hvis du er det. Gør også noget for min skyld, barn. Han har taget dig op, men jeg har taget mig af dig. Du pådrager dig en sygdom. Det er ikke godt. Du må være rolig og sove. Alt vil blive godt. Jeg giver dig mit æresord på, at alt vil blive godt. Vi har for øvrigt meget smukt vejr. Denne nat er som skabt til en overfart. I morgen vil vi være i Rotterdam, en hollandsk by ved mundingen af Maas-floden."

"Fader," sagde stemmen, "ser du, når det fra barndommen af har været således, og man altid har været sammen, så burde det ikke forandre sig, da man ellers slet ikke kan andet end dø. Jeg elsker dig virkelig også, men jeg føler godt, at jeg ikke mere er helt hos dig, selv jeg endnu ikke er hos ham."

"Godt, godt," begyndte Ursus igen, "forsøg nu at sove."

Stemmen svarede:

"Det vil nok komme af sig selv."

Ursus svarede med skælvende stemme:

"Jeg siger dig jo, at vi er på vejen til byen Rotterdam i Holland."

"Fader," fortsatte stemmen, "jeg er ikke syg, hvis det kan berolige dig. Jeg har ingen feber; jeg er kun lidt varm, det er det hele."

Ursus stammede:

"Ved mundingen af Maas-floden."

"Jeg har det godt, fader. Men ser du, jeg føler, at jeg dør."

"Fat dog ikke sådanne tanker," sagde Ursus og tilføjede: "O min Gud, hvis hun blot ikke bliver forskrækket!"

Der indtrådte en pause.

Pludselig råbte Ursus:

"Hvad gør du? Hvorfor rejser du dig? Jeg beder dig indstændigt, bliv liggende!"

Gwynplaine fo'r sammen og stak hovedet frem.

3. Det hernede genfundne Paradis

Han fik øje på Dea. Hun havde rejst sig op fra sit leje. Hun var iført en lang, hvid kjole, der dækkede hende lige op til skuldrene og den fint formede hals. Ærmerne skjulte hendes arme, folderne hendes fødder. På hendes hænder så man nettet af de feberglødende årer, svulmende i blålige forgreninger. Hun skælvede og bævede som et rør. Hendes smukke ansigt var ubeskriveligt. Hendes hår bølgede ned over skuldrene. I hendes øjne lå ild og mørke. Hun havde denne bleghed, som synes at være gennemsigtigheden af det guddommelige liv i en jordisk skikkelse. Hendes fine, skrøbelige legeme nærmest forsvandt i kjolens rige folder. Hun bevægede sig hid og did som en viftende flamme. Og man følte samtidig, at hun næsten ikke var andet end en skygge. Hendes opspilede øjne lyste. Man skulle have troet, at en sjæl i morgenrøden svævede ud af graven.

Ursus, som Gwynplaine kun så ryggen af, løftede sine arme bestyrtet i vejret.

"Mit barn! O, min Gud. Hun fantaserer! Det var det, jeg frygtede. En rystelse kan dræbe hende, og en sådan er nødvendig, for at hun ikke skal synke hen i vanvid. Død eller vanvittig. Hvilken tilstand! Hvad skal jeg gribe til? Min Gud! O, min datter, læg dig dog ned igen!"

Imidlertid blev Dea ved at tale. Hendes stemme var næppe hørlig, som lå der alt imellem hende og Jorden en himmelsk skillevæg.

"Fader, du tager fejl. Jeg taler ikke vildt. Jeg hører jo alt, hvad du taler til mig. Du siger til mig, at der er mange folk til stede, at man venter, og at jeg må spille i aften. Jeg vil jo gerne. Du ser,

at jeg har mine grunde til det, men jeg ved ikke, hvorledes jeg skal tage fat på det, da jeg er død og Gwynplaine også er død. Men jeg kommer alligevel. Jeg vil spille. Her er jeg, men Gwynplaine er her ikke mere."

"Kære barn," gentog Ursus. "Vær lydig, læg dig smukt ned igen."

"Han er her ikke mere! Er her ikke mere! O, hvor alt er sort."

"Sort!" stammede Ursus. "Det ord siger hun for første gang."

Gwynplaine steg sagte op ad trinnet til boden, trådte ind, tog sin sklavine og kittel fra sømmet, iførte sig begge dele og steg ned igen, endnu stadig skjult af den forskansning, der dannedes af boden, takkelagen og masken.

Dea blev at hviske for sig selv. Hun bevægede læberne, og efterhånden blev hendes hvisken til en melodi. Afbrudt af pauserne i sin fantaseren, begyndte hun det hemmelighedsfulde udråb, som hun så ofte i "*Det besejrede Kaos*" havde henvendt til Gwynplaine. Hun begyndte at synge. Hendes sang var utydelig og svag som en bis summen.

Noche, quita te de allí
el alba canta – –

Nat, fjern dig!
morgenrøden synger – –

Hun afbrød sig selv:

"Nej, det er sandt, jeg er ikke død. Hvad har jeg da sagt? Ak, jeg lever. Jeg lever, og han er død. Jeg er hernede, og han er deroppe. Han er borte, og jeg bliver tilbage. Jeg skal ikke oftere høre ham tale og gå. Gud skænkede os et lille Paradis på Jorden. Han har taget det fra os igen. Gwynplaine, det er forbi. Jeg skal

aldrig mere føle ham i min nærhed. Aldrig! Hans stemme! Jeg skal aldrig høre den mere!"

Og hun sang:

Es menester a cielos ir...
...dexa, quiero,
a tu negro
caparazón.

Stig op til Himlen
forlad, jeg vil det,
dit sorte
hylster.

Og hun strakte hånden ud, som om hun søgte efter noget, hun i det ubegrænsede rum kunne støtte sig på.

Gwynplaine, som pludselig viste sig ved siden af den næsten forstenede Ursus, knælede ned for hende.

"Aldrig," råbte Dea, "aldrig! Jeg vil aldrig igen få den at høre."

Og forstyrret begyndte hun igen at synge:

Dexa, quiero,
a tu negro
caparazón.

Da hørte hun en stemme, den så kære stemme svare:

O ven! ama!
Eres alma,
soy corazón.

O kom, du elskte!
Du er sjælen,
jeg er hjertet.

Og samtidig hermed følte hun Gwynplaines hoved under sin hånd. Hun udstødte et ubeskriveligt skrig:

"Gwynplaine!"

Et stjerneklart lys strejfede over hendes blege ansigt, og hun vaklede.

Gwynplaine modtog hende i sine arme.

Dea gentog:

"Gwynplaine!"

Og hun bøjede hovedet mod Gwynplaines kind. Ganske sagte sagde hun:

"Du stiger atter herned. Hav tak."

Og idet hun løftede sit hoved og siddende på Gwynplaines knæ, mens denne sluttede hende i sine arme, vendte hun sit yndige ansigt imod ham og hæftede sine øjne fulde af mørke og glans på ham, som om hun betragtede ham.

"Det er dig," sagde hun.

Gwynplaine dækkede hendes kjole med kys. Der gives ord, som på én gang er ord, udråb og tårer. Den hele glæde og den hele smerte forener sig i dem og bryder frem i samme nu. Det betyder intet og siger dog alt.

"Ja, det er mig! Her er jeg! Jeg, Gwynplaine, hvis sjæl du er, hører du? Hvis barn, hvis viv, hvis stjerne, hvis åndedrag, hvis evighed du er. Det er mig. Her er jeg; jeg holder dig i mine arme. Jeg lever. Jeg tilhører dig. O, når jeg tænker på, at jeg stod i begreb med at bryde med alt. Endnu et minut! Havde Homo ikke været! Jeg skal fortælle dig alt. Hvor nær grænser

fortvivlelse til glæde! Dea, lad os leve. Dea, tilgiv mig. Ja, din for evigt. Du har ret, berør min pande, overbevis dig om, at jeg lever. Hvis du vidste! Men intet kan mere adskille os. Jeg flygter fra Helvede og stiger igen op til Himlen. Du siger, jeg stiger herned; nej, jeg stiger igen opad. Her er jeg igen hos dig. For evigt, siger jeg dig. Samlet! Vi er samlet! Hvem havde tænkt det? Vi genfinder atter hinanden. Alle lidelser er endt. For os ligger kun henrykkelse. Vi vil igen begynde vort lykkelige liv og lukke døren så godt for det, at ulykken ikke mere kan komme ind. Jeg skal fortælle dig alt. Skibet er sejlet. Intet kan bevirke, at det ikke er sejlet. Vi er undervejs og frie. Vi sejler til Holland, vi ægter hinanden. Jeg ved nok, hvorledes jeg skal tjene mit brød. Hvem skulle forhindre mig i det? Der er intet mere at frygte. Jeg tilbeder dig, Dea!"

"Ikke så voldsomt," stammede Ursus.

Skælvende og med en himmelsk sitren lod hun sin hånd glide over Gwynplaines ansigt, derpå over hans klæder.

"Sklavinen," sagde hun, "kitlen. Intet er forandret, alt er som tidligere."

Forskrækket, glad, smilende og badet i tårer, betragtede Ursus dem og sagde:

"Jeg kan slet ikke forstå det. Jeg er en afsindig dåre. Jeg har jo dog set ham blive begravet. Jeg græder og ler. Det er alt, hvad jeg ved. Jeg er også dum, som om jeg også var forelsket. Men jeg er det jo også. Jeg er forelsket i dem begge. Jeg gamle æsel! For megen sindsbevægelse! Alt for megen. Det var jeg bange for. Nej, jeg ønskede det. Gwynplaine, skån hende. Og dog, lad dem omfavne hinanden. Det kommer ikke mig ved. Jeg er tilskuer. Hvad jeg føler er komisk. Jeg godter mig ved deres lykke og

tager min del af den. Det vedkommer mig slet ikke, og dog forekommer det mig, som om det vedkom mig. Mine børn, modtag min velsignelse!"

Og mens Ursus således talte halvt med sig selv, udbrød Gwynplaine:

"Dea, du er alt for smuk. Jeg ved ikke, hvor jeg har haft mine tanker i de sidste dage. Kun du alene er til for mig på Jorden. Jeg ser dig igen og tror endnu ikke derpå. På dette skib? Men så fortæl dog, hvad er der foregået? Hvorfor har man bragt jer i denne forfatning? Hvor er Green-Box? Man har plyndret og fordrevet jer. Det er nederdrægtigt. Men jeg skal hævne dig, ja, jeg skal hævne dig, Dea! Man skal få med mig at bestille; jeg er peer af England."

Ursus for tilbage, som om han var blevet ramt af en planet midt i brystet, og betragtede Gwynplaine opmærksomt.

"Død er han ikke, det er klart, men skulle han være forrykt?"

Og han hørte mistroisk efter.

Gwynplaine begyndte atter:

"Vær kun rolig, Dea. Jeg skal indbringe min klage i lordernes hus."

Ursus betragtede ham atter og satte spidsen af sin lille finger på panden.

Derpå fandt han sig i det og hviskede:

"Nå, det kan jo ikke skade; det vil nok gå alligevel. Vær forrykt, hvis du vil, Gwynplaine. Mennesket har en ret til det. Jeg er lykkelig. Men hvad betyder alt dette?"

Skibet fo'r blidt og hurtigt afsted; natten blev mørkere og mørkere; tåger steg op mod himlen, som de dækkede, og hvorfra ingen vind fordrev dem. Næppe var nogle enkelte

stjerner synlige, også de slukkedes lidt efter lidt; det varede ikke længe, inden hele himlen var sort, men luften var mild. Floden blev bredere, og begge dens bredder til højre og til venstre var endnu kun synlige som to smalle, brune, striber, der næsten smeltede sammen med natten. Dyb fred steg frem fra alle disse skygger. Gwynplaine havde halvt sat sig ned og holdt Dea i sine arme. De talte, råbte, sladrede, hviskede. Det var et elskende pars samtale. Glæde, hvorledes skal man skildre dig?

"Mit liv!"

"Min himmel!"

"Min elskede!"

"Mit alt! Min lykke!"

"Gwynplaine!"

"Dea! jeg er beruset. Lad mig kysse dine fødder!"

"Er det virkelig dig?"

"Nu har jeg alt for meget at fortælle på engang. Jeg ved ikke, hvor jeg skal begynde."

"Et kys!"

"O min hustru!"

"Gwynplaine, sig mig ikke, at jeg er smuk; du er smuk."

"Jeg har dig igen. Jeg trykker dig til mit hjerte. Det er virkelighed, jeg drømmer ikke. Du er virkelig min. Er det muligt? Ja. Jeg lever igen. O, hvis du vidste, Dea! der gives mange forunderlige ting."

"Gwynplaine!"

"Jeg elsker dig!"

Og Ursus hviskede:

"Jeg glæder mig som en bedstefader."

Homo var krøbet frem, og uden at gøre fordring på at blive bemærket, gik den beskeden fra den ene til den anden og slikkede, hvad den fandt, snart Ursus' tykke sko, snart Gwynplaines kittel, snart Deas kjole, snart madrassen. Det var dens måde at lyse velsignelse på.

Man havde passeret Chatham og mundingen af Medway og nærmede sig havet, som lå så roligt, at ingen manøvrer behøvedes. Ingen matros blev kaldt op på dækket. Skipperen stod alene i agterenden af skibet, med hånden på roret; i forenden belyste skibslanternen den lykkelige gruppe af væsener, som i de pludselig til salighed forvandlede lidelsers dyb så uventet havde genfundet hinanden.

4. Nej, hist oppe!

Pludselig snoede Dea sig ud af Gwynplaines arme og rejste sig. Hun lagde begge sine hænder på hjertet, som om hun ville forhindre det i at indtage en anden stilling.

"Jeg bliver så underlig til mode. Hvad er der galt med mig? Glæden kvæler mig. Det er intet, nu er det godt. Du har ved din tilbagekomst, min Gwynplaine, rystet mig, men samtidig fyldt mig med salighed. Det er berusende, når den hele himmel drager ind i et hjerte. Da du var borte, følte jeg, hvorledes jeg døde. Du har gengivet mig det sande liv, som var flygtet bort. Jeg føler ligesom en rift i mig, som sønderrev mørket, og som om derpå livet, et glødende liv, et feberagtigt, men herligt liv oprandt. Dette vidunderlige liv har du indgydt mig; det er så himmelsk, at det ikke er let at udholde. Det er, som om der rørte sig en vinge i mit bryst. Jeg er så underlig til mode, men så lykkelig. Gwynplaine, du har genvakt mig."

Hun rødmede, blegnede, rødmede igen og faldt tilbage.

"Ve!" udbrød Ursus. "Du har dræbt hende."

Gwynplaine strakte sine arme ud efter Dea. Den højeste angst i den højeste henrykkelse. Han var selv faldet, havde han ikke måttet holde hende.

"Dea!" råbte han skælvende, "hvad fejler du?"

"Intet," sagde hun. "Jeg elsker dig."

Hun lå i Gwynplaines arme som livløs, hendes hænder hang slappe nedad.

Gwynplaine og Ursus lagde Dea på lejet. Hun sagde med svag stemme:

"Jeg kan ikke trække vejret, når jeg ligger."

De rejste hende op i en siddende stilling.

Ursus råbte:

"En hovedpude!"

Hun svarede:

"Til hvad? Jeg har jo Gwynplaine."

Og hun lagde nu hovedet på Gwynplaines skulder. Man læste i hans øjne, hvor dybt han var grebet af ulykken.

Ursus havde grebet hende om håndleddet og talte pulsens slag. Han rystede ikke på hovedet, han talte ikke; hvad han tænkte, kunne man gætte sig til af hans hurtige blinken med øjnene, der krampagtigt åbnede og lukkede sig, som om de ville forhindre en tåreflod fra at bryde frem.

"Hvad fejler hun?" spurgte Gwynplaine.

Ursus holdt sit øre til Deas venstre side.

Gwynplaine gentog sit spørgsmål og skælvede for svaret, som Ursus ville give.

Denne betragtede Gwynplaine og derpå Dea. Han var ligbleg. Han sagde:

"Vi må være på højden af Canterbury. Afstanden herfra og til Gravesend er ikke særlig stor. Vi beholder vist smukt vejr hele natten. Et overfald på søen behøver vi ikke at frygte, da krigsskibene nu er ved den spanske kyst. Vi får en god overfart."

Dea famlede, bøjet forover og idet hun stadig blev blegere og blegere, krampagtigt med fingrene i tøjet af sin kjole. Hun udstødte et ubeskriveligt suk og hviskede:

"Jeg ved, hvad det er. Jeg dør."

Gwynplaine rejste sig forfærdet. Ursus måtte holde på Dea.

"Dø! Du? Nej, det må ikke ske. Du må ikke dø! Dø nu! Nu straks! Det er umuligt. Gud er ikke grusom. I samme minut,

han har givet dig tilbage, at tage dig igen. Nej, sligt kan ikke ske. Så måtte Gud jo ville, at man tvivlede om ham. Så er jo alt en snare, Jorden, Himlen, barnets vugge, moderens die, menneskehjertet, kærligheden, stjernerne; så var Gud en bedrager og mennesket den bedragne; så var alt en afgrund. Du ved ikke, hvad du siger, Dea. Du skal leve. Jeg vil, at du skal leve. Du må adlyde mig. Jeg er din husbond og din herre. Jeg forbyder dig at forlade mig. O, Himmel! O, elendige mennesker! Nej, det er ikke muligt. Og jeg skulle blive tilbage her på Jorden, når du er borte? Det er så forfærdeligt, at Solen ikke længere kan skinne. Kom til dig selv, Dea, kom til dig selv. Det er et øjeblikkeligt ildebefindende, som går over. Man har undertiden en febergysning, og så går det over igen. Dø? Du! Hvad har jeg da gjort dig? Når jeg tænker på det, mister jeg forstanden. Vi tilhører hinanden, vi elsker hinanden. Du har ingen grund til at forlade mig. Det ville være uretfærdigt. Har jeg syndet imod dig? Du har jo tilgivet mig. O, du kan ikke ville, at jeg fortvivler, at jeg bliver til en forbryder, til en rasende, til en forbandet. Dea, jeg beder dig, jeg besværger dig, med foldede hænder bønfalder jeg dig, dø ikke!"

Og mens han fo'r med sine hænder gennem håret kastede han sig i rædslens dødsangst, kvalt af tårer, for hendes fødder.

"Min Gwynplaine," sagde Dea, "det er ikke min skyld."

Gwynplaine holdt Deas fødder omklamrede og bønfaldt hende med alle slags forvirrede ord.

"Jeg siger dig, at jeg tillader det ikke. Du! Dø! Det har jeg ikke kraft til at bære. Ja dø, men sammen, ikke anderledes. Du dø, Dea! Jeg kan umuligt samtykke i det. Min guddom! Min elskede! Se dog, at jeg er her. Jeg sværger dig, at du må leve. Dø!

Men så tænker du jo ikke på, hvad der skal blive af mig efter din død. Hvis du havde et begreb om nødvendigheden af, at jeg ikke mister dig, så ville du selv se, at det er umuligt. Dea, jeg har kun dig, må du vide. Hvad der er hændt mig er vidunderligt. Du kan ikke tænke dig, at jeg for nylig i nogle timer har tilbagelagt hele livet. Et har jeg erkendt, at det er intet. Du eksisterer. Er du ikke mere, så har verden ingen betydning mere. Bliv. Forbarm dig over mig. Lev, fordi du elsker mig. Jeg har genfundet dig for at beholde dig. Vent lidt endnu, så hurtigt går man ikke sin vej, når man næppe har været nogle minutter sammen. O, min Gud, hvor jeg lider! Du bliver ikke vred på mig, vel? Du indser, at jeg ikke kunne gøre andet, da *the wapentake* hentede mig. Dea, alt er blevet godt igen. Vi vil være lykkelige. Bring mig ikke til fortvivlelse, Dea! Jeg har jo ikke gjort dig noget."

Disse ord blev ikke sagt, men hulket. Der udtalte sig i dem en blanding af fortvivlelse og vanvittig trods. Der trængte sig en klukken frem af Gwynplaines bryst, som kunne have lokket duer til sig, og et angstskrig, som ville have jaget løver på flugten.

Dea svarede ham med stadig utydeligere stemme, idet hun holdt pause næsten ved hvert ord.

"Ak, det er forgæves. Jeg ser jo, elskede, at du gør, hvad du kan. For en time siden ønskede jeg at dø, nu ønsker jeg det ikke mere. Gwynplaine, tilbedte Gwynplaine, hvor lykkelige har vi været. Gud har forenet dig med mit liv. Han tager mig bort fra dit. Nu går jeg. Du vil mindes Green-Box og din stakkels lille, blinde Dea? Du vil mindes min sang? Glem ikke den måde, hvorpå jeg sagde: Jeg elsker dig. Jeg kommer igen og gentager det for dig, når du sover. Vi har genfundet hinanden, men det

var alt for meget af glæden. Det måtte tage en brat ende. Det er afgjort, at jeg går forud. Jeg elsker vor fader Ursus og vor broder Homo. I er så gode. Her mangler luft. Luk et vindue op. Min Gwynplaine, jeg har ikke fortalt dig det, men jeg er engang, da en dame indfandt sig hos os, blevet skinsyg. Du ved ikke engang, hvem jeg mener, vel? Dæk mine arme til, jeg fryser lidt. Og Fibi? Og Vinos? Hvor er de henne? Man elsker til sidst alle. Man holder af dem, som har set os lykkelige. Man takker dem, fordi de var til stede, mens man var tilfreds. Hvorfor er alt dette sket? Jeg begriber ikke rigtigt, hvad der er foregået i det sidste par dage. Nu dør jeg. Lad mig beholde min kjole. Da jeg tog den på, tænkte jeg netop, at den ville blive min ligdragt. Jeg vil beholde den på. Den gemmer Gwynplaines kys. O, jeg havde gerne levet endnu. Hvilket yndigt liv tilbragte vi ikke i vor hytte. Vi sang! Jeg hørte publikum applaudere. Hvor skønt var det, aldrig at være adskilte. Det forekom mig, at jeg var med jer i en sky. Jeg vidste alt. Jeg skelnede den ene dag fra den anden, skønt jeg var blind. Morgen kendte jeg på, at jeg hørte Gwynplaine, og natten på, at jeg drømte om ham. Vi tilbad hinanden. Alting forgår, og det er forbi med vor sang. Ak, så er det jo ikke mere muligt at leve. Du vil tænke på mig, elskede!"

Hendes stemme blev stadig svagere. Dødskampens anstrengelser besværede hendes åndedræt. Den begyndende engels stammen syntes at bebudes i den døende kvindes svage rallen.

Hun hviskede:

"I vil mindes mig, ikke sandt? Det vil være alt for sørgeligt, om jeg var død og ingen mere erindrede mig. Jeg har vist mangen gang været uartig. Jeg beder alle om forladelse. Jeg er

overbevist om, at hvis den gode Gud havde villet det, ville vi, da vi kun optager så lidt plads, igen have været lykkelige, min Gwynplaine, så havde vi tjent vort brød i et andet land og været hos hinanden, men den gode Gud har ikke villet det. Jeg ved ikke, hvorfor jeg skal dø. Da jeg aldrig har klaget over, at jeg er blind, har jeg ikke voldt nogen fortræd. Jeg var så gerne som blind blevet ved din side. O, hvor smerteligt at gå bort herfra."

Hendes ord blev udstødt med besvær og døde i det samme. Man hørte næppe mere, hvad hun sagde.

"Gwynplaine," begyndte hun igen, "ikke sandt? Du vil tænke på mig? Jeg vil behøve dig, når jeg er død."

Og hun tilføjede:

"O, behold mig i jeres erindring!"

Derpå sagde hun efter en pause:

"Følg mig, så snart du kan. Uden dig vil jeg være meget ulykkelig, selv i Guds nærhed. Lad mig ikke være alene, søde Gwynplaine. Her var Paradiset. Hisset er kun Himlen. Ha! Jeg kvæles. Elskede! Elskede! Elskede!"

"Barmhjertige Gud!" råbte Gwynplaine.

"Lev vel!" sagde hun.

"Barmhjertige Gud!" gentog Gwynplaine.

Og han trykkede sin mund på Deas smukke, kolde hænder.

Hun var et øjeblik som uden åndedrag.

Derpå rejste hun sig, støttende sig på sine albuer. Et sjældent lys tindrede i hendes øjne, og hun smilede ubeskriveligt.

Livligt lød nu hendes stemme:

"Lys!" råbte hun. "Jeg ser!"

Og hun døde.

Hun sank stiv og ubevægelig ned på sit leje.

"Død," sagde Ursus.

Og den stakkels, gamle mand lod, som om han styrtede sammen under fortvivlelsen, sit skaldede hoved synke og begravede hulkende sit ansigt ved Deas fødder i hendes kjoles folder. Der blev han afmægtig liggende.

Da blev Gwynplaine grebet af forfærdelse.

Han rejste sig op med løftet pande og stirrede i den uendelige nat over sit hoved.

Derpå strakte han, uden at være set af nogen – og dog så måske en usynlig i dette mørke ned på ham – armene op mod det uendelige dyb hist oppe og sagde:

"Jeg kommer!"

Og han skred hen over skibets dæk mod bagbord, som vinkede en drømmeskikkelse til ham.

Nogle skridt derfra var afgrunden.

Han gik langsomt. Blikket var uafbrudt vendt mod oven.

Han smilede, som Dea nys havde smilet.

Han gik stadig lige frem. Det syntes, at han så noget for sig. Hans øjne skinnede, som om de afspejlede en i det fjerne opdaget sjæl.

Han råbte:

"Ja!"

Med hvert skridt nærmede han sig mere og mere skibets rand.

Han gik uden afbrydelse, med opadstrakte arme, hovedet bøjet bagover, stirrende blik, som var det et spøgelse, der bevægede sig.

Han gik videre, uden rast eller ro, med skæbnesvanger sikkerhed, som om det gabende svælg og den åbne grav ikke var

ganske nær ved.

Han hviskede:

"Vær rolig. Jeg følger dig. Jeg ser godt det tegn, du giver mig."

Han vendte ikke øjnene bort fra det ene punkt på himlen, højt oppe i den dybe dunkelhed. Han smilede.

Himlen var ganske sort, der var ingen stjerner mere, men åbenbart så han én.

Endnu et par faste, uheldsvangre skridt, og han var nået til skibets yderste rand.

"Jeg kommer," sagde han. "Dea, her er jeg!"

Og han gik videre. Der var intet rækværk. Det tomme rum lå foran ham. Han løftede foden.

Han faldt.

Mørket var tæt og tavst, vandet dybt. Han sank. Det var en rolig og sørgelig forsvinden. Ingen så eller hørte noget. Skibet sejlede videre, og flodens vande rullede afsted.

Kort tid efter styrede skibet ud i rum sø.

Da Ursus igen kom til sig selv, så han intet til Gwynplaine, men han fik øje på Homo, som hylede i mørket på det sted, hvor Gwynplaine var forsvundet, og stirrede ned i havet.

Om "Manden, der ler"

Forfatter: Victor Hugo (1802-1885).
Org.udgave: *L'Homme qui rit.* A. Lacroix, Verboeckhoven & Cie, Bruxelles 1869.
Denne udgave baseret på: *Manden, der ler.* Roman af Victor Hugo. Udgivet og trykt hos Carl Lund, København 1870. Oversætteren er ikke oplyst i bogforlægget.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter illustration af Georges Antoine Rochegrosse (1859-1938: *Gwynplaine à la chambre des Lords* (ca. 1886).

ISBN 978-87-7628-165-6
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-424-5 (Ølstykke 2015).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk